

KALLELSE

Kallelse till sammanträde

Organ Äldre- och omsorgsnämnden

Plats Fredsgatan 23, Stora konferensen

Tid Torsdagen den 21 mars 2024 kl. 13.00

Nr	Ärende	Dnr	Sida
1	Val av protokolljusterare		
2	Godkännande av föredragningslista		
3	Information från verksamheten		
4	Föredragning av ärenden		
5	ÄON Ekonomirapport t o m februari 2024, bilaga Föredragning av Verksamhetscontroller Fredrik Mikklaheim		3 - 14
6	ÄON Verksamhetsberättelse 2023 – revidering, bilaga Föredragning av Socialchef Ingrid Strandman		15 - 27
7	ÄON Prioriteringslista inför budgetarbete 2025 – 2028, bilaga Föredragning av Socialchef Ingrid Strandman		28 - 31
8	Slutrapport - Besparingar enligt nämndbeslut 2023-12-14, bilaga Föredragning av Socialchef Ingrid Strandman & Utvecklare Marie Zetterström		32 - 66
9	Patientssäkerhetsberättelse 2023, bilaga Föredragning av Medicinskt Ansvarig Sjuksköterska (MAS) Susanne Arvenius		67 - 132
10	ÄON Kvalitetsberättelse 2023, bilaga Föredragning av Kvalitetsutvecklare Tina Hultman		133 - 178
11	ÄON Riktlinje för bedömning av insatser enligt SoL för äldre och funktionshindrade, bilaga Föredragning av Socialchef Ingrid Strandman & Verksamhetschef Åsa Sahlberg		
12	ÄON Yttrande Regionala utvecklingsstrategin, bilaga Föredragning av Socialchef Ingrid Strandman		179 - 239

13	Medborgarförslag - Lås på Johannesbergsgatan 2, bilaga
Föredragning av Verksamhetschef Malin Johansson	240 - 243
14	Anmälningssärenden, bilagor	
15	Rapporter	
16	Ärenden avgjorda med stöd av delegation	
17	Övriga frågor	

Händelser under perioden

- Utfall per februari är påverkat av uppbokningar i samband med årsbokslutet för 2023.
- Statsbidrag saknas då de utlyses senare under året.
- Ersättning för Äldreomsorgslyftet för perioden jan-feb bokas ut i slutet på mars.
- Interna kostnader på ca 10 mkr saknas då tekniska kontoret fakturerar först i slutet av mars.

Sammanfattning av periodens större avvikelsepöster

- xx

Periodresultat t om FEB 2024

ÄoN

<i>Period</i>	<i>12</i>	<i>2</i>	<i>Periodbudget</i>	<i>Periodutfall totalt</i>	<i>Avvikelse</i>	<i>Utfall föregående period</i>
Externa intäkter			10 781	8 067	-2 714	2 855
Interna intäkter			1 304	1 602	298	804
Summa Intäkter			12 085	9 669	-2 416	3 659
Köp av huvudverksamhet			-1 172	-1 269	-97	-305
Personalkostnader			-77 483	-80 916	-3 433	-40 775
Driftskostnader			-6 856	-6 820	36	-2 981
Interna kostnader			-11 156	-1 248	9 908	-30
Summa kostnader			-96 667	-90 252	6 415	-44 092
Nettokostnad			-84 582	-80 584	3 999	-40 433
Fastställd ram			84 582	84 582		42 291
RESULTAT			0	3 999	3 999	1 858
Semesterlöseskuld				-5 325		0
RESULTAT inkl semskuld				-1 326		1 858

Periodens budget är beräknad med utgångspunkt från periodens antal månader x 1/12 av årsbudgeten.

Sammanfattning av prognosens större avvikelsepöster

- xx

Prognos och periodresultat tom Feb 2024 ÄON

<i>Resultaträkning</i>	<i>Årsbudget</i>	<i>Årsprognos</i>	<i>Avvikelse</i>	<i>Period- budget</i>	<i>Period- utfall</i>	<i>% av årsbudget</i>
Externa intäkter	-64 685		-64 685	-10 783	-8 067	12%
Interna intäkter	-7 824		-7 824	-1 304	-1 602	20%
Summa intäkter	-72 509	0	-72 509	-12 087	-9 669	13%
Köp av huvudvht, bidrag	7 031		7 031	1 172	1 026	15%
Personalkostnader	464 898		464 898	77 499	80 895	17%
Övriga kostnader	41 135		41 135	6 856	6 699	16%
Interna kostnader	66 938		66 938	11 159	1 248	2%
Summa kostnader	580 002	0	580 002	96 685	89 868	15%
RESULTAT	507 493	0	507 493	84 598	80 200	16%

Månadsuppföljningsrapport enligt KS-sammanställning. Intäkter är negativa tal och kostnader är positiva tal. I avvikelsekolumnen är negativa tal en negativ avvikelse.

Åtgärdsplan Ekonomi

Trend analyser

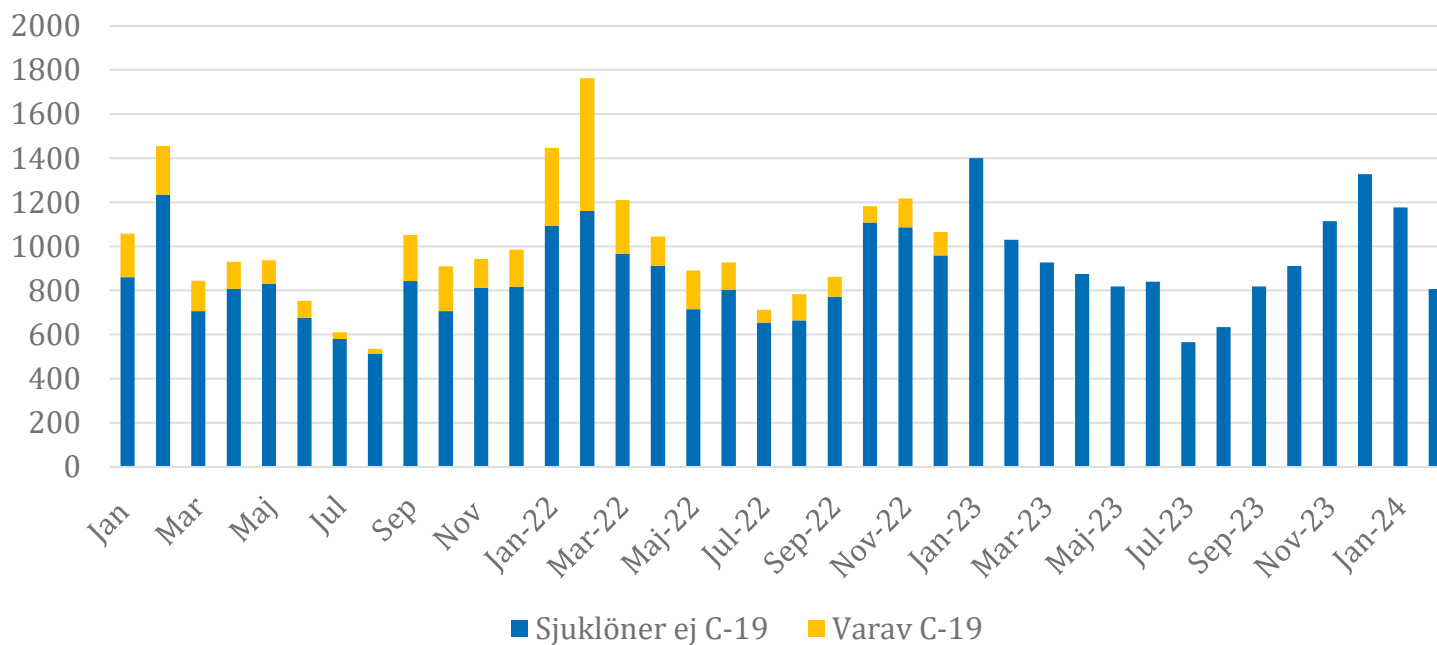
Nettokostnader

Sjuklöner

Sjukfrånvaro

Semesterlöneskuld

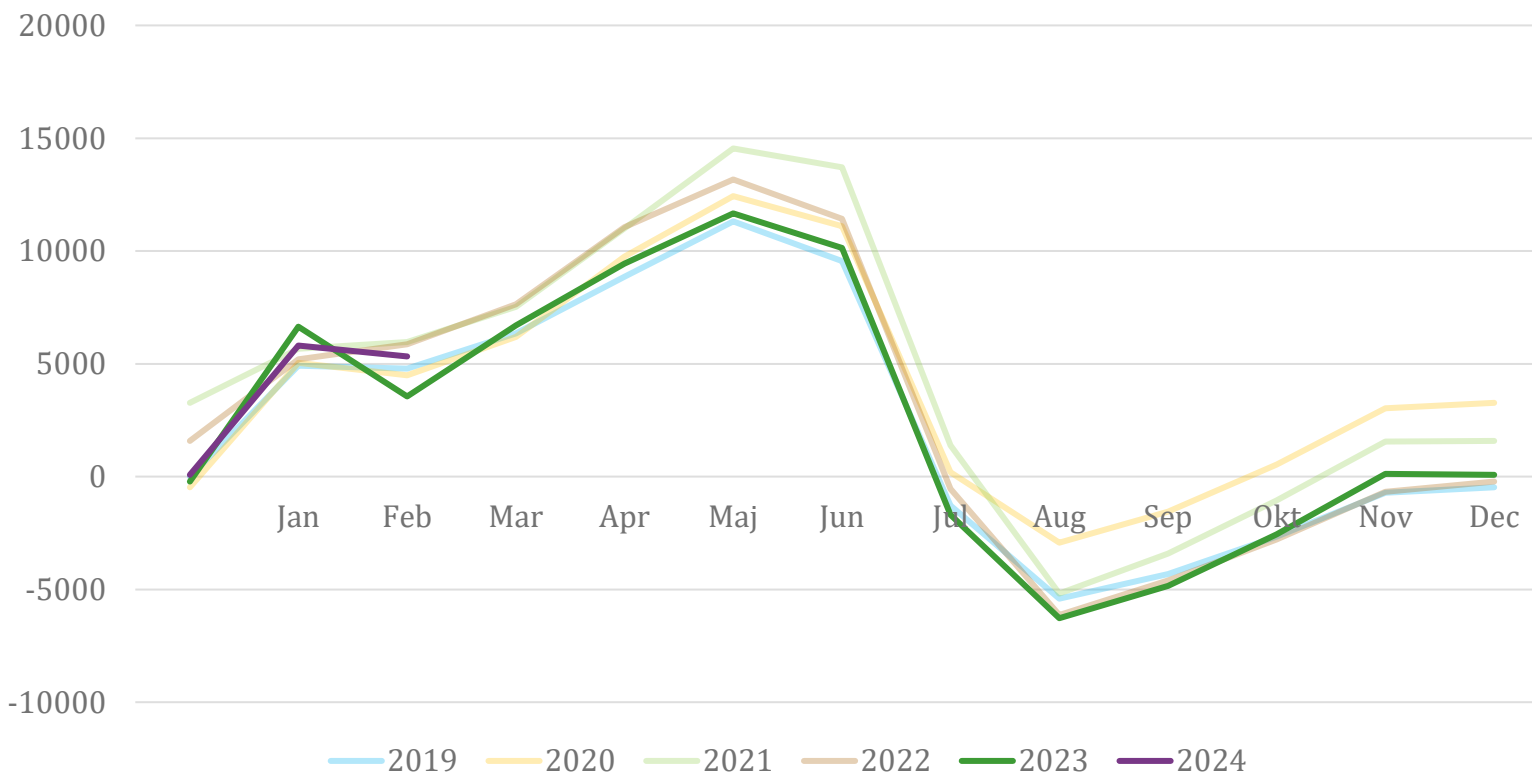
Sjuklönekostnad per månad 2021-2024*

*tom december 2022 ingår IFO i rapporteringen,
samt att from januari 2023 särredovisas inte covid kodad frånvaro

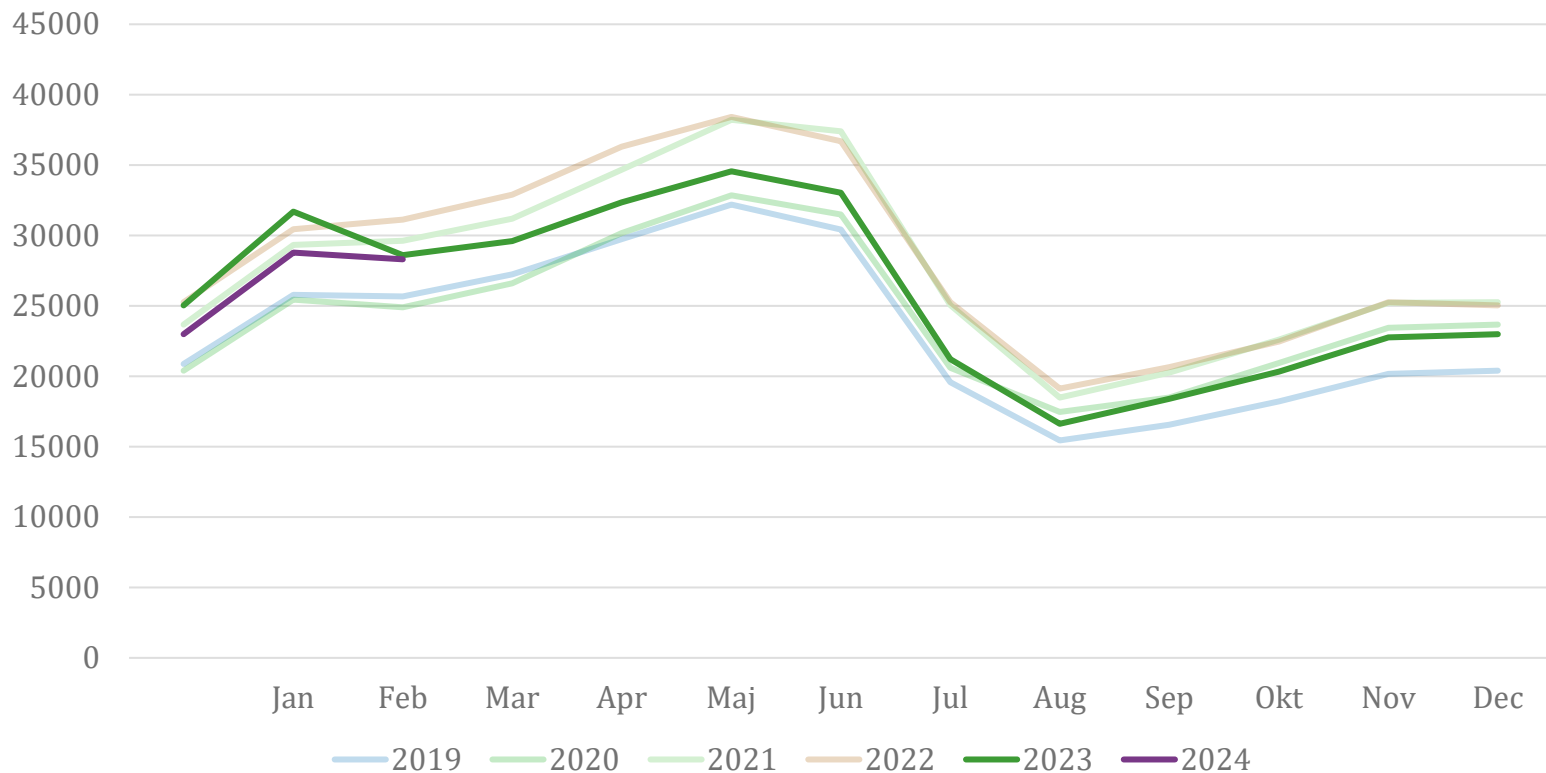
Semesterlöneskuld

Semesterlöneskuld

Semesterlöneskuld forts

Semesterlöneskuld

Kommentar:

Fullständig kommentar till Oktober prognosen

xx

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnden

MISSIV

Revidering av Verksamhetsberättelse 2023 för Äldre- och omsorgsnämnden

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Verksamhetsberättelsen för Äldre- och omsorgsnämnden tilldelas för revidering. Revideringen är en mindre redaktionell ändring.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta,

att fastställa Verksamhetsberättelse 2023 för Äldre- och omsorgsnämnden med redaktionell ändring enligt förslag i bilaga, samt

att översända den till Kommunstyrelsen.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 ÄON Verksamhetsberättelse 2023
- 2
- 3

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023
Äldre- och omsorgsnämnden
Vård- och omsorgskontoret

INNEHÅLL

ÄLDRE- OCH OMSORGSNÄMNDEN.....	4
Sammanfattning av året som gått	4
Verksamhetsansvar	4
Viktiga händelser under året som gått	4
Ekonomi	5
Uppföljning av Kommunfullmäktiges utvecklingsmål	7
Uppföljning av nämndens mål	8
Framtiden	9
Verksamhetsfakta	9

ÄLDRE- OCH OMSORGS- NÄMNDEN

Sammanfattning av året som gått

Enligt beslut om en ny förtroendeorganisation inför mandatperioden för åren 2023–2026 arbetar kontoret sedan 2023-01-01 med en Social- och arbetsmarknadsnämnd och en Äldre- och omsorgsnämnd.

Behovet av insatser inom nämndens ansvarsområde har fortsatt öka under året.

I ordinärt boende ökar både antalet timmar i besluten och de komplexa hjälpbehoven.

Under året har det varit ett stort behov av korttidsplatser, till stor del beroende på avsaknaden av SÄBO-platser.

Efterfrågan på SÄBO-platser inom äldreomsorgen har ökat markant under året. Sedan 2023-11-27 har väntetiden sträckt sig till 211 dagar. Det stod då 13 i kö varav 4–5 hade väntat i över ett år, men som troligen har tackat nej flertalet gånger. Övriga har en kötid på 40–80 dagar.

Inom Omsorg om funktionshindrade (FO) är det ett fortsatt ökat behov av insatser.

Behovet av hälso- och sjukvårdsinsatser, både av sjuksköterske- och rehabinsatser, är fortsatt hög.

Arbete fortgår med att förbättra kvalitet utifrån resultat i brukarenkäter samt att på ett kostnads-effektivt sätt planera och utföra på arbetet på alla verksamheter. Arbetet med att nå en budget i balans har varit omfattande och svårt att genomföra fullt ut, trots en mängd kostnadseffektiva åtgärder.

Verksamhetsansvar

UPPDRAG

Äldre- och omsorgsnämndens uppgift är att fullgöra kommunens ansvar inom Socialtjänstens äldre- och funktionsnedsättningsomsorg enligt Socialtjänstlagen (SoL), Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Nämnden är vårdgivare för den kommunala hälso- och sjukvården enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

ORGANISATION

Vård- och omsorgskontoret ska ge vård, omsorg och service med rätt kvalitet och med ett gott och respektfullt bemötande åt kommuninvånare som av olika skäl inte själva klarar av sin vardagssituation. Verksamheten ska vara resultatorienterad och utvecklingen

ska ligga i framkant. Vård- och omsorgskontoret verkställer nämndens uppdrag och är organiserad i tre verksamhetsområden:

- Omsorg om funktionshindrade (FO)
- Omsorg om äldre hemtjänst och korttids- och dagverksamheter (ÄO HTJ)
- Omsorg om äldre särskilt boende och Hälso- och sjukvård (ÄO SÄBO och HSL)

Äldre- och omsorgsnämndens verksamheter utförs inom kommunal regi och av privata LOV företag (Lagen om valfrihetssystem). Vård- och omsorgskontoret arbetar utifrån nämndens uppdrag att sluta avtal med de företag som nämnden godkänt genom lagen om valfrihetssystem, LOV.

VIKTIGA HÄNDELSER UNDER ÅRET SOM GÅTT

- Ett intensivt arbete med det ekonomiska underskottet har varit högt prioriterat under året med målsättning att undvika underskott samt skapa förutsättningar för budget i balans. Månatlig uppföljning av vikarier är en riktad åtgärd.
- Sommar och semesterperioden är en krävande tid på året för kontoret då vår verksamhet måste bemanna i princip all verksamhet samtidigt som alla medarbetare beviljats sina fyra semesterveckor. Vikariebehovet överstiger tillgången och vikarierna förväntas kunna utföra ordinarie arbetsuppgifter. Efter ett omfattande arbete med att rekrytera vikarier och ge en bra introduktion har sommaren genomförts över förväntan inom alla verksamhetsområden.
- Arbetet med de skärpta reglerna kring dygnsvila trädde i kraft 2023-10-01. En intensiv insats har krävts för att arbeta med schemaförändringar. I och med omställningen till de skärpta reglerna har också de delade turerna tagits bort.
- Under året har den betalda undersköterskeutbildningen fortsatt via medel från Äldreomsorgslyftet där 24 medarbetare deltar.
- Arbetet med Nära Vård omställningen, ett samarbete mellan kommunen och Regionen, startade i Salanoden mars 2021 och med ett mobilt team i Sala oktober 2021. Projektet har fortsatt att utvecklas under året.
- Fyra undersköterskor anställdes inom hälso- och sjukvården 2021 med hjälp av statsbidrag inom Nära vård, vilket fortsatt under året.
- En ökning av multisjuka äldre ger ett ökat behov av platser på särskilt boende. I väntan på ledig plats på särskilt boende vistas fler personer under lång tid på korttidsenheten.
- Flytten till Bergsmansgatan 30 påbörjades i maj. I december bedrivs det verksamhet på två våningsplan och omfattar totalt 36 lägenheter.

- Implementeringen av nytt verksamhetssystem, Combine. Planeringssystem, IntraPhone samt avvikelse-system, DF Respons, har fortsatt sen ESF-projektet avslutades i april.
- Arbetet med förstärkt krisberedskap och civilt försvar har startats upp. Kommunen har analyserat behoven som finns, för att utveckla och stärka kommunens planering för Socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens civila försvar. Det har resulterat i en framtagna övergripande handlingsplan.
- Nämnden har beviljats stadsbidrag enligt nedan
 - Utökad Habiliteringsersättning.
 - Hållbart arbetsliv.
 - Nära vård.
 - Äldreomsorgslyftet.
 - Ofrivillig ensamhet bland äldre.
 - Utökning av verksamhetsförlagd utbildning - sjuksköterskestudenter.
 - Stärkt beredskap inom kommunal hälso-och sjukvård och socialtjänst
- Ett mellanboende på Jakobsbergsgatan 4 är öppnat i kommunal regi. Beviljade bostadsbeslut verkställs genom hemtjänstinsatser.
- Även 2023 placerar sig hemtjänsten i Sala i topp 10 av 290 kommuner i hemtjänstindex.
- Under året har behovet av korttidsplatser varit stort. Behovet beror till stor del på att antalet svårt sjuka äldre ökat. Det medför att personer med behov av särskilt boende väntat på korttidsenheten. Bristen av korttidsplatser har också gjort att kostnaden för medicinskt färdigbehandlade inom slutenvården varit högre än tidigare år. Inför sommaren utökades antalet korttidsplatser med fyra platser.
- Brukarenkäter har genomförts på alla verksamheter inom socialpsykiatri, boendeverksamheter LSS samt daglig verksamhet LSS.
- Café Silverkoppen öppnade sin caféverksamhet för allmänheten på Nya sjukhuset i början av 2023.
- Tre icke verkställda gruppboendebeslut LSS och fyra icke verkställda serviceboendebeslut LSS.
- 18 ej verkställda SÄBO-beslut.
- Med stimulansmedel från staten har ett digitalt aktivitetsspel Tovertafel köpts in till en gruppboendestad inom LSS.
- Ett skriftligt funktionsprogram har tagits fram som underlag till hyresvårdsupphandling för gruppboendestad LSS och upphandling har påbörjats.
- Flera utbildningsinsatser har pågått under hösten. Exempelvis socialrätt för VoO chefer. Grundutbildning i alternativ kommunikation (AKK) för hela FO. Läkemedelsutbildning för

sjuksköterskor. Arbetet med Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet som gäller under åren 2020–2024 har pågått under året. Ett analysarbete har genomförts.

Kontoret fortsätter sitt arbete med att se över alla yrkesrollers arbetsuppgifter, utifrån vad lagstiftningen säger om vem som får göra vad. I ett nationellt svårt rekryteringsläge, som kommer att förvärras, förbereder vi oss för att rätt yrkesroll ska göra rätt arbetsuppgifter så att vi framöver kan kompetensväxla och kompetensutveckla där behovet finns.

Ekonomi

RESULTATRÄKNING OCH EKONOMISK ANALYS

Tkr	Bokslut 2022	Budget 2023	Bokslut 2023	Budgetavvikelse
Externa intäkter	-60 932	-48 020	-60 541	12 521
Interna intäkter	-1 737	-7 161	-10 652	3 491
Summa intäkter	-62 669	-55 181	-71 194	16 013
Köp av huvudverksamhet, bidrag	8 250	7 089	8 379	-1 290
Personalkostnader	422 927	427 600	469 936	-42 337
Övriga kostnader	51 758	40 798	50 695	-9 898
Interna kostnader	55 919	67 869	68 964	-1 095
Summa kostnader	538 854	543 355	597 976	-54 621
Resultat	476 185	488 175	526 781	-38 607

2023 års budget har en inbyggd avvikelse gällande timvikarier, vilket motsvarar sammanlagt 25,1 mkr. I samråd med ordförande och 1:e vice ordförande beslutades det att sätta mål om att minska vikariekostnaderna med 33 %. För att få en budget i ram fattades det ordförandebeslut om att minska 33% av vikariekostnader som var inlagda i budgeten. Det fanns också ett uttalat mål om att hålla nere timvikiariebudgeten så mycket det bara gick. Det kunde tidigt konstateras under året att det var ett uppdrag som enheterna inte maktade med att utföra, mycket kopplat till den höga sjukfrånvaron vilket gör att ordinarie personal som är sjuk måste ersättas. En uppföljning redovisades för nämnden vid sammanträdet i september.

Totalt uppgick vikariekostnaderna för 2023 till 46 mkr inklusive OB men exklusive PO. Parallellt var kostnader för fastanställd personal lägre än budget, vilket gör att avvikelsen för personalkostnader är helt kopplat till en hög användning av timvikarier.

Avvikelsen för köp av huvudverksamhet avser en köpt vårdplats inom FO-området, beror på ett ärende med mycket stort vårdbehov. Övriga kostnader utgörs av inhyrd personal (sjuksköterskor) p.g.a. ett mycket svårt rekryteringsläge under årets första nio månader.

Interna kostnader har ökat, måltider inom SÄBO och korttidsboende, utökade platser på korttidsboendet samt fordonshyror pga ökade volymer inom hemtjänsten samt dyrare bilar under senare del av året.

Kommentar mot prognos 2023

Senaste lämnad prognos visade på ett underskott om 12,9 mkr, utfall som nämnt blev -38,6 mkr, differens om 25,7 mkr.

Mot prognos blir analysen annorlunda.

Interna kostnader står ut och det handlar primärt om lokalhyror som inte debiterats korrekt under årets första 10 månader utan dyker upp i november gällande Nya sjukhuset i Sala och tomhyror gällande Ålängan, samt inte meddelade ökning för Stadsträdgården och korttidsvård, totalt 6,5 mkr

Måltidskostnader ökade med 2 mkr under årets sista månader jmf med takt under 10 mån, troligen p.g.a. släpande fakturering från Tekniska kontoret.

Förrådsvaror ökade med 1 mkr under året trots bibehållen volym, frågan utreds men det verkar som återigen släpande fakturering. Fordonshyror diffar med 0,6 mkr dels beroende på ökad volym av insatser inom verksamheten. Personalkostnader mot prognos är fortsatt ett högt nyttjande av timvikarier och att sparmål uppsatta för att minska vikarier inte möts.

Köp av huvudverksamhet förklaras i avvikelse mot budget.

Minskade intäkter

Tudelat, dels ett statsbidrag gällande SSK inom SÄBO där Socialstyrelsen och RKR ändrade sina regler för hur det skulle disponeras gjorde att 1,7 mkr av totalt 3,3 mkr flyttas till år 2024.

Andra delen är att vi uppskattade effekten av taxehöjning för högt i prognosen för oktober eftersom full effekt inte är mätbar förens nya avgiftsbeslut är fattade. Troligen har fler personer slagit i maxtaxa taket än vad som antogs i simuleringen, men det kräver 2 till månader till innan det kan fastslås.

DRIFTRÉDOVISNING

Tkr	Bokslut 2022	Budget 2023	Bokslut 2023	Budget-avvikelse
Kontorsövergripande	7 847	5 528	6 527	-999
Administrativt stöd	21 828	13 083	11 035	2 048
Omsorg om funktionshindrade	96 096	105 283	110 043	-4 760
Omsorg om äldre	350 413	364 280	399 163	-34 883
Summa	476 184	488 174	526 469	

INVESTERINGSREDOVISNING

Tkr	Bokslut 2022	Budget 2023	Bokslut 2023	Budget-avvikelse
Inkomster	0	0	0	0
Utgifter	4 152	9 707	5 980	3 727
Summa	4 152	9 707	5 980	3 727

Investeringsbudgeten har underskridits med -3,7 Mkr. De inköp som skett är till hela ÅON och har utgjorts av byte av samtliga taklyftar.

Digitala stimulans och aktiverings projektorer för de med kognitiv svikt har installerats på två boenden.

EU-PROJEKT

Vård och Omsorg har beviljats medfinansiering av ESF, Europeiska socialfonden, till ett projekt Införande planeringssystem 2022-01-01 - 2023-04-30.

Målsättningen med projektet var att säkerhetsställa att medarbetare inom Vård och Omsorg ska få en förståelse för betydelsen av och kunskap om användningen av digitala verktyg. Målet var också att medarbetarna på ett effektivt sätt ska kunna hantera digitala hjälpmedel och använda den nya tekniken både i sin kompetensutveckling, för att utveckla arbetsplatsen samt kunna stötta och hjälpa brukare i att använda digitala hjälpmedel. För att säkerhetsställa arbetssättet med digitala verktyg inkluderas även de LOV (lagen om valfrihet) företag som utför insatser inom b.l.a. hemtjänsten i projektet.

Vid projektets avslut så har tre nya digitala system implementerats inom VoO och är i full drift.

Uppföljning av Kommunfullmäktiges utvecklingsmål

ETT VÄXANDE SALA

SALA SKA ERBJUDA ATTRAKTIVA BOENDEN OCH VERKA FÖR FLER ARBETSTILLFÄLLEN, STÄRKT NÄRINGS- OCH BRA UTBILDNING I HELA KOMMUNEN

Kontoret bidrar till utvecklingsmålet genom att: - Erbjuder hög kvalitet i välfärdstjänster		
Aktiviteter	Kommentar	
Mobilt hemsjukvårdsteam i samverkan med Regionen	Arbetet fortlöper enligt plan. Ett nära samarbete med hemsjukvården är skapat med återkommande uppföljningsmöten.	
Bemannings efter behov	Arbetet fortlöper enligt plan. Ett breddinförande av planeringssystem är gjort på hela kontoret vilket gör bemanning efter behov är möjlig.	
Förväntade resultat/effekter	Kommentar	
Att fler medborgare kan få sin vård i hemmet och minskat antal sjukhusinläggningar och återinläggningar	Under 2023 har ca 30 patienter kontinuerligt varit inskrivna i Närvårdsteamet. Vi ser en minskning av sjukhusinläggningar och återinläggningar under året.	
Att brukarna upplever att de får god service och att de känner förtroende för kommunen som leverantör. Resultaten i mätningar gällande förtroende och service förbättras. Brukarnöjdheten ska under året öka med minst 2 % - enheter per verksamhetsområde.	Hemtjänst oförändrat resultat SÄBO uppnått målet FO delvis uppnått målet	
Indikator/resultatuppföljning	Resultat 2022	Resultat 2023
Brukarnöjdheten ska under året öka med minst 2 % - enheter per verksamhetsområde, årlig brukarenkät	HTJ 93% SÄBO 76% FO Daglig verksamhet 94 % Boendestöd 88 % Freden 80 % Gnistan 100 % Resultatet för FO- Gruppbostad och FO-Servicebostad 2022 gick inte att få fram som en enskild procentsats. Det fanns ingen frågeställning gällande brukarnöjdhet i enkäten.	HTJ 93 % SÄBO 79% FO Daglig verksamhet 94% Boendestöd 81 % Freden 86 % Gnistan 100 % Gruppbostad LSS 94 % Servicebostad LSS 88 %

ETT HÅLLBART SALA

FOKUS PÅ MÄNNISKORS HÄLSA OCH VÄLMÅENDE GENOM LIVET

Kontoret bidrar till utvecklingsmålet genom att: - Bryta utanförskap och minska segregation. - Utföra välfärdstjänster på ett så skonsamt sätt som möjligt för miljön.		
Aktiviteter	Kommentar	
Skapa fler mötesplatser/aktiviteter.	Två olika sammankomster med representation från politik och tjänstemän har genomförts i syfte att utveckla samverkan. Fortsatt dialog behövs. Delaktighet från kontoret vid informationsträffar i civilsamhället fortgår för att sprida kunskap om vår organisation, ex besök vid Svenska kyrkans soppluncher. Område FO har skapat förutsättningar för brukare att ses under en rad kvällar i Stadsparken under sommaren för att grilla ha picknick och umgås med andra inom FO.	
Planering av resor och möten.	Medarbetare cyklar om det går och planering av samåkning görs till besök där det är möjligt. Representant har deltagit i kommunövergripande arbetsgrupp tillsammans med miljöstrateg i syfte att se över kommunens koldioxidbudget.	
Förväntade resultat/effekter	Kommentar	
Ökad möjlighet till social samvaro.	Sommarens väderförutsättningar minskade möjligheten till att genomföra planerade aktiviteter fullt ut.	
- Minskning av koldioxidutsläppen. - Öka medvetenheten om hur varje möte ska genomföras utifrån nytta och miljö.	Minskat bilåkande inom tätorten samt digitala möten där det är lämpligt En större medvetenhet finns hos våra medarbetare och ett övervägande görs innan en resa planeras in.	
Indikator/resultatuppföljning	Resultat 2022	Resultat 2023
Antal mötesplatser och aktiviteter ökar.	FO har genomfört 8 samkvämskvällar i Stadsparken.	FO har genomfört 4 samkvämskvällar i Stadsparken.
- Minskning av koldioxidutsläppen, årlig avstämning av användandet av bilar och eller cyklar.	Målet uppfyllt.	
- Öka medvetenhet om hur varje möte ska genomföras utifrån nytta och miljö, regelbundna avstämningar inom verksamheten.	Målet uppfyllt.	

ETT TRYGGT OCH RÄTTVIST SALA

FOKUS PÅ ATT SKAPA INSYN OCH INFLYTANDE FÖR VÅRA MEDBORGARE, FÖRENINGAR OCH NÄRINGSLIV FÖR ATT STÄRKA TRYGGHET OCH DEMOKRATI

Kontoret bidrar till utvecklingsmålet genom att: - Ge möjlighet till inflytande via medborgardialoger och medborgarförslag. - Säkerställa att jämlikhet och likvärdighet råder både vad avser rättssäkerhet och service.		
Aktiviteter	Kommentar	
Fokusgrupper	FO har genomfört "Förslagets träd" fokusgrupp från dagligverksamhet två gånger. Två samverkans-träffar inom FO med intresseorganisationer, FUB och Autism Västmanland. Samverkan med Svenska kyrkan, demensföreningen och medborgarskolan. SÄBO har regelbundna anhörigträffar. Boenderåd genomförs i olika omfattning inom verksamhetsområdena.	
Enkäter	Brukarundersökningar är genomförda inom Socialpsykiatri, boende verksamheter LSS daglig verksamhet LSS och inom Äldreomsorgen.	
Direkt medborgardialog	Synpunkter har fångats upp på Frukostklubben	
Handlingsplaner utifrån inkomna synpunkter och klagomål.	Tre redovisningar av inkomna synpunkter har redovisats på nämnd. Alla inkomna synpunkter hanteras på respektive enhet.	
Öka antalet e-tjänster. Nå ut med information om att e-tjänsterna finns.	Representanter från VoO deltar i kommunövergripande arbetsgrupp för framtagande av kommun-gemensam synpunkt och klagomålshantering.	
Förväntade resultat/effekter	Kommentar	
Andelen personer med beviljade insatser som upplever medbestämmande och delaktighet ska öka med minst 2 % - enheter per verksamhetsområde.	SÄBO och HTJ har uppnått målet. FO har delvis uppnått målet.	
Medborgarna är mer nöjda med kommunens verksamheter.		
Tillgängligheten av tjänster för medborgarna för- enklas.	Samma antal e-tjänster som 2022	
Indikator/resultatuppföljning	Resultat 2022	Resultat 2023
Andelen personer med beviljade insatser som upplever medbestämmande och delaktighet ska öka med minst 2 % -enheter per verksamhetsområde, se årlig brukarenkät.	HTJ 93% SÄBO 76% FO Dagligverksamhet 91 % Boendestöd 82 % Freden 80 % Gnistan 91 % Gruppboende 81 % Servicebostad 87 %	HTJ 95 % SÄBO 79% FO Dagligverksamhet 83 % Boendestöd 89 % Freden 86 % Gnistan 92 % Gruppboende 72 % Servicebostad 88%
Medborgarna är mer nöjda med kommunens verksamheter, se tertialuppföljning av antal inkomna synpunkter och klagomål.	20	15 (Delår) 29 helår
Tillgängligheten av tjänster för medborgarna för- enklas, se årlig avstämning av antalet e-tjänster samt de digitala tjänsternas användningsgrad.	Åtta e-tjänster	Åtta e- tjänster *

*Statistikfunktion inte påkopplat för användningsgraden av e-tjänster - resultat går inte att få fram

Uppföljning av nämndens mål

Målrapporering för perioden januari – december 2023.

Nämndens mål	Aktiviteter	Kommentar	
95% känner till och är delaktiga i det systematiska arbetsmiljöarbetet.	Verksamheterna ska arbeta enligt rutinerna för Systematiskt arbetsmiljöarbete.		
Minska sjukfrånvaron med 1 % -enhet.	Aktivt arbeta enligt rehab-processen	Covid har fortsatt hög påverkan på sjukfrånvaron.	

Indikator	Resultat 2022	Resultat 2023	Kommentar
95 % känner till och är delaktiga i det systematiska arbetsmiljöarbetet, se Medarbetarenkät och Årlig uppföljning av SAM.	89 %	88 %	Vid ingående analys av statistik som ej varit möjligt tidigare år visar resultatet att målet inte nås under mätperioderna.
Minska sjukfrånvaron med 1 % -enhet, se ekonomiskt utfall och sjukstatistik från HR.	Delår 11,2 %* Helår 10,5 %*	Delår 11,2 % Helår 11,3 %	

* Resultatet är helår och avser hela Vård och omsorgskontoret (SAN+ÅON)

Framtiden

- Arbetet med en budget i balans kommer att vara fortsatt prioriterat under 2024.
- Hyresvårdsupphandling för nytt gruppboende LSS beräknas bli klart under våren.
- Enligt de nya reglerna kring dygnsvila från 1 oktober 2023 löper dispensen ut för verksamheter med arbetspass överstigande 20 timmar/dygn ut den 1 februari. Därefter har alla verksamheter inom nämndens ansvarsområde ställt om sina scheman.
- Planering tillsammans med Mälardalens Universitet pågår inför att Bergsmansgatans särskilda boende ska bli ett Akademiskt boende under 2024.
- Projekt Hållbart Arbetsliv – Att långsiktigt stärka ett hållbart arbetsliv genomför de sista utbildningsinsatserna under våren - aktivt medarbetarskap och vårdsvenska.
- Samsjuklighetsutredningen har lämnat sitt slutbetänkande och förslagen föreslås träda i kraft i januari 2026. Förslaget innebär bland annat att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för Regionens Hälso- och sjukvård. Med anledning av slutbetänkandet kommer en inventering påbörjas utifrån utredningens förslag. Arbetet kommer ske i projektform tillsammans med Regionen och länets kommuner med start 2024.
- Fortsatt utveckling av e-tjänster och digitala arbetssätt.
- Efterfrågan på korttidsplatser har under året varit stort, för att undvika att personer blir kvar inom Regionens vård efter att de blivit medicinskt färdiga har antalet korttidsplatser utökats. Från och med dec 2023 finns det möjlighet till 19 korttidsplatser på Parklängan 1.
- Fortsätta att möjliggöra enhetschefernas uppdrag genom att arbeta för ett ansvar om 25–30 medarbetare.
- Arbetet med Nära vård innebär mer vård i hemmet och fortsatt behov av ökad samverkan mellan kommunen och Regionen.
- Närvårdsteamets arbete fortsätter 2024 tillsammans med Regionen.
- Fortsatta svårigheter med att rekrytera flertalet av yrkeskategorierna inom VoO.
- Fortsatt planering för två nya LSS boende varav det första var planerat inflytt i december 2024, troligen sker den inflytten under 2025.
- Behovet av insatser inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter fortsätter öka.
- Fortsatt hög beredskap för att minska smittspridningen av virusinfektioner.
- Fortsatt arbete med att sänka sjuktalet.

- Arbetet med Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet som gäller under åren 2020–2024 har pågår under året. Utifrån analysarbetet kommer en lokal handlingsplan för stärka patientsäkerhetsarbetet upprättas för Sala kommun.
- Arbetet med förstärkt krisberedskap och civilt försvar kommer att fortsätta. Den framtagna övergripande handlingsplanen ska brytas ner i olika aktiviteter som sen kommer att implementeras i verksamheten.

VÄSENTLIGA RISKER OCH OSÄKERHETSFAKTORER

Identifierad risk	Beskrivning	Påverkan	Hantering
Demografi-utveckling	Förändrat tryck på den kommunala verksamheten	Väldigt stor	Kontinuerlig
Kompetensbrist	Brist på utbildad personal i hela organisationen	Stor	Kontinuerlig

Verksamhetsfakta

Antal	2021	2022	2023
Kontorets årsarbetare	775	869*	892*
- årsarbetare ÄON			799
- särskilda boendeplatser SoL för äldre (ej korttidsvistelse)	254	254	254
- korttidsboendedygn SoL	3203	3344	6716
- personer med hemtjänstinsatser egen/extern regi	568/188	585/132	607/203
- beslut bostad vuxna LSS	85	84	85
- personer med insatsen personlig assistans	36	36	4
- beslut daglig verksamhet LSS	115	117	128
- beslut SoL boende socialpsykiatri egen/extern		8 / 2	8/2
- beslut boendestöd socialpsykiatri (insatser)	59	57	62
- beslut SoL sysselsättning socialpsykiatri		15	18

* AME ingår från 2023 i kontoret.

* 2022 årsarbetarantal inkl IFO

**VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023
ÄLDRE- OCH OMSORGSNÄMNDEN**

ANTAGEN ÄON § 32 | 2024-02-22 | DIARIENUMMER ÄON 2024/38
SALA KOMMUN

Växel: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnden

MISSIV

Beslut om Äldre- och omsorgsnämndens prioriteringslista

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Tilldelas till Äldre- och omsorgsnämnden prioriteringslista inför budgetarbetet 2025 – 2028. Ärendet har i syfte att redovisa Äldre- och omsorgsnämndens verksamheters prioriteringar i budget utanför den tekniska ramen i Sala kommuns nya budgetmodell inför resursfördelning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta,

att godkänna redovisningen av prioriteringslista inför budgetarbetet 2025 – 2028 för Äldre- och omsorgsnämnden.

att översända prioriteringslistan till Kommunstyrelsen.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 ÄON Prioriteringslistainför budgetarbete 2025 - 2028

Vård och omsorg

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Vård och omsorg

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

BUDGET 2025-2028

PRIORITERINGSUNDERLAG

DRIFT

Nämnd Äldre- och omsorgsnämnd

Kontor Kontoret för vård och omsorg

Teknisk ram

Nr	Verksamhet	Beskrivning/Motivering	Koppling till fullmäktiges mål	Typ av prioritering	Budgetår	Planår 1	Planår 2	Planår 3	Bilaga
1	510 Vård och omsorg om äldre	Låga taxor under lång tid	Fokus på människors hälsa och välmående.	Kvalitetshöjande					
2	510 Vård och omsorg om äldre	Hög grundbemanning SÄBO	Fokus på människors hälsa och välmående.	Kvalitetshöjande	10 000	10 000	10 000	10 000	
3	510 Vård och omsorg om äldre	Ändrad arbetstid ständigt natt	Fokus på människors hälsa och välmående.	Lag-/regeländring					
4	510 Vård och omsorg om äldre	Utökning av antalet korttidsplatser	Fokus på människors hälsa och välmående.	Volymförändring (demografi)	1 600	1 600	1 600	1 600	
5	510 Vård och omsorg om äldre	Rätten till heltid (KS 2016)	Fokus på människors hälsa och välmående.	Lag-/regeländring					
6	510 Vård och omsorg om äldre	Hög andel undersköterskor jmf med andra kommuner, Sala har 95% utbildade USK	Fokus på människors hälsa och välmående.	Kvalitetshöjande					
7	510 Vård och omsorg om äldre	11-timmars dygnsvila EU-direktiv	Fokus på människors hälsa och välmående.	Lag-/regeländring	4 000	4 000	4 000	4 000	
8	510 Vård och omsorg om äldre	Slopande av delade turer	Fokus på människors hälsa och välmående.	Lag-/regeländring	2 000	2 000	2 000	2 000	

Vård- och omsorgskontoret
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnd

MISSIV

Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade den 14 december 2023 att uppdra till Socialchef att genomföra fördjupad analys av kostnader utifrån *Äldreomsorgens kostnader bilaga KS.166*. I uppdraget ingick att lämna förslag på strukturförändringar inom egen verksamhet för att uppnå nettokostnadsminskning, lämna förslag på åtgärder relaterade till andra kontor samt att se över externa kostnader. Socialchef tillsatte en arbetsgrupp som gemensamt genomfört analyser och tagit fram ett underlag. En delrapport har lämnats på Äldre- och omsorgsnämndens sammanträde den 22 februari 2024.

Arbetsgruppen har haft regelbundna möten och gemensamt tagit fram information och genomfört en analys. Arbetsgruppen har även tagit fram olika förslag på strukturförändringar som skulle kunna genomföras och i och med det sänka kostnaderna inom äldreomsorgen. Förslagen spar mer eller mindre, är mer eller mindre ingripande och innebär olika konsekvenser som bör följas upp i risk- och konsekvensanalyser om det beslutas att gå vidare med dem.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta,

att godkänna rapporten.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 Äldreomsorgens kostnader, Vård- och omsorgskontoret, Sala kommun

Vård- och omsorgskontoret

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

- Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet? JA NEJ
- Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre? JA NEJ
- Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA NEJ
- Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA NEJ
- Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA NEJ
- Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? JA NEJ

Landsbygdsperspektivet

- Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden? JA NEJ
- Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:
- Att det blir svårare att bo på landsbygden? JA NEJ
- Att det blir fler jobb på landsbygden? JA NEJ
- Att det minskar tillgången till god service på landsbygden? JA NEJ

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

- Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA NEJ
- Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA NEJ
- Kan beslutet utestänga någon från samhället? JA NEJ
- Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA NEJ
- Om **NEJ** – varför inte?

Vård- och omsorgskontoret

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun

VÅRD OCH OMSORG

VERKSAMHETSDOKUMENT

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
2 INLEDNING.....	4
3 FÖRDJUPAD ANALYS AV KOSTNADER	5
3.1 Kostnad hemtjänst.....	5
3.2 Låga taxor	6
3.3 Personaltäthet	6
3.4 Anställda på heltid	8
3.5 Andel utbildade undersköterskor samt medellöner jämfört med likande kommuner	9
3.6 Sjukfrånvaro	11
3.7 Differens beviljade timmar och utförda timmar	15
3.8 Verksamheter som inte är lagstyrda.....	15
3.9 Kompetensutveckling	16
3.10 Kostnader i verksamheterna utifrån organisatoriska förändringar	17
3.11 Medicinsk utskrivningsklara.....	18
4 FÖRSLAG PÅ STRUKTURELLA FÖRÄNDRINGAR	19
4.1 Samordningsenheten.....	19
4.2 Pilot läkemedelsrobotar	19
4.3 Ökat arbete med sjukfrånvaro.....	20
4.4 Se över grundbemanningen.....	20
4.5 Utbildningskrav undersköterska	21
4.6 Riktlinje Biståndsbedömning av insatser enligt SoL	22
5 FÖRSLAG ÅTGÄRDER ANDRA KONTOR SAMT EXTERNA KOSTNADER.....	23
5.1 Måltider	23
5.2 Fordon	23
5.3 Lokalkostnader	23
5.4 Centralförrådet.....	26
5.5 Upphandling	26
5.6 Städavtal	27
5.7 Kostnader Hälso- och sjukvården	27
5.8 Bostadsanpassning	29
5.9 Fastighetsenheten	29

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1 Förenklad biståndsbedömning, antal beslut år 2021–2023	5
Figur 2 Bemanning SÄBO 2021 jämfört med december 2023	7
Figur 3 Täthet bemanning SÄBO, jämförelse med liknande kommuner	7
Figur 4 Jämförelse likande kommuner som Sala år 2022, Sjuksköterskor/plats i boende för särskild service för äldre, vardagar	8
Figur 5 Jämförelse likande kommuner, andel (%) som arbetar heltid inom äldreomsorgen	8
Figur 6 Andel utbildade undersköterskor, jämförelse likande kommuner år 2023.....	9
Figur 7 Medellön jämförelse likande kommuner.....	10
Figur 8 Jämförelse: Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) Kolada	10
Figur 9 Jämförelse: Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) Kolada	11
Figur 10 Sjuktal Äldreomsorgen 2023 jämförelse likande kommuner	11
Figur 11 Sjuktal Hemtjänsten och Särskilt boende för äldre+ Hälso- och sjukvården, Sala kommun år 2019–2023	12
Figur 12 Sjuklönekostnader äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023.....	12
Figur 13 Vikariekostnader äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023	13
Figur 14 Kostnader övertid tillsvidareanställda medarbetare äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023	14
Figur 15 Sammanställning av anledningar till vikariebokningar inom äldreomsorgen Sala kommun, maj månad år 2023	15
Figur 16 Utbildningar för Vård- och omsorgskontorets medarbetare under år 2023	17
Figur 17 Kostnader för medicinskt utskrivningsklara, Sala kommun, år 2020–2023.....	18
Figur 18 Beräkning av besparing vid sänkning i grundbemanning SÄBO	21
Figur 19 Lokalhyror för äldreomsorgen i Sala kommun år 2023	24
Figur 20 Jämförelse liknande kommuner hyreskostnader särskilt boende för äldre år 2023	25
Figur 21 Antal platser på SÄBO och korttids jämförbara kommuner år 2023	25
Figur 22 Kostnader för äldreomsorgen Sala kommun städavtal	27
Figur 23 Kostnader för inhyrning av bemanningssjuksköterskor Äldreomsorgen, Sala kommun år 2019–2023	28

SAMMANFATTNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade den 14 december 2023 att uppdra till Socialchef att genomföra fördjupad analys av kostnader utifrån *Äldreomsorgens kostnader bilaga KS.166*. I uppdraget ingick att lämna förslag på strukturförändringar inom egen verksamhet för att uppnå nettokostnadsminskning, lämna förslag på åtgärder relaterade till andra kontor samt att se över externa kostnader. Socialchef tillsatte en arbetsgrupp som gemensamt genomfört analyser och tagit fram ett underlag. En delrapport har lämnats på Äldre- och omsorgsnämndens sammanträde den 22 februari 2024.

Sammantaget är en stor del av de höga kostnaderna kopplade till personal. Äldreomsorgen har en hög andel heltidsanställda, hög andel utbildade undersköterskor, god bemanningstäthet och får goda resultat i brukarundersökningar. Äldreomsorgen har också höga sjuktal, höga vikariekostnader samt svårigheter att rekrytera till exempel sjuksköterskor som innebär kostnader. Utöver bemanning i verksamheten har även kostnader kopplat till organisatoriska förändringar samt beroenden till andra kontor analyserats.

Arbetsgruppen har utifrån analysen tagit fram olika förslag på strukturförändringar som skulle kunna genomföras och i och med det sänka kostnaderna inom äldreomsorgen. Förslagen spar mer eller mindre, är mer eller mindre ingripande och innebär olika konsekvenser som bör följas upp i risk- och konsekvensanalyser om det beslutas att gå vidare med dem.

2 INLEDNING

Kommunstyrelsens ledningsutskott beslutade 29 mars 2023 att uppdra till ekonomichefen att utreda äldreomsorgens kostnader i Sala kommun. Den 15 november 2023 återrapporterades utredningen till Kommunstyrelsen som överlämnade utredningen till Äldre- och omsorgsnämnden för hantering.

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade den 14 december 2023 utifrån utredningen att uppdra till Socialchef att:

- utifrån utredningen *Äldreomsorgens kostnader bilaga KS.166* genomföra en fördjupad analys av kostnader för Äldre- och omsorgsnämndens verksamheter
- lämna förslag på strukturförändringar inom egen verksamhet för att uppnå nettokostnadsminskning
- lämna förslag på åtgärder relaterade till andra kontors verksamheter inom Sala kommun som kan sänka Äldre- och omsorgsnämndens nettokostnader
- se över externa kostnader för att uppnå nettokostnadsminskning
- lämna delrapport till nämndens sammanträde i februari
- lämna slutrapport till Äldre- och omsorgsnämndens sammanträde i mars
- presentera en konsekvensanalys varför äldreomsorgen i Sala kostar 56 miljoner mer jämförbara kommuner enligt befintlig statistik

Socialchef har tillsatt en arbetsgrupp bestående av verksamhetschef särskilt boende för äldre, verksamhetschef hemtjänsten, äldre- och omsorgsnämndens controller, enhetschef administrativt stöd samt utvecklare på administrativt stöd.

Arbetsgruppen har haft regelbundna möten och gemensamt tagit fram information och genomfört en analys. Arbetsgruppen har lämnat en delrapport till Äldre- och omsorgsnämnden den 22 februari 2024.

3 FÖRDJUPAD ANALYS AV KOSTNADER

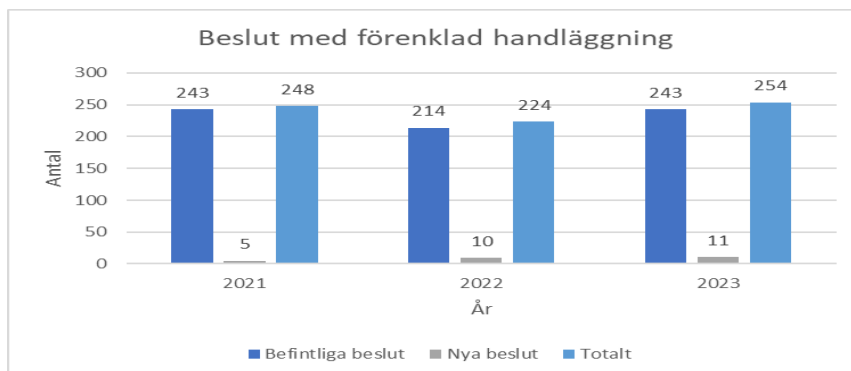
I utredningen, *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun bilaga KS.166*, som är genomförd av ekonomichef i Sala kommun framkommer att Sala har en stor andel av befolkningen som är äldre vilket kompenseras i det kommunala kostnadsutjämningsystemet. Den framräknade referenskostnaden ska täcka en verksamhet bedriven med genomsnittlig ambitions- och effektivitetsnivå. Nettokostnadsavvikelsen för äldreomsorgen år 2022 uppgår till 56 mnkr.

Hemtjänsten, korttidsboendet samt särskilt boende har samtliga höga kostnader när man jämför med riket samt med likande kommuner. Vidare belyser utredningen några punkter med kostnader inom äldreomsorgen som arbetsgruppen gjort en vidare analys av. Analysen presenteras nedan.

3.1 Kostnad hemtjänst

I utredningen, *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun bilaga KS.166*, lyfts att hemtjänsten har hög kostnad när man tittar på kostnad per mottagare för hemtjänst. En rimlig slutsats enligt utredningen är att förenklad biståndsbedömning innebär att volymerna blir större än de annars skulle varit.

Under 2023 fanns 1352 enskilda som var beviljade beslut om bistånd för boende, omvårdnad, service och trygghetslarm. Av de 1352 enskilda så är 644 personer beviljade omvårdnad, 303 personer är beviljad serviceinsatser varav totalt 254 beviljade förenklade serviceinsatser via förenklad biståndsbedömning. För de enskilda som fyllt 75 år kan biståndsenheten använda sig av förenklad handläggning. Förenklad handläggning avser insatser så som städning, inköp, sällskapsdjur samt tvätt. Vid analys i systemen framkommer att den förenklade biståndsbedömningen har dubblats från år 2021 till 2023. Antalet nya beslut är ändå relativt lågt.

Figur 1 Förenklad biståndsbedömning, antal beslut år 2021–2023

3.2 Låga taxor

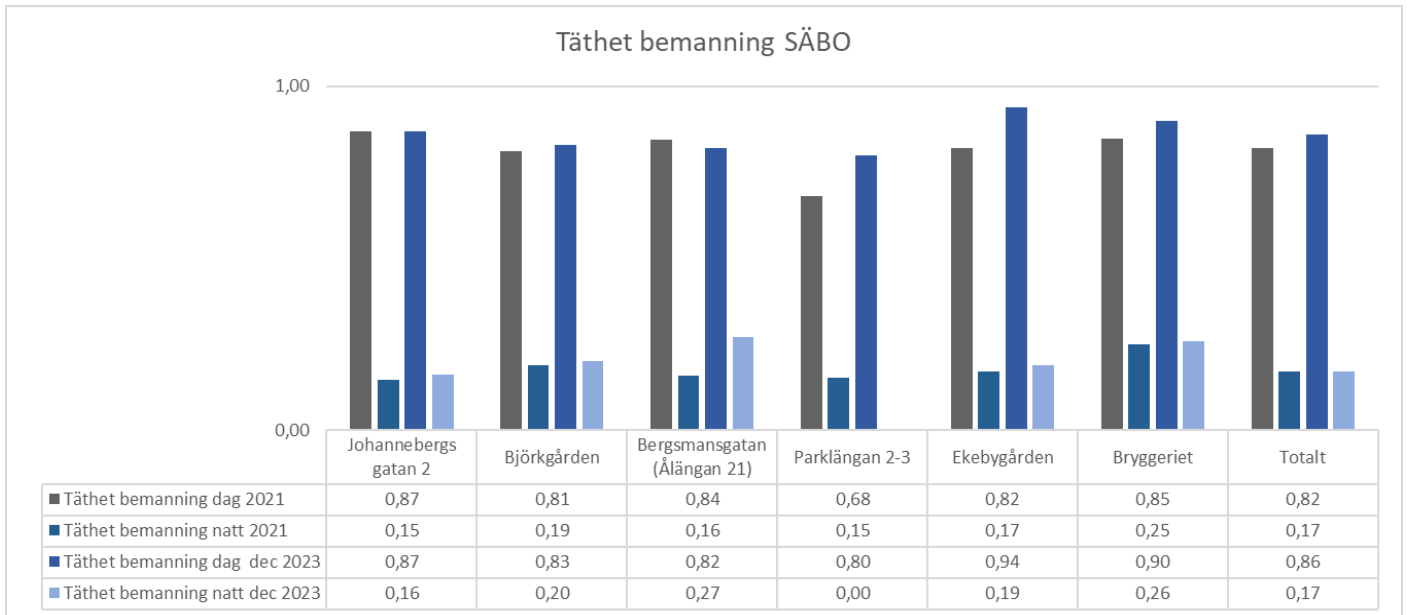
Utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun bilaga KS.166* lyfter att det är låga taxor i hemtjänsten som inneburit att det inte är kostnadstäckning för matabonnemang på särskilt boende och trygghetslarm då kommunen subventionerar det med cirka 6,1 mnkr. Taxan för omsorg har varit låg, 231 kronor per månad och därför har en översyn av taxor gjorts under året. Den 25 september 2023 fastslog KF de nya taxorna avseende matabonnemang, trygghetslarm, hemsjukvård och omvårdnad som i nuläget bedöms ge cirka 6 mnkr i ökade intäkter på helårsbasis.

Efter ytterligare analys av beräknad intäkt för höjning av taxor så beräknas intäkten om till 5 mnkr på helår utifrån att fler brukare uppnår maxtaxan och i och med det betalar en lägre summa.

3.3 Personaltäthet

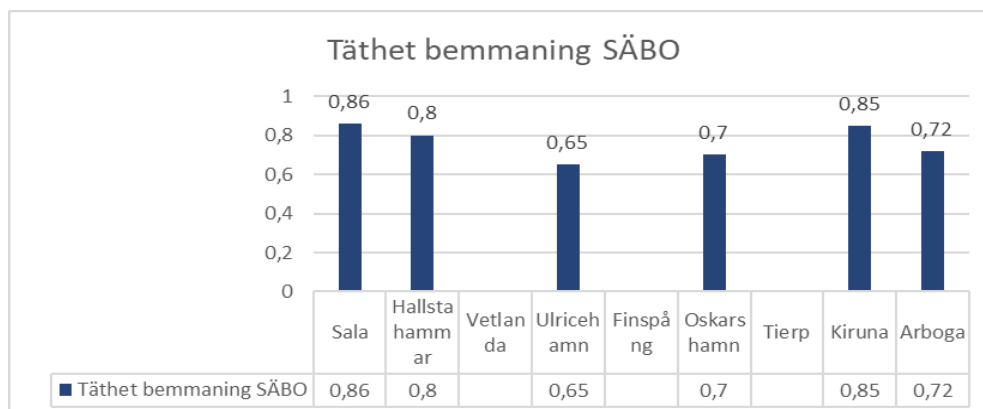
En god personaltäthet i särskilt boende innebär höga kostnader. I utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* har en översiktlig beräkning som gjorts visat att kostnaden är cirka 10 mnkr kronor högre per år än rikets snitt när man jämför bemanningsgraden. Behovet till personal är kopplat till lokalers utformning och boendes behov vilket gör att det kan variera mellan enheter. Behovet är också kopplat till boende med stora omvårdnadsbehov, omfattande sjukvårdsinsatser samt ökat antal personer med demenssjukdom och kognitiv svikt med komplexa sjukdomsbilder.

Verksamhetschef för Särskilt boende för äldre och Hälso- och sjukvården har tagit fram en jämförelse av bemanning år 2021 jämfört med december 2023, se tabellen nedan. Parklängan 2-3 har i december 2023 0,00 i personaltäthet under natt med anledning av att natten ligger organiserat under Korttidsenheten med en fördelning av kostnader. Bemanningstätheten natt är densamma totalt sett, skillnaden är att 2021 hade Parklängan 2-3 en bemanning nattetid inom SÄBO medan den i december 2023 är 0, utifrån det har även bemanningstätheten natt ökat. En anledning till att bemanningstätheten är högre under natt kan vara det sänkta arbetstidsmåttet som implementerades från 1 april 2022. Medarbetare som arbetar ständigt natt fick då en sänkning av arbetstidsmåttet från 36 timmar och 20 minuter per vecka till 34 timmar och 20 minuter per vecka. Fler av medarbetarna som jobbar natt valde då att arbeta samma timmar som tidigare och ökade således sin sysselsättningsgrad. Beräkningar av ökade kostnader som togs fram inför förändringen var för Vård- och omsorgskontoret som helhet cirka 1 900 000 kronor per helår och för år 2022 cirka 1 425 000 kronor.

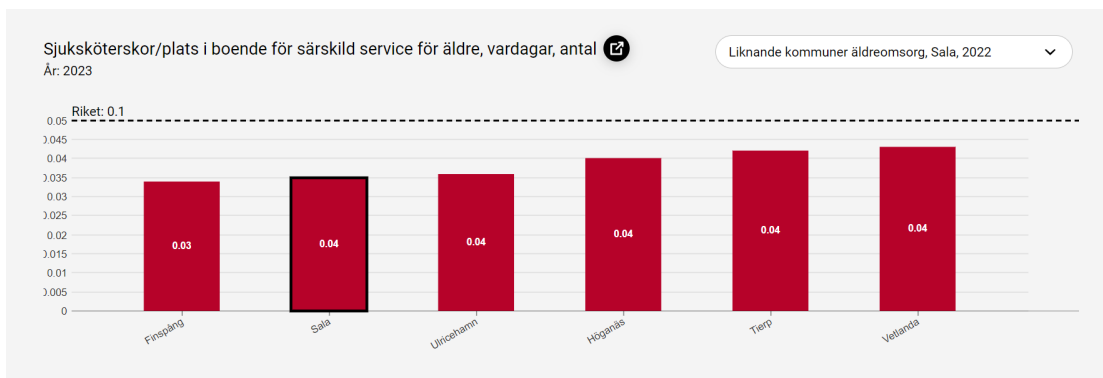
Figur 2 Bemanning SÄBO 2021 jämfört med december 2023

I utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* jämförs bemanningsgraden, det vill säga antal medarbetare per plats i boende för särskild service för äldre. Arbetsgruppen har för att få ytterligare underlag ställt frågan gällande bemanningstätheten till jämförbara kommuner. Kommuner kan ha olika metod hur man beräknar täthet av bemanning vilket innebär att det kan rymmas viss differens mot verkligheten i statistiken. I de fall en kommun gett ett mått som anger två variabler har den högsta siffran redovisats. Av de kommuner som svarat ligger Sala högst i bemanningstäthet, tätt följd av Kiruna samt Hallstahammar. Det innebär att Sala har högre kostnad för bemanning jämfört med likande kommuner.

Figur 3 Täthet bemanning SÄBO, jämförelse med likande kommuner

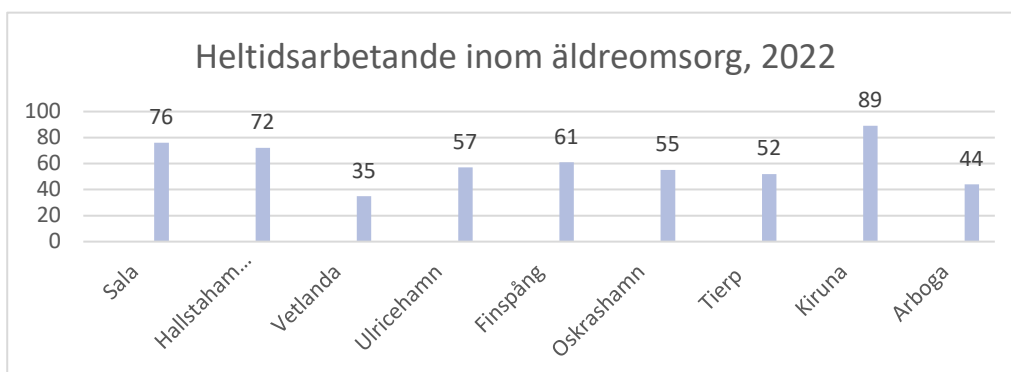
För Hälso- och sjukvården har en jämförelse ur Kolada gällande antalet sjuksköterskor på plats enligt schema tagits fram. Jämförelsen är liknande kommuner äldreomsorg år 2022. Sala har av de kommuner som finns med i jämförelsen näst lägst antal sjuksköterskor per plats. Jämfört med snittet för riket ligger samtliga kommuner i jämförelsen lägre.

Figur 4 Jämförelse likande kommuner som Sala år 2022, Sjuksköterskor/plats i boende för särskild service för äldre, vardagar

3.4 Anställda på heltid

Sala kommun har hög andel heltidsanställda samt relativt hög andel heltidsarbetande medarbetare sedan införandet av Rätten till heltid. I en jämförelse med likande kommuner kring andelen heltidsarbetande inom omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättning är Sala kommun den kommun med högst andel heltidsarbetande, 76%, förutom Kiruna kommun som har 89 % heltidsarbetande. Vetlanda kommun ligger lägst med 35% av de anställda som arbetar heltid.

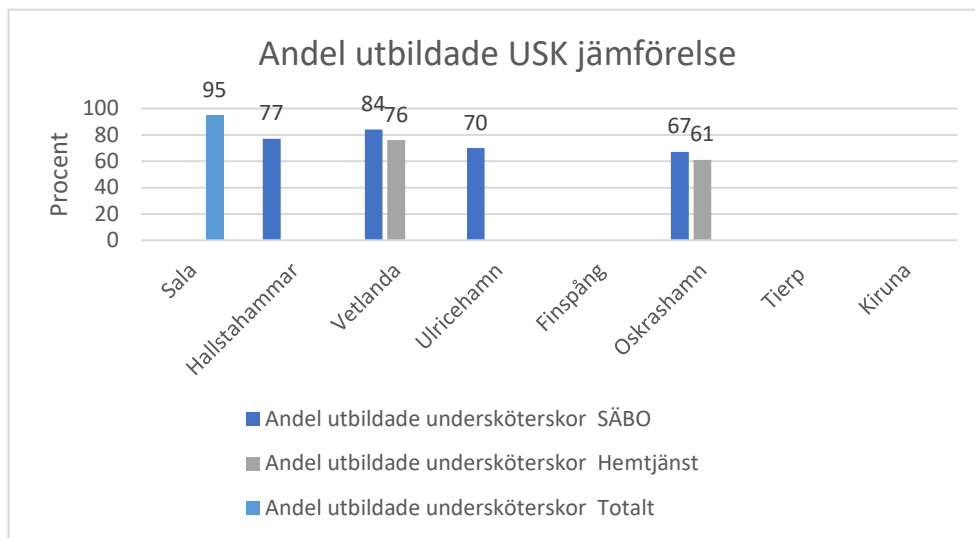
Figur 5 Jämförelse likande kommuner, andel (%) som arbetar heltid inom äldreomsorgen

Kommunstyrelsen i Sala kommun fattade 31 mars 2016 ett beslut om att Rätten till heltid skulle införas i Sala kommun. Rätten till heltid pågick i projektform från september 2019 till den 31 maj 2021. Utifrån den ökade bemanning som projektet innebar togs förslag på nya sätt att bemanningsplanerna fram. Syftet med den utökade bemanningen var att den skulle planeras ut inom verksamhetsområdet i samverkan av samordnarna som också bemanningsplanerar för att på så vis minska användandet av timanställda. I utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* framkommer att man trots den ökade bemanningen i och med Rätten till heltid inte ser en minskning av vikariekostnader, dock finns svårighet till jämförelse med anledning av Covid-19 pandemin.

Det faktum att det under åren 2020–2022 pågick en pandemi innebar en högre andel av användande av vikarier för att ersätta personal som var hemma med symtom samt för att bemanna de kohorter som uppstod i verksamheterna. Ytterligare en faktor som under den här tiden innebar svårigheter att bemanningsplanerna utöver enheterna var att det var olämpligt att arbeta på annan plats än sin avdelning för att begränsa smittspridningen.

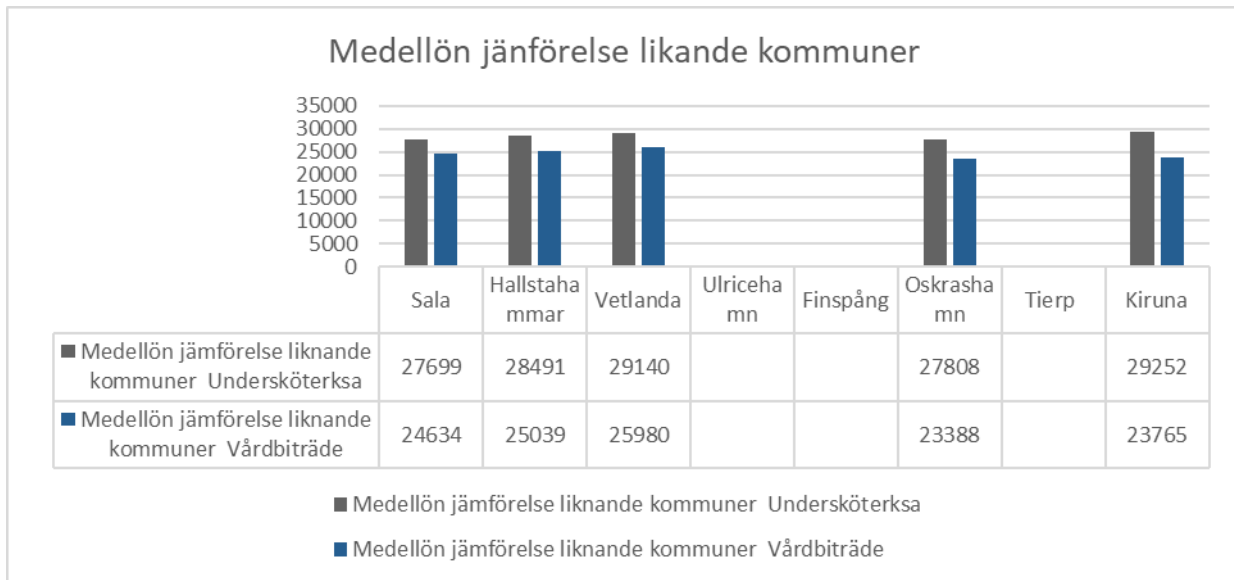
3.5 Andel utbildade undersköterskor samt medellöner jämfört med likande kommuner

Arbetsgruppen har tittat på kostnaderna för utbildade undersköterskor kontra vårdbiträden. Sala kommun har i jämförelse med likande kommuner, som svarat, högst andel utbildade undersköterskor med 95 %. Se tabell nedan.

Figur 6 Andel utbildade undersköterskor, jämförelse likande kommuner år 2023

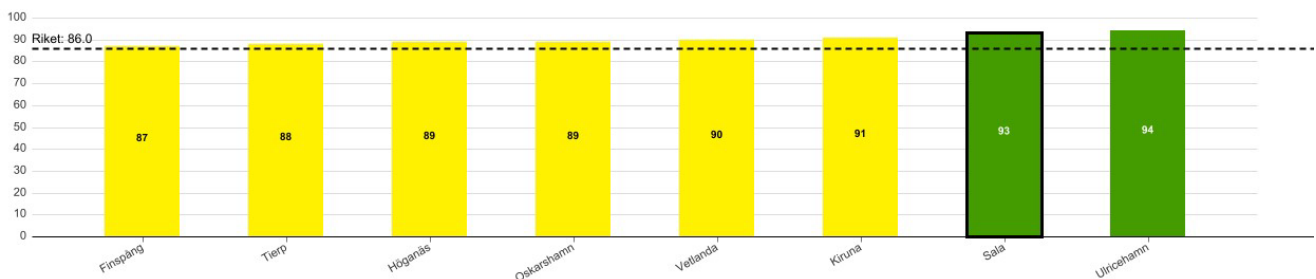
Arbetsgruppen har också tagit fram en jämförelse för medellöner för liknande kommuner för att få en bild av hur Sala ligger i förhållande till andra kommuner. I förhållande till de kommuner som svarat ligger Sala lägst gällande medellön för undersköterska, även om skillnaden är relativt låg mellan kommunerna. Avseende lön för vårdbiträden ligger Sala kommun bland de mittersta av de kommuner som jämförs.

Figur 7 Medellön jämförelse likande kommuner

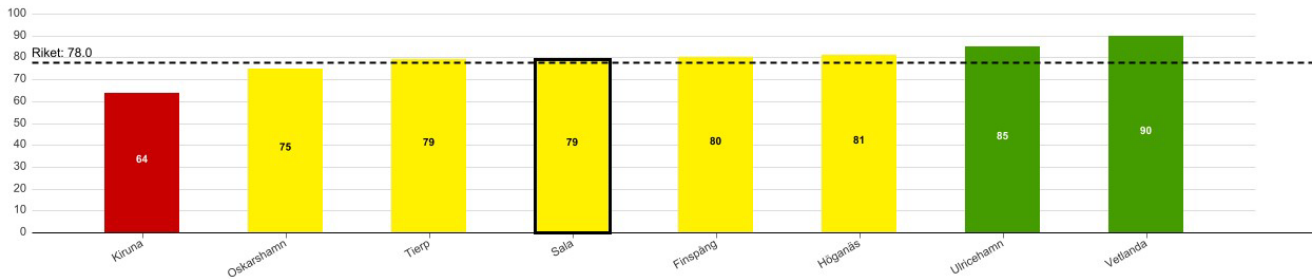
Sala kommuns äldreomsorg får i brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg goda resultat, resultatet är bland de högsta 25 % i riket. I förhållande till jämförbara kommuner är det endast Ulricehamns kommun som får ett bättre resultat. Även särskilt boende äldreomsorg får goda resultat i brukarbedömning, bland de 50 % mitten av riket. I jämförelse med liknande kommuner ligger resultatet fortsatt i mitten. Se tabellerna nedan.

Jämförelse: Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) - Sala (År: 2023)

Figur 8 Jämförelse: Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) Kolada

Jämförelse: Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) - Sala (År: 2023)

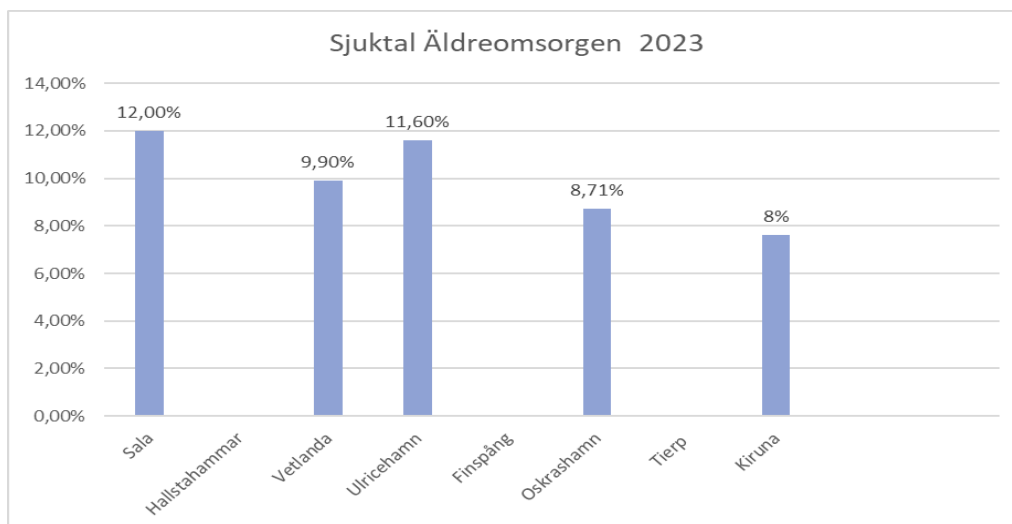

Figur 9 Jämförelse: Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - helhetssyn, andel (%) Kolada

Sammantaget innebär den höga kvalitén, en god bemanningstäthet samt hög andel utbildade undersköterskor en högre kostnad i löner jämfört med de kommuner som har lägre bemanningstäthet, lägre del undersköterskor och fler vårdbiträden anställda.

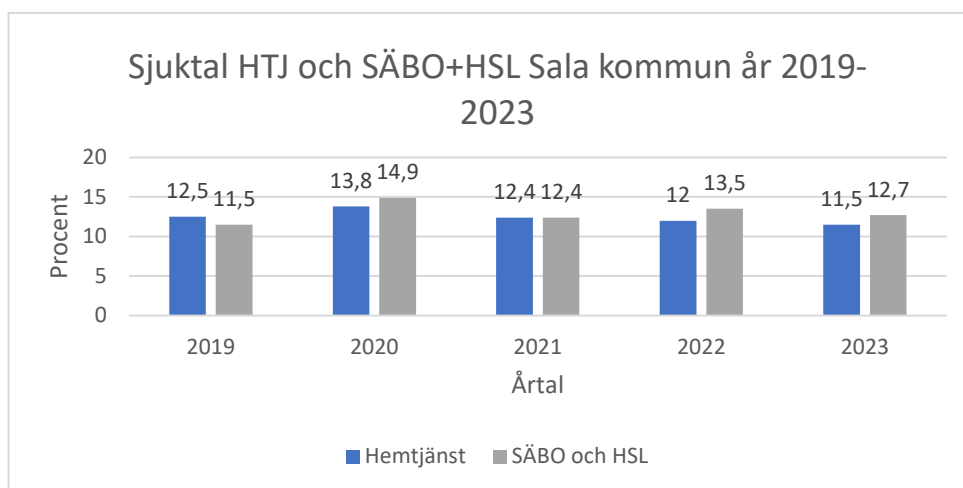
3.6 Sjukfrånvaro

Utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* tar upp att sjukfrånvaron inom äldreomsorgen är hög jämfört med kommunens övriga verksamheter. Det innebär att vikariekostnaderna är höga då den frånvarande medarbetaren i 9 av 10 fall ersätts för att klara verksamheten. Arbetsgruppen har skickat ut frågan gällande sjuktal till jämförbara kommuner. Av de kommuner som svarat så ligger Salas sjuktal högst tätt följt av Ulricehamns kommun.

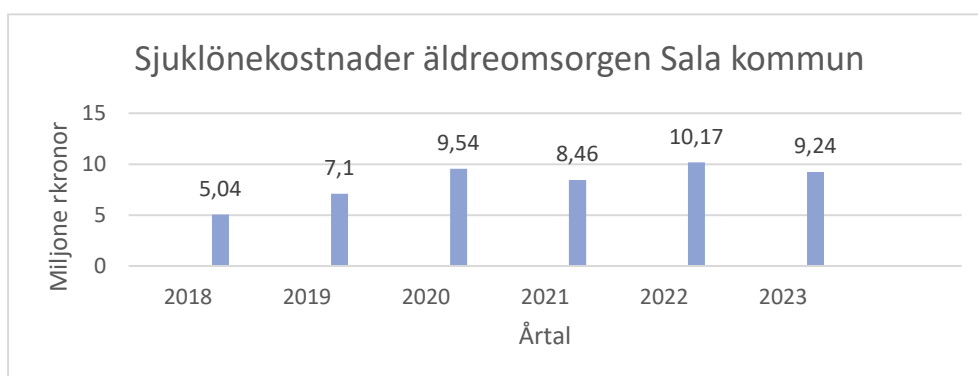

Figur 10 Sjuktal Äldreomsorgen 2023 jämförelse likande kommuner

För att se vad sjukskrivningarna kostar i sjuklöner har kostnaderna tagits fram ur ekonomisystemet. År 2022 var kostnaden högsta på de sex år som uppgiften inhämtats. Från år 2018 till år 2019 var ökningen av sjuklöner cirka 2 miljoner kronor för att sedan öka ytterligare cirka 2,5 miljoner till år 2020. Den 11 mars 2020 klassade WHO Covid-19 som börjats spridas i världen i slutet av år 2019 som en pandemi. Ökningen av kostnader år 2020 samt att kostnaderna har varit höga kan med hög sannolikhet förklaras utifrån pandemin. Medarbetare fick inte vara på arbetsplatsen vid symtom så som huvudvärk, snuva, magont och så vidare. Covid-19 slutade klassas som en samhällsfarlig sjukdom 1 april 2022, dock fanns fortfarande striktare förhållningssätt inom vård- och omsorgsyrkena kvar om än i lägre utsträckning.

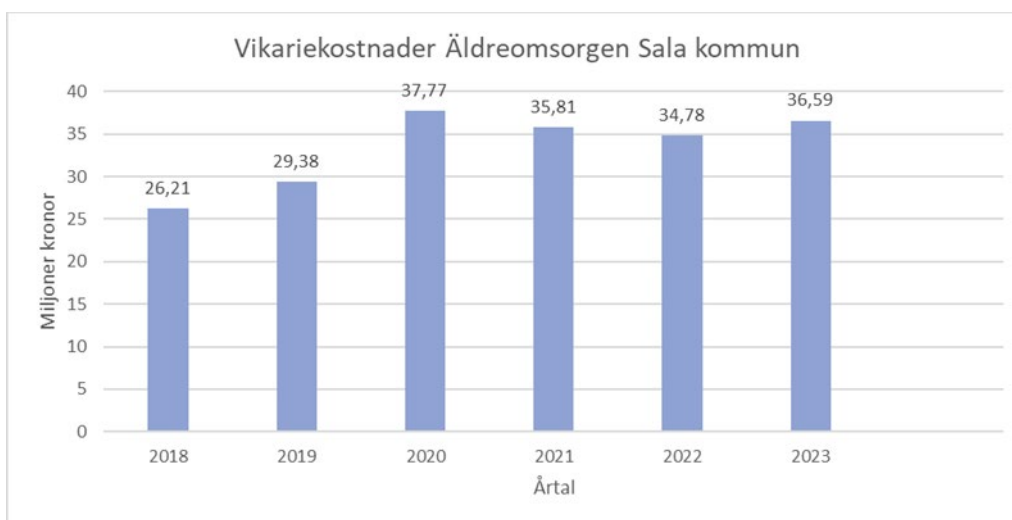

Figur 11 Sjuktal Hemtjänsten och Särskilt boende för äldre+ Hälso- och sjukvården, Sala kommun år 2019–2023

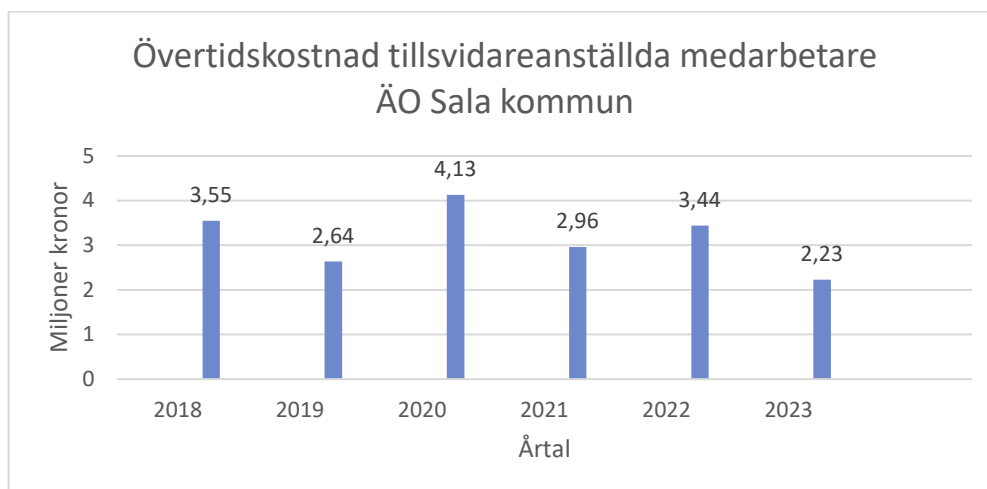
Figur 12 Sjuklönekostnader äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023

Vidare har kostnader för vikariekostnader genomlysts för åren 2018 till 2023. Kostnaderna följer sjuklönerna fram till och med år 2022, år 2023 ökar kostnaderna för vikarier jämfört med år 2022 trots att sjuklönekostnaderna är längre år 2023 än år 2022. En av anledningarna kan vara de infektioner som fick spridning när pandemin och förhållningssättet att hålla avstånd försvann. När samhället öppnades fick magsjukesinfektioner och influensainfektioner som varit lägre under pandemiåren fäste igen. Inom äldreomsorgen arbetar man då för att förhindra smittspridning via kohorter. Vikariekostnaderna har också ökat med anledning av det varit en ökad vårdtyngd på mottagare av hemtjänst och boende på SÄBO. År 2021 var väntetiden för en plats inom SÄBO 18 dagar och år 2022 var väntetiden 22 dagar. År 2023 ökade väntetiden för en plats på SÄBO till 69 dagar. I och med att en kö till SÄBO uppkommit har medborgare i behov av plats vårdats i hemmet. I vissa fall har det inneburit utökad tid och bemanning för att de ska få den hjälp de har behov av i hemmet. Fler av de boende som flyttat in på SÄBO har också varit svårt sjuka och utgjort en ökad vårdtyngd som inneburit ett behov av en utökad bemanning i perioder.

Figur 13 Vikariekostnader äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023

En ytterligare förklaring till höjda vikariekostnader år 2023 kan vara att övertid för tillsvidareanställda medarbetare minskat under samma år. Jämför man med året innan, år 2022, så har övertidskostnaderna för år 2023 sjunkit med drygt 1 miljon. Se tabellen nedan.

Figur 14 Kostnader övertid tillsvidareanställda medarbetare äldreomsorgen Sala kommun år 2018–2023

De system som idag används för bokning av vikarier har ingen kodning som anger vilken sorts frånvaro som vikarien bokas in för. Det innebär att det inte går att ta fram hur stor andel av vikariebokningarna som är på grund av sjukdom, VAB eller till exempel förstärkt bemanning.

Vård- och omsorgskontorets controller har tagit fram fördelningen av vikariekostnader så långt det är möjligt i system för år 2023. Av 36,59 mnkr avser cirka 17 mnkr vikariekostnader för ordinarie medarbetares semester. Cirka 12 mnkr avser kostnader för sjukfrånvaro. De resterande kostnaderna om cirka 7–8 mnkr avser kostnader för övriga anledningar som till exempel VAB, vakanser och förstärkt bemanning. Vid vakanser där vikarier bokas läggs kostnaden som en vikariekostnad, dock finns ingen kostnad i verksamheten för en ordinarie medarbetare då turen är vakant, vilket innebär att kostnaden hamnar på vikariekontot i stället för kontot för ordinarie lönekostnader

Under maj månad år 2023 har samtliga verksamheter inom äldreomsorgen fört statistik genom att varje verksamhet vid varje vikariebokning på ett papper angett anledningen till vikariebokning. Av 1988 vikariebokningar var 709 kopplade till ordinarie medarbetares sjukfrånvaro och 1279 till andra anledningar, se diagrammet nedan. Förstärkt bemanning kan till exempel användas om någon brukare är svårt sjuk, vakanser är arbetspass som inte är tillsatta av ordinarie medarbetare till exempel under en pågående rekrytering där medarbetare hunnit avsluta sin tjänst.

Figur 15 Sammanställning av anledningar till vikariebokningar inom äldreomsorgen Sala kommun, maj månad år 2023

3.7 Differens beviljade timmar och utförda timmar

Utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* tar upp att det i egen statistik finns en stor differens mellan beviljade timmar och utförda timmar inom hemtjänstens verksamhetsområde. Beviljade timmar beräknas enligt schabloner som är relativt generösa, dock utförs endast den tid som en mottagare har faktiskt behov av. I utredningen uppges att det är svårt att använda statistiken för att se om bemanningen är rätt i förhållande till de beviljade timmarna.

Hemtjänsten har samordnare som bemanningsplanerar i planeringssystem för samtliga medarbetare. Hemtjänsten bemannar utifrån de timmar som faktiskt utförs och inte utifrån de schablontider som beviljas. Statistik hämtas och följs löpande ut planeringssystemet som hemtjänsten arbetar med. Schablontiden är oftast högre än personerna nyttjar varvid det faktiska utförandet ofta genererar färre timmar än beslutat.

3.8 Verksamheter som inte är lagstyrda

Mötesplatsens öppna del där enskilda välkomnas utan myndighetsbeslut om dagverksamhet är inte en verksamhet som kommunerna genom lag är skyldig att ha. För att bedöma om det skulle innebära besparing att ta bort Mötesplatsen har beräkning av kostnader som skulle minska samt konsekvenser det skulle innebära för de enskilda utan beslut genomförts.

- Mötesplatsen Jakobsberg: Myndighetsbeslut och utan beslut
- Solvändan Johannesbergsgatan: Myndighetsbeslut för enskilda med demenssjukdom
- Björkgården: Integrerat i verksamheten, enskilda både med och utan beslut

Socialtjänstlag (2201:453) 5 kap. 7 § Socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Konsekvens

- Ökad personalkostnad för hemtjänsten då de enskilda i stället kan få beslut om hemtjänst för skälig levnadsnivå
- Ökad isolering för de enskilda som berör, vilket kan leda till ökad psykisk ohälsa
- Den del som utförs utan myndighetsbeslut på Mötesplatsen ger inte minskade kostnader då antalet medarbetare och hyra för lokalen skulle vara den samma
- Besparingseffekt 0 kr

3.9 Kompetensutveckling

Under 2022 samt 2023 genomfördes ett stort antal utbildningar. Det innebär att verksamheterna i vissa fall bemannat med vikarier under den tid som medarbetare deltagit i utbildning vilket ger en merkostnad. (Under 2023 har bland annat nedanstående utbildningar genomförts för att kompetensutveckla medarbetare.

Utbildningar Vård- och omsorgskontoret år 2023	
Journalföring	Läkemedel och Äldre
Förflyttningsutbildning - fysisk	Vaccin ordinationer
AKK – Alternativ och kompletterande kommunikation	Utbildning för Hygienombud
Tidiga tecken	Axelina
Våld i nära relationer	Nära Vård
Social dokumentation	Digitala utbildningar
Hälsan spelar roll	Vårdhygien - Basala hygienrutiner och klädregler
MHFA – Mental health first aid	Palliativ vård
Missbruk och samsjuklighet	HSL iakttagelser
Äldre och alkohol	Förflyttningskunskap - digitalt
Socialrätt för arbetsledare, 7,5 hp	Lyftar och lyftselar
EXTERN UTBILDNINGAR	Stödstrumpor – tips och trix
Specialistsjuksköterska inom vård av äldre	Avvikelsehantering
Att arbeta förebyggande – för undersköterskor, vårdbiträden, stödassistenter och personliga assistenter	Supported employment
Certifierad BPSD utbildare	Läkemedelsavvikelser
Stjärnmärkt	

Figur 16 Utbildningar för Vård- och omsorgskontorets medarbetare under år 2023

3.10 Kostnader i verksamheterna utifrån organisatoriska förändringar

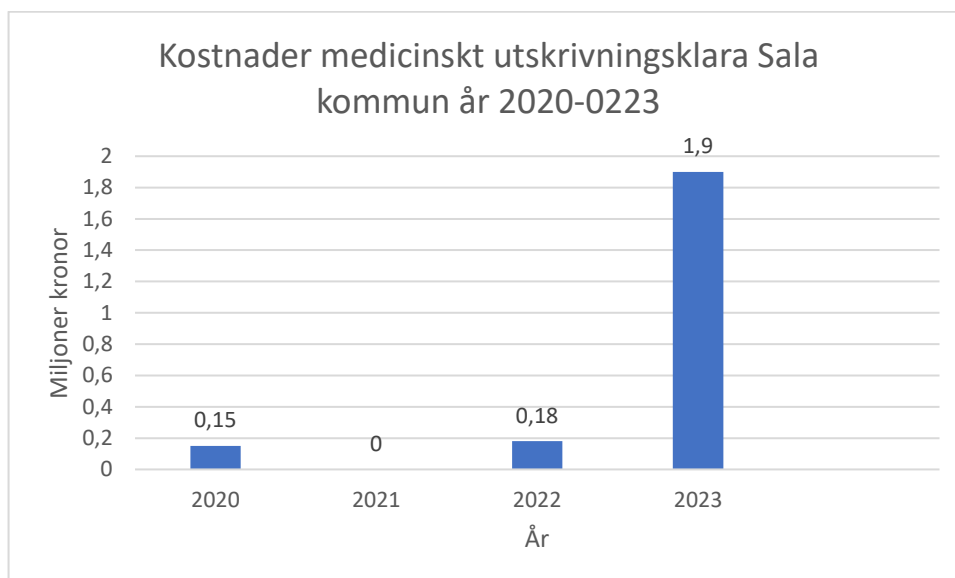
Nettokostnadsavvikelsen för äldreomsorgen i Sala kommun år 2022 uppgår till 56 mnkr. Flertalet anledningar till höga kostnader är lyfta och genomlysta. För år 2023 samt år 2024 kommer kostnadsökningar avseende fler förändringar att belasta äldreomsorgens budget.

- Rätten till heltid innebär en ökad kostnad årligen om den utökande bemanningen inte kan användas i stället för vikarier.
- Öppnandet av de nya platserna för särskilt boende för äldre på Bergsmansgatan och omställning på Ålängan till mellanboende har inneburit en kostnadsökning år 2023 med cirka 10,2 mnkr.
- Kostnader som avser de nya reglerna för dygnsvila kommer ge effekt under år 2024. Kostnaden uppstår då de nya reglerna innebär att samma person inte kan arbeta kväll och sedan morgon och det innebär ett större användande av vikarier. Kostnaderna beräknas uppgå till cirka 4 mnkr. Borttagandet av delade turer beräknas ge en kostnadsökning med cirka 2 miljoner kronor som belastar budgeten år 2024. Sammantaget ger det en kostnadsökning om cirka 6 mnkr.
- Pilotprojektet med sänkt veckoarbetstid på Björkgården beräknas kosta cirka 1,6 mnkr under år 2024.

3.11 Medicinsk utskrivningsklara

En medborgare som har behov av sjukvård via regionen får vård inom vad som kallas slutenvård. När patienten bedöms av behandlande läkare som utskrivningsklar så har bedömningen att ett behov av slutenvård inte längre finns. Kommunen får enligt Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutenvård och sjukvård betala ersättning till en region för en patient som vårdas inom den slutna vården efter det att den behandlande läkaren har bedömt att patienten är utskrivningsklar.

I Sala kommun ligger kostnaden för medicinskt utskrivningsklara i Social- och Arbetsmarknadsnämndens budget men i räkenskapsammandraget så är det en kostnad inom Äldre- och Omsorgsnämnden. Kostnaden kommunen betalar för ett dygn till regionen är år 2023 6 600 kronor. Under år 2020–2022 har kostnaderna varit som lägst 0 kronor, år 2021, och i övrigt under 0,2 mnkr. År 2023 ökade kostnaderna till 1,9 mnkr.

Figur 17 Kostnader för medicinskt utskrivningsklara, Sala kommun, år 2020–2023

Främsta anledningen till ökningen av kostnader är brist på platser inom SÄBO. Korttidsenhetens platser har varit fullbelagda av personer som väntat på en plats inom SÄBO och inte kan vara hemma under tiden de väntar på en plats. Korttidsenheten har öppnat upp fler platser under 2023, det i sig innebär också ökade kostnader.

En annan faktor till väntetider är bostadsanpassning som organisatoriskt ligger under Samhällsbyggnadskontoret. För att vissa personer ska kunna åka hem behöver deras bostad först anpassas. Det är i vissa fall väntetid på månader för att få bostadsanpassningen utförd.

4 FÖRSLAG PÅ STRUKTURELLA FÖRÄNDRINGAR

Arbetsgruppen har utifrån analysen som gjorts ovan utifrån utredningen *Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun* tagit fram förslag på strukturförändringar som skulle kunna genomföras och i och med det sänka kostnaderna för äldreomsorgen. Förslagen spar mer eller mindre, är mer eller mindre ingripande och innebär olika konsekvenser som bör följas upp i risk- och konsekvensanalyser om det beslutas att gå vidare med dem.

4.1 Samordningsenheten

Under slutet av år 2021 samt början av år 2022 omorganiserades vikariehanteringen på Vård- och omsorgskontoret. Bemanningsenheten som tidigare bland annat arbetat med att rekrytera timanställda samt bokad timanställda på vakanser i verksamheterna decentraliserades och arbetat med rekrytering och bokning av vikarier flyttades ut på enheterna. Bemanningsenheten ersattes av Samordningsenheten som idag består av två medarbetare samt en enhetschef. Enhetschefen är även ansvarig för två personalpooler inom Vård- och omsorgskontoret. Samordningsenheten är idag lokaliserad på Kaplanen och har en lokalhyra om 210 000 per år.

Ett förslag är att organisera de två medarbetarna under Administrativa enheten på Bergmästaren, en arbetsgrupp som precis som Samordningsenheten arbetar med stödfunktioner till hela Vård- och omsorgskontoret.

Personalpoolerna skulle kunna flyttas ut i respektive verksamhetsområde, Funktionsnedsättningsområdet samt särskilt boende. Enhetschefen för Samordningsenheten har bred erfarenhet från vård- och omsorgsverksamheter och skulle kunna användas där chefer saknas, till exempel längre vikariat eller tillsätta framtida vakans.

Totalt skulle cirka en miljon kunna sparas i rekrytering av ny chef samt lokalhyra under 2024. Socialchef har initierat att en risk- och konsekvensanalys startar under mars månad.

4.2 Pilot läkemedelsrobotar

För att möta utmaningar inom hemtjänsten i Sala kommun vill Vård- och omsorgskontoret införa ett pilotprojekt där 10 läkemedelsrobotar testas. Det skulle medföra en ökad kostnad på 27 000 kr varje månad inklusive support dygnet runt och en reservrobot. Projektet kommer att pågå under perioden första april till och med sista november. En uppskattad tidsbesparing innebär cirka 7 hemtjänsttimmar per dag, 1,5 timmar i Team 4 och 5,5 timmar i Team 5.

Det motsvarar ungefär en årsarbetare om 0,5 mnkr per år i lönekostnad samt cirka 0,1 mnkr i drivmedel och minskat vikariebehov. Total besparing 0,6 mnkr. Besparingen under projekttiden beräknas bli 0,4 mnkr.

Målet med projektet är att

- minska antalet fysiska besök
- minska antalet körda mil
- minska drivmedelsförbrukningen
- frigöra arbetstid för medarbetare
- ökad självständighet hos medborgare

Ärendet har behandlats på Äldreomsorgsnämndens sammanträde 22 februari år 2024 med beslut om att införa ett projekt gällande läkemedelsrobotar inom Hemtjänstens verksamhetsområde under perioden 2024-04-01 till 2024-11-30. En delrapport ska redovisas på Äldre- och Omsorgsnämndens sammanträde i september år 2024.

4.3 Ökat arbete med sjukfrånvaro

De höga sjuktalen inom äldreomsorgen innebär höga vikariekostnader. Om äldreomsorgens verksamheter skulle sänka sjukfrånvaron med 1 procentenhet skulle det innebära cirka 2,5 mnkr mindre i vikariekostnader per år.

För att sänka sjuktalen behövs ett strategiskt arbete göras i verksamheterna. Utöver arbetet med sjuktalen behöver verksamheterna med stöd av HR och företagshälsovården arbeta proaktivt. Det utökade samarbetet som nyligen startats mellan enhetschefer och HR i form av möten, samverkan i verksamheterna så som på arbetsplatsträffar samt i enskilda ärendet är en viktig del i arbetet.

4.4 Se över grundbemanningen

Sala kommuns äldreomsorg har en god grundbemanning. Behovet av personal är kopplat till lokalers utformning samt boendes omvårdnadsbehov, omfattande sjukvårdsinsatser samt ökat antal personer med demenssjukdom och kognitiv svikt med komplexa sjukdomsbilder. Utifrån ovanstående faktorer behöver frågan utredas vidare för att se om det finns någon möjlighet till en något lägre grundbemanning.

En sänkt grundbemanning i verksamheterna innebär fler stora konsekvenser för äldreomsorgen.

"Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund)." 5 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453).

Sänkt kvalitet: En minskning av bemanning resulterar i minskad tid för de boende och leder till försämrad vård och omsorgskvalitet samt svårigheter att upprätta patientsäkerheten.

Nedstämdhet och otrygghet hos boende: Minskad tillgång till personal leder till att de boende känner sig bortglömda, ensamma och otrygga. Stor påverkan på psykisk hälsa och välbefinnande.

Risk för fel och brister/avvikelser: Med färre personalresurser inträffar och det blir svårare att upptäcka och åtgärda fel och brister i vården och omsorgen. Det kan innebära en ökad risk för misstag, försummelser och bristande uppföljning av den boendes behov. Ökning av risk för missförhållande och risk för vård skada.

Missnöjda anhöriga: Om kvaliteten på omvårdnaden försämras på grund av minskad bemanning leder det till oro och missnöje bland anhöriga till de boende. Det kan också leda till ökad kritik mot verksamheterna.

Ökad arbetsbelastning: Anställda som är kvar behöver överta arbetsuppgifter som tidigare utfördes av fler personer. Det leder till ökad övertid och ökad stress, vilket i sin tur kan påverka deras hälsa och välbefinnande. Ger ökad sjukfrånvaro.

Personalbrist: En sänkt grundbemanning gör det svårare att rekrytera och behålla kvalificerade medarbetare. Ökad risk för personalbrist med högre arbetsbelastning eller vid sjukdom.

En sänkt grundbemanning ger allvarliga konsekvenser för både de boende, medarbetare och deras anhöriga. Det är därför viktigt att noggrant överväga och utvärdera konsekvenserna innan man fattar beslut om att minska bemanningen.

I figuren nedan redovisas för olika nivåer av sänkt grundbemanning samt beräknad besparing.

Grundbemanning	0,82	0,8	0,75
Sänkning %	4	6	11
Besparing i kronor	3 997 954,00 kr	5 494 361,00 kr	12 689 018,00 kr

Figur 18 Beräkning av besparing vid sänkning i grundbemanning SÄBO

4.5 Utbildningskrav undersköterska

Vid nyanställningar rekryteras till äldreomsorgen undersköterskor. Då lönen för en undersköterska är högre än för vårdbiträde innebär det en ökad kostnad med hög del undersköterskor i verksamheterna. I jämförelsen med andra kommuner framgår att Sala är den kommun med högst andel utbildade undersköterskor inom äldreomsorgen. Om Sala kommun i stället skulle anställa en viss andel

vårdbiträden inom äldreomsorgen skulle kostnaderna minska. Räknat på att i stället för 95 % utbildade undersköterskor sänka graden till 75 % utbildade undersköterskor i verksamheten med dagens medellöner innebär en sänkt kostnad om 1 125 744 kronor per 100 anställda per år.

Särskilt boende för äldre och hemtjänsten har den 1 februari 2024 i statistikverktyget totalt 472 anställda undersköterskor. Det innebär att den totala kostnadsminskningen för att sänka andelen undersköterskor till 75 % skulle vara cirka 5 313 511 kr per år.

Omställningen skulle genomföras succesivt vid nyrekrytering. Det innebär att det tar tid innan förändringen får full effekt.

4.6 Riktlinje Biståndsbedömning av insatser enligt SoL

Efter att vi inhämtat kunskap kring hur andra kommuner beviljar vissa insatser ges förslag på förändringar i Biståndsenhetens riktlinje för insatser enligt Socialtjänstlagen, SoL. Förslagen gäller till exempel minskad tid för aktivitet och uppdelning av natthjälp, enligt förslaget kommer all tillsyn nattetid ske via trygghetskamera. Endast natthjälp kommer utföras som fysiska besök.

Ärendet ska behandlas på Äldre- och omsorgsnämndens sammanträde 21 mars 2024.

5 FÖRSLAG ÅTGÄRDER ANDRA KONTOR SAMT EXTERNA KOSTNADER

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade den 14 december 2023 utifrån utredningen *Äldreomsorgens kostnader bilaga KS.166* att uppdra till Socialchef att lämna förslag på åtgärder relaterade till andra kontors verksamheter inom Sala kommun som kan sänka Äldre- och omsorgsnämndens nettokostnader. Samt att se över externa kostnader för att uppnå nettokostnadsminskning. Arbetsgruppen har utifrån uppdraget tittat på kostnader relaterade till andra kontor samt externa kostnader. Frågor som berörts och utretts är:

5.1 Måltider

För mottagare inom hemtjänsten som har hjälp med att få matlådor hemkörda på landsbygden finns en ökad kostnad för arbetstimmar. En medarbetare åker från centrala Sala, hämtar upp matlådorna i tillagningskök och kör dem sedan ut till mottagare.

Ransta och Möklinta har tillagningskök som lagar mat till skolorna. För att sänka kostanden med medarbetare som kör matlådor skulle matlådorna kunna hämtas i dessa tillagningskök och levereras till mottagarna. För att se över möjligheten behövs en dialog med måltidsenheten kring att hämta mat i landsortsköken.

Att hämta matlådor i landsortsköken i stället för i centrala Sala skulle innebära en besparing om cirka 2 arbetstimmar per vecka för Ransta och 8,5 arbetstimmar per vecka för Möklinta. Arbetstimmarna motsvarar en besparing om cirka 250 000 kr per år.

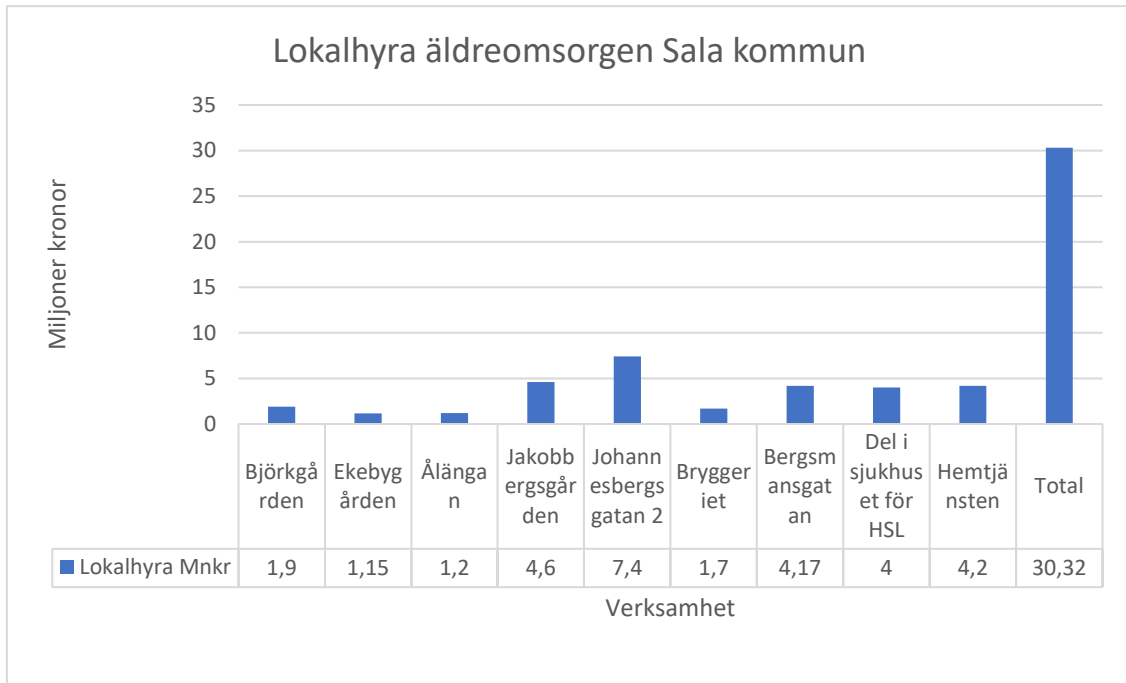
5.2 Fordon

Arbetsgruppen har belyst frågan med fordon inom hemtjänsten. I januari 2024 har en genomlysning gjorts av de bilrutter som finns inom hemtjänstens område. En diskussion med Tekniska kontoret har funnits kring att det endast behöver vara fyrhjulsdrift och extralysen på de bilar som körs på landet och på natten. Vi har säkerställt att större fordon med högre driftskostnad endast används på de rutter där behovet finns såsom på landsorten samt under nätter.

5.3 Lokalkostnader

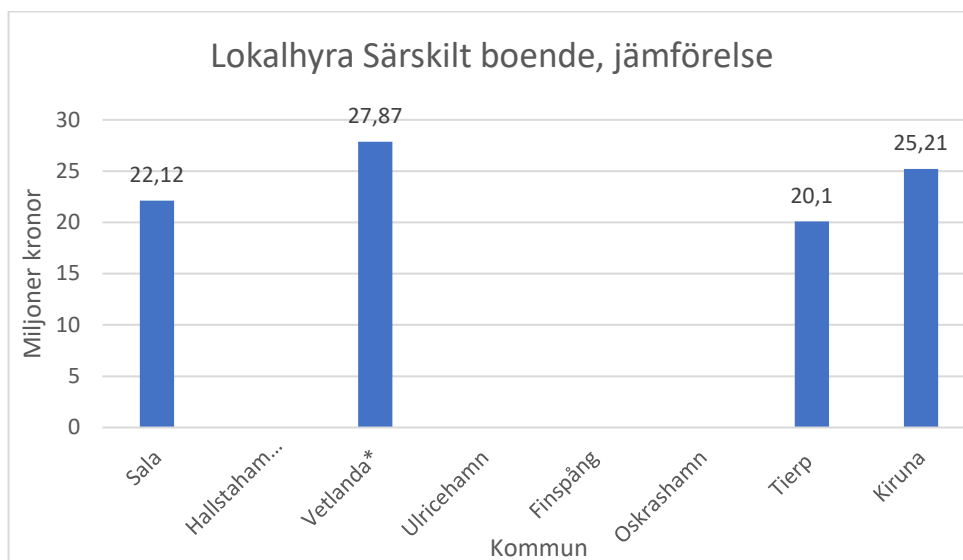
Vård- och omsorgskontoret hyr merparten av de fastigheter som äldreomsorgens verksamheter befinner sig inom av Fastighetsenheten. Undantaget är Bergsmansgatan som hyrs av privat utförare. Kostnaden för lokalyror uppgår till totalt 30,32 miljoner kronor år 2023. Under 2024 försvinner hyran för

Ålängan, som numer är ett mellanboende, vilket innebär en sänkning av hyreskostnad med 1,2 mnkr.

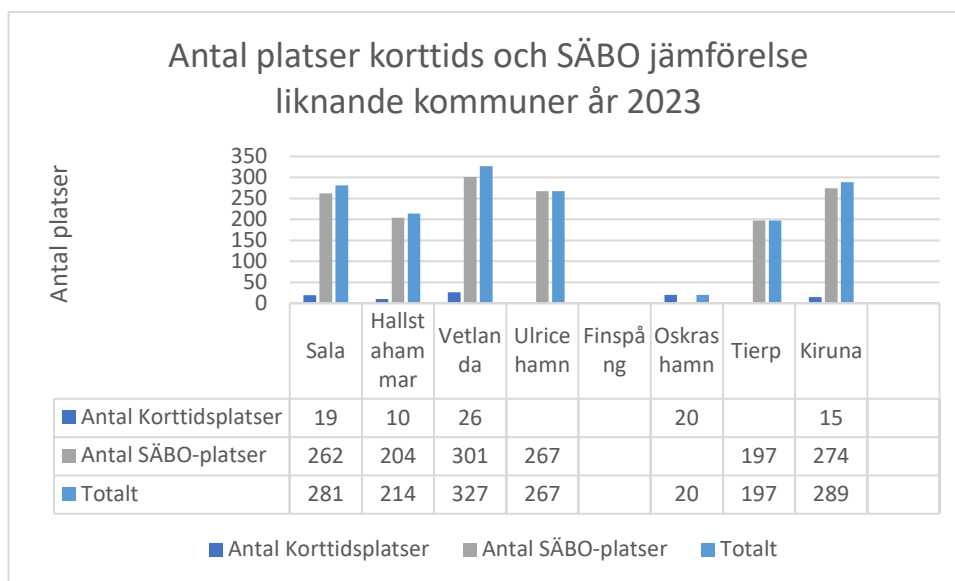

Figur 19 Lokalhyror för äldreomsorgen i Sala kommun år 2023

Arbetsgruppen har skickat ut en fråga till andra likande kommuner för att få en bild av hur hyrorna ser ut i jämförbara kommuner. Av de kommuner som svarat har Vetlanda och Kiruna kommun högre hyreskostnader. Tierp har längre kostnader. Kostnaderna är kopplade till antalet platser. I frågeställningen ställde arbetsgruppen också frågan hur många korttids- och SÄBO platser som kommunerna har. Vetlanda och Kiruna kommun har båda fler platser än Sala kommun medan Tierps kommun har ett lägre antal platser. Dividerar man antalet platser med den totala kostnaden har Sala kommun lägst kostnad, hyreskostnaden per plats och år inom SÄBO och korttids i Sala kommun blir cirka 78 718 kronor per plats årligen, kostnaden i Vetlanda kommun cirka 85 229 kronor per plats årligen och Kiruna kommun cirka 87 231 kronor per plats årligen. Se figurerna nedan. Kommunerna har i olika utsträckning svarat på frågorna som skickats ut varvid det inte finns svar för samtliga kategorier.

Figur 20 Jämförelse liknande kommuner hyreskostnader särskilt boende för äldre år 2023

Figur 21 Antal platser på SÄBO och korttids jämförbara kommuner år 2023

5.4 Centralförrådet

Inköp av varor och material så som till exempel diskmedel, toalettpapper och tvål till verksamheterna ska ske via Centralförrådet inom Tekniska kontoret. I många fall blir varorna dyrare än om de beställs via andra leverantörer då Centralförrådet gör ett påslag på priset med 30 % för att täcka kostnader i sin verksamhet. Det innebär att kostnaderna för Vård- och omsorgskontoret är högre än om inköp görs av andra upphandlade leverantörer eller av verksamhet inom eget kontor. För att se över om det är rimligt att fortsätta beställa varor via Centralförrådet behöver en fördjupad utredning och översyn göras.

5.5 Upphandling

Utifrån Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU, ska myndigheter i behov av varor, tjänster eller byggtreprenad upphandla om tjänsterna. Upphandlingsenheten har kunniga upphandlare och har till uppdrag att stödja kontoren i frågor gällande upphandling och inköp. Vård- och omsorgskontoret är beroende av att få till bra upphandlingar med hjälp av upphandlingsenheten.

En effektiv upphandling kan säkerställa att äldreomsorgen får kostnadseffektivitet och hög kvalitet för tjänster och produkter som är nödvändiga.

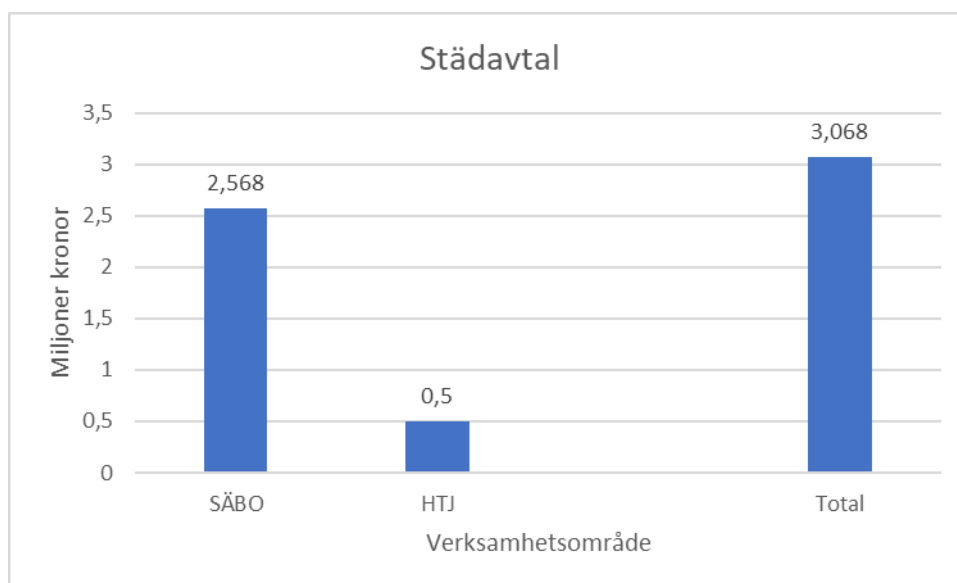
Viktigt för att få rätt varor och tjänster i upphandlingar är att i ännu större utsträckning vid upphandlingar inom kommunen

- ta hänsyn till samtliga kontor som kan ha beroenden i en upphandling
- tillse att kompetens från kontoren får vara delaktig i övergripande upphandlingar som berör kontoren
- att upphandlingsenheten kan avsätta resurser för att stötta kontoren i frågor om inköp och upphandling
- att Upphandlingsenheten aktivt arbetar med avtal och pressar priser
- att upphandlingar ligger i fas med förlängningar samt utgång av avtal

Ett exempel på upphandling som bland annat Vård- och omsorgskontoret är beroende av är *Skafferiavtalet* med livsmedel. Dagens avtal innebär att vissa vardagliga varor såsom smör och bröd kan vara dubbelt så dyr som i butik vilket innebär en hög kostnad för verksamheterna.

5.6 Städavtal

Sala kommun har upphandlat avtal gällande städning av fastigheter som verksamheter bedrivs i. Avtalet är relativt kostsamt. Fastighetsenheten arbetar i dagsläget på att se över frågan och utreder om det skulle bli mindre kostsamt att bedriva städningen i egen regi. Vård- och omsorgskontoret avvaktar resultatet av utredningen från Fastighetsenheten samt vilka beslut som tas i Kommunstyrelsen.

Figur 22 Kostnader för äldreomsorgen Sala kommun städavtal

5.7 Kostnader Hälso- och sjukvården

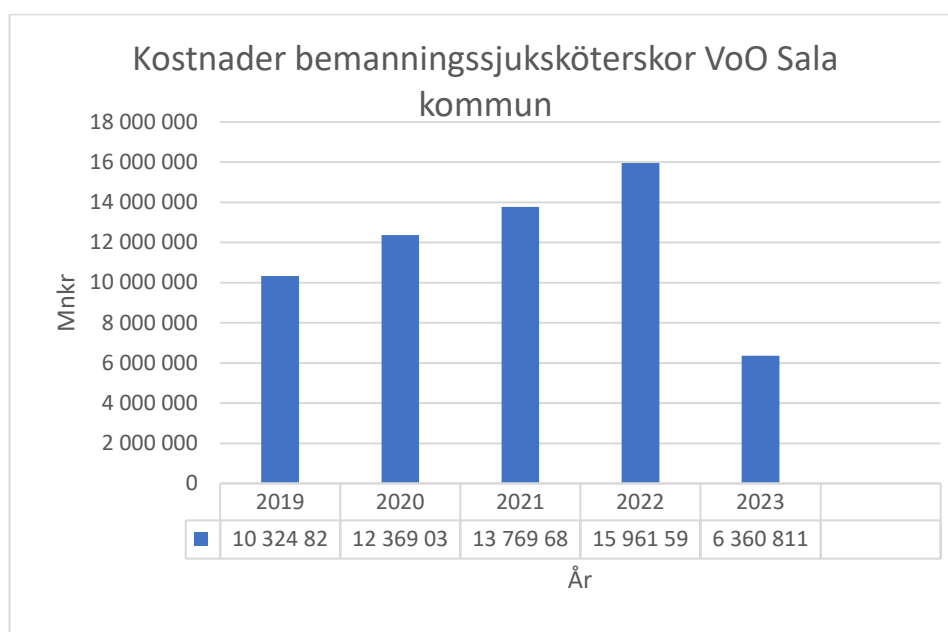
Den kommunala Hälso- och sjukvården består av sjuksköterskor som arbetar dygnet runt mot särskilt boende för äldre, korttids, hemsjukvård, LSS och socialpsykiatri. Arbetsterapeuter och fysioterapeuter som arbetar mot särskilt boende för äldre, korttids samt medborgare i hemmen i Sala kommun. Totalt arbetar 22,32 årsarbetare inom SÄBO, 13 årsarbetare inom hemsjukvården, 4 årsarbetare inom LSS samt 4 årsarbetare natt som sjuksköterskor och 22,95 årsarbetare inom Rehabteamet. Tätheten för sjuksköterska på SÄBO är 0,085 dag och 0,015 natt. Utöver sjuksköterskor samt rehabteamets anställda arbetar det sedan sommaren 2021 fyra HSL-undersköterskor i sjuksköterskegruppen. Två har sin projektanställning inom SÄBO-området och två inom hemsjukvården, LSS och socialpsykiatrin. Undersköterskorna utför bland annat en mängd delegerade hälso- och sjukvårdsinsatser och har speciella delegeringar. De

arbetar även med en del administrativa uppgifter så som beställning av omläggingsmaterial, provtagningsmaterial samt sköter viss dokumentation.

Tanken med att prova arbetssättet är fler, dels att avlasta sjuksköterskorna då bristen på legitimerad personal är stor och rekryteringen svår. Dels att behålla erfaren omsorgspersonal genom att erbjuda dem kompetensutveckling inom kommunen.

Legitimerad personal har varit svårt att rekrytera och under speciellt somrarna har en hög andel inhyrda bemanningssjuksköterskor behövt användas för att klara verksamheterna och hålla patientsäkerheten. Kostnaderna för bemanningssjuksköterskor har varit höga, dels med anledning av pandemin Covid 19, dels utifrån rekryteringsläget. Sedan 2022 har kostnaderna för bemanningssjuksköterskor mer än halverats då verksamheten lyckats rekrytera vakanta tjänster.

Problemet kvarstår dock men kostnaden för bemanningspersonal kommer förhoppningsvis minska framgent, även om en viss bemanningspersonal fortgår och främst under semestertider.

Figur 23 Kostnader för inhyrning av bemanningssjuksköterskor Äldreomsorgen, Sala kommun år 2019–2023

För att fortsatt kunna avlasta sjuksköterskorna, säkerställa att bemanning finns inom egen verksamhet samt ge undersköterskor möjlighet till utveckling finns behovet av att utöka antalet HSL-undersköterskor. Modellen innebär att vi kan

undvika att utöka antalet sjuksköterskor samt minska antalet inhyrda sjuksköterskor då avlastning via kompetenta undersköterskor finns.

Att använda HSL-undersköterskor går också i linje med den Kompetensstege som tagits fram på Vård- och omsorgskontoret som ger undersköterskor som vill möjlighet att utveckla sina kompetenser inom kommunens verksamheter.

5.8 Bostadsanpassning

Att enklare bostadsanpassning i medborgares egna boenden tar lång tid att genomföra innebär att individer inte kan skrivas ut från Korttidsenheten. Det i sin tur innebär i vissa fall att individer som är medicinskt utskrivningsklara från regionen blir kvar inom den slutna vården. Behovet finns av en bättre process där det går fortare att till exempel byta ut trösklar, bredda dörrpost eller installera dörrvakt. Förslag är att enheten samverkar med byggprogrammet och tar in elever som gör enklare arbeten i bostadsanpassningen.

5.9 Fastighetsenheten

När en lägenhet blir ledig inom SÄBO uppstår ofta en väntetid då Fastighetsenheten ska besikta och i vissa fall renovera lägenheterna. I vissa fall kan en renovering ta flera månader och innebär kostnader för tomhyror, att individer inte kan flytta från Korttidsenheten. Behovet finns av en bättre process där det går fortare att genomföra besiktningar och renoveringar då det i annat fall ökar våra kostnader inom Vård- och omsorgskontoret.

Äldreomsorgens kostnader i Sala kommun
Vård och omsorg

ANTAGEN | 2017-01-01 | DIARIENUMMER [Diarienummer] | REVIDERAD | [Reviderad] | DIARIENUMMER _____

SALA KOMMUN

Växel: 0224-74 70 00 | E-post: vardomsorg@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnden

MISSIV

Patientsäkerhetsberättelse 2023

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Patientsäkerhetslagen ger vårdgivaren ett tydligt ansvar att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete och att arbeta förebyggande för att förhindra att vårdskador uppstår. Enligt Patientsäkerhetslagen (2010:659) ska varje vårdgivare årligen före den 1 mars upprätta en patientsäkerhetsberättelse. Patientsäkerhetsberättelsen beskriver verksamhetens patientsäkerhetsarbete under föregående kalenderår och ska finnas tillgänglig för den som önskar ta del av den. I berättelsen ska det framgå hur arbetet har bedrivits. Vilka åtgärder som vidtagits för att minimera risker och negativa händelser. Det ska också framgå vilka resultat som uppnåtts.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta

att godkänna rapporten.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 Patientsäkerhetsberättelse 2023
- 2 Bildspel

Vård och omsorg

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☒
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Vård och omsorg

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Patientsäkerhetsberättelse
för Sala Kommun, Vård- och omsorgskontoret
2023

2024-02-22
Susanne Arvenius, Medicinskt ansvarig sjuksköterska
Diarienummer

Inledning

Mallen för Patientsäkerhetsberättelsen utgår från lagkrav och följer strukturen för den nationella Handlingsplanen för ökad patientsäkerhet. I de fall lagkrav finns görs hänvisningar under respektive rubrik. Fullständiga lagtextbeskrivningar finns i dokumentet Korsreferenslista för lagkrav kopplat till mallen för Patientsäkerhetsberättelse.

Mallen utgår även från metodiken för systematiskt kvalitets- och patientsäkerhetsarbete.

PSL 2010:659, SOSFS 2011:9 7 kap. 3 §

Enligt Patientsäkerhetslagen ska vårdgivaren varje år upprätta en Patientsäkerhetsberättelse. Syftet med Patientsäkerhetsberättelsen är att öppet och tydligt redovisa strategier, mål och resultat av arbetet med att förbättra patientsäkerheten.

Patientsäkerhetsberättelsen ska ha en sådan detaljeringsgrad att det går att bedöma hur arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten har bedrivits i verksamhetens olika delar samt att informationsbehovet hos externa intressenter tillgodoses.

Patientsäkerhetsberättelsen ska vara färdig senast den 1 mars varje år, finnas tillgänglig för den som vill ta del av den och den bör utformas så att den kan ingå i vårdgivarens ledningssystem för patientsäkerhet.

Källa:

Socialstyrelsen "Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024"

1 INNEHÅLL

1	INNEHÅLL	3
2	SAMMANFATTNING	4
3	GRUNDLÄGGANDE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SÄKER VÅRD	5
3.1	Engagerad ledning och tydlig styrning	5
3.1.1	Övergripande mål och strategier	5
3.1.2	Delmål och strategier för 2023 års patientsäkerhetsarbete	7
3.1.3	Organisation och ansvar	11
3.1.4	Samverkan för att förebygga vårdskador	11
3.1.5	Informationssäkerhet	13
3.2	En god säkerhetskultur	15
3.3	Adekvat kunskap och kompetens	17
3.4	Patienten som medskapare	21
4	AGERA FÖR SÄKER VÅRD	23
4.1	Öka kunskap om inträffade vårdskador	23
4.2	Tillförlitliga och säkra system och processer	26
4.2.1	Nationella vårdförlopp	26
4.2.2	Vårdhygien och smittförebyggande arbete	28
4.2.3	Läkemedelshantering	29
4.2.4	Hjälpmedel	30
4.2.5	Läkarmedverkan	32
4.2.6	Utskrivningsprocessen	32
4.3	Säker vård här och nu	33
4.3.1	Riskhantering	33
4.3.2	Bemannning	35
4.3.3	Leveranser	35
4.4	Stärka analys, lärande och utveckling	36
4.4.1	Avvikelse	36
4.4.2	Kvalitetsregister	36
4.4.3	Klagomål och synpunkter	39
4.4.4	IVO granskning	40
4.5	Öka riskmedvetenhet och beredskap	41
5	MÅL, STRATEGIER OCH UTMANINGAR FÖR KOMMANDE ÅR	44
	Bilaga 1 – VRI – Vårdrelaterade infektioner	46
	Bilaga 2 – Senior Alert	47
	Bilaga 3 – HALT	48
	Bilaga 4 – PPM Trycksår	49
	Bilaga 5 – Palliativa registret	50
	Bilaga 6 – SveDem	51
	Bilaga 6 – DF Respons Avvikelse	52
	Bilaga 7 – Självskattning basala hygienrutiner	54

2 SAMMANFATTNING

Engagerad ledning och tydlig styrning

Vård och omsorg har inför 2023 brutit ner de kommunövergripande målen och skapat aktiviteter utifrån respektive verksamhetsområde.

Hälso- och sjukvårdens mål sammanskrivs med verksamhetsområde SÄBO utifrån hur organisationen är strukturerad, i ett försök att identifiera de mål som hälso- och sjukvården arbetat med oavsett verksamhetsinriktning har en sammanställning presenterats.

Nytt för i år är en presentation av mål för stärkt patientsäkerhet som definierades som utmaningar i samband med föregående års Patientsäkerhetsberättelse.

Sala har en god samverkan med externa aktörer och deltar i många utvecklingsprojekt i länet.

Informationssäkerhet har prioriterats under 2023 och ett arbete har genomförts i verksamheterna för att identifiera svagheter och utmaningar. Åtgärder planeras till 2024.

En god säkerhetskultur

Under första halvåret 2023 genomfördes en nulägesanalys av patientsäkerhetsarbetet inom Vård och Omsorg. Arbetsgruppen identifierade utmaningar inom i stort sett alla fokusområden.

Ett nytt avvikelserapporteringssystem har införts och bidragit till en förenklad rapportering och ett strukturerat utredningsarbete. Systemet bidrar till ett systematiskt avvikelsearbete med återföring av kunskaper om vårdskador och åtgärder till medarbetaren.

Verksamheterna har arbetat mycket med strukturer och vårdförlopp i syfte att kvalitetssäkra verksamheternas arbetsätt. Även här behöver arbetet fortsätta under 2024 och i takt med att nya vårdförlopp publiceras behöver Sala tillsammans med länets övriga kommuner identifiera samverkansformer för att nå omställningen till Nära vård.

Adekvat kunskap och kompetens

I likhet med 2022 har Vård- och omsorg satsat stort på kompetensutveckling även 2023. Utbildningar så väl externa som interna, fysiska som digitala har präglat hela verksamheten. Vissa utbildningar har genomförts kontorsövergripande och en del utbildningar har genomförts i mindre skala utifrån enskilt verksamhetsbehov. Tydligt blir det att satsningen med en kompetenssamordnare är en god förutsättning för planering och administrering samt genomförande av utbildningsinsatser till hela kontorets samtliga verksamheter. Kunskapen kring omställningen till Nära Vård är skiftande över kontorets verksamheter.

Patienten som medskapare

Sala kommun genomför och deltar i många samordnade individuella planeringar vid utskrivning från slutenvården. Vid journalgranskning blir det tydligt att patienten allt oftare är delaktig i planering av sin vård och behandling, samt vid upprättande av vårdplaner. Det är tydligt att verksamheterna har en bra patient- och brukarmedverkan på individnivå men det behöver fortsatt göras ett arbete där patienten/brukaren bjuds in att delta i kvalitets- och utvecklingsarbete i alla verksamheter.

De fyra rubrikerna utgör enligt *Agera för säker vård* grundläggande förutsättningar för *God och säker vård överallt och alltid – Ingen patient ska behöva drabbas av en vårdskada.*

3 GRUNDLÄGGANDE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SÄKER VÅRD

För att kunna nå den nationella visionen ”God och säker vård – överallt och alltid” och det nationella målet ”ingen patient ska behöva drabbas av vårdskada”, har fyra grundläggande förutsättningar identifierats i den Nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet.

3.1 Engagerad ledning och tydlig styrning

En grundläggande förutsättning för en säker vård är en engagerad och kompetent ledning och tydlig styrning av hälso- och sjukvården på alla nivåer.

3.1.1 Övergripande mål och strategier

PSL 2010:659, 3 kap. 1 §, SOSFS 2011:9, 3 kap. 1–3 §

Sala kommuns värdegrund är Enkelt, Effektivt och Medborgarvänligt.

Enkelt: Vårt arbete kännetecknas av bra samarbeten, öppenhet och välfungerande kommunikation.

Effektivt: Vi arbetar hela tiden för att utvecklas och bli bättre. Vi omvärlds bevakar för att lära av andra. Varje del av Sala kommuns verksamhet jobbar löpande med att utvärdera våra resultat.

Medborgarvänligt: God service - vi är pålitliga, öppna, tydliga och tillgängliga. Vi är nyfikna, positiva och förutseende i samverkan. Vi har hög kompetens, ger rätt svar och tar vårt uppdrag på allvar.

Sala kommuns övergripande mål för 2023 beslutade av Kommunfullmäktige var:

- Ett växande Sala
- Ett hållbart Sala
- Ett tryggt och rättvist Sala

Vård- och omsorgskontoret bryter därefter ner de kommunövergripande målen i de för nämnden viktigaste områdena. Varje verksamhetsområde arbetar därefter med målen och definierar sina egna mål.

Övergripande Mål	Definition	VOO
Ett växande Sala	Sala ska erbjuda attraktiva boenden och verka för fler arbetstillfällen, stärkt näringsliv och bra utbildning	Hög kvalitet på välfärdstjänster
Ett hållbart Sala	Fokus på människors hälsa och välmående genom hela livet	Bryta utanförskap och minska segregation
Ett tryggt och rättvist Sala	Fokus på att skapa insyn och inflytande för våra medborgare, föreningar och näringsliv för att stärka trygghet och demokrati	Ge möjlighet till delaktighet och inflytande via medborgardialoger och medborgarförslag

Hälso- och sjukvården är organiserad under verksamhetsområde SÄBO och HSL och målen för hälso- och sjukvården för 2023 redovisas i verksamhetsplan för verksamhetsområde SÄBO. I hemtjänsten och funktionsnedsättningsområdets verksamhetsplaner är målen för hälso- och sjukvården inte lika utvecklade.

Respektive enhet inom hälso- och sjukvården (sjuksköterskor SÄBO, Hemsjukvård, LSS och Socialpsykiatri och Rehabilitering) arbetar med de övergripande målen för sina respektive enheter i enlighet med beslut i hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp avseende prioriterade områden, kontorsövergripande utvecklingsområden och enhetsspecifika utmaningar.

Nedan följer en sammanställning över hälso- och sjukvårdens mål och utvecklingsområden för 2023 oavsett verksamhetsområde.

Hälso- och sjukvårdens mål 2023

Mål	Definition	Aktiviteter	Måluppfyllelse
Personcentrerad vård	Samverkan och tillit	<ul style="list-style-type: none"> - Samverkan i och mellan arbetsgrupper - Gemensamma APT och delta på varandras APT. - Gemensamma arbetssätt vid förändringar. - Gemensamma kvalitetsmöten - Samverkan vid utbildningsinsatser. - Teamträffar. - Fortsatt implementering av SBAR. 	<p>Legitimerad personal har deltagit tillsammans med omvårdnadspersonalen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vid utbildning - Kvalitetsmöten - Teamträffar <p>Fortsatt arbete med införandet av SBAR behövs under 2024 för att nå måluppfyllelse.</p>
Dokumentation	<p>Förbättrad kvalitet på dokumentationen</p> <p>Säker informationsöverföring</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Utbildningsinsatser för legitimerad personal. - MAS granskning av HSL dokumentation - Förtydliga dokumentationsstödjarnas/superanvändarnas roll. - Kollegial granskning - Implementera rutiner för säker digital överföring av personuppgifter. - Ta fram lathundar för dokumentation i Cosmic - Kompetenscentrum tar fram en utbildning i social dokumentation som är obligatorisk för alla. 	<p>Utbildning av legitimerad personal har genomförts.</p> <p>Mall för journalgranskning är uppdaterad. Kollegial och MAS granskning av journal har genomförts.</p> <p>Revidering av rutin för Journal med definitioner av dokumentations-ombudens roll återstår inför 2024</p> <p>Fortsatt arbete med säker digital överföring behövs under 2024 för att nå måluppfyllelse.</p> <p>Utbildning i social dokumentation är framtagen och utbildningsinsatsen påbörjad.</p>
Minskad sjukfrånvaro	Frisknärvaro	<ul style="list-style-type: none"> - Diskussionspunkt på APT. - Nyttja HR och företagshälsovårdens tjänster. - Förtydliga behov av stöd i rehab processen. 	<p>Rekrytering till både SSK grupperna och rehab har gått bättre under 2023 och således minskat</p> <p>Enhetschefer har deltagit i HR tematréffar under året.</p>

		- Fortsatt arbete med friskfaktorer. Hållbarhetsombud.	Enhetscheferna arbetar i enlighet med rutin kring rehabprocessen.
Kvalitetsarbete	Öka kvalitet i verksamheten	- Aktivt arbete med händelser och avvikelser. - Kvalitetsmöten - Ombud och ansvarsområden – förtydliga - Punkt på APT att lyfta rutiner från Kvalitetsgruppen. - Utvecklingsträffar	Legitimerad personal har bjudits in på kvalitetsmöten. Samverkan mellan enhetschefer och legitimerad personal avseende avvikelsetredningar har etablerats under året. Resp. enhetschef inom HSL har haft utvecklingsträffar regelbundet med sina medarbetare.
Kompetensutveckling	För samtliga medarbetare	- Kontinuerliga utbildningar för alla via Kompetenscentrum - Intro block för HSL tas fram - Behovsinventering av kvalitetsutveckling - Workshop med baspersonal – tex vitalparametrar, SBAR mm.	För utbildningar se avsnitt 3.3 Rutin för introduktion av legitimerad personal är framtagen. Introblocket är inte klart i Kompetenscentrum. Vissa verksamheter har genomfört Workshops, planering för fortsatta insatser finns.
Brukarnöjdhet	Hemtjänstens brukare	- Samverkan med rätt professioner - Kvalitetssäkra HSL insatser, genomgång av intyg och uppdrag.	Rutin för teamträff inom hemtjänsten har tydliggjorts. En genomgång av gamla HSL intyg har påbörjats. Ett utvecklingsarbete behöver fortsätta 2024 för att kvalitetssäkra informationsöverföring avseende HSL intyg.
Team-samverkan	Alla enheter ska ha en fungerande teamsamverkan (HSV/FO)	- Berörda professioner medverkar på teamträffar. - Ha förståelse och tillit till alla professioner. - Aktivt deltagande i samverkan. - Kontakt med rätt profession efter behov. - Rutin för teamträffar ses över tillsammans med hemtjänsten. - Samverkan med EC FO	En utveckling har skett under året och sjuksköterskor och rehab deltar i stor utsträckning på APT och teamträffar med hemtjänsten och samverkansträffar med FO. Regelbunden samverkan mellan enhetschefer FO och sjuksköterskor är ett etablerat arbetssätt.

3.1.2 Delmål och strategier för 2023 års patientsäkerhetsarbete

Utifrån föregående årsresultat presenterade i Patientsäkerhetsberättelsen för 2022 beslutades om målen för patientsäkerhetsarbetet inför 2023. Nedan följer tabell med de prioriterade områden och den måluppfyllelse som noterats för 2023.

Mål för stärkt patientsäkerhet

Fokus-område	Aktiviteter	Metod	Måluppfyllelse
Öka kunskap om vårdskador	<ul style="list-style-type: none"> - Utbildningsinsatser i avvikelshantering - Avvikelser i vårdkedjan 	<ul style="list-style-type: none"> - Regelbundna analyser av inkomna avvikelser utifrån allvarlighetsgrad och bakomliggande orsaker. - Identifiera avvikelser i vårdkedjan i syfte att minska risken för ”mellan stolarna” 	<ul style="list-style-type: none"> - Utbildningsinsatser i avvikelshantering har under året genomförts med legitimerad personal samt möjlighet att delta på ”arbetsstugor” kring arbetet i det nya avvikelssystemet genomförts. - Återföring till verksamheten har genomförts via DF Respons. - Externa avvikelser har hanterats av MAS och kvalitets utvecklare. - Inga dialoger har förts i grupp avseende avvikelser i vårdkedjan. Ett fortsatt utvecklingsområde för 2024
Tillförlitliga och säkra system och processer	<ul style="list-style-type: none"> - Arbetssätt i digitala system, loggning och rutiner - Kvalitetsregistrering och egenkontroller - Implementera nationella vårdförlopp 	<ul style="list-style-type: none"> - Loggningsrutin för Intraphone - Loggningsrutin för NPÖ (Nationella patientöversikten) - Handlingsplan för säkrare dokumentation - Revidering av rutiner avseende Läkemedel, delegering och hantering av MCSS Appva. - Säkerställa informationsöverföring mellan omvårdnad och hälso- och sjukvård. - Handlingsplan palliativ vård. - Genomföra egenkontroller vårdhygien och basala hygienrutiner och hygienronder. 	<ul style="list-style-type: none"> - Loggning genomförd i samtliga system Se avsnitt 3.1.5. - Handlingsplan för säker dokumentation har följts upp och arbetet behöver fortgå för måluppfyllelse. - Rutin för läkemedel är klar. Rutiner för Delegering och Appva kvarstår och planeras till 2024. - Ett arbete avseende säker informationshantering har pågått under 2023, arbetet fortsätter in på 2024 för att nå målet om säker informationshantering. -Vårdhygieniska egenkontroller, hygienronder och självskattning basala hygienrutiner se avsnitt: 4.2.2
Säker vård här och nu	<ul style="list-style-type: none"> - Riskhantering - Bemanning och resursanvändning 	<ul style="list-style-type: none"> - Genomföra riskanalyser ur ett patientsäkerhetsperspektiv samt vid alla omfattande förändringar i verksamhetsnära system och processer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Riskanalyser genomförs i verksamheterna vid större förändringar. Se avsnitt 4.3.1 - MAS och enhetschefer samt verksamhetsrepresentanter har deltagit i riskanalyser avseende förändringar i journalsystem, byte av

		<ul style="list-style-type: none"> - Möjliggöra för samtliga verksamhetsområden att bidra vid riskanalyser. - Följa upp effekterna av Hållbart arbetsliv 	<p>Sithsinloggning samt vid breddinförande av Intraphone.</p>
Stärka analys, lärande och utveckling	<ul style="list-style-type: none"> - Omtag kring kvalitetsråd - Återförande av kunskap - Risk-prevention fall, sår och nutrition - Hjälpmedel - Kvalitetsregister, implementering och analys 	<ul style="list-style-type: none"> - Införande av patientsäkerhetsronder eller liknande i lärande syfte. - Revidera rutin för kvalitetsråd på enhets- och verksamhetsområdesnivå. - Implementera observationsstudier avseende BHK, delta i PPM (punktprevalens mätning) trycksår och genomföra VEK i alla verksamheter. - Fortsätta arbetet med hjälpmedelsombud i verksamheterna. - Analysera insamlat material från HALT, BHK, VEK, palliativa registret och andra verktyg tillsammans med legitimerad personal och andra aktörer i samverkan. 	<ul style="list-style-type: none"> - Inga patientsäkerhetsdialoger har inletts planeras för 2024. - Arbeten med kvalitetsråden har gjorts i verksamheterna och legitimerad personal bjuds in och deltar i högre utsträckning än tidigare. - Observationsstudier avseende BHK har försenats men VEK är genomfört i alla verksamheter. - I samband med HALT mätning samlas även information till PPM Trycksår in och rapporteras via Senior Alert. - Analyser av insamlat material har påbörjats. Uppföljning av förändrat arbetssätt avseende Palliativ vård har visats ge effekt. - Hjälpmedelsansvarig har träffat hjälpmedelsombud på SÄBO 2 gånger under året. - Uppföljning av insamlade data har gjorts i mindre skala. Ingen återföring till verksamheterna har genomförts och är ett utvecklingsområde för 2024
Öka riskmedvetenhet och beredskap	<ul style="list-style-type: none"> - HLR och brandutbildning - Handlingsplaner för beredskap - Genomgång av Hälso- och sjukvårdens beredskapsplaner och driftstopprutiner. 	<ul style="list-style-type: none"> - Genomföra nulägesanalys och ta fram en Handlingsplan för stärkt patientsäkerhetsarbete. - Utbilda legitimerad personal i HLR och brand. - Revidering av prioriteringsordning vid låg bemanning och beredskapsplaner samt driftstopprutiner. - Identifiera nyckeltal för att bättre kunna planera och resurs sätta verksamheten. 	<ul style="list-style-type: none"> - KHOSS, kommunal hälso- och sjukvård och Socialtjänst. Under året har ett övergripande arbete pågått med inventering av nuläge och planering för framtiden. En Handlingsplan har tagits fram och arbetet har planlagts för fortsättning under 2024–2026. - Upphandling av utbildning i HLR har pågått och utbildningsinsatsen påbörjas under T1 2024. - Hälso- och sjukvården har reviderat rutin för prioriteringar vid lågbemanning. Ett fortsatt arbete

Specifika prioriterade områden inför 2023

I och med föregående års Patientsäkerhetsberättelse och analys av 2022 års inrapporterade data och arbete identifierades tre specifika områden för utveckling

- Trycksårsförebyggande arbete

Arbetet inleddes med en analys av inrapporterade data som visade att Sala kommun hade högre andel trycksår rapporterade än övriga riket. Sala hade ca 12% inrapporterade trycksår enligt PPM Trycksår och riket i genomsnitt 5%. Analyser av 2022 års data visar att en hög andel trycksår som rapporteras är av trycksårsgrad 1–2.

En granskning av antalet vårdplaner avseende sår gjordes där andelen ordinerade såromläggningar inte överensstämmer med antalet inrapporterade sår. Däremot kunde trycksårsförebyggande åtgärder noteras i journal hos många patienter. Vilket den legitimerade personal också vittnar om vid fördjupad analys.

Vid analys av 2023 års data finner vi att det är en högre andel trycksår inrapporterade men vid kontakt med verksamheterna upplevs det att antalet trycksår är få, men att antalet trycksårsförebyggande åtgärder är många. Såren som rapporterats inom grad 1–2 utvecklar sig inte till djupare trycksår.

I syfte att ändå titta på de trycksårsförebyggande åtgärder har en utvecklingsgrupp bestående av tre sjuksköterskor och en arbetsterapeut tillsammans med två team på hemtjänsten och ett SÄBO utsetts till pilotverksamheter där utbildningsinsatser avseende trycksårsförebyggande insatser ges till omvårdnadspersonal. Arbetet planeras fortgå in på 2024.

- Hygienronder

Inga hygienronder hade genomförts inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter sedan 2017 och i vissa fall inte sedan 2014. Ett omtag inleddes under 2023 och samtliga SÄBO genomförde hygienronder under våren 2023 och de flesta verksamheter inom FO och hemtjänst, HSV och Rehab genomförde ronder under hösten 2023. Fyra hygienronder återstår att planera in i början av 2024. I samband med att hygienronder genomförts har verksamheterna även genomfört en Vårdhygienisk egenkontroll vilket nu ligger i årshjulet och ska genomföras årligen. Protokoll från höstens hygienronder har dröjt på grund av sjukfrånvaro, men verksamheterna har i viss utsträckning påbörjat arbetet med åtgärder enligt förslag från hygiensjuksköterska. Uppföljning planeras under 2024.

- Observationsstudier BHK (Basala hygienrutiner och klädregler)

SKR har i flera år haft en nationell databas för PPM BHK (punktprevalensmätning av följsamhet till basala hygienrutiner och klädregler), Sala har inte deltagit i den nationella mätningen tidigare. Planen för 2023 var att arbetet skulle påbörjas. Tidigt kom indikationer att SKR skulle ta bort databasen och på grund av bristande resurser har inget arbete påbörjats under 2023. Inför 2024 har Vårdhygien i Region Västmanland tagit över arbetet som erbjuder en regional databas för regionens och kommunens medarbetare. Sala kommer att delta för första gången vid PPM mätning v.11 2024. Planering för implementering av den nya mätningen och arbetssätt med observationsstudier är förlagt till mars 2024.

Hygienombud har tillsatts i de verksamheter som tidigare saknat ombud. Cirka 20 medarbetare från Vård- och omsorgskontoret har gått grundläggande utbildning till Hygienombud.

3.1.3 Organisation och ansvar

PSL 2010:659, 3 kap. 1 § och 9 §, SOSFS 2011:9, 7 kap. 2 § p 1

Äldre- och omsorgsnämnden har i Sala kommun det övergripande ansvaret för att den hälso- och sjukvård som erbjuds inom ansvarsområdet uppfyller Hälso- och sjukvårdslagens krav på god vård. Ansvaret innefattar särskilda boenden för äldre, hemsjukvård för personer över 18 år i ordinärt boende inom primärvårdens uppdrag enligt tröskelprincipen, korttidsvistelse enligt Socialtjänstlagen, dagverksamhet, bostäder inom socialpsykiatri, bostäder med särskild service enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, daglig verksamhet (LSS).

Verksamhetschef HSL har det övergripande ansvaret för att hälso- och sjukvård bedrivs utifrån lagar och föreskrifter, riktlinjer och för verksamheten fastställda rutiner. I ansvaret ingår att se till att resursanvändning och bemanning är optimal för att uppnå god och säker vård samt att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete och att rapportera legitimerad Hälso- och sjukvårdspersonal som utgör en patientsäkerhetsrisk till Inspektionen för vård och omsorg, IVO. Verksamhetschefen ska med stöd av ledningssystemet planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten. Verksamhetschefen ska på delegation från Äldre- och omsorgsnämnden skicka in anmälan enligt Lex Maria till Inspektionen för vård och omsorg om händelsen har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) finns i organisationen i enlighet med 11kap. § 4 Hälso- och sjukvårdslagen. MAS i Sala kommun har även det övergripande ansvaret för rehabiliteringsmedicinska frågor. MAS ansvarar tillsammans med verksamhetschef HSL för att upprätthålla och utveckla hälso- och sjukvårdens kvalitet och säkerhet inom ramen för ledningssystemet.

MAS ansvar tydliggörs i 4 kap. 6 § första stycket Hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)

Enhetschef ansvarar för patientsäkerhet, kvalitet och god vård inom sin enhet. Enhetschefen ska också säkerställa att medarbetare på enheten arbetar i enlighet med de rutiner som finns i ledningssystemet.

Alla medarbetare ska aktivt medverka i och bidra till utveckling av det systematiska kvalitetsarbetet. Det är en del i det dagliga arbetet genom att de riktlinjer och rutiner som styr hälso- och sjukvården följs och genom att avvikelser uppmärksammas och rapporteras.

Hälso- och sjukvårdspersonalen ansvarar för att hälso- och sjukvården utförs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Alla medarbetare som utför hälso- och sjukvård är skyldiga att bidra till att hög patientsäkerhet upprätthålls. Arbetsuppgifter som utförs på delegering av legitimerad personal är att betrakta som hälso- och sjukvård och medför därför särskilt ansvar enligt Patientsäkerhetslagen.

3.1.4 Samverkan för att förebygga vårdskador

SOSFS 2011:9 4 kap. 6 § och 7 kap. 2 § p 3

Extern samverkan

Representanter från Sala kommuns verksamheter deltar i flera länsövergripande strategiska samverkans forum, tex:

- Chefsforum – gemensamt beslutande organ för länets kommuner och Region, socialchefer och motsvarande från Regionens verksamheter.
- Länsövergripande samverkansgrupp för Hälso- och sjukvårdsfrågor – förberedande forum för Chefsforum.
- Regionalt och lokalt primärvårdsråd – Socialchefen är kommunrepresentant rörande primärvårdsfrågor
- Samverkansråd avseende olika ämnesområden,
 - Processråd SIP – hanterar frågor som rör utskrivningsprocessen
 - Förvaltningsråd Cosmic – hanterar utvecklingsfrågor rörande sammanhållen journal.
 - Vårdhygien – hanterar frågor rörande vårdhygien, smittförebyggande arbete och vaccinationer.
 - Demenssamverkansrådet – representation från respektive kommun i länet
 - Palliativa rådet – representation från respektive kommun i länet
 - Strategiskt kundråd – hanterar länsövergripande frågor rörande hjälpmedel och hjälpmedelsförskrivning.
- MAS och MAR nätverket – nätverk för länets alla MAS och MAR – nätverket representerar kommunperspektivet i utvecklingsfrågor rörande tex, vårdförlopp, läkemedel och specifika diagnoser.
- Branschråd med samverkan kring sjuksköterskeprogrammet och fysioterapeutprogrammet – hanterar frågor i samråd med Mälardalens universitet (MDU) bland annat angående verksamhetsförlagd utbildning.

Lokala samverkans forum inom det geografiska området Sala kommun.

- Samverkan med Närvården Sala Väsby och Achima Vårdcentral – i frågor avseende utskrivningsprocessen, vaccinationer, läkarmedverkan mm.
- Samverkan med Närvårdsteamet – i syfte att hitta samverkansformer, samarbetsvinster och tydliggöra ansvarsfördelning mellan region och kommun. Samverkan sker i styrgrupp där ledningsfunktioner från både region och kommun representeras samt i det praktiska arbetet mellan sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter i båda organisationerna.
- Lokal ledningsgrupp psykisk hälsa vuxna i Sala – representanter från vuxenpsykiatri, samordnare psykisk hälsa Sala Kommun, FO, IFO, Närvården Sala Väsby och brukarorganisationen RSMH Sala (Riksförbundet för Social och Mental hälsa) och Norra Västmanlands samordningsförbund

Intern samverkan

I alla verksamheter inom VOO område pågår samverkan inom och mellan professioner regelbundet i det dagliga arbetet tex.

- Teamträffar – tvärprofessionellt möte med patientperspektiv.
- Kvalitetsråd – leds av enhetschef, omvårdnadspersonal och legitimerad personal går tillsammans igenom rutiner, avvikelser och identifierade utvecklingsbehov.
- Professionsträffar – Professionsutveckling och erfarenhetsutbyte för fysio- och arbetsterapeuter separat.
- Palliativa ombudsträffar
- Hygienombudsträffar
- Samverkansmöten på korttidsenheten där biståndshandläggare, boendesamordnare, legitimerad personal och omvårdnadspersonal ingår.
- Gemensamma tvärprofessionella utbildningsinsatser
- Samverkansmöten FO, HSL, rehab, biståndshandläggare och IFO vuxenhandläggare.

- Utvecklingsgrupper inom hälso- och sjukvården i syfte att arbeta fram nya rutiner, revidera gamla rutiner och implementera nya vårdförlopp i verksamheterna.

3.1.5 Informationssäkerhet

HSLF-FS 2016:40, 7 kap. 1 §

Informationssäkerhet

Inför föregående års Patientsäkerhetsberättelse identifierades ett behov av att inventera hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens hantering av känsliga personuppgifter.

Initialt utgick arbetet från att inventera vilka personuppgifter som hanterades i Teams efter att det blev känt att Teams användes för att behandla och överföra personuppgifter. IT-enheten har i samråd med verksamhetsrepresentanter från Vård- och omsorg gick igenom de system som kontoret har till förfogande samt hur ett arbete skulle kunna läggas upp.

En inventering genomfördes under 2023 med representanter från alla verksamhetsområden under ledning av MAS och utvecklare från enheten för Administrativt stöd. Inventeringen visade ett omfattande behov av insatser för att kvalitetssäkra informationshantering och personuppgiftsbehandling inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter. En handlingsplan ska presenteras i början av 2024 och arbetet planeras fortsätta under 2024 för att Sala kommun som vårdgivare ska upprätthålla principerna kring tillgänglighet, riktighet, konfidentialitet och spårbarhet i enlighet med 4kap. 4§ HSL-FS 2016:40.

Under sista delen av 2023 påbörjade Sala Kommun införandet av ett system för säker E-post, SEFOS. Implementeringen pågår och licenser delas ut till de verksamhetsrepresentanter där ett behov av säker e-posthantering finns.

Loggning

Rutiner för loggning av system som hanterar känsliga personuppgifter är kända och genomförs i enlighet med rutin.

System	Vem	Frekvens	Resultat
Cosmic – journalsystem	Delegerat från verksamhetschef HSL till Systemförvaltare	Månatligen	Utfört. Utan anmärkning.
Pulsen Combine – Verksamhetssystem	Systemförvaltare	Årligen	Utfört utan anmärkning
MCSS Appva Digital signering	Systemförvaltare	Månatligen	Loggning sker automatiskt med utskick till systemförvaltare månatligen. Vissa månader krävdes fördjupad analys av inkomna rapporter. Inga avvikelser kan dock noteras.
HSA internrevision	HSA ansvarig	Årligen	Utfört utan anmärkning
Intraphone Planerings- och dokumentationssystem	Systemförvaltare	Årligen	Utfört utan anmärkning

NPÖ – Nationella patientöversikten	Systemförvaltare	Månatligen	Utfört utan anmärkning
------------------------------------	------------------	------------	------------------------

Beställningar och avbeställningar av behörigheter bland annat i Sala kommuns verksamhets-, journal- och planeringssystem samt även till viss del hårdvara så som telefoner och abonnemang hanteras via eSumIT. Ett centralt digitalt system för hantering av behörighetstilldelning och avslut. Behörighetstilldelningssystemet planeras för utbyte under 2024, VOO samverkar med IT-enheten avseende systemförvaltning och behörighetstilldelning.

Patientjournal

Under 2022 identifierades ett behov av utbildning och satsning på säker dokumentation. En handlingsplan för kvalitetssäkrad dokumentation togs fram och arbetet har löpt på under 2023

- Ny mall för journalgranskning,
- Utbildning till legitimerad personal där grunderna till journalföring, strukturerad dokumentation och strukturer i Cosmic avhandlades.
- Inventering av lathundar och analys av vilka som behöver revideras.
- Revidering av lathundar genomförs i respektive verksamhetsområde

I tillägg till MAS granskning av journaler genomförs även kollegial granskning med syfte att lära av varandra, identifiera behov av samverkan och utveckling av journalen samt ”flöde” i journalen.

MAS deltar som representant från Sala kommun i det länsövergripande Förvaltningsrådet för Cosmic som leds av Region Västmanland. Under 2023 har flera utvecklingsarbeten genomförts under ledning av Sala. Bland annat har dokumentationsmallar utarbetats avseende minnesutredningar, uppföljningar och rehabanteckning. Gemensamt i länet har det även utvecklats en möjlighet att dokumentera hembesök som är planerat för drift i februari 2024.

MAS har tillsammans med övriga kommuner i Förvaltningsrådet identifierat utvecklingsområden avseende utdatasystemet DUVA, där rapporter om bland annat vårdplaner, senaste dokumentation, genomförda vaccinationer och vårddygn hämtas. Utveckling av rapporter för kommunala data behöver fortsatt ses över och planeras för 2024.

Journalgranskning – kvalitetssäkra innehåll.

Våren 2023 användes en ny mall för journalgranskning för första gången och under hösten genomfördes utbildningsinsatser i syfte att öka följsamhet till rutin. Våren 2023 var följsamheten ungefär 60% och hösten 64% alltså en viss ökning. Vid analys av enskilda frågor kan vi dock se en god utveckling speciellt på följande frågor

- Uppdaterad status avseende
 - kommunikation (57% till 88%) och
 - förflyttningsförmåga (71% till 88%)
 - orienteringsförmåga saknas i mallen och läggs till från januari 2024
- På frågan ”genom att titta i journalen går det att skapa en helhetsbedömning av patienten hela situation” (43% till 76%)
- Enskildes delaktighet i upprättande av GVP (generell vårdplan) (19% till 35%)

- GVP är utvärderade och uppföljda i större utsträckning – framför allt syns skillnad från september och framåt – tyvärr ger det inte utslag i granskningen eftersom det är många äldre GVP där uppföljning inte gjorts.

Inför 2024 behöver arbetet med att kvalitetssäkra dokumentation och utveckla Cosmic fortsätta.

- Handlingsplan för säker dokumentation följs upp
- Revidering av journalrutin
- Revidering av lathundar
- Utveckling av anpassade arbetssätt och
- Utveckling av journalens konstruktion i samråd med hela länets samtliga kommuner.

Riskanalyser

För information om vilka riskanalyser som genomförts avseende informationssäkerhet se avsnitt 4.3.1.

3.2 En god säkerhetskultur

En grundläggande förutsättning för en säker vård är en god säkerhetskultur. Organisationen ger då förutsättningar för en kultur som främjar säkerhet.

Nulägesanalys patientsäkerhet

Under våren 2023 gjordes en nulägesanalys av patientsäkerhetsläget inom Vård- och omsorgskontoret. I analysgruppen ingick representanter från samtliga verksamhetsområden, totalt 10 personer. Arbetet leddes av MAS och genomfördes med utgångspunkt i SKR verktyg ”Agera för säker vård”.

SKR verktyg genomförs i tre steg;

- Analysfrågor – besvaras av arbetsgruppen
- Prioritering av utmaningar – genomfördes av MAS och VOO ledningsgrupp
- Planering av aktiviteter – arbetsgruppen

VOO ledningsgrupp fattade i juni 2023 beslut om handlingsplanen. Handlingsplanen är omfattande och berör samtliga fokusområden för Stärkt patientsäkerhet utom område 1 – Öka kunskap om inträffade vårdskador, under analysens gång diskuterades bland annat verksamheternas förmåga att rapportera avvikelser. Vilket hela arbetsgruppen ställer sig positiv till. Analysgruppen anser att det nya avvikelssystemet som implementerades i januari 2023 ger en stor möjlighet för ett tillgängligt och strukturerat arbete med avvikelser. Mer om avvikelserrapportering under avsnitt 4.1

Nedan följer exempel på utvecklingsområden och kopplade aktiviteter, mycket arbete pågår redan som presenteras här i Patientsäkerhetsberättelsen. Handlingsplanen behöver kommuniceras till alla verksamheter under 2024.

Utvecklingsområde	Aktiviteter
Fokusområde 2	- Kartläggning av befintliga rutiner och beslut om vilka som ska göras övergripande

Tillförlitliga och säkra system och processer	<ul style="list-style-type: none"> - Struktur och namngivning av dokument i ledningssystemet behöver ses över - Intern samverkan avseende utskrivningsprocessen - Lokal och regelbunden samverkan med vårdcentralerna - System och rutiner för säker informationshantering - Utbildning i funktionsbevarande förhållningssätt - Teamträffar – struktur och genomförande - Genomlysning av kvalitetsregister användning och analys - Analys och uppföljning av insamlad data – införande av forum för återkoppling. - Lyftkörkort - MDR – revidera rutin för medicinteknisk utrustning - Patientsäkerhetsperspektivet ska lyftas i alla upphandlingar
Fokusområde 3 Säker vård här och nu	<ul style="list-style-type: none"> - Dialogforum för patientsäkerhet med enhetschefer - Kvalitetsmöten – strukturer och övergripande agenda - Informationsöverföring – kvalitetssäkring och - Utbildningsinsatser för omvårdnadspersonal kring HSL och SOL - Systematiskt arbete med egenkontroller, uppföljning och handlingsplaner kopplat till resultat
Fokusområde 4 Stärka analys, lärande och utveckling	<ul style="list-style-type: none"> - Kvalitetsmöten med återkoppling av avvikelser på aggregerad nivå. - Chefsdialoger tvärprofessionellt, möjliggöra goda exempel och utvecklingsområden utifrån ett patientsäkerhetsperspektiv - Patientsäkerhetsdialoger - Vidareutveckling av kompetenscentrum - Omställningen till Nära vård – definiera vad det betyder för Vård och Omsorg i Sala kommun.
Fokusområde 5 Öka riskmedvetenhet och beredskap	<ul style="list-style-type: none"> - Omställningen till Nära vård – definiera vad det betyder för Vård och Omsorg i Sala kommun. - Utbildningsinsatser för medarbetare inom Vård och Omsorg i omställningen till Nära vård. - HLR och brandutbildning - Uppdaterade handlingsplaner i händelse av kris - Uppdatering av RSA och kontinuitetsplanering för alla verksamheter.
Grundläggande förutsättningar Patientmedverkan	<ul style="list-style-type: none"> - Formulera mål för patientmedverkan i utvecklingsarbete - Forma referensgrupper för patientmedverkan vid förändringsarbete. - Brukarråd - Patientmedverkan i avvikelsetarbetet. - Patientenens delaktighet skrivs in i rutiner. - Brandövning tillsammans med brukare. - Patientmedverkan i RSA

3.3 Adekvat kunskap och kompetens

En grundläggande förutsättning för en säker vård är att det finns tillräckligt med personal som har adekvat kompetens och goda förutsättningar för att utföra sitt arbete.

Vård- och omsorgskontoret permanentade hösten 2022 Kompetenscentrum och den utbildningskatalog som arbetats fram i projektform har under 2023 kompletterats med 18 nya utbildningar.

Utöver de digitala utbildningar som erbjuds inom ramen för Kompetenscentrum och basblocket har stora satsningar gjorts i alla verksamhetsområden avseende kompetensutveckling. Nedan följer exempel på de utbildningsinsatser som anordnats både internt och via externa aktörer.

Utbildning	Arbetsgrupp	Beskrivning
INTERNA FYSISKA UTBILDNINGAR		
Journalföring	Alla legitimerade medarbetare	- Patientjournalens grunder utifrån lagstiftning. - Cosmics uppbyggnad, språk och strukturer. <i>Intern utbildning under ledning av MAS.</i>
Förflytningsutbildning - fysisk	FO, HTJ, SÄBO 90 medarbetare 49 sommarvikarier	Förflyttningsteknik utifrån Modern arbetstekniks metoder. <i>Interna utbildare, fysio- och arbetsterapeuter från Rehabgruppen</i>
AKK – Alternativ och kompletterande kommunikation	132 medarbetare inom FO 4 SSK inom LSS och Socialpsykiatri	Syftet med insatsen var att via ett Arbetsplatslärande med reflekterande samtal och gruppdiskussioner säkerställa kompetensen hos alla medarbetare på FO-området gällande AKK. <i>Socialstyrelsens webutbildning under ledning av Kompetenssamordnaren och FO:s AKK-ambassadörer</i> SSK har gjort den digitala utbildningen utan lärarhandledning.
Tidiga tecken	38 medarbetare inom FO 3 SSK inom LSS och Socialpsykiatri	Stödassistenter och stödpedagoger utbildades i kartläggningsinstrumentet Tidiga tecken under en heldagsutbildning med psykolog Carl Olsson metoden. Med kartläggningsinstrumentet Tidiga tecken kan man i ett tidigt skede upptäcka tidiga tecken på demenssjukdom hos brukare med Intellectuell funktionsnedsättning.
Våld i nära relationer	Alla medarbetare på hemtjänsten	Grundläggande kännedom om våld i äldres nära relationer. Syftet har varit att personal ska ha kännedom om våld i äldres nära relationer, våldets mekanismer, kunna identifiera våldsutsatthet och kunna ställa frågor om våld. <i>Samordnare för våld i nära relationer</i>
Social dokumentation	40 medarbetare Ekebygården SÄBO	Utbildning riktad till omvårdnadspersonal i syfte att stärka medarbetarnas kompetens i social dokumentation. <i>Kompetenssamordnare och enhetschef</i>

Hälsan spelar roll	10 medarbetare inom FO	Hälsan spelar roll är en kurs som vänder sig till personer med LSS-insats och syftar till att ge personen ökad empowerment och möjlighet att göra självständiga och hälsosamma val i vardagen. <i>Kursen ges av kursledare (medarbetare servicebostäder och gruppboistäder på FO).</i>
MHFA – Mental health first aid	IFO: 7 SÄBO: 7 FO: 13	MHFA står för Mental Health First Aid Training, på svenska Första hjälpen till psykisk hälsa. Det är ett vetenskapligt utvärderat och internationellt första hjälpenprogram vid olika psykiska tillstånd. Målet är att rädda liv genom ökade kunskaper om psykiska sjukdomar och självmord. <i>Utbildningsmaterial från Nationellt Centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP) vid Karolinska Institutet</i>
Missbruk och samsjuklighet	12 medarbetare Socialpsykiatri	Syftet var att dels friska upp kunskaperna om olika droger och narkotika, tecknen på påverkan av specifik drog, effekter av ruset, förekomst i Sverige, effekter på personens psykiska och fysiska mående etc. Sedan var huvudsyftet att belysa olika aktörers ansvar när det gäller vård och omsorg för personer med samsjuklighet. Vad gör sjukvården respektive vad har socialtjänsten för ansvar. De fick reflektera över sin egen roll som boendeperson och boendestödjare, vad kan jag göra/hur ska vi arbeta utifrån vårt uppdrag för att ge personer med samsjuklighet en vardag som är hanterbar. <i>Utbildare var Kompetenssamordnare med utgångspunkt i Nationella vård- och insatsprogrammet VIP</i>
Äldre och alkohol	Hemsjukvården och FO sjuksköterskor: 16 medarbetare HTJ: ca 200 medarbetare	Målet med utbildningen har varit att identifiera situationer i arbetet där en mottagares alkoholvanor eller alkoholproblem kan påverka hemtjänstpersonalens möjligheter att utföra insatserna.
Socialrätt för arbetsledare, 7,5 hp	HTJ: 1 chef SÄBO: 9 chefer FO: 2 chefer	Uppdragsutbildning <i>Maria Cederschiölds</i>
Dialogföreläsning om Nationell anhörigstrategi	29 politiker och tjänstemän	Dialogföreläsning om teoretisk och praktisk betydelse av att ha ett anhörigperspektiv i verksamheten. <i>Anordnare Anhörigcentrum. Föreläsare Martina Takter, fil.lic Socialt Arbete och projektledare #Anhörigperspektiv</i>
EXTERNA UTBILDNINGAR		
Specialistsjuksköterska inom vård av äldre	2 sjuksköterskor på SÄBO	Högskolan Dalarna
Att arbeta förebyggande – för undersköterskor,	HTJ, FO, SÄBO 31 medarbetare	Korta föreläsningar med olika teman under halva utbildningsdagen samt workshopstationer under ledning av föreläsarna den andra halvan av utbildningsdagen.

<p>vårdbiträden, stödassistenter och personliga assistenter</p>		<p>Vårdhygien är den röda tråden och målet med utbildningen är att ge fördjupad förståelse för hygienrutinernas betydelse samt vikten av tidiga och förebyggande insatser för att brukare ska bibehålla en god hälsa.</p> <p>Föreläsningarna och workshopstationerna handlade om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aktiverande förhållningssätt – Rehabteamet Sala - Nutrition – Dietist från Regionen - Munvård – Tandhygienist från Folk tandvården Köping - Vårdhygien – Hygiensjuksköterska från Regionen - Att förebygga trycksår – Sjuksköterskor från Säbo i Sala <p>Under eftermiddagens workshop höll förflyttningsinstruktörer från Kirurgavdelningen på Västerås sjukhus i en workshopstation om förflyttnings teknik.</p> <p><i>Arrangör: Region Västmanlands utbildningsenhet via nätverket Förstärkt kompetens.</i></p>
<p>Certifierad BPSD utbildare</p>	<p>1 Fysioterapeut</p>	<p>BPSD registret är ett Nationellt kvalitetsregister.</p> <ul style="list-style-type: none"> - grundläggande om kognition och demenssjukdomar, - tänkbara orsaker till BPSD, - åtgärder för att minska BPSD, - hur man arbetar i BPSD-registret - hur implementering kan ske i verksamheterna. <p>Certifierad utbildare får utbilda BPSD-administratörer som i sin tur kan registerara i registret.</p> <p><i>BPSD-registret</i></p>
<p>Stjärnmärkt</p>	<p>1 fysioterapeut</p>	<p>Demenscentrums utbildning för instruktörer i Stjärnmärkt. Stjärnmärkt är en utbildningsmodell som vänder sig till särskilda boenden, dagverksamheter, hemtjänst- och biståndshandläggarenheter. Syftet är att ge personalen kunskap och verktyg för att kunna utveckla det personcentrerade arbetet på sin arbetsplats.</p> <p><i>Svenskt demenscentrum</i></p>
<p>Supported employment</p>	<p>2 medarbetare från Daglig verksamhet</p>	<p>Supported Employment är en metod för att ge ett personligt utformat stöd till personer med funktionsnedsättning eller andra missgynnade eller utsatta grupper som vill ha arbete.</p> <p><i>Utbildningsföretaget MISA</i></p>
<p>Läkemedelsavvikelser</p>	<p>Sjuksköterskor SÄBO</p>	<p>Syftet med utbildningen är att öka förståelsen för vad som kan gå fel i läkemedelshandlingen och hur avvikelser kan förebyggas på arbetsplatsen.</p> <p><i>Apoteket AB</i></p>
<p>Läkemedel och Äldre</p>	<p>Sjuksköterskor SÄBO</p>	<p>Syftet med utbildningen är att öka kunskapen och förståelsen för läkemedelsbehandling av äldre patienter,</p>

		både vad gäller valet av läkemedel liksom effekt och biverkningar. <i>Apoteket AB</i>
Vaccin ordinationer	9 sjuksköterskor	-Influensa- och pneumokockvaccinering i praktiken -Covid vaccinering i praktiken. via <i>Sophiabemmet högskola</i> .
Utbildning för Hygienombud	10 medarbetare från FO	Grundutbildning för Hygienombud <i>Vårdhygien Region Västmanland</i>
Axelina	10 fysioterapeuter	Axelinakonceptet är ett evidensbaserat vårdstöd för att optimera omhändertagandet av patienter med besvär från skuldran. 2 dagars utbildning. <i>Skulderkliniken AB</i>
Nära Vård	Socialchef Projektledare VOO	Ledarskapsprogram för tjänstepersoner och förtroendevalda <i>SKR</i>
DIGITALA UTBILDNINGAR – där särskilda satsningar har gjorts under 2023		
Vårdhygien - Basala hygienrutiner och klädregler	FO, HTJ, SÄBO Alla medarbetare	Denna online utbildning bygger på Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2015:10, Basal hygien i vård och omsorg. <i>Region Västmanland</i>
Palliativ vård	FO, HTJ, SÄBO Alla medarbetare	”Lindring bortom boten” <i>Betaniastiftelsen</i>
HSL iakttagelser	FO, HTJ, SÄBO, All vård- och omsorgspersonal Alla legitimerade medarbetare	Digital utbildning via Kompetenscentrum som handlar om informationsöverföring i Intraphone (HSL iakttagelser) 664 visningar
Förflyttningsskunskap - digitalt	FO, HTJ, SÄBO	Praktisk del – 326 visningar Teoretisk del – 469 visningar <i>På kompetenscentrum</i>
Lyftar och lyftselar	FO, HTJ, SÄBO	326 visningar <i>På Kompetenscentrum</i>
Stödstrumpor – tips och trix	FO, HTJ, SÄBO	164 visningar (publicerad sept.2023) <i>På kompetenscentrum</i>
Avvikelsehantering	Alla medarbetare	Hur man registrerar en avvikelse i DF Respons 496 visningar <i>På Kompetenscentrum</i>

Utbildningsplaner för 2024

Inför 2024 pågår planering för flera omfattande utbildningsinsatser inom hälso- och sjukvården

- Delegeringsutbildning – fortbildning för all delegerad personal
- Förflyttningsteknik – för samtliga medarbetare
- Lyftkörkort – för samtliga medarbetare
- BPSD utbildning för medarbetare
- Stjärnmärkt utbildning för flera enheter inom SÄBO

3.4 Patienten som medskapare

En grundläggande förutsättning för en säker vård är patientens och de närståendes delaktighet. Vården blir säkrare om patienten är välinformerad, deltar aktivt i sin vård och ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Att patienten bemöts med respekt skapar tillit och förtroende.

PSL 2010:659 3 kap. 4 §

Patientmedverkan och SIP

Patienten som vistas inom slutenvården och ska skrivas ut till kommunal verksamhet erbjuds ofta möjlighet till SIP (Samordnad individuell planering). Kallande till SIP vid utskrivning är oftast Vårdcentralens utskrivningssamordnare men även biståndshandläggare, hemtjänst, hemsjukvård eller rehab kan påtala behov av SIP liksom patienten själv. Under 2023 har Hemsjukvården kallats till 166 SIP varav 75 kallelser kommit under patientens vårdtillfälle, 41 inom 30 dagar efter och ytterligare 50 kallelser där det inte finns koppling till ineliggande vård, de analyseras som SIP utfört inom ramen för Närvårdsteamet.

Om man i stället tittar på antalet SIP som upprättats och genomförts i regi av kommunen kan vi se att 36 SIP godkänts, majoriteten av dessa har Barn- och ungdomsenheten Sala genomfört. Hemsjukvården har kallat till fyra SIP.

Inom hälso- och sjukvården ges patienten möjlighet att medverka vid upprättande av vårdplaner. Vid journalgranskning kan vi se att patienten är delaktig i sin vård i högre utsträckning nu än tidigare, men vi ser också ett behov av att utveckla arbetet med delaktighet.

I nulägesanalysen och i Handlingsplanen för stärkt patientsäkerhet (se avsnitt 3.2) identifieras behovet av att bjuda in patienter till samverkan dels vid avvikelshantering, dels vid riskanalyser och verksamhetsförändringar. Ett arbete som behöver prioriteras under 2024.

Brukarmedverkan

I samband med nulägesanalysen (se avsnitt 3.2) gjordes observationen att funktionsnedsättningsområdet i högre utsträckning än övriga verksamheter är bra på att ta med patientens perspektiv i planering av vård och omsorg och vid verksamhetsförändringar.

FO har som enda verksamhet inom Vård och Omsorg genomfört egna lokala enkäter för att mäta brukarmedverkan och nöjdhet. Enkäter tillgängliggörs genom ett verktyg Picto-stat som är ett målgruppsanpassat verktyg. Resultatet från 2022 års enkäter har verksamheten jobbat vidare med under 2023. Målen för 2023 var att höja deltagarantalet på enkäten, öka kunskapen om hur kan lämna synpunkter och klagomål samt för att öka antalet som upplevt att det varit med och bestämt det som står i sin genomförande plan.

Daglig verksamhet (DV) har även ett arbete med "Förslagets träd" där deltagare från DV träffar enhetschef på DV. Arbetet har föranlett två större förändringar som ursprungligen startade som ett medborgarförslag till kommunstyrelsen 2018. Förslaget beviljades och från och med 1 januari i år har Habiliteringsersättningen höjts och från och med 1 juni är det gratis resor till daglig verksamhet. Alla frågor är inte stora, det kan ibland handla om önskemål om odlingsbord och gemensamma aktiviteter.

Sammantaget noteras att brukare inom FO ges en stor möjlighet till påverkan och delaktighet i utformningen av sin Vård och Omsorg.

Teamträffar där flera professioner träffas är något som alla verksamheter arbetar med, inom FO är brukaren själv alltid närvarande vid en teamträff, vilket inte är lika vanligt inom SÄBO och hemtjänsten. Alla brukare är med och skriver sin genomförandeplan.

SÄBO har under året påbörjat arbetet med brukarråd. Ett arbete som behöver fortsätta implementeras under 2024.

Hemtjänsten har infört fast omsorgskontakt och från 1 juni 2023 är det alltid en undersköterska. Den fasta omsorgskontakten, som tar ett extra ansvar för upprättande av genomförandeplan, uppföljningar, aktivitetstid och ledsagning och ska möjliggöra en helhetsbild och trygghet för brukare och närstående. Hemtjänsten har inte arbetat med brukarråd eller anhörigträffar men brukar ha bra siffror i den nationella enkäten avseende trygghet. Även i år har hemtjänsten placerat sig bland de 10 högsta i landet i mätningen Hemtjänstindex.

Klagomål och synpunkter redovisas under avsnitt 4.3.1.

Patientnämnden

Under 2023 inkom ett ärende från Patientnämnden. Ärendet hanteras av ansvarig enhetschef i enlighet med rutin för synpunkter och klagomål.

Det aktuella ärendet handlar om rutiner kring isolering vid Covid 19 och utebliven information till närstående. Efter genomgång av händelsen har ansvarig enhetschef konstaterat att kommunens verksamheter har arbetat enligt rutin rekommenderad från Smittskyddsenheten Region Västmanland samt att samtycke för kontakt med närstående inte fanns i det aktuella fallet.

4 AGERA FÖR SÄKER VÅRD

SOSFS 2011:9, 5 kap. 2 §, 7 §, 8 §, 7 kap. 2 § p 2, PSL 2010:659, 3 kap. 10 §

Vårdgivaren ska utöva egenkontroll, vilket ska göras med den frekvens och i den omfattning som krävs för att vårdgivaren ska kunna säkra verksamhetens kvalitet. Egenkontrollen kan innefatta jämförelser av verksamhetens nuvarande resultat med tidigare resultat, i jämförelse med andra verksamheter, nationella och regionala uppgifter.

4.1 Öka kunskap om inträffade vårdskador

SOSFS 2011:9 7 kap. 2 § sista stycket, HSLF-FS 2017:40 3 kap. 1 §, PSL 2010:659 3 kap. 3 §

Genom identifiering, utredning samt mätning av skador och vårdskador ökar kunskapen om vad som drabbar patienterna när resultatet av vården inte blivit det som avsetts. Kunskap om bakomliggande orsaker och konsekvenser för patienterna ger underlag för utformning av åtgärder och prioritering av insatser.

Avvikelse rapportering

I januari 2023 infördes ett nytt avvikelshanteringssystem för VOO, DF Respons. Medarbetare kan rapportera avvikelser via dator direkt i en app i telefonen. Antalet avvikelser är ungefär det samma som tidigare år.

I det nya avvikelssystemet har systematik byggts in i avvikelshantering för att möjliggöra för rapportören att få återkoppling på vilka åtgärder som vidtagits automatiskt när chefen avslutar utredningen. Det nya systemet har även möjliggjort för enhetschefer, verksamhetschefer, kvalitetsutvecklare och MAS att enkelt ta ut statistik i olika delar av avvikelsekedjan.

Ansvar för utredning av avvikelser åligger enhetschef på respektive enhet, till sin hjälp i utredningen har de legitimerad personal, de bistår med kompletterande information, orsaker och konsekvenser för patienten. Enhetschefen ansvarar sedan för att planera och vidta åtgärder. I samband med införandet utbildades legitimerad personal i avvikelseutredning, (cheferna hade fått utbildning innan årsskiftet 2022/2023). Cheferna återkopplar avvikelser till sina respektive arbetsgrupper vid kvalitetsråd eller på teamträffar.

Under våren 2023 hölls arbetsstugor i syfte att möjliggöra ett lärande forum för avvikelshantering i systemet. Ett nytt arbetssätt har under året växt fram och respektive verksamhetsområde har med stöd av MAS, kvalitetsutvecklare och systemförvaltare följt upp arbetet.

Vid rapportering av avvikelse i DF respons har rapportören möjlighet att rapportera avvikelsen som en risk för allvarlig vårdskada eller risk för missförhållande. I varje situation gör MAS eller kvalitetsutvecklare en initial bedömning av avvikelsen. I de allra flesta fall görs bedömningen att allvarlighetsgraden inte föranleder en fördjupad utredning och ansvarig chef ansvarar då för att hantera avvikelsen.

Vid allvarligare händelser som går vidare till fördjupad utredning av MAS eller kvalitetsutvecklare sker ett samarbete mellan enhetschef, verksamhetschef och utredare i planering av åtgärder, återrapportering till verksamhet samt uppföljning av handlingsplaner.

Nedan följer en redovisning över antalet avvikelser fördelat på typ av avvikelse inrapporterad.

Statistik nedan avser SÄBO, FO, Hemtjänsten och Hälso- och sjukvården samt avvikelser riktade till extern enhet. IFO verksamheter har exkluderats i underlaget.

Område	Antal	Sammanställning av resultat	Analys och åtgärder
Fall	1111	Antalet fallavvikelser är i stort sett lika många till antalet som tidigare år Se bilaga 7	61% av alla fall är utan konsekvens för individen. 8% av fallhändelser slutar med att patienten får uppsöka sjukhusvård Inför 2024 är det planerat för revidering av rutin för preventivt arbete, inkluderat fallprevention och fallhändelser.
Trycksår	7	Antalet trycksår som rapporterats som avvikelser överensstämmer inte med resultat i tex Senior Alert, bedöms som en underrapportering av avvikelser.	Ett arbete med rapportering av avvikelser avseende trycksår bör ses över under 2024. Vilken grad av trycksår som ska rapporteras som avvikelse bör ses över. Se analys Senior Alert och PPM Trycksår avsnitt 4.4.2
Läkemedel	1031	Antalet läkemedelsavviksler har minskat ungefär med 20% från föregående år då 1234 läkemedelsavviksler inrapporterades. Se bilaga 7	Största delen av avvikelser gäller administration av läkemedel till patienten. Sjuksköterskor tillsammans med enhetschefer har arbetat för att identifiera fel och vidta åtgärder, dels genom att ändra tidsintervall för administration. Sjuksköterskor på SÄBO har under december genomgått en utbildning i läkemedelsavviksler via Apoteket AB. Enhetschefer jobbar tillsammans med sjuksköterskor för att identifiera vilken typ av avvikelser det är och arbetar tillsammans fram lösningar för att minska avvikelser.
Samverkan	195	Varav 136 är registrerade som avvikelser hos extern enhet	Avvikelser i vårdkedjan, tex vid utskrivning från slutenvården eller i samverkan med vårdcentralerna är dominerande. Genom att alla externa avvikelser går genom MAS kan ett systematiskt arbete vidtas avseende samverkan med externa aktörer. Tidigare anmälde respektive enhetschef avvikelser direkt till extern vårdgivare vilket inte möjliggjorde systematik. Samverkan med MAS nätverk och utskrivningssamordnare gör att vi kan

			identifiera lösningar och utvecklingsområden för länsövergripande samarbete.
Utebliven insats/ åtgärd	356	177 av dessa är vårdåtgärd Hälso- och sjukvård Se bilaga 7	Majoriteten av avvikelser om utebliven insats handlar om brister i kontakt med legitimerad personal eller brister i dokumentation i samband med utebliven åtgärd tex. <ul style="list-style-type: none"> - Utebliven signering vid ordinationer om tex viktkontroll, träningsprogram, avföringskontroller - Utebliven dokumentation vid utebliven insats. Ett fortsatt arbete behövs i verksamheterna 2024.
Utförande av insats	138	79 av dessa är utförande av hälso- och sjukvårdsåtgärd. Rapporterna avser händelser inom alla verksamhetsområden Se bilaga 7	Majoriteten av rapporter om brister i utförandet avser hälso- och sjukvårdsåtgärder. Vid granskning av händelser noteras följande som brister: <ul style="list-style-type: none"> - Dokumentation - Missade ordinationer - Bristande rapporter till legitimerad personal. Ett fortsatt arbete behövs i verksamheterna 2024.
TOTALT	3502	Sammanräknat alla lagrum, verksamheter, typer av avvikelser, internt och externt	Totala antalet avvikelser är ungefär det samma som föregående år. Det vi noterar är att verksamheterna arbetar mer aktivt med utredning och återkoppling av åtgärder

Allvarliga avvikelser

Lex Maria	7	Totalt har 267 avvikelser rapporterats som risk för allvarlig vårdskada. <ul style="list-style-type: none"> - två utredningar har bedömts utgöra risk för allvarlig vårdskada och därmed skickats till IVO - två utredningar har inte bedömts som allvarlig vårdskada och därmed inte skickats till IVO - tre utredningar pågår och är vid tiden för Patientsäkerhetsberättelsen inte klara. - Övriga rapporter har inte föranlett anledning till fördjupad 	Det stora antalet rapporter om risk för allvarlig vårdskada antas bero på kunskapsbrist i skillnaden mellan vårdskada och allvarlig vårdskada. <p>I de rapporter som bedömts som allvarliga har utredningarna lett fram till enhetsspecifika och kontorsövergripande åtgärder, bland annat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Revidering av rutiner för läkemedelshantering och MCSS Appva (signeringsverktyg) - Inventering av kunskapsläge avseende vitalparametrar och revidera implementering av SBAR som rapporteringsverktyg. - Revidering av rutiner för kontakt med sjuksköterska
-----------	---	---	---

		utredning utan hanterats av närmaste chef.	- Riskanalys över hemsjukvårdsnivå 1 och en handlingsplan för att minska identifierade risker. - Delegeringsutbildning för samtliga medarbetare var tredje år.
Lex Sarah	5	Fem utredningar har genomförts och tre har anmälts till IVO enligt Lex Sarah	En anmälan till IVO avser utredning inom IFOs område – för information se Kvalitetsberättelse 2023. Två rapporter till IVO avser utredning inom SÄBO. Utredningarna har lett fram till handlingsplaner inom berörd verksamhet. Handlingsplanen omfattar bland annat utbildningsinsatser i Social dokumentation, utbildning i bemötande och rutiner för tex Larmhantering, informationsöverföring och avvikelshantering.

MAS och kvalitetsutvecklare har under året följt upp avvikelshantering med enhetscheferna inom respektive verksamhetsområde. Uppföljningen har delvis handlat om att presentera statistik på avvikelser, delvis om återföring av fördjupade utredningar enskilt eller i grupp. MAS har i redovisat resultat och åtgärder kopplade till de fördjupade utredningar som genomförts till enhetschefer och legitimerad personal. MAS har på initiativ av enhetschefer deltagit i kvalitetsmöten på enheterna i syfte att stärka samverkan och utveckling av avvikelshantering i vissa fall och återföring av kunskaper i andra fall.

4.2 Tillförlitliga och säkra system och processer

Genom att inkludera systematiskt patientsäkerhetsarbete som en naturlig del av verksamhetsutvecklingen kan både de reaktiva och proaktiva perspektiven på patientsäkerhet bejakas. Genom att minska oönskade variationer stärks patientsäkerheten.

I samband med nulägesanalysen och i Handlingsplanen för stärkt patientsäkerhet (se avsnitt 3.2) har ett behov av att se över vilka rutiner som verksamheten ska ha övergripande och vilka rutiner som är mer enhetsspecifika identifierats.

Under året har rutiner för bland annat Palliativ vård, Läkemedelshantering, Basala hygienrutiner och smittförebyggande arbete samt Utbrott av smittsamma sjukdomar har uppdaterats. Rutinerna har reviderats så att de ska fungera verksamhetsövergripande för alla verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret. Inför 2024 finns planer på att revidera rutiner för delegering, journalföring och till hösten alla riskförebyggande rutiner, fall, nutrition, munhälsa och trycksår.

4.2.1 Nationella vårdförlopp

Nationellt kliniskt kunskapsstöd arbetar med framtagande av vårdförlopp, vårdprogram samt riktlinjer och rekommendationer för vårdens medarbetare och verksamhetsledning. Syftet med kunskapsstyrning är en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård av hög kvalitet med visionen:

"Vår framgång räknas i liv och jämlik hälsa – tillsammans gör vi varandra framgångsrika".

Sala samverkar med övriga kommuner i länet genom MAS samverkan för att bevaka kommunernas intressen i olika sakfrågor avseende gapanalyser och implementering av Nationella vårdförlopp.

Under 2023 har följande Nationella vårdförlopp behandlats i olika forum

- Palliativ vård
- Stroke och Tia – tidiga insatser
- Stroke och Tia – fortsatt vård och behandling
- Vårdförlopp KOL

För 2024 planeras bland annat för implementering kring Vårdförlopp svårsläkta sår och diabetessår.

Palliativ vård

MAS representerar Sala kommun i Palliativa rådet som under 2023 bland annat har arbetet med en gapanalys utifrån det Nationella vårdförloppet för palliativ vård, identifierat utmaningar i samverkan avseende VILS beslut (Vård i livets slut). Arbetsgrupper jobbar med förslag till förändring som sedan lyfts till Chefsforum för beslut.

Internt har en arbetsgrupp bestående av sjuksköterskor från SÄBO och hemsjukvård, fysioterapeut och arbetsterapeut tillsammans med MAS tagit fram en ny rutin för Palliativ vård. Tidigare fanns flera rutiner för de olika verksamhetsområdena, men nu har de bakats in i en övergripande rutin som tar stöd i det nationella vårdförloppet och beskriver arbetssättet från tidigt samtal vid svår sjukdom tills efter dödens inträffande.

I samband med det har ett omtag gjorts kring palliativa ombud på SÄBO. Ombuden har bjudits in till två samverkansträffar under året.

Vid analys av rapporterade data till Palliativa registret kan vi se en utveckling till det positiva på flera punkter se bilaga 5.

Kognitiva sjukdomar

Hemsjukvården i Sala började i januari 2023 arbeta enligt Västmanlandsmodellen för demensutredning i eget boende. Modellen bygger på det länsgemensamma Vård- och omsorgsprogrammet för personer med demenssjukdom i Västmanland.

Under 2023 har hemsjukvården tillsammans med vårdcentralerna utvecklat en samverkan i syfte att diagnostisera och följa upp personer i ordinärt boende avseende kognitiv svikt – så kallad Basal minnesutredning och uppföljning. Hemsjukvården och rehabteamet har en utsedd sjuksköterska och arbetsterapeut som tillsammans med läkare från vårdcentralerna ansvarar för utredningar och uppföljningar.

I samband med uppstarten av basala minnesutredningar i ordinärt boende påbörjades registrering i Kvalitetsregister SveDem, se bilaga 6.

Under 2023 har hemsjukvården gjort 16 registreringar och SÄBO har gjort 83 se bilaga 6. En uppföljning av arbetet kommer att ske under 2024.

Vidare kommer ett arbete under 2024 att göras avseende utbildning i BPSD och Stjärnmärkning i flera verksamheter med start inom SÄBO, arbetet genomförs i projektform och leds av en demenssamordnare vilket är nytt inför 2024.

4.2.2 Vårdhygien och smittförebyggande arbete

Under 2023 har Vård och omsorg gjort en omfattande insats och genomfört hygienronder tillsammans med Vårdhygien Region Västmanland på samtliga SÄBO, inkl. inför öppning av Bergsmansgatan 30, de flesta LSS boenden, boenden inom socialpsykiatri, servicebostäder, hemsjukvård och rehab.

Hygienronder är något som rekommenderas från Vårdhygien att man gör vart tredje år.

Inför hygienronderna har alla verksamheter för första gången genomfört en vårdhygienisk egenkontroll, VEK, ett verktyg rekommenderat av Vårdhygien Region Västmanland och utgivet av Svensk förening för Vårdhygien i syfte att få ett strukturerat ledningsarbete inom kommunal vård och omsorg utifrån de nationella riktlinjerna för smittförebyggande arbete och vårdhygien.

Samtliga ronder och VEK som genomförts har resulterat i att verksamheterna har fått en handlingsplan att arbeta efter för att öka den vårdhygieniska standarden i sina verksamheter.

Mål	Egenkontroll	Resultat och Analys
100% följsamhet till basala hygienrutiner och klädregler	Självskattning utförs 2 gånger/år i alla verksamheter <i>Se bilaga 8</i>	383 svarande från HSL, SÄBO, HTJ och FO totalt Övergripande är resultaten att jämföra med rikets vid de PPM mätningar som finns nationellt, vilka grundar sig på observationsstudier. Sala har inte deltagit i PPM mätningar på nationell nivå. Det är första gången som en sammanställning av resultatet presenteras på en övergripande nivå och planen är att ett fortsatt arbete ska göras avseende basala hygienrutiner. <ul style="list-style-type: none"> - 15,4% uppger att de inte desinficerar händerna före patientkontakt - 2,6% desinficerar inte händerna efter patientkontakt - 6,5% uppger att de inte har korrekt användning av plastförkläde. - 6% uppger att de inte har händer och armar fria från klockor, smycken och bandage. Det är oroväckande att desinfektion av händerna före patientbesök visar på sämst resultat eftersom det i grunden är en viktig faktor för minskad smittspridning – det är det steget som skyddar brukarna bäst.
100% följsamhet till basala hygienrutiner och klädregler	Observationsstudier som PPM mätning BHK	Pga. bristande resurser har inga observationsstudier genomförts under 2023. SKR har avslutat databasen som användes för registrering efter 2023. Utbildningsinsats och samverkan regionalt med övriga kommuner och vårdhygien för att hitta en lösning inför 2024 har genomförts.
Minska risken för vårdrelaterade	Rapportering varje månad från SÄBO till vårdhygien, <i>Se bilaga 1</i>	SÄBO har infektionsregistrerat 100% 2023. Nytt för året är att resultaten går att jämföra med andra kommuner samt att de delas med vårdcentralerna.

infektioner (VRI)		MAS och verksamhetscheferna på vårdcentralerna har i samverkan diskuterat möjliga vägar att använda
Öka den vårdhygieniska standarden	Alla verksamheter genomför VEK årligen	Alla verksamheter har under 2023 genomfört VEK, tillsammans med Hygienombud på respektive verksamhet.
Erbjuda vaccinationer mot Covid 19, Influensa och Pneumokock	I samarbete med Region Västmanlands Vaccinations-samordning	90% täckningsgrad för Covid 19 vaccination på SÄBO 91% täckningsgrad för Influensa på SÄBO. Det är svårt att mäta täckningsgraden på hemsjukvården men ungefär 68% har vaccinerats mot både Covid och Influensa. Av dessa ca 164 patienter har hemsjukvården vaccinerat 34 och övriga har vaccinerats på vaccinationsmottagning utifrån tröskelprincipen

Legionella

Inför öppningen av SÄBO på Bergsmansgatan 30 gjordes en provtagning av vattnet vilket påvisade tillväxt av Legionellabakterier. En sanering genomfördes i fastigheten inför inflytt och det konstaterades att Legionellahalterna var noll. Vid en uppföljande provtagning i augusti visade proverna återigen höga halter och nya åtgärder sattes in.

- Regelbundna veckomöten med fastighetsägare, förvaltare, saneringsfirma, verksamhet och fastighetsenheten. Vårdhygien och Smittskyddsläkare informerades löpande om arbetet.
- Veckovisa provtagningar
- Kemisk sanering
- Legionellafilter installeras på duschar
- Fastigheten besiktas av oberoende – med följden att en handlingsplan för genomgång av vattenledningssystem, värmesystem mm togs fram och arbetades enligt.
- Information till brukare och närstående har planerats av enhetschef, brukare och närstående har getts möjlighet att träffa ansvariga för sanering och MAS under hösten 2023.

Miljö och Hälsa belägger verksamheten med duschförbud under en period till dess att verksamheten kan bevisa Legionellafiltrens funktion och halter av Legionella har minskat. Duschförbudet hävs men arbetet med förebyggande åtgärder och utredning fortgår hela hösten 2023.

Mot slutet av 2023 visar provtagningar på nollvärden igen och en avetableringsplan avseende Legionella påbörjas, dock visar det sig att Legionellabakterierna kommer tillbaka och arbetet fortgår även efter årsskiftet 2023/2024.

Verksamheten har noga följt de brukare som bor på Bergsmansgatan och ingen har under året visat symtom på Legionella.

4.2.3 Läkemedelshantering

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter för säker läkemedelshantering ska en kvalitetsgranskning genomföras årligen i verksamheter som hanterar läkemedel. Rutiner ska också finnas i verksamheten för säker läkemedelshantering.

Läkemedelsgenomgång är läkares ansvar, sjuksköterska inom kommunal vård- och omsorg bistår läkare med insamling av uppgifter inför läkemedelsgenomgång. Läkemedelsgenomgång ska göras årligen för alla

patienter >75 år eller patienter som har en läkemedelsbehandlad kronisk sjukdom, en genomgång ska också göras vid inskrivning i hemsjukvården och när en patient flyttar in på särskilt boende eller vid behov och ändrat hälsotillstånd.

För personer inom funktionsnedsättningsområdet är rutinen i Sala kommun att läkemedelsgenomgång görs årligen på vårdcentral i samband med att patienten kallas för sin årliga hälsoundersökning.

Mål	Metod	Resultat, analys och åtgärd
Kvalitetsgranskning		
Säker läkemedels-hantering	Kvalitets-granskning läkemedel SÄBO januari 2023 HSV/FO december 2023	<ul style="list-style-type: none"> - Åtgärdsplaner per verksamhet har levererats av extern granskare. - Alla verksamheter har efter granskning påbörjat uppdatering av lokala läkemedelsrutiner. - Den övergripande läkemedelsrutinen har reviderats. - Avtal med Apoteket AB, ApoEx och Region Västmanland avseende läkemedelsbeställningar har uppdaterats.
Säker delegering	Översyn Delegerings-processen	I samband med kvalitetsgranskning läkemedel gick extern pharmaceut igenom rutin för delegering, med vissa synpunkter, dessa har inte reviderats under 2023 men planeras för revidering 2024. Nytt lokalt prov inför delegering togs i bruk under 2023.
Årlig läkemedelsgenomgång		
Enligt riktlinje	Läkemedels-genomgång eller insamling av material inför läkemedels-genomgång	FO: 9 (av ca 67) HSV: 14 (av ca 40 inskrivna på nivå 4) SÄBO: 155 (av ca 250) Vi kan notera att vissa verksamheter inte har genomfört läkemedelsgenomgångar under 2023, vilket har förklarats med problematisk läkarmedverkan. Mot slutet av 2023 gjordes förändringar i läkarmedverkan och antalet läkemedelsgenomgångar ökade. Inom FO är det svårt att veta hur många som egentligen genomförts eftersom patienten blir kallad till vårdcentral för årligt besök och det inte alltid är sjuksköterskan bistår med insamling av information. Inför 2024 finns en plan att genomföra 1-2 läkemedelsgenomgångar varje vecka i samband med rond på alla enheter oavsett vårdcentral.
Totalt		178 (Siffrorna kan vara missvisande eftersom vi har utvecklat möjligheten att registrera ”rätt” KVÅ kod i Cosmic under 2023)

4.2.4 Hjälpmedel

Kommunen är i egenskap av huvudman skyldig att i samband med hälso- och sjukvård erbjuda hjälpmedel för personer som har en funktionsnedsättning. Ett hjälpmedel är vanligtvis ett lån och ska därför återlämnas när behovet upphört. Enligt det länsgemensamma avtalet om hemsjukvård bär kommunen ansvar för förskrivning av hjälpmedel till personer boendes i särskilt boende, samt till vuxna personer i ordinärt boende om förskrivningen kräver hembesök. Region Västmanland och länets kommuner har en

gemensam överenskommelse och Hjälpmedelspolicy som tagits fram baserat på gällande lagstiftning samt FN:s konventioner om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Region Västmanland och länets kommuner har en överenskommelse om gemensam Hjälpmedelsnämnd, som styr länets hjälpmedelsförsörjning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Hjälpmedelscentrum (HMC) är samägt av Region Västmanland och länets kommuner, och har uppdraget att samordna och utföra uppgifterna som faller under Hjälpmedelsnämndens ansvarsområde, vilket bland annat innefattar utbildning till förskrivare av hjälpmedel, utthyrning och försäljning av hjälpmedel, utprovning och rådgivning av och med hjälpmedelskonsulent, samt hjälpmedelstekniker som utför service och reparation av hjälpmedel.

Sala kommuns arbetsätt och rutiner gällande hjälpmedel och hjälpmedelsförskrivning utgår från länsgemensamma bestämmelser och HMCs övergripande riktlinjer för nivåindelning, betalningsansvar och hjälpmedelsförskrivning.

Mål	Metod	Resultat, analys och åtgärd
Säker hjälpmedels hantering	Inventering, årliga kontroller, egenkontroller, systematisk uppföljning av förskrivning	<p>Personförskrivna hjälpmedel följs upp på individnivå i samband med teamträffar och i samband med inflytt på särskilt boende. Hjälpmedel som inte används återsänds till Hjälpmedelscentralen, eller rekonditioneras och återanvänds hos annan patient om hjälpmedlet är inköpt och ägs av kommunen.</p> <p>Sala kommun har avtal med Hjälpmedelscentralen gällande periodisk inspektion och service av kommunägda vårdängar och personlyftar. Dessa hjälpmedel inspekteras och funktionskontrolleras av tekniker enligt fastställt schema och intervall.</p> <p>Samverkansträffar med hjälpmedelsombuden inom äldreomsorgen har genomförts 1–2 ggr per termin, under ledning av Hjälpmedelsansvarig.</p> <p>Under året har ett års hjul för systematisk inventering av kommunägda hjälpmedel inom äldreomsorgen tagits fram och implementeringen har påbörjats. Bland annat har en omfattande inventering av basmadrasser genomförts, vilken resulterade i att 122 basmadrasser byttes ut.</p>
Säker hjälpmedels hantering	Utbyte taklyftsmotorer	Under året genomförde Vård och Omsorg ett omfattande arbete med att byta ut samtliga taklyftsmotorer, som var tillverkade år 2006 eller tidigare. Totalt köptes 207 nya taklyftsmotorer in. På korttidsenheten samt på fem av sex särskilda boenden för äldre byttes samtliga taklyftsmotorer ut mot nya.
Välfärdsteknik		<p>Positioneringslarm, GPS klockor, Nattkamera för tillsyn och digitala inköp är några metoder som används inom VOO. SÄBO arbetar också med aktiveringsmaterial, tex. elektroniska hundar och katter, Tover tafel - en projektor som visar ett spel på bord, VR glasögon mm.</p> <p>Inför 2024 ser vi över införandet av bland annat läkemedelsrobotar i ordinärt boende. Systematisk uppföljning och kvalitetssäkring av välfärdsteknik finns inte dokumenterat i dagsläget.</p>

4.2.5 Läkarmedverkan

Egenkontroller avseende läkarmedverkan görs i samverkan med vårdcentralerna. För 2022 tog Regionen i samråd med kommunerna fram en ny mall för uppföljning som även genererar en handlingsplan i de fall brister identifieras. I Sala har egenkontrollen utförts tillsammans med Närvården Sala Väsby och med Achima Care Vårdcentral.

Verksamhet	Egenkontroll	Resultat, analys och åtgärd
Närvården Sala Väsby	Uppföljning enligt mall	<ul style="list-style-type: none">- Oklarheter i vem som tillhör hemsjukvården – Sala Väsby reviderar sin rutin för ”uppmärkning i anslutningsöversikten”- Återkoppling från läkare vid läkemedelsjusteringar brister – Sala Väsby- Listningsbärande läkare uppdateras – Sala Väsby- Läkemedelsgenomgångar för hemsjukvården behöver förbättras – Sala Väsby och kommunen- Upprättande av vårdplan i samband med inskrivning i Hemsjukvården – Sala Väsby och kommunen- Samverkan kring avvikelshantering, spridning av kunskap efter avvikelser har rapporterats och besvarats – Sala kommun- Kommunikation och planering i god tid inför sommar- och juledigheter – båda verksamheterna
Achima Vårdcentral	Uppföljning enligt mall	<ul style="list-style-type: none">- Kontinuitet i tillgänglighet VIP telefon – Achima- Läkemedelsgenomgångar har inte fungerat, ett arbete behöver göras under 2024 – Achima och kommunen- Listningsbärande läkare och anslutningsöversikt behöver uppdateras – Achima- Meddelande om frånvaro av läkare vid rond behöver kommuniceras bättre – Achima- Planering för sommar- och juledigheter behöver kommuniceras med större tydlighet – Achima- Patientansvarig sjuksköterska behöver uppdateras – Sala kommun

4.2.6 Utskrivningsprocessen

Under 2023 har Processråd SIP, där Sala representeras av MAS, påbörjat en revidering av de länsövergripande riktlinjer och rutiner för utskrivningsprocessen. Under arbetets gång har representanter från alla verksamhetsområden inom VOO som jobbar med utskrivningsprocessen medverkat vid workshops för att identifiera ”gnissel och skav” i syfte att lyfta in dessa i processen och stärka patientsäkerheten i samband med utskrivning från slutenvården.

Under året har det genomförts en nodträff i Sala, mellan representanter från utskrivningssamordningen Region Västmanland, vårdcentralernas utskrivningssamordnare, kommunens ansvariga för utskrivning och utförare av insatser inom kommunal verksamhet (korttids, hemtjänst och SÄBO)

Revideringen av riktlinjerna skickades på remiss till alla kommuner och arbetet beräknas vara klart till sommaren 2024.

Vi har under året haft utmaningar att ta hem patienter som är utskrivningsklara från slutenvården inom tre dagar. Framst med anledning av att det varit fullt på våra särskilda boenden vilket har medfört att det även varit fullt på vår korttidsavdelning. I syfte att minska antalet vårddygn på sjukhuset har korttidsavdelningen öppnat ytterligare platser under året och kan mot slutet av 2023 ta emot upp till 19 patienter mot ursprungliga 10.

Totalt ser vi en ökning av antalet vårddygn för utskrivningsklara från 103 under 2022 till 427 år 2023, siffrorna är inte verifierade mot faktiska fakturor inkomna, underlaget utgår från vad som är noterat i Cosmic Link, inte från faktisk kostnad.

4.3 Säker vård här och nu

Hälso- och sjukvården präglas av ständiga interaktioner mellan människor, teknik och organisation. Förutsättningarna för säkerhet förändras snabbt och det är viktigt att agera på störningar i närtid.

4.3.1 Riskhantering

SOSFS 2011:9, 5 kap. 1 §, 7 kap. 2 § p 4

Vårdgivare ska fortlöpande bedöma om det finns risk för att händelser skulle kunna inträffa som kan medföra brister i verksamhetens kvalitet. För varje sådan händelse ska vårdgivare uppskatta sannolikheten för att händelsen inträffar, och bedöma vilka negativa konsekvenser som skulle kunna bli följden av händelsen.

Kort och långsiktig riskanalys

Verksamheterna arbetar kontinuerligt med att identifiera risker. Bedömningar görs fortlöpande om det finns risk för att händelser skulle kunna inträffa som kan medföra brister i verksamhetens kvalitet och risker för vårdskador. För varje sådan händelse uppskattar den ansvarige sannolikheten för att händelsen inträffar och gör en uppskattning om vilka negativa konsekvenser som skulle kunna bli följden av händelsen.

Ett arbete att identifiera risker för smitta och smittspridning i alla individuella och verksamhetsövergripande riskanalyser, framför allt avseende lokalfrågor, planerades till 2023, men har inte implementerats fullt ut. Underlag till riskanalyser behöver revideras och arbetet får planeras till 2024.

Individnivå

I det dagliga arbetet ingår riskbedömning som en del av inskrivningsförfarandet. Omvårdnadspersonalen riskbedömer brukarens hem både i ordinärt och särskilt boende utifrån brandrisk, arbetsmiljörisker och tex fallrisk. När en individ flyttar in på särskilt boende görs riskbedömning med stöd av Senior Alert vedertagna bedömningsinstrument, utifrån risker för fall, undernäring, sår och ohälsa i munnen. Riskbedömningen görs i team och leds av sjuksköterskan. Riskbedömningar ligger sedan till grund för att titta på bakomliggande orsaker och planering av åtgärder i det dagliga. Legitimerad personal kan tex se över läkemedel, gångförmåga och födointag medan omvårdnadspersonalen arbetar med att minimera risker i brukarens hem tex borttag av mattor.

BPSD skattning (Svenskt register för Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid demens) görs för de individer på SÄBO som upplevs ha beteendemässiga och psykiska symtom vid konstaterad kognitiv svikt och demenssjukdom. Registreringen identifierar beteenden som är en risk för att individens välmående och interaktion med övriga individer. Skattningen genomförs i multiprofessionellt team och leds av personer

som utbildats i BPSD registrering. BPSD arbetet är prioriterat inför 2024, utbildningsinsatser kommer att inledas och syftet är att med tidig skattning identifiera behov av anpassat bemötande.

Exempel på riskanalyser genomförda i verksamheter under 2023

- Riskanalys Hemsjukvårdsnivå 1

Som åtgärd efter en Lex Maria utredning som gjordes på Hemsjukvård/Hemtjänst genomfördes en riskanalys av hemsjukvårdsnivå 1 där flera identifierade risker omhändertogs och avhjälpes med bland annat uppdaterat informationsmaterial. Förändrade rutiner för överrapportering mellan växelvård och hemsjukvård samt dokumentation efter teamträffar.

- Legionella

Vid upptäckten av Legionella förekomst på SÄBO gjordes en riskanalys utifrån både patientsäkerhets- och arbetsmiljöperspektivet. Identifierade risker diskuterades med bland annat vårdhygien, smittskyddsläkare, Fastighetsenheten och fastighetsägare för att identifiera åtgärder.

- 11 timmars dygnsvila

På SÄBO och inom FO genomfördes en riskanalys avseende 11 timmars dygnsvila för omvårdnadspersonalen. Riskanalysen identifierade en oro över ett ökat antal vikarier i verksamheterna och att bemanningen skulle minska. En uppföljning av vidtagna åtgärder är planerad till 2024. Sjuksköterskor på SÄBO och HSV och FO gjorde en gemensam där riskskattningen blev förhållandevis låg men fokus låg på oro. Riskanalysen och handlingsplanen är planerad för uppföljning i början av 2024.

- Sommarbemanning

Utifrån risk för lägre bemanning har det gjorts riskanalyser som följs upp regelbundet tex inför sommarmånaderna. Det finns rutiner i verksamheterna för vad som ska prioriteras i händelse av låg bemanning och hur situationen ska hanteras. Inför sommaren 2023 reviderades Rehab och sjuksköterskornas rutin för prioriteringar vid ansträngd bemanning och kompletterades med tidsaspekter på hur länge ärenden kan skjutas upp på grund av anpassad bemanning.

- SITHS eId inloggning

Riskanalys avseende införandet av SITHS eId som inloggningsmetod i Cosmic och Cosmic Link genomfördes på initiativ från Cosmic förvaltningen och MAS Sala kommun deltog i riskanalysen. Identifierade risker omhändertogs av Cosmic förvaltningen och införandet gick bra. Som exempel lyftes bland annat behovet av att göra skiftet kl.10 på förmiddagen istället för som planerat kl.08 så att kommunerna kunde säkerställa att patientarbetet inte drabbades. Vidare lyftes behovet av samlad information till både kommun och region avseende bytet av inloggningsmetod, om införandet skulle ha stött på problem skulle det kunna innebära driftstörningar.

- Planeringssystem legitimerad personal

Riskanalys genomfördes inför att Hälso- och sjukvården skulle byta planeringssystem i Cosmic för vårdåtgärder. Riskanalysen genomfördes i Hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp tillsammans med representanter från både sjuksköterskor SÄBO, FO, HSV och Rehab. Identifierade risker lyftes med Cosmic förvaltningen och åtgärder vidtogs för att eliminera riskerna. Införandet gick bra, men en del arbete återstår för att patientsäkra hanteringen.

4.3.2 Bemanning

Under 2023 har rekryteringsläget för legitimerad personal varit fortsatt svårt. Behovet av inhyrd personal har dock succesivt minskat under året då vi trots brister på legitimerad personal ändå har lyckats rekrytera både ordinarie personal och egna timvikarier. Behovet av fortsatt bemanning med inhyrd personal avser vakanstäckning.

När nya hyrsjuksköterskor börjar i verksamheten ges de introduktion och inloggning i samtliga system likt ordinarie personal. Inhyrd personal förväntas göra samma arbetsuppgifter som ordinarie personal och deltar på APT, möten och i utvecklingsarbetet till viss del.

Inhyrda legitimerade fysio- och arbetsterapeuter får introduktion och förväntas i likhet med sjuksköterskorna göra samma arbetsuppgifter som ordinarie personal. Inhyrd personal får vid uppstart genomgå förskrivningsutbildning via Hjälpmedelscentrum (HMC) för att få förskriva hjälpmedel i Västmanlands län.

Ett arbete pågår ständigt för att skapa förutsättningar för ett nära ledarskap.

Stärka framtida medarbetare

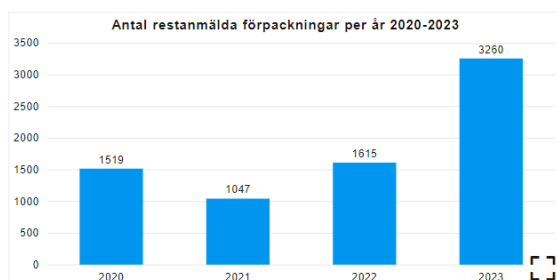
Sala kommun och Mälardalens Universitet (MDU) har ett intentionsavtal som handlar om att Sala ska tillhandahålla en högskolemässig verksamhetsförlagd utbildning för sjuksköterskor, fysioterapeuter och socionomer. Sala kommun har tillsammans med MDU planerat för och skrivit ett intentionsavtal om att till hösten 2024 öppna ett akademiskt boende på Bergsmansgatan 30.

Under 2023 har Branschråd Vård gjort ett arbete för att undersöka hur Västmanlands län kan möta de förändrade kraven på VFU för sjuksköterskeprogrammet. Kommunen kommer att behöva ta emot flera sjuksköterskestudenter än tidigare år med start hösten 2024. Sala har deltagit i riskanalyser och i dialoger med MDU.

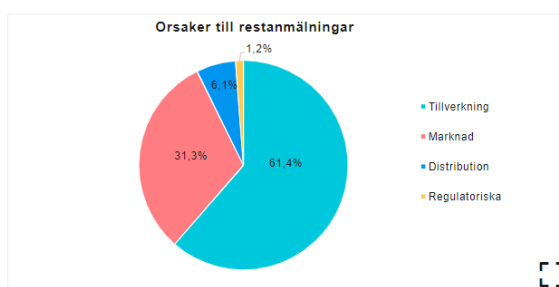
Rehabgruppen har etablerat kontakt med Uppsala universitet som planerar att starta en utbildning för Leg. Arbetsterapeuter under hösten 2023 även här finns ett intentionsavtal avseende verksamhetsförlagd utbildning.

4.3.3 Leveranser

Sjuksköterskor har under året observerat ett stort antal försenade eller restnoterade läkemedel, ofta kommuniceras det inte till ansvarig sjuksköterska att läkemedel är restnoterade eller svåra att få tag på förrän en leverans av beställda läkemedel uteblir. Det påverkar arbetsbelastning och slutligen patienten som kanske inte får sitt ordinarie läkemedel då utbyte eller ordinationsändring blir nödvändig.

Antalet restanmälda förpackningar för 2020, 2021, 2022 och 2023. Klicka på diagrammet för att se det i högre upplösning (desktop).

Det företagen angett som orsak till restsituation under 2023 kan delas in i fyra olika huvudkategorier som visas i diagrammet. Klicka på diagrammet för att se det i högre upplösning (desktop).

Enligt uppgifter från Läkemedelsverkets statistik över restanmälda läkemedel framgår det tydligt att läget är som det upplevs i verksamheterna. Orsaker till restnoteringar är som visas i bilden ovan oftast tillverkning men också att efterfrågan är hög på vissa läkemedel.

Inom hjälpmedelsområdet ser vi också förseningar och uteblivna leveranser, orsaker kan bland annat kopplas samman med situationen i Ukraina och Mellanöstern. HMC har hanterat det bra genom att utöka sin verksamhet för rekonditionering av återlämnade hjälpmedel och patientpåverkan är därmed minimal.

4.4 Stärka analys, lärande och utveckling

Analys och lärande av erfarenheter är en del av det fortlöpande arbetet inom hälso- och sjukvården. När resultaten används för att förstå vad som bidrar till säkerhet, hållbarhet, önskvärd flexibilitet och goda resultat, kan verksamheten utvecklas så att kvaliteten och säkerheten ökar och risken för vårdskador minskar.

4.4.1 Avvikelser

PSL 2010:659, 6 kap. 4 §, SOSFS 2011:9 5 kap. 5 §, 7 kap. 2 § p 5

För redovisning av antal avvikelser och specifik information se avsnitt 4.1.

Sammantaget ser vi att det är fler hälso- och sjukvårdsavvikelser än avvikelser avseende andra lagrum inrapporterade.

Totalt antal fall är 1111 inrapporterade, av dessa har 61% inte fått några konsekvenser men 8% eller 90 fall har lett till sjukhusvård. 232 fall har rapporterats med konsekvensen smärre sårskada/blessyrer och blåmärken.

Fall är vanligt förekommande framför allt inom SÄBO och hemtjänsten. Det är inte lika vanligt med fall inom Funktionsnedsättningsområdet, sannolikt för att patienterna där är yngre, har mindre läkemedel och inte lika hög fallrisk.

Inom SÄBO görs alltid en fallriskbedömning vid inflytt, uppföljning sker var sjätte månad eller vid behov och förändrade hälsotillstånd. En fallriskbedömning gör vården medveten om patientens fallrisk och åtgärder för att minska fallrisk och fallskador sätts in. Det är svårt att analysera effekten av fallriskbedömningar och åtgärder kopplade till det eftersom de flesta har fallriskbedömningar vid inflytt och därmed finns det oftast åtgärder insatta. Antalet fallincidenter är hög men det är svårt att veta om antalet skulle vara fler utan vidtagna åtgärder.

Avseende avvikelser om trycksår ser vi en klar underrapportering utifrån antalet trycksår inrapporterade i PPM trycksår se bilaga 4.

4.4.2 Kvalitetsregister

Inom hälso- och sjukvården har primärt tre kvalitetsregister använts sedan tidigare, Senior Alert, Palliativa registret och BPSD. Från och med 2023 registrerar vi även i SveDem både inom ordinärt och särskilt boende. I tillägg till de nationella kvalitetsregister som vi är anslutna till registrerar vi även i regionala kvalitetsregister avseende infektionsregistrering för att mäta antibiotikaanvändning.

SveDem

Implementeringen av SveDem som kvalitetsregister genomfördes i både ordinärt och särskilt boende. Uppstart var planerat till mars och antalet registrerade brukare speglar att införandet inte sträcker sig över ett helt år. Det är också för tidigt att göra någon analys av insamlade data annat än till antalet. När vi jämför antalet registrerade med övriga länet blir det tydligt att Sala har en god täckning i jämfört med andra kommuner och att Sala är den enda kommunen i länet som registrerar inom ordinärt boende.

Mål	Metod	Resultat, analys och åtgärd
Infektionsregistrering – Regionalt kvalitetsregister		
Alla SÄBO registrerar varje månad	Vårdhygien bistår kommunerna i länet med sammanställning av VRI (Vårdrelaterade infektioner) <i>Se bilaga 1</i>	Under året har vårdhygien arbetat med att ta fram ett underlag där kommunerna kan jämföra sig med övriga kommuner i länet. Underlaget delas också från och med hösten 2023 med vårdcentralerna. Sala har tillsammans med vårdcentralerna planerat in ett samarbete avseende analys av registreringar. Bland annat kan vi se att antalet personer med KAD är högre på två SÄBO än i övriga länet. Ingen analys av orsaken har gjorts under 2023 men planeras för 2024.
Senior Alert – Nationellt kvalitetsregister		
Alla patienter på SÄBO	DFRI - fall MNA - nutrition NORTON - trycksår ROAG - munhälsa <i>Se bilaga 2</i>	För närvarande är det bara SÄBO som arbetar med registrering i Senior Alert, hemtjänsten har haft besök av representanter från Senior Alert men än finns ingen plan på att implementera Senior Alert i hemtjänsten. Antalet registreringar i Senior Alert för 2023 ligger i samma nivå som 2022. Vi ser en minskning av antalet personer med identifierade risker och en ökning av antalet personer som har åtgärdsplaner vid risk. Utan djupare analys kan det antas bero på ett etablerat och prioriterat arbetssätt där Senior Alert görs i teamsamverkan på SÄBO. 95% av de som har en risk har åtgärdsplaner och antalet åtgärder som följts upp inom sex månader har ökat från 53% till 61% vilket är positivt. Andel personer med trycksår har ökat sedan 2022 från 20% till 25% men vid analys av data finner vi att andelen personer med svåra trycksår grad 3-4 har minskat från 11,4% till 7,2%. 126 av 138 trycksår är av grad 1-2. Den generella bilden är att identifierade trycksår grad 1-2 i tidigt skede innebär åtgärder och att vidtagna åtgärder har god effekt och identifierade trycksår grad 1 inte utvecklar sig inte till något mer. Se avsnitt 3.1.2
Palliativa registret – Nationellt kvalitetsregister		
100% Smärt-skattning	Palliativa registret	Sala har lika många inrapporterade dödsfall under 2023 som under 2022 inom ordinärt boende, särskilt boende och korttids.

livets sista vecka	<i>Se bilaga 5</i>	Under året har verksamheterna arbetat i enlighet med det Nationella vårdförloppet för palliativ vård och med utbildningsinsatser för palliativa ombud. Resultatet blir att vi ser en positiv utveckling för patienter i livets slut.
90% Munhälso-bedömning		I samtliga kvalitetsindikatorer har resultatet gått upp och på flera områden ligger vi i närheten av eller över målvärdet.
98% brytpunkts-samtal		Det är en bit på väg avseende smärtskattning i livets sista vecka, munhälsobedömning och dokumenterat brytpunktssamtal men i jämförelse med 2022 har ändå en positiv utveckling ägt rum. <ul style="list-style-type: none"> - Smärtskattning en ökning från 76,1% till 82,9% - Munhälsobedömning 46,5% till 58,6% - Brytpunktssamtal 74,6% till 77,1% Många av de indikatorer vi registrerar i Palliativa registret är åtgärder som läkare ansvarar för, tex. Brytpunktssamtal, här ser vi ett behov av att samplanera med vårdcentralerna kring uppföljning av kvalitetsindikatorer.
		Vi noterar också att from 2024 har en ny kvalitetsindikator angivits från Socialstyrelsen, vårdplan. Även är ser vi goda resultat för Sala.

Svedem – Nationellt kvalitetsregister

Uppstart 2023	SweDem	Under 2023 inleddes registrering i SweDem.
SÄBO och HSV	<i>Se bilaga 6</i>	Målet på SÄBO var registrering av alla patienter med kognitiv sjukdom. Under 2023 har 83 registreringar gjorts. Av de registrerade hade 86% strategier för bemötande registrerat och väldigt få bara 4% hade antipsykosläkemedel förskrivet.
		Målet inom HSV var att alla patienter där Basal minnesutredning görs ska registreras. Under 2023 har 18 registreringar gjorts.

HALT mätning

Att genomföra HALT mätning på SÄBO	Svenska HALT via Senior Alert <i>Se bilaga 3</i>	För andra året deltar SÄBO i HALT mätningen (healthcare associated infections and antimicrobial use in longterm care facilities). HALT ett verktyg för att samla data gällande våldsrelaterade infektioner (VRI), riskfaktorer hos vårdtagare och antibiotikaanvändning samt indikatorer för vårdtyngd, tex inkontinens, mobilitet och desorientering. Metoden används för mätningar i hela Europa.
		Mätningen har inte följts upp under föregående år och ingen analys av insamlat material har gjorts inför årets Patientsäkerhetsberättelse. Ett arbete att analysera data och identifiera utvecklingsfrågor bör lyftas.

PPM Trycksår - Punktprevalensmätning

Alla på SÄBO registreras	Utförs i samband med HALT mätning och registreras i Senior Alert <i>Se bilaga 4</i>	Vi har vid tiden för PPM mätning 48 patienter registrerade med totalt 84 trycksår. Vi ser att Sala ligger högre än riket på de flesta punkter. Vid fördjupad analys ser vi i journalen i februari 2024 att har vi ca 13% av patienter på SÄBO som har upprättade vårdplaner för sår och ungefär 39% har vårdplaner med åtgärder för trycksår-risk. Generellt är det vanligast att vårdplaner för sår upprättas när såret kräver omläggning, en vårdplan för åtgärder att motverka risk upprättas generellt inte som en såromläggning utan som vårdskadeprevention.
--------------------------	--	---

PrimärvårdsKvalitet

Sala kommun har tillsammans med tre andra kommuner i länet ingått i ett projekt tillsammans med PrimärvårdsKvalitet och SKR i syfte att undersöka om primärvårdens verktyg för kvalitetsuppföljning och realtidsdata fungerar att använda för kommunal verksamhet. PrimärvårdsKvalitet är ett kvalitetsregister som automatiskt hämtar information i journalen och producerar realtidsdata där indikatorer för patientsäkerhet och kvalitet kan följas upp.

Under 2023 har kommunerna fått möjlighet att dels identifiera möjliga patientsäkerhetsindikatorer som är av intresse för kommunerna att följa, dels se vilken typ av data som kan plockas ur journal. Projektet har också gett oss en god bild över hur vi dokumenterar, vad vi delar mellan region och kommun och vad som skulle krävas för att PrimärvårdsKvalitet skulle vara ett instrument för kommunerna att använda.

En kortfattad slutsats är att kommunerna idag inte har något liknande system för att fånga patientsäkerhetsrisker automatiskt men att vi med tålamod och tekniska förutsättningar skulle kunna få till ett bra instrument via PrimärvårdsKvalitet. Samtidigt har kommunerna idag har tillgång till Regionens utdatalager där det sannolikt skulle gå att hämta liknande information. För att möjliggöra det krävs dock forskning och utveckling.

4.4.3 Klagomål och synpunkter

SOSFS 2011:9, 5 kap. 3 §, 3 a § och 6 §, 7 kap. 2 § p 6

Synpunkter inkommer till kommunen via blankett, registrator diarieför och tilldelar utredningsansvar till respektive enhetschef som utreder och återför svar till registrator.

På enhetsnivå hanteras inkomna synpunkter och klagomål från individer i våra verksamheter i enlighet med rutin. Återkopplingen ansvarar respektive enhetschef för.

Verksamheten arbetar med inkomna synpunkter och klagomål och använder analysen i planering och utveckling av verksamheten.

Verksamhetsområde	Antal 2021	Antal 2022	Antal 2023
SÄBO	7	10	11
Hemtjänst	9	1	9
Funktionsnedsättnings området	12	10	8

Hemsjukvården	0	1	1
Övrigt	0	1	0
TOTALT	28	23	29

Analys av inkomna synpunkter och klagomål har inte gjorts inför Patientsäkerhetsberättelsen men vi kan konstatera är att inkomna synpunkter ofta berör och registreras på mer än ett område vilket gör att nedan tabell blir missvisande till antalet.

Sammantaget kan vi se att inkomna synpunkter primärt handlar om omvårdnad och personal. Kategorin övrigt är svår att analysera utan att närmare titta på enskilda inkomna synpunkter och klagomål vilket görs i respektive verksamhet.

Hemsjukvården identifierade en synpunkt avseende bemötande och önskemål om utökade insatser. Synpunkten var enskild och hanterades enligt rutin. Inga nya rutiner eller arbetssätt behövde revideras.

Område	SÄBO	Hemtjänst	LSS	HSV	Totalt
Bemötande	1			1	2
Information	1	1			2
Omvårdnad	7	1	2	1	11
Personal	7	2	3		12
Handläggning					
Trygghetslarm	1				1
Mat					
Annat	6	7	7		20

Under 2023 har ett kommunövergripande utvecklingsarbete pågått med utveckling av e-tjänst för klagomål och synpunkter. E-tjänsten är planerad vara kommunövergripande och möjliggöra för systematik i analyser, åtgärder och återkoppling. Planerad drift av e-tjänsten är våren 2024.

4.4.4 IVO granskning

Under åren 2020–2023 genomförde IVO en granskning av särskilda boenden för äldre i hela Sverige, den nationella granskningen visade att ingen av kommunerna helt levde upp till de krav som ställs på vården på SÄBO.

Tillsynen inleddes med en stor datainsamling under 2021 (för perioden 2019–2021), den insamlingen analyserade med hjälp av AI. En enkät skickades ut till sjuksköterskor inom SÄBO under 2021 och år 2022–2023 påbörjade IVO sina verksamhetsbesök.

Verksamhetsbesöken gjordes med fokus på fördjupade analyser genom intervjuer med patienter, sjuksköterskor och ledning.

Sala hade besök av IVO under mars 2023, de träffade några patienter på SÄBO, en grupp sjuksköterskor från SÄBO samt vård- och omsorgsnämndens ordförande, socialchef, verksamhetschef SÄBO/HSL, MAS och enhetschef SSK SÄBO.

Beslutet från IVO blev att Vård- och Omsorgsnämnden behövde inkomma med handlingsplan avseende följande områden:

- individuell bedömning och kompetensnivå
- dokumentation

- personalkontinuitet
- läkemedelshantering
- vård i livets slutskede

Verksamheten konstaterar att många åtgärder redan hade genomförts och att nuläget inte speglas i det resultat IVO kommer fram till i sin analys. Efter komplettering av handlingsplan beslutar IVO att avsluta ärendet med ett uppdrag till nämnden att fortsatt arbeta med de brister som identifierats och följa den inrapporterade handlingsplanen.

4.5 Öka riskmedvetenhet och beredskap

Alla delar av vården behöver planera för en hälso- och sjukvård som flexibelt kan anpassas till kortsiktigt eller långsiktigt förändrade förhållanden med bibehållen funktionalitet, även under oväntade förhållanden. I patientsäkerhetssammanhang beskrivs det som resiliens.

Krisberedskap och civilt försvar

Regeringen gav 2022 i uppdrag till Länsstyrelserna att stödja kommunerna i deras arbete med den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens krisberedskap och civilt försvar.

Länsstyrelsen i Västmanland har under 2023 informerat dels MAS nätverket och socialcheferna i Västmanlands län om uppdraget och vilka prioriterade områden som identifierats. Vård- och omsorgskontoret har ansökt och beviljats statsbidrag för utvecklingen av det kommunala civilförsvaret.

Under hösten 2023 har en extern aktör haft uppdrag att analysera Vård- och omsorgskontorets civila beredskap samt ta fram ett underlag för utformning av en långsiktig handlingsplan utifrån de sex prioriterade områdena.

- Planeringsförutsättningar
- Att upprätthålla ordinarie verksamhet
- Samverkan och ledning
- Utbildning och övning
- Upphandling av privata aktörer
- Målgruppsanpassad kommunikation

Rapporten presenterades för ledningsgruppen i december 2023 och en långsiktig plan för 2024–2026 beslutas. En projektledare har utsetts som ska samordna arbetet framåt.

Projektgruppen kommer att inleda arbetet under våren 2024.

Omvärldsanalys och utvecklingsplan

Under 2023 har ledningsgruppen VOO tillsammans med Enhetschef för Administrativt stöd, kvalitetsutvecklare, MAS och Projektledare gjort en omvärldsbevakning och riskanalys i syfte att ta fram en utvecklingsplan för vård- och omsorg inför 2024.

Beredskapsträning

Under 2023 har Vård- och omsorg planerat för upphandling av HLR utbildning för alla medarbetare. En digital utbildning har tagits fram inom det kommunövergripande Kompetenscentrum 2.0 som lanserades under 2023. HLR utbildningen planeras för genomförande under 2024.

Omställningen till Nära vård

Närvårdsteamet Öst i samarbete mellan Vård- och omsorg Sala kommun och Region Västmanland har under året utvecklats och vid årsskiftet 2023/2024 är projektet slut och Närvårdsteamet som en del av Närsjukvård Öst är nu en verksamhet i utveckling. Samverkan mellan kommun och region kvarstår och syftet är att fortsätta utveckla verksamheten efter behov för att möta omställningen till nära vård utifrån perspektivet utökad mobilitet.

Noterat under 2023 utifrån omställningen till Nära vård är att Sala kommun till stort har satsat på Närvårdsteamet. Verksamheterna behöver titta närmare på frågor rörande psykiatri och det sjukdomsförebyggande perspektivet. Omställningen till Nära vård behöver få ta plats och fokus i verksamheterna om vi ska klara av den omställning vi står inför. Genom erfarenhetsutbyte med andra kommuner i länet och i samverkan med vårdcentralerna behöver vi identifiera vad VoOs verksamheter kan göra och bidra med för att möta utmaningarna som omställningen till nära vård men även den nya socialtjänstlagen innebär för Sala.

Strategier för suicidprevention och samverkan avseende psykisk ohälsa och samsjuklighet behöver tas fram i Sala kommun i samråd med berörda kontor där den kommunala hälso- och sjukvården är en viktig aktör.

5 MÅL, STRATEGIER OCH UTMANINGAR FÖR KOMMANDE ÅR

Identifierade mål för kommande år presenteras enligt de fem fokusområdena för mer patientsäker vård och omsorg. I grova drag handlar utmaningar och strategier inför kommande år om att fortsätta arbeta enligt fastställda handlingsplaner, att följa upp och analysera insamlade data, utbildningar och resultat.

Inför 2024 följer vi utvecklingen av ny Socialtjänstlag, vi inväntar Socialstyrelsens kunskapsstöd avseende egenvård och revidering av författning avseende delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvården.

Fokusområde	Vad?	Hur?
Öka kunskap om vårdskador	<ul style="list-style-type: none"> - Analysera resultat av insamlade data - Lära av utredningar - Patientperspektivet i utredningar och uppföljning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Följa upp PPM Trycksår och Senior alert samt avvikeleregistrering avseende trycksår - Följa Handlingsplan för stärkt patientsäkerhet.
Tillförlitliga och säkra system och processer	<ul style="list-style-type: none"> - Informationsöverföring och känsliga uppgifter - Uppdatera rutiner - Rutiner för medicinskteknisk utrustning revideras - Implementera strukturerad rapportering SBAR mellan omvårdnad och legitimerad personal 	<ul style="list-style-type: none"> - Handlingsplan för säker informationsöverföring och hantering av känsliga personuppgifter följs - Identifiera vilka övergripande rutiner som behövs och revidera – bla. journal, delegering, vårdskadeprevention (fall, trycksår, munhälsa och nutrition). - Omvärldsanalys över MDR riktlinjer, rutiner för kvalitetssäkring av välfärdsteknik - Utbildningsinsatser i SBAR och vitalparametrar.
Säker vård här och nu	<ul style="list-style-type: none"> - Sprida Handlingsplan för stärkt patientsäkerhet - Uppdatera underlag för riskanalys och handlingsplan 	<ul style="list-style-type: none"> - Patientsäkerhetsdialoger för enhetschefer och legitimerad personal i alla verksamheter. - Implementera frågor om Risk för smitta på individ och organisationsnivå. - Bjuda in patientrepresentanter i avvikelsearbetet.
Stärka analys, lärande och utveckling	<ul style="list-style-type: none"> - Utveckla arbetssätt kring kvalitetsmöten - Infektionsregistrering - Följa upp utbildningsinsatser via Kompetenscentrum. 	<ul style="list-style-type: none"> - Patientsäkerhetsdialoger för enhetschefer och legitimerad personal - Utveckla arbetssätt i samverkan med vårdcentralerna kring infektionsregistreringen. - Följa upp arbetsgruppernas utbildningar via Kompetenscentrum på ett strukturerat sätt i verksamheterna.
Öka riskmedvetenhet och beredskap	<ul style="list-style-type: none"> - Krisberedskap och Civilt försvar - Driftstopprutiner - Omställningen till Nära Vård 	<ul style="list-style-type: none"> - Arbetsgrupp följer Handlingsplanen för Krisberedskap och Civilt försvar utifrån hälso- och sjukvårdens ansvar. - Uppdatera driftstopprutiner avseende journal, signeringslistor och läkemedel.

		<ul style="list-style-type: none"> - Etablera samverkansformer i syfte att ta ett övergripande tag kring omställningen till Nära Vård. - Utbildningsinsatser till legitimerad personal om omställningen. - Att lyfta omställningen till Nära Vård i alla utvecklingsprojekt och i implementering av nya metoder.
--	--	---

Patienten som medskapare

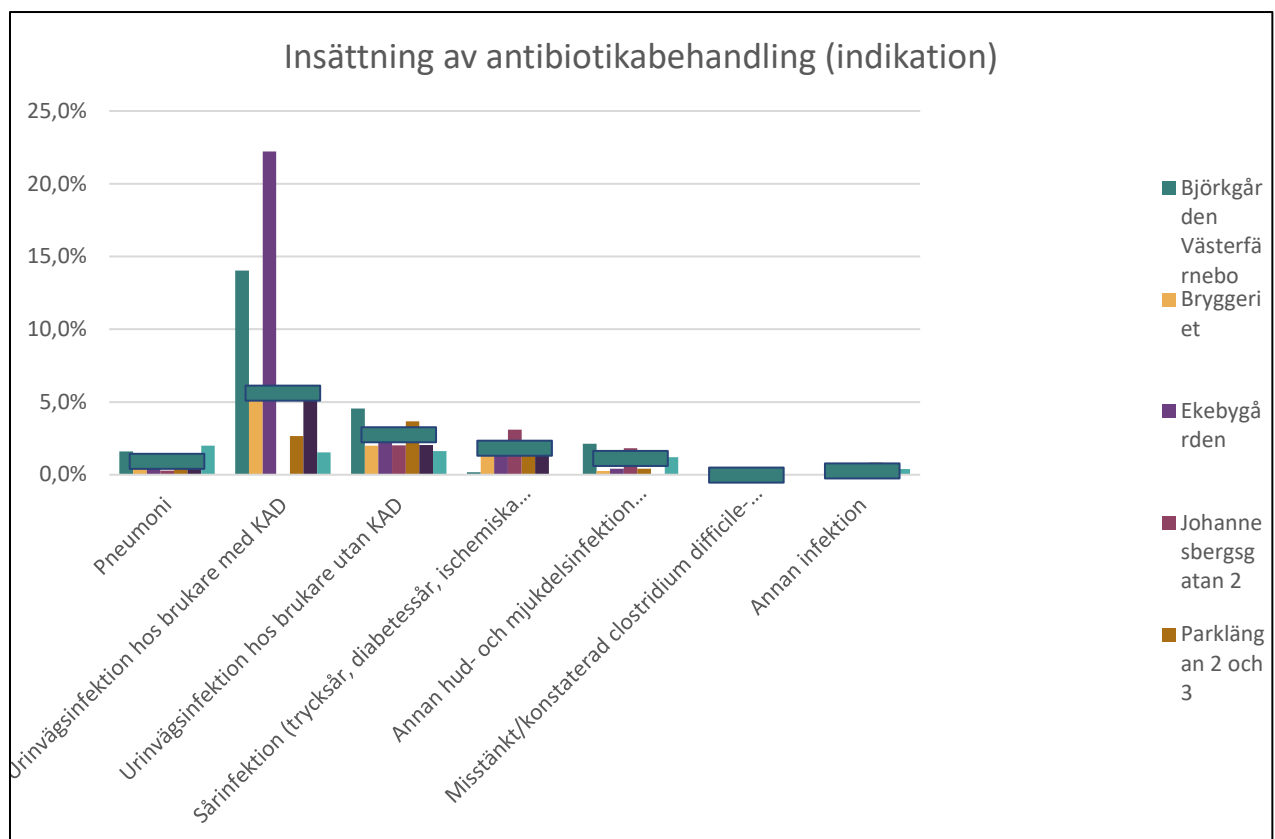
En av de grundläggande förutsättningarna för patientsäker vård är patientens medverkan i sin vård och behandling. Men också medverkan i verksamhetens struktur och utveckling. Vid nulägesanalysen över patientsäkerheten framträder en bild av att verksamheten är bra på att ta med patientens perspektiv och medbestämmande i den egna vården.

Något vi kan bli bättre på är att ta med patientens perspektiv i utformning av nya metoder, omorganisationer och inköp av nya digitala lösningar till exempel.

Under 2024 behöver vi göra en omvärldspaning och se hur andra kommuner arbetar med patienten som medskapare, vilka etablerade arbetssätt som finns, vilka intresseorganisationer finns inom Sala kommun som vi kan arbeta med och hur vi arbetar för att bjuda in dem i utvecklingen av hälso- och sjukvården.

En fortsatt satsning inom utförarverksamheterna kring brukarråd, anhörigstöd och träffar behöver fortsätta under 2024.

Bilaga 1 – VRI – Vårdrelaterade infektioner

Tabell 1: Insättning av antibiotika för pneumoni, UVI med KAD, UVI utan KAD, sårinfektioner, andra hudåkommor, annan infektion. Färgerna symboliserar de olika SÄBO som rapporterar in. Data hämtat från vårdhygiens sammanställning av Infektionsregistrering. Den tvärgående gröna linjen är Sala kommuns genomsnitt.

Sala		Björkgården Västerfärnebo		Bryggeriet		Ekebygården		Johannesbergsgatan 2		Parklängan 2 och 3		Bergmarregatan 20		Totalsumma	
		Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo	Vårdcentral: Sala Västerfärnebo
Totalt antal boende under pågående registrering	41	28	33	79	35	34	250								
Antal boende med urinkateter	3	2	3	6	6	9	29								
Insättning av antibiotikabehandling (indikation)															
Pneumoni	0	0	1	0	0	1	2								
Urinvägsinfektion hos brukare med KAD	0	0	0	0	0	1	1								
Urinvägsinfektion hos brukare utan KAD	3	0	0	0	0	0	4								
Sårinfektion (trycksår, diabetessår, ischemiska sår, venösa bensår)	0	1	1	1	2	2	5								
Annan hud- och mjukdelsinfektion (ex. erysipelas, abscess, infekterat eksem)	0	0	0	0	2	0	2								
Misstänkt/konstaterad clostridium difficile-diarré	0	0	0	0	0	0	0								
Annan infektion	0	0	0	0	0	1	1								
Bärarskap av multiresistenta bakterier	1	0	1	3	1	1	7								
Influensa	0	0	0	0	0	0	1								

Tabell 2: Sammanställning av inrapporterade data till Vårdhygien avseende infektioner och KAD användning

Bilaga 2 – Senior Alert

↑ Uppåt	Unika personer	Vårdprevention				Utfall			
		Riskbedömningar med risk	Bakomliggande orsaker vid risk	Åtgärdsplan vid risk	Utförda åtgärder vid risk	Trycksår	BMI<22	Fall	Munhälsa grad 2
Sala kommun	293	96% ↑ 401 av 418	92% ↑ 368 av 401	94% ↑ 378 av 401	53% ↑ 185 av 347	105 ↑ 61 personer	117 ↑ personer	31 ↓ 20 personer	136 ↑ personer
Trycksår		34% ↓ 143 av 418	95% ↑ 136 av 143	97% ↑ 139 av 143	53% ↑ 69 av 129				
Undernäring		64% ↓ 269 av 418	97% ↑ 261 av 269	97% ↑ 262 av 269	65% ↑ 157 av 243				
Fall		84% ↑ 353 av 418	97% ↑ 344 av 353	97% ↑ 342 av 353	56% ↑ 169 av 302				
Munhälsa		53% ↓ 217 av 412	90% ↑ 195 av 217	95% ↑ 207 av 217	51% ↑ 90 av 177				

Figur 1 Hämtat från Senior Alert Publik rapport för 2022

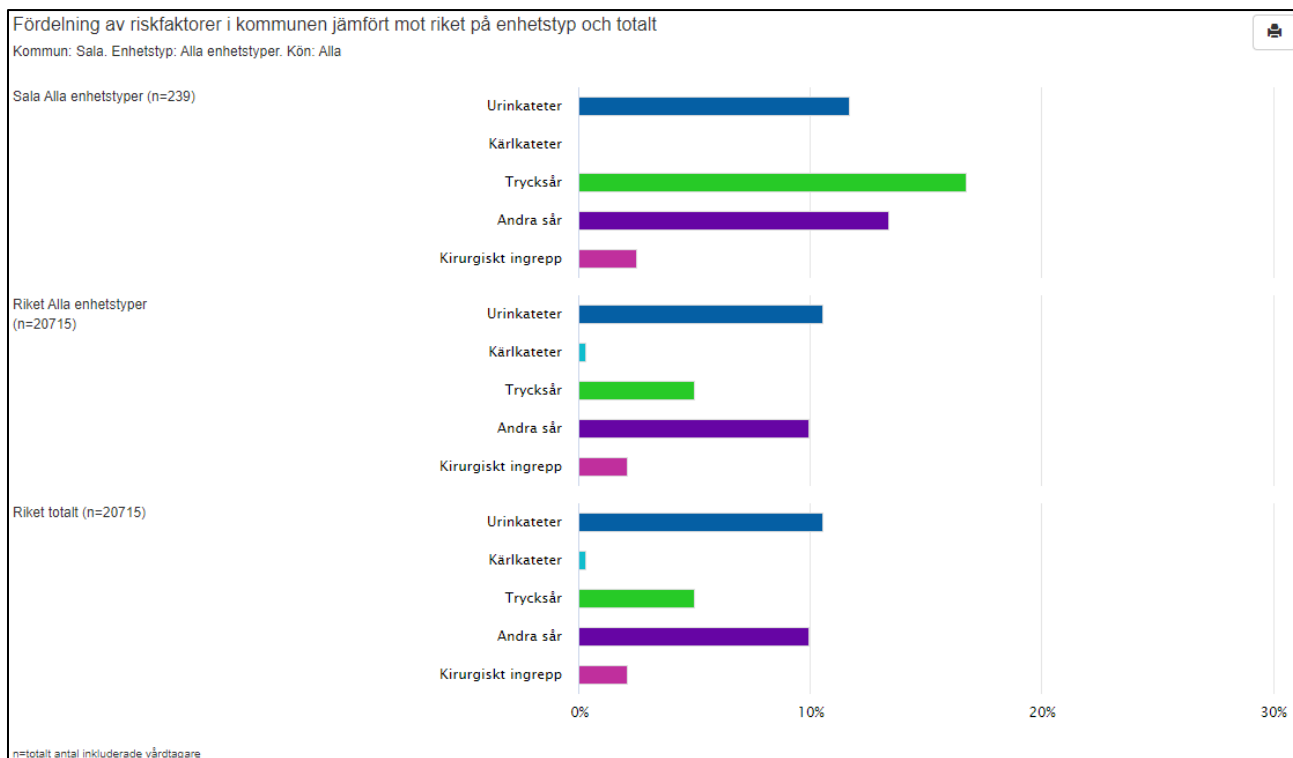
↑ Uppåt	Unika personer	Vårdprevention				Utfall			
		Riskbedömningar med risk	Bakomliggande orsaker vid risk	Åtgärdsplan vid risk	Utförda åtgärder vid risk	Trycksår	BMI<22	Fall	Munhälsa grad 2
Sala kommun	292	95% ↓ 448 av 472	77% ↓ 347 av 448	94% ↔ 423 av 448	61% ↑ 247 av 407	138 ↑ 75 personer	98 ↓ personer	40 ↑ 25 personer	135 ↓ personer
Trycksår		31% ↓ 145 av 472	88% ↓ 127 av 145	94% ↔ 137 av 145	70% ↑ 88 av 141				
Undernäring		62% ↓ 293 av 472	90% ↓ 264 av 293	97% ↔ 284 av 293	69% ↑ 185 av 270				
Fall		83% ↓ 392 av 472	92% ↓ 359 av 392	97% ↔ 380 av 392	65% ↑ 232 av 355				
Munhälsa		47% ↓ 215 av 453	68% ↓ 147 av 215	93% ↓ 199 av 215	63% ↑ 127 av 203				

Figur 2 Hämtat från Senior Alert Publik rapport för 2023

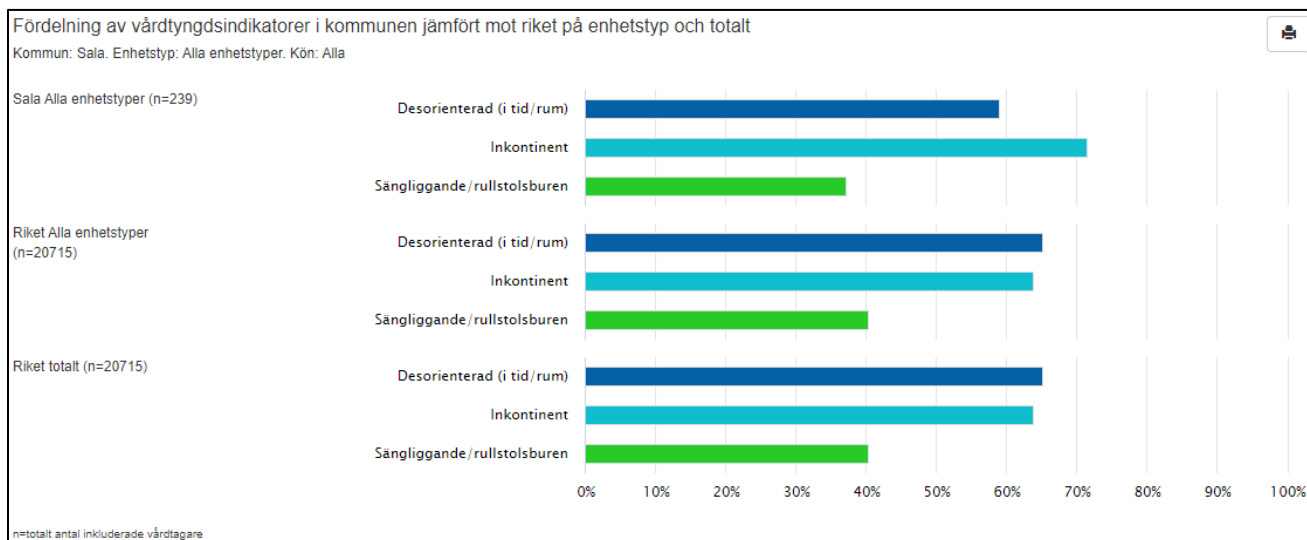
Enhet	Unika personer	Utfall					
		Trycksår		BMI<22	Fall		Munhälsa grad 2
		Antal personer	Antal trycksår	Antal personer	Antal personer	Antal fall	Antal personer
Sala kommun	292	75	138	98	25	40	135
Bergmansgatan 30	33	11	17	6	6	8	15
Ålängan	20	12	18	7	7	7	10
Björkgården	47	12	19	16	1	1	19
Bryggerigatan	40	4	4	12	3	4	19
Ekebygården	42	7	9	14	0	0	9
Jakobsbergsgården Korttids	19	0	0	7	4	4	2
Jakobsbergsgården 2+3	37	11	22	12	1	1	24
Johannesbergsgatan 2	38	23	39	31	6	15	44

Figur 3 Hämtat från Senior Alert Publik rapport för 2023

Bilaga 3 – HALT

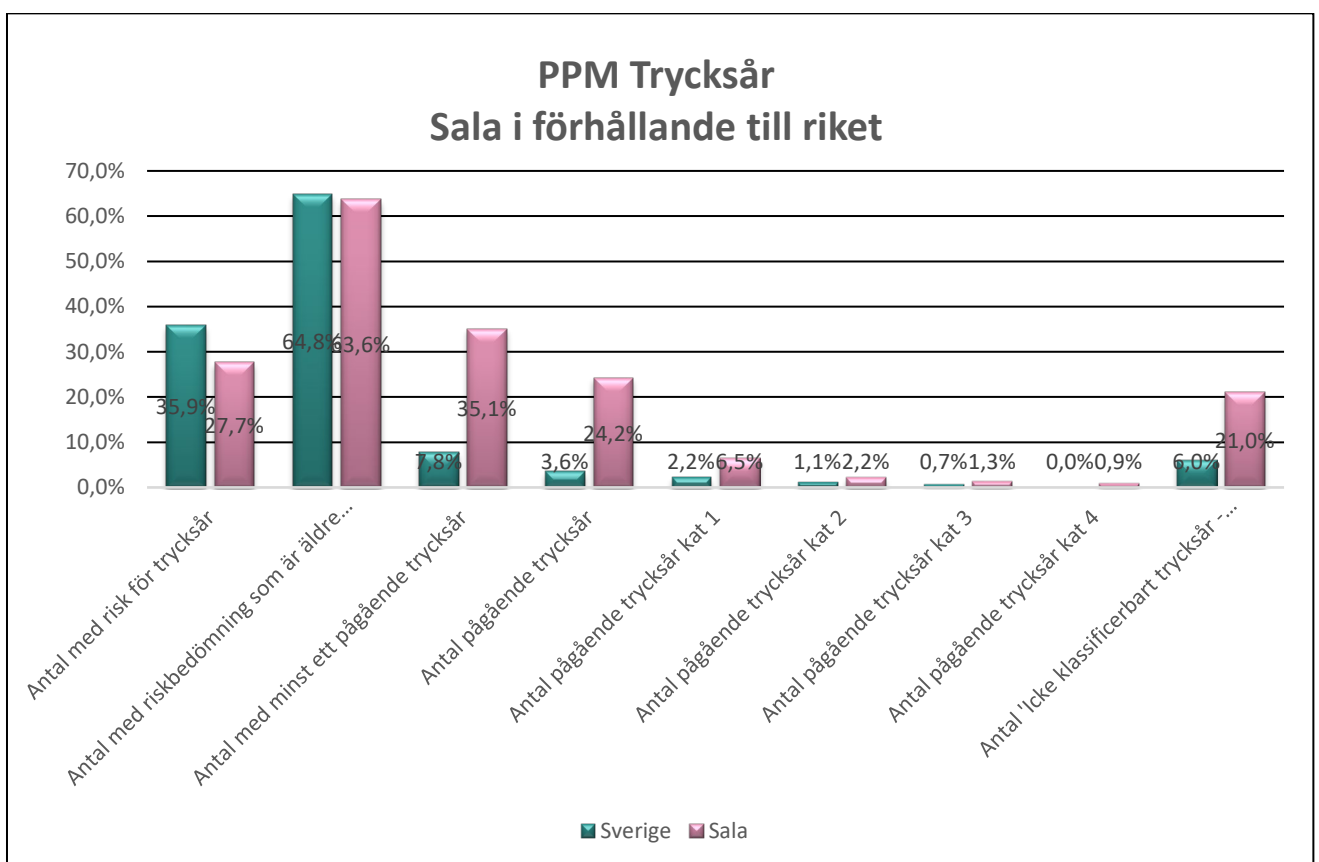
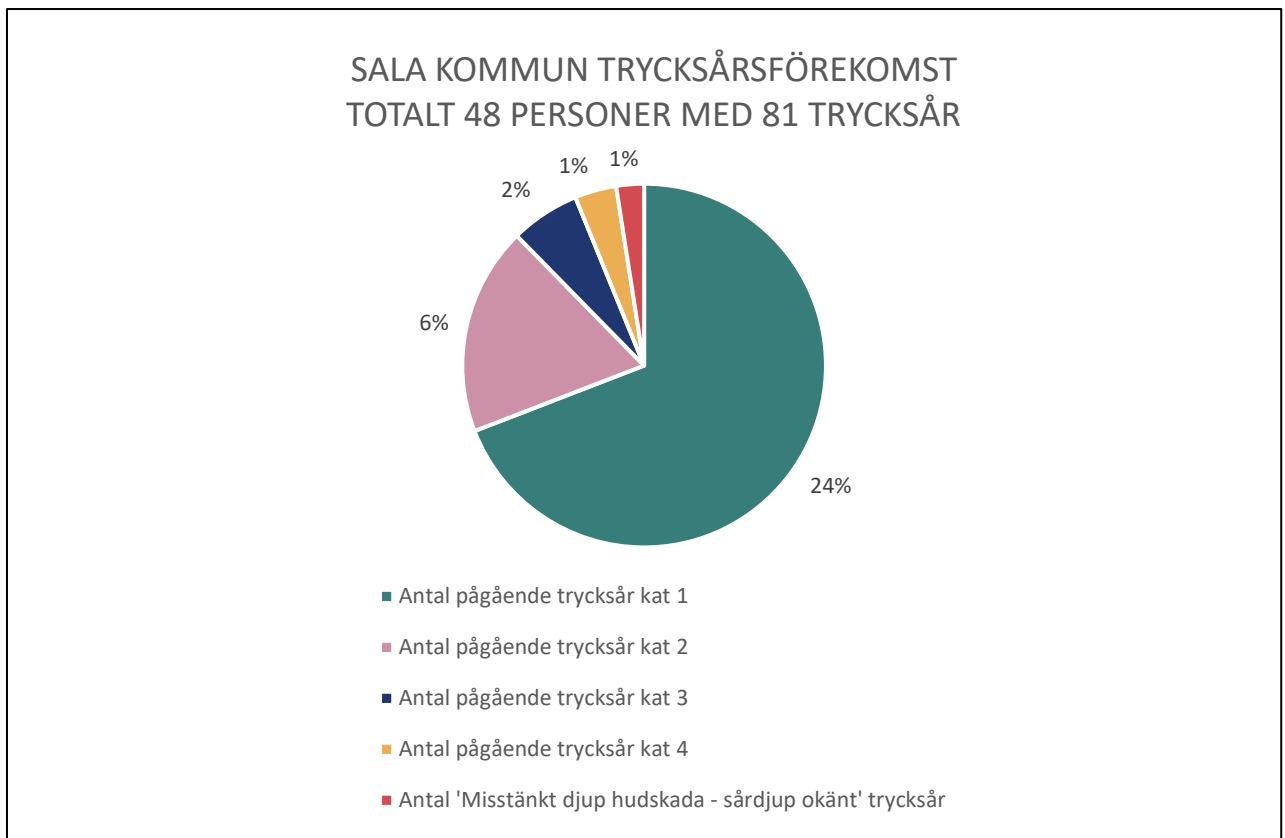

Figur 1: Riskfaktorer i Sala kommun i jämförelse med riket. Data från Svenska HALT Senior Alert – enhetens koll på läget

Figur 2: Vårdtyngdsfaktorer i Sala jämfört med riket. Data från Svenska HALT Senior Alert – enhetens koll på läget

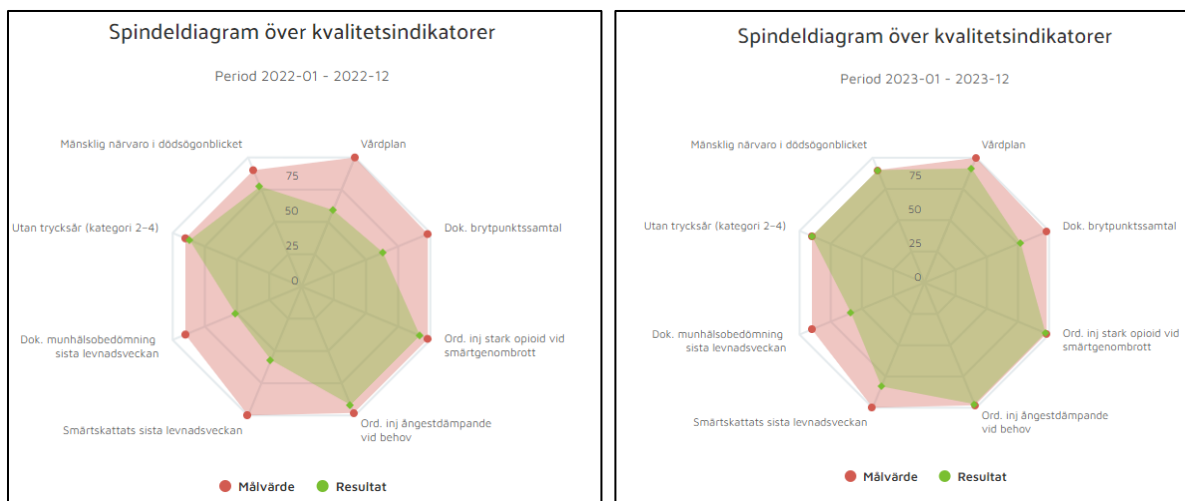
Bilaga 4 – PPM Trycksår

Bilaga 5 – Palliativa registret

Antal inrapporterade dödsfall							
Period 2023-01 - 2023-12							
Kommun	Ordinärt boende	Spec pall SV	Sjukhus	Korttid	Säbo/Lss	Annan	(n) Totalt antal observationer
Arboga	1	0	0	9	32	0	42
Fagersta	14	0	0	9	18	0	41
Hallstahammar	4	0	0	11	73	0	88
Kungsör	1	0	0	8	11	0	20
Köping	15	0	0	20	46	0	81
Norberg	1	0	0	4	19	0	24
Sala	5	0	0	4	64	0	73
Skinnskatteberg	1	0	0	3	7	0	11
Surahammar	4	0	0	17	26	0	47
Västerås	60	0	0	65	300	0	425
Summering	Ordinärt boende	Spec pall SV	Sjukhus	Korttid	Säbo/Lss	Annan	(n) Totalt antal observationer
Totalt	106	0	0	150	596	0	852

Tabell 1 Antal inrapporterade dödsfall i Region Västmanland fördelat på kommun. Data hämtat från Palliativa registret utdataportal

Figur 1 och 2: Spindeldiagram över kvalitetsindikatorer för palliativ vård i jämförelse mellan 2022 och 2023 med urvalet SÄBO, LSS, Korttids och ordinärt boende > 65 år. Hämtat från Utdataportal | Svenska palliativregistret

Spindeldiagram över kvalitetsindikatorer		
Period 2022-01 - 2022-12		
Kvalitetsindikator	Målvärde	Resultat
Vårdplan	100,0	73,2
Dok. brytpunktssamtal	98,0	74,6
Ord. inj stark opioid vid smärtgenombrott	98,0	90,1
Ord. inj ångestdämpande vid behov	98,0	90,1
Smärtskattats sista levnadsveckan	100,0	76,1
Dok. munhälsobedömning sista levnadsveckan	90,0	46,5
Utan trycksår (kategori 2-4)	90,0	87,3
Mänsklig närvaro i dödsögonblicket	90,0	83,1

Spindeldiagram över kvalitetsindikatorer		
Period 2023-01 - 2023-12		
Kvalitetsindikator	Målvärde	Resultat
Vårdplan	100,0	91,4
Dok. brytpunktssamtal	98,0	77,1
Ord. inj stark opioid vid smärtgenombrott	98,0	97,1
Ord. inj ångestdämpande vid behov	98,0	97,1
Smärtskattats sista levnadsveckan	100,0	82,9
Dok. munhälsobedömning sista levnadsveckan	90,0	58,6
Utan trycksår (kategori 2-4)	90,0	90,0
Mänsklig närvaro i dödsögonblicket	90,0	90,0

Tabell 2 och 3 Kvalitetsindikatorer Målvärde och Sala kommuns sammantagna resultat. Hämtat från Utdataportal Palliativa registret

Bilaga 6 – SveDem

Kvalitetsindikatorer	Måluppfyllelse SÄBO	Måluppfyllelse Ordinärt boende	Socialstyrelsens Målvärde
Levnadsberättelse	71,9%	100%	98%
Miljöanpassningar	65,2%	50%	98%
Strategier för bemötande	82%	50%	98%
Personcentrerade aktiviteter	89,9%	83,3%	98%
Andel patienter utan Antipsykosläkemedel	95,5%	94,4%	90%
Läkemedelsgenomgång senaste 12 månaderna	75%	94,4	98%

Tabell 1: Måluppfyllelse kvalitetsindikatorer från SveDem

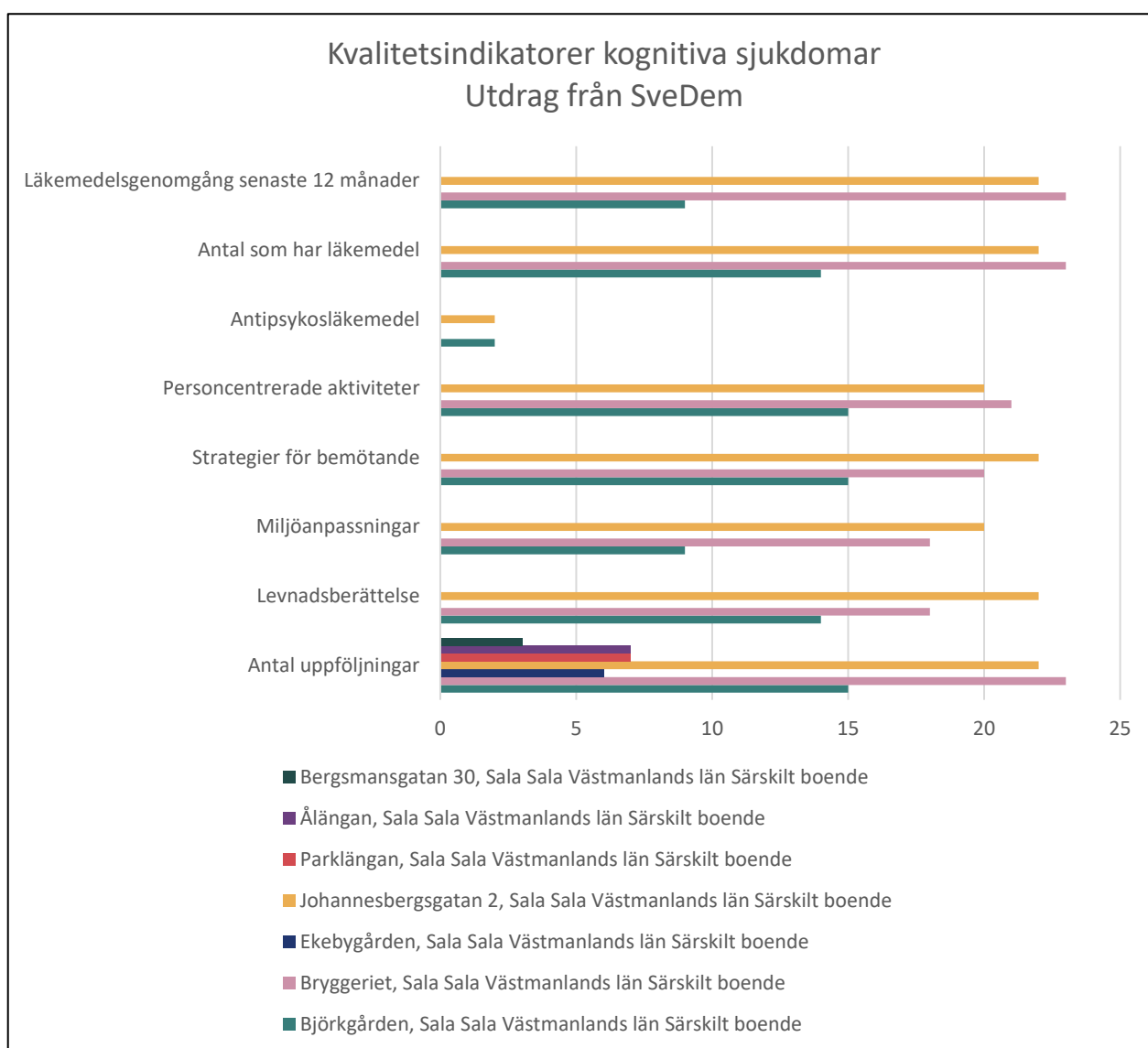
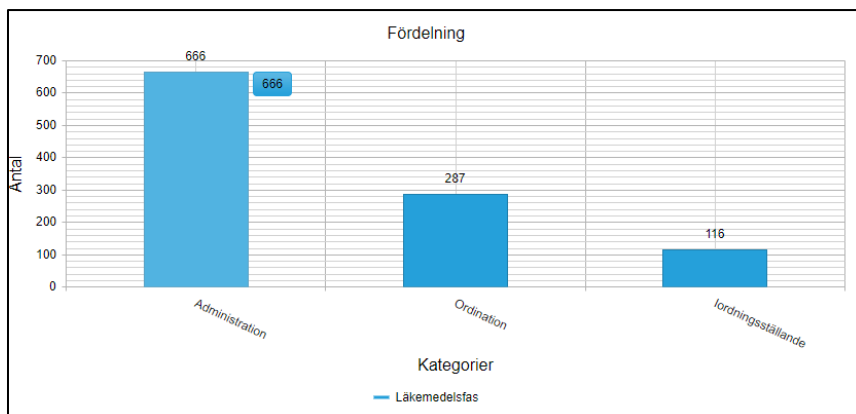

Diagram 1: Utdrag från SveDem: kvalitetsindikatorer fördelat per SÄBO enhet

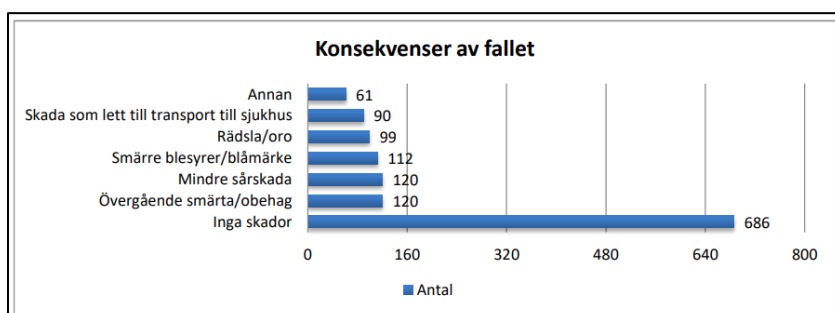
Bilaga 6 – DF Respons Avvikelser

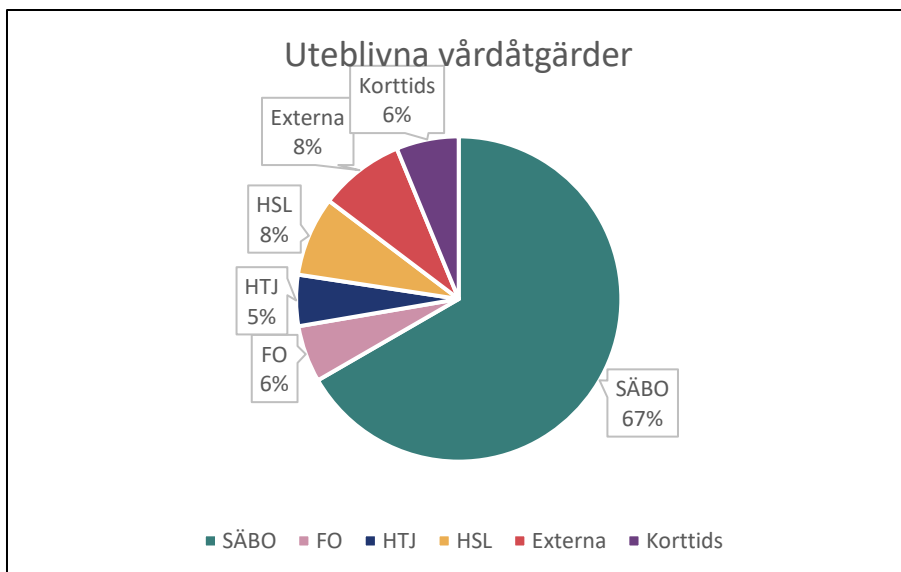
Figur 1 Från DF Respons – Läkemedelsfas

Konsekvenser till följd av avvikelser		
Konsekvens	Antal	Fördelning
Inga konsekvenser	1434	49,7%
Blåmärke/svullnad/sårskada/smärta	409	14,2%
Oro/rädsla/ångest	330	11,4%
Annan	317	11,0%
Sjukhus/vårdcentral/läkarbesök	110	3,8%
Förlängd vårdtid	104	3,6%
Brister i tillit/förtroende	87	3,0%
Fraktur	41	1,4%
Kränt	21	0,7%
Utebliven delaktighet	12	0,4%
Skada på egendom	10	0,3%
Dödsfall	7	0,2%
Ekonomi	5	0,2%
Tandskada	1	0,0%
Totalt	2888	100,0%

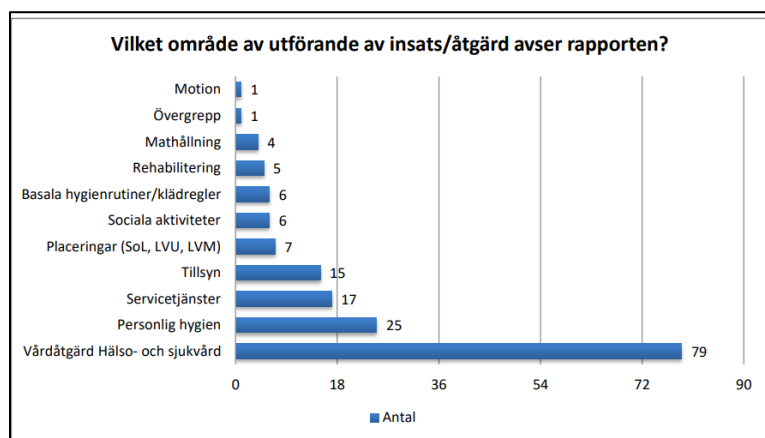
Figur 2 Från DF Respons Konsekvenser för patienten

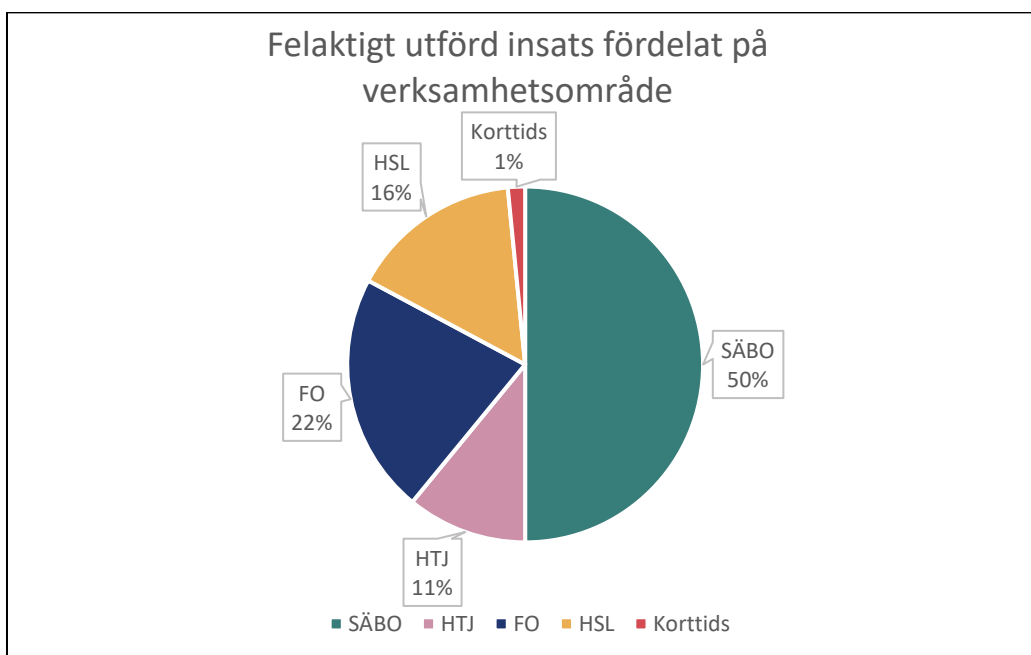
Figur 3 Från DF respons Konsekvenser för patienten vid fallhändelse

Figur 4 Från DF Respons 138 rapporter om uteblivna Hälso- och sjukvårdsåtgärder fördelat mellan verksamhetsområden.

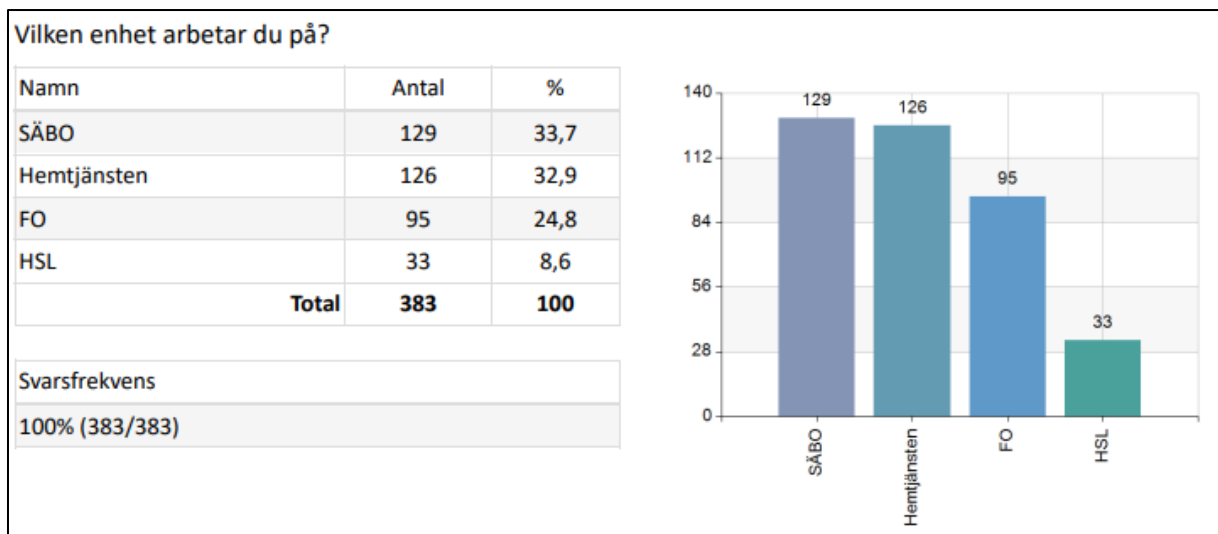

Figur 5 Från DF Respons Brister i utförande av insats

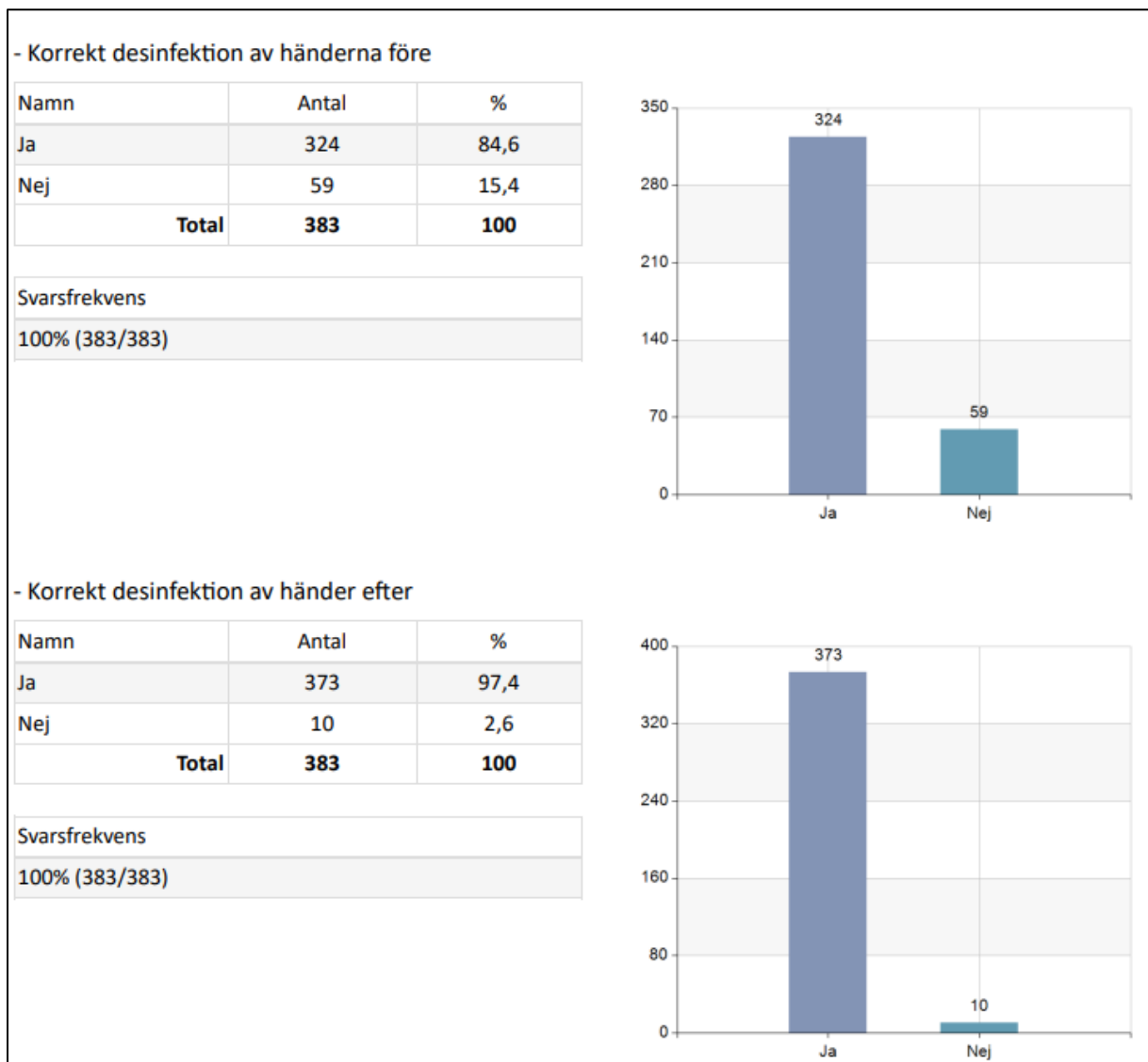

Figur 6 Från DF Respons 64 rapporter om felaktigt utförda Hälso- och sjukvårdsåtgärder fördelat mellan verksamhetsområden.

Bilaga 7 – Självskattning basala hygienrutiner

Figur 1: sammanställning av antalet enkätsvar Självskattning basala hygienrutiner och klädregler

Figur 2: Sammanställning av resultat enkät Basala hygienrutiner och klädregler

Patientsäkerhetsberättelse 2023

Äldreomsorgsnämnden

2024-03-21

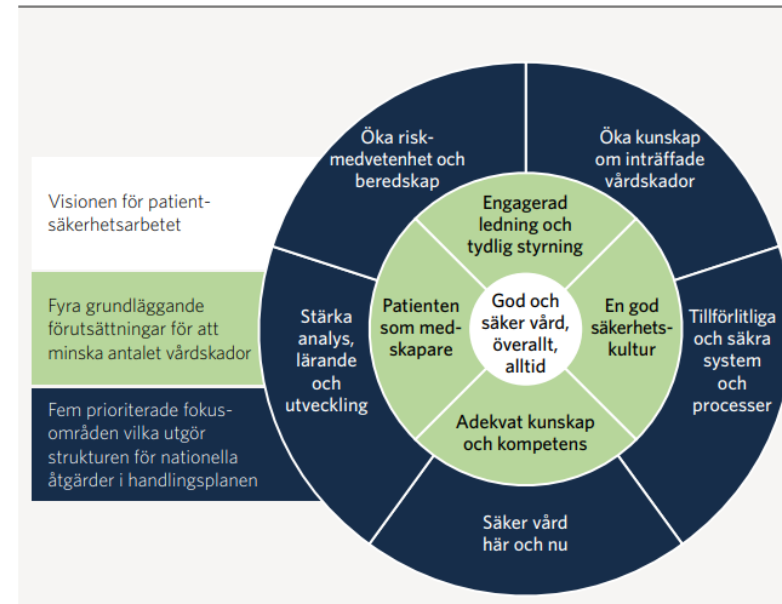
Patientsäkerhetsberättelse

- Lagstyrt 3 kap 10§ PSL
- Patientsäkerhetsberättelsen ska vara så detaljerad att det ska gå att utläsa hur nämndens verksamheter arbetat systematiskt och fortlöpande med utveckling av kvalitet inom hälso- och sjukvården.
- Det ska gå att se kommande års utmaningar och strategier

Agera för säker vård

- Nationell mall för stärkt patientsäkerhet 2020-2024
- *Visionen: God och säker vård, överallt och alltid.*
 - *Fyra grundläggande förutsättningar*
 - *Fem prioriterade fokusområden*

FIGUR 1. Vision, fokusområden och grundläggande förutsättningar för patientsäkerhet i den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet

Sammanfattning

Engagerad ledning och tydlig styrning

- Målarbetet för hälso- och sjukvården samskrivs med mål för SÄBO, men är inte lika tydligt definierade i verksamhetsplanerna för FO och Hemtjänsten.
- Sala har en god extern samverkan
- Nytt 2023 är att mål för stärkt Patientsäkerhet definierats

En god säkerhetskultur

- Nulägesanalys av patientsäkerhetsläget är genomförd
- Ett nytt avvikelsesystem som möjliggör systematik och återföring av kunskap om vårdskador.
- Revidering av rutiner utifrån nya vårdförlopp.

Adekvat kunskap och kompetens

- Stor satsning på utbildningsinsatser inom samtliga områden.
- Kompetenssamordare som möjliggör

Patienten som medskapare

- Sala deltar i många SIP vid utskrivning från slutenvården.
- Patienten är delaktig i sin vård.
- Patient- och brukarperspektivet kan bli tydligare i våra verksamhetsförändringar och utvecklingsprojekt

Utmaningar, mål och strategier för 2023

Öka kunskap om vårdskador

Utbildningsinsatser kring avvikelse-rapportering och hantering.

Återkoppling till enheter

Avvikelser i vårdkedjan

Tillförlitliga och säkra system och processer

Arbetsätt i digitala system, loggning och rutiner

Kvalitetsregister

Implementera nationella vårdförlopp

Säker vård här och nu

Övergripande riskanalyser med patientsäkerhetsfokus

Riskanalysera och ta fram handlingsplaner

Bemanning och resursanvändning

Stärka analys, lärande och utveckling

Omtag kring kvalitetsråd

Införa patientsäkerhetsronder

Implementera nya kvalitetsregister och använda kunskapen i utveckling

Öka riskmedvetenhet och beredskap

Genomföra nulägesanalys och ta fram en handlingsplan för stärkt patientsäkerhet

Beredskapsplaner - driftstopprutiner

HLR och Brand utbildning

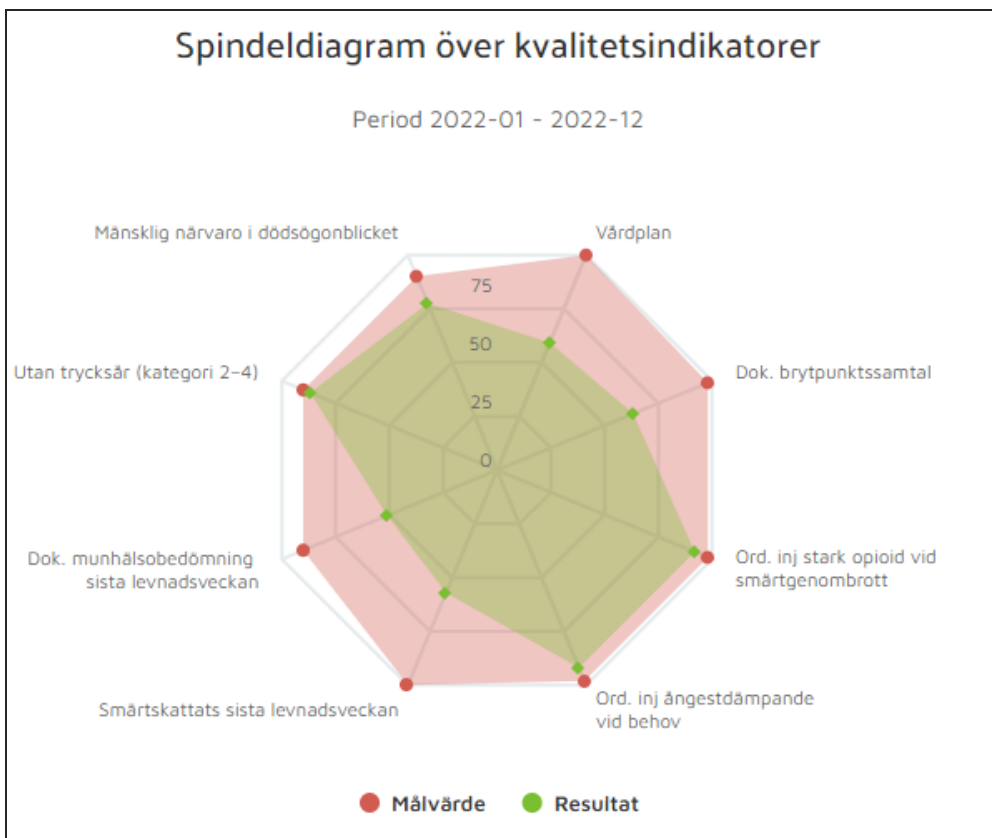
Vårdhygien

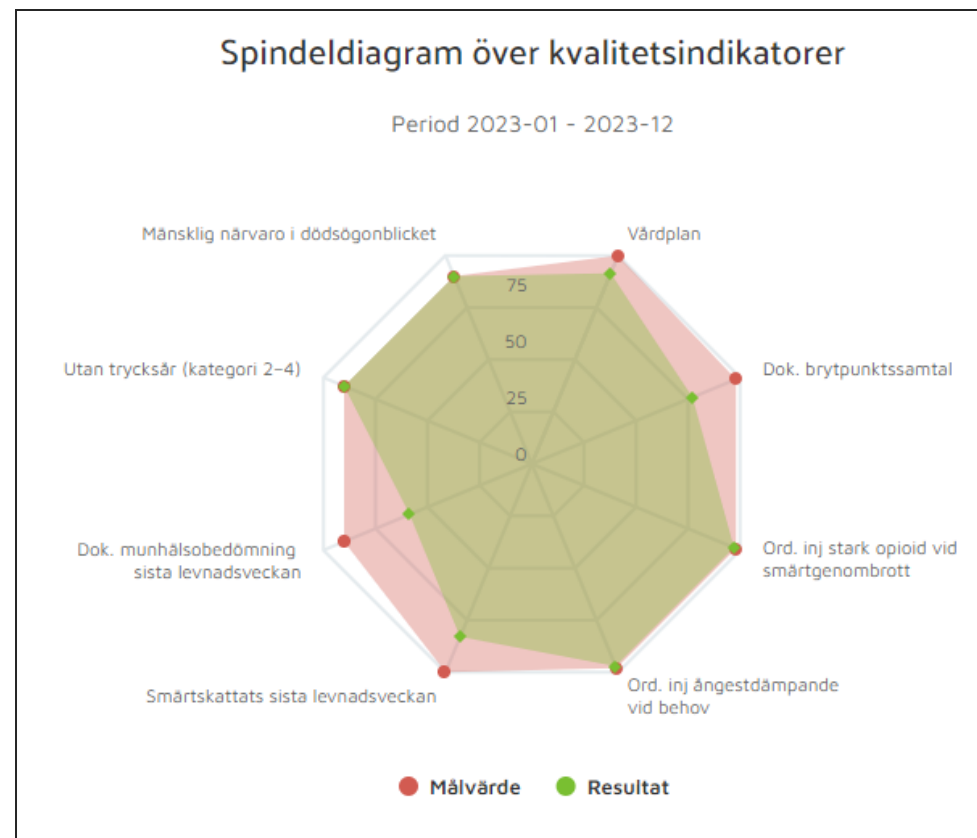
- Alla verksamheter har genomfört VEK – vårdhygienisk egenkontroll
- De flesta verksamheter har haft fysisk hygienrond
- Många hygienombud har utbildats i alla verksamhetsområdet

Palliativa vård

2022

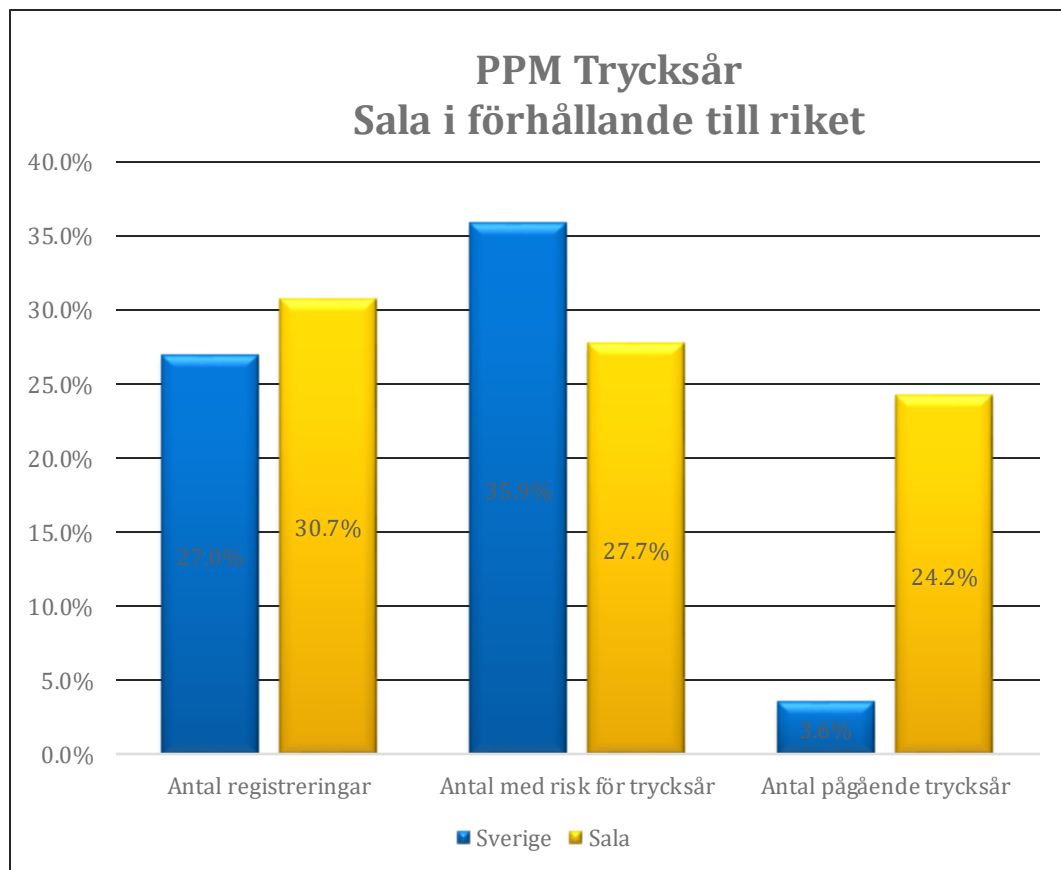
2023

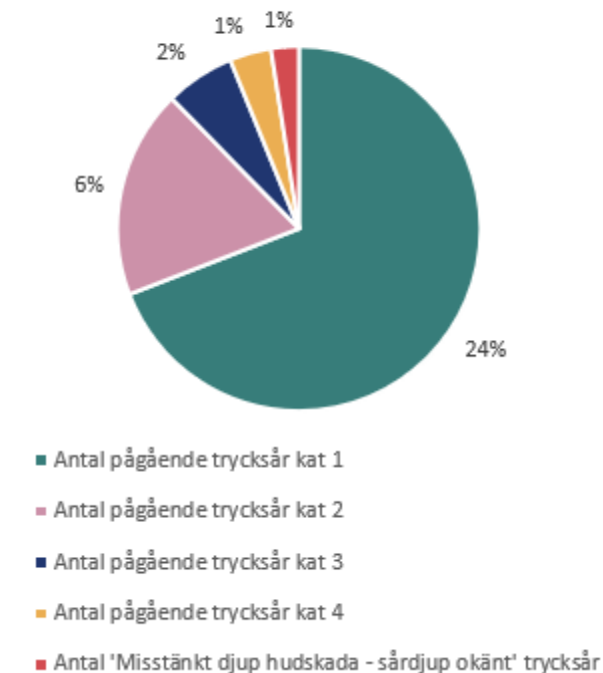
Ny kontorsövergripande rutin som följer Nationella vårdförloppet för Palliativ vård

Trycksår

- Uppgifter inhämtade 15 nov
- Utredning visar att det är många sår av grad 1-2
- Utbildningsinsatser avseende trycksårsförebyggande förhållningssätt

SALA KOMMUN TRYCKSÅRSFÖREKOMST
TOTALT 48 PERSONER MED 81 TRYCKSÅR

Utmaningar, mål och strategier för 2024

Öka kunskap om vårdskador

Analysera resultat av insamlad data

Lära av utredningar

Patientperspektiv i utredning och uppföljning

Tillförlitliga och säkra system och processer

Informationsöverföring och känsliga uppgifter

Uppdatera rutiner

Rutiner för medicinskteknisk utrustning revideras

Implementering av SBAR för strukturerad rapport

Säker vård här och nu

Sprida handlingsplan för stärkt patientsäkerhet

Uppdatera underlag för riskanalys och handlingsplan att innefatta patientsäkerhetsperspektivet

Stärka analys, lärande och utveckling

Utveckla arbetssätt kring kvalitetsmöten

Införa patientsäkerhetsronder

Följa upp infektionsregistrering

Följa upp utbildningsinsatser

Öka riskmedvetenhet och beredskap

Krisberedskap och Civilt försvar

Driftstopprutiner

Omställningen till Nära Vård

Patienten som medskapare

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnden

MISSIV

Kvalitetsberättelse 2023 Vård- och omsorgskontoret

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Lagens krav på systematiskt kvalitetsarbete enligt Socialtjänstlagen 3 kap 3 § ska insatser inom socialtjänsten vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Även i 6 § Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade finns lagkrav på att LSS verksamhet ska vara av god kvalitet. Utifrån dessa lagkrav har Socialstyrelsen utarbetat SOSFS 2011:9. "Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete" som gäller för socialtjänst, verksamhet enligt LSS och hälso- och sjukvård. Vård och Omsorgskontoret ska årligen sammanställa hur det systematiska kvalitetsarbetet bedrivits.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta

att godkänna rapporten.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 Kvalitetsberättelse 2023
- 2 Kvalitetsberättelse 2023, bildspel

Vård och omsorg

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Vård och omsorg

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Kvalitetsberättelse 2023

VÅRD- OCH OMSORGSKONTORET

*SAMTLIGA BILDER I KVALITETSBERÄTTELSEN HAR SAMTYCKE FRÅN
MEDARBETAREN ELLER ÄR HÄMTADE FRÅN GODKÄNT BILDARKIV*

Dokumentnamn Kvalitetsberättelse 2023		Dokumenttyp Kvalitetsuppföljning	Omfattar VoO
Beslutsinstans Social- och arbetsmarknadsnämnden	Dokumentansvarig Socialchef	Publicering	
Beslutad/datum	Översyn bör göras	Klassificering [Klassificering]	Diarienummer SAN 2024/
Relation [Relation]	Ersätter [Ersätter]	Författningssamling	

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>SAMTLIGA BILDER I KVALITETSBERÄTTELSEN HAR SAMTYCKE FRÅN MEDARBETAREN ELLER ÄR HÄMTADE FRÅN GODKÄNT BILDARKIV</i>	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
Därför tar kontoret fram en Kvalitetsberättelse	3
Vad är kvalitet?	3
ORGANISATORISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	5
Vård- och omsorgskontorets ansvarsområde och organisation	5
Ansvar och roller i kvalitetsarbetet	5
Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen	7
Kommunens värdegrund	7
Målområden för kommunen och Vård- och omsorgskontoret under 2023	8
LEDNINGSSYSTEMET	9
Processer och dokumentation av arbetssätt	10
AVVIKELSER, SYNPUNKTER OCH KLAGOMÅL	13
Avvikelse och missförhållanden	13
Synpunkter och klagomål	16
KVALITETSSÄKRING OCH KVALITETSUPPFÖLJNING AV VERKSAMHETEN	18
Riskhantering och riskanalys	18
Egenkontroller	19
Brukarundersökningar	20
Uppföljande statistik och indikatorer	22
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling	25
Externa leverantörer - LOV	27
VERKSAMHETSUTVECKLING UNDER 2023	29
Samverkan om Aktivitetsplikt	29
Omställningen till Nära vård pågår	30
Satsning på den palliativa vården	31
Samarbete mellan Dagverksamheten på Jakobsbergsgården och Rehabteamet	32
Flyttlass av Ålängan till Bergsmansgatan	33
Verksamhetsutveckling med stöd av IT och Digitalisering	33
Kontorsövergripande arbete med Vård i nära relation	35
Grattis Björkgården 100 år!	36
PRIORITERADE UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR 2024	37
Krisberedskap i hela organisationen - KHOSS	37
NUSO – Inför omställning av socialtjänsten och en ny lag 2025	37
Akademiskt boende på Bergsmansgatan	39

INLEDNING

När vi äntligen hade kommit tillbaka till en vardag som inte bara handlade om pandemi tornade i stället andra orosmoln upp sig. Krig i vårt närområde, inflation och översvämningar är faktorer som påverkade Vård- och omsorgskontoret under det gångna året. Desinformationskampanjen som riktades mot den svenska socialtjänsten tidigare under 2023 har också haft en påverkan på det kommunala uppdraget. Vi ser att det blir allt vanligare att felaktig information sprids om myndigheter och verksamheter inom offentlig sektor, vilket skapar en ökad efterfrågan på korrekt information om arbetet inom socialtjänst, vården och omsorg. Vi behöver bli bättre på att aktivt kommunicera och förklara vårt arbete för att motverka desinformation. I det arbetet fyller kontorets kvalitetsberättelse en viktig roll för att nå ut med korrekt information till medborgarna

Trots den dystra inledningen så kan vi, när vi ser tillbaka på 2023, ändå konstatera att vi gjort många bra saker i Vård- och omsorgskontoret! Så låt oss ta en stund för att både fira de framsteg som gjorts, och även för att ta sats mot de utmaningar som återstår i arbetet med att fortsätta bygga en bättre välfärd för Sala kommuns medborgare.

Därför tar kontoret fram en Kvalitetsberättelse

Kvalitetsberättelsen ger en sammanfattande bild av kvalitetsarbetet under året, utmaningar som påverkar verksamheten, viktiga utvecklingsfrågor som kontoret arbetat med och resultaten som uppnåtts som en följd av kvalitetsarbetet¹². Kvalitetsberättelsen lyfter också områden som är särskilt viktiga att utveckla för det nästkommande år. Patientsäkerhetsarbetet presenteras i kontorets Patientsäkerhetsberättelse.

Vad är kvalitet?

Kvalitet definieras enligt SOSFS 2011:9 som att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för den verksamheten i enlighet med lagar och föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade. Det innefattar all reglering och alla beslut som har meddelats med stöd av dessa lagar och föreskrifter inom kontorets verksamheter. Kvalitet är med enklare ord också ett mått på hur bra vård och omsorg som medborgarna får i Sala kommun. Låt oss nyansera kvalitetsbegreppet lite:

Strukturkvalitet handlar om grundläggande förutsättningar för att bedriva verksamheten, hur pass väl strukturen stöder ett önskat resultat. Exempel på detta är verksamhetens organisering, bemanning, personaltäthet, utbildning, kompetens, lokaler, tillgång på utrustning, material och andra resurser

Processkvalitet handlar om hur verksamheten bedrivs eller genomförs, hur ändamålsenliga arbetsätten, planeringen, rutinerna, kontrollerna och uppföljningen är

Resultatkvalitet avser det konkreta utfallet eller resultatet av de utförda tjänsterna och har att göra med förbättrad funktionsförmåga, livskvalitet, hälsa och trivsel hos patienten, brukaren deltagaren eller klienten

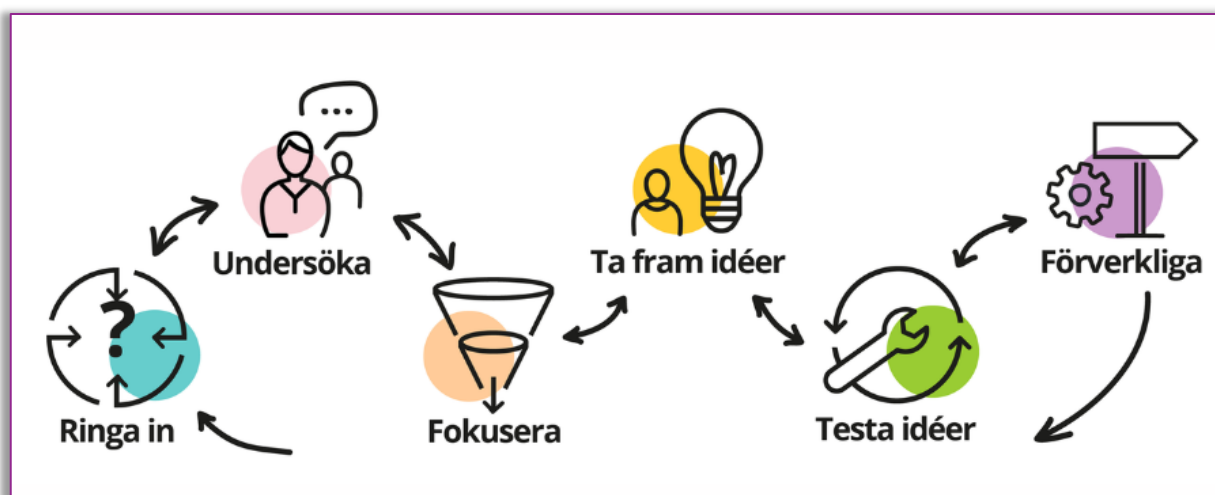
¹ 7 kap 1§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

² 3 kap 3 § Socialtjänstlag (2001:453)

Brukaren, klienten eller medborgaren ska involveras och det är nyttan eller värdet som skapas för brukaren som är utgångspunkten för allt vårt kvalitetsarbete

Engagerade chefer och medarbetare ser sin roll i helheten och har ett tydligt mandat att bidra till verksamhetens utveckling. Vi har tillit till kunskapen som finns i organisationen och involverar medarbetare på alla nivåer i utvecklingsfrågor

Kvalitetsutveckling handlar om organisationens förmåga att förbättra verksamheten utifrån en balans mellan de olika kvalitetsperspektiven i en föränderlig omvärld. Förbättringar ska hålla över tid och ta hänsyn till helheten. Precis som andra metoder behöver kvalitetsarbetet vila på forskning och evidens. Innovation, digitalisering och hållbara arbetssätt är nuförtiden viktiga delar i kvalitetsområdets verktygslåda.

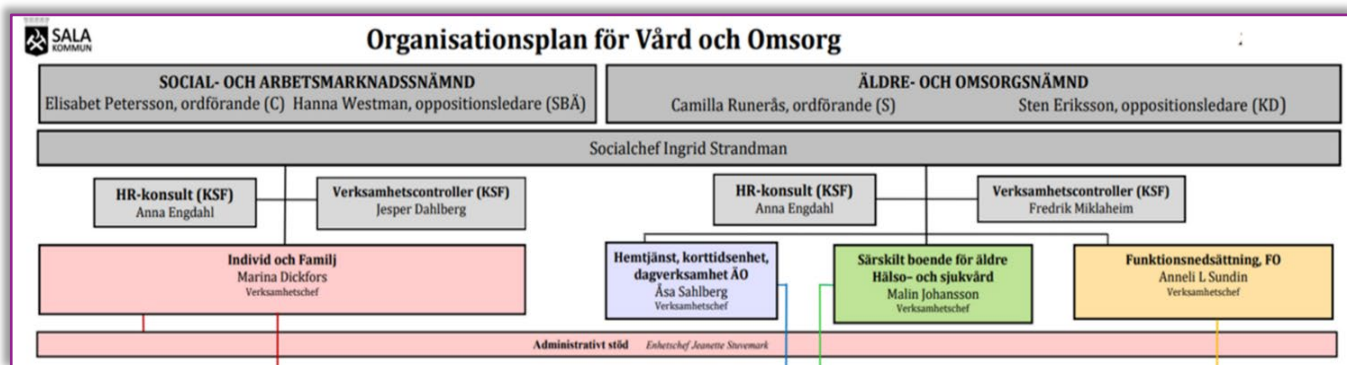
Figur 1 Tjänstedesign, eller användardriven innovation, är en kvalitetsmetod med brukarinvolvering i utvecklingsarbetet, där verksamheten utvecklar sina tjänster utifrån brukarnas behov. Se [Innovationsguiden | SKR](#)

ORGANISATORISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Vård och omsorgskontorets ansvarsområde och organisation

Från årsskiftet 2023 organiserades nämnderna om i kommunen från en nämnd till **Social- och arbetsmarknadsnämnden** och **Äldre- och omsorgsnämnden**. Tillsammans ansvarar nämnderna för socialtjänst rörande Individ- och familjeomsorg samt Äldre- och handikappomsorg enligt Socialtjänstlagen (SoL), Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och föräldrabalken (FB). Nämnderna ansvarar även för kommunala arbetsmarknads- och integrationsinsatser samt vissa delar inom boende och sysselsättning. Äldre och omsorgsnämnden är vårdgivare för den kommunala hälso- och sjukvården enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Vård- och omsorgskontoret är tjänstepersonsstöd till båda nämnderna. Grunden för verksamheten inom Vård- och omsorgskontoret är att ge stöd, service och omvårdnad åt personer som av olika skäl inte själva klarar av sin vardagssituation. Verksamheterna ska medverka till att skapa förutsättningar för att människor ska kunna leva ett meningsfullt, hanterbart och begripligt och tryggt liv. Kontoret har runt 900 tillsvidareanställda medarbetare och drygt 30 chefer.

Den nya nämndstrukturen från årsskiftet 2023. Vård- och omsorgskontorets förvaltningsorganisation har under ett år utgjort tjänstepersonsstöd till två nämnder, Social- och arbetsmarknadsnämnden (SAN) samt Äldre- och omsorgsnämnden ÅON.

Ansvar och roller i kvalitetsarbetet

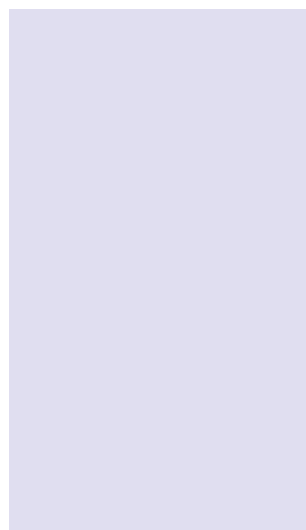
En viktig del av det systematiska kvalitetsarbetet är att roller och ansvarsområden är tydliggjorda så verksamheten kan fullgöra uppdrag och mål på ett effektivt sätt³. Under 2023 såg det ut enligt följande:

Socialchef

är ytterst ansvarig och har övergripande ansvar för

- att kontorets arbete bedrivs utifrån lagar, föreskrifter, riktlinjer och rutiner
- att resurser och bemanning ger förutsättningar för att uppnå god och säker vård och ett systematiskt kvalitetsarbete
- att planera, leda, kontrollera, följa upp, utvärdera och förbättra verksamheten

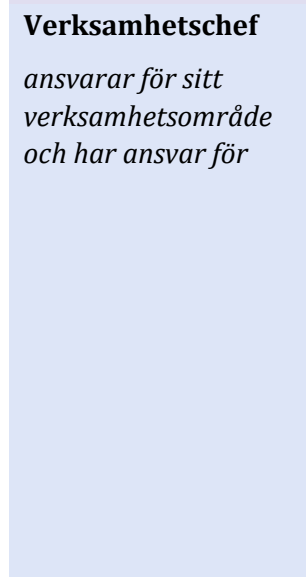
³ 3 kap SOSFS 2011:9

Verksamhetschef

ansvarar för sitt verksamhetsområde och har ansvar för

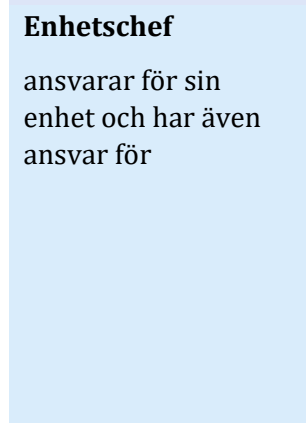
- att genomföra riskanalyser inför större förändringar i verksamheten, exempelvis organisatoriska förändringar, byte eller förändring av metoder, specifik utrustning
- att mål formuleras för verksamheten och att arbetet strävar mot att dessa nås
- att svara för uppföljning och analys av verksamheten, så att förbättringsåtgärder kan vidtas
- att det finns personal och utrustning som krävs
- att personal har kännedom om och följer gällande författningar, riktlinjer, rutiner
- att medarbetarna får relevant introduktion och kompetensutveckling

Enhetschef

ansvarar för sin enhet och har även ansvar för

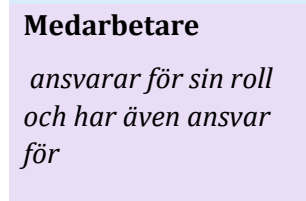
- att genomföra riskanalyser inför större förändringar i verksamheten, exempelvis organisatoriska förändringar, byte eller förändring av metoder, specifik utrustning
- att mål formuleras för verksamheten och att arbetet strävar mot att dessa nås
- att svara för uppföljning och analys av verksamheten, så att förbättringsåtgärder kan vidtas
- att det finns den personal och utrustning som krävs för arbetet
- att personal har kännedom om och följer gällande författningar, riktlinjer, rutiner
- att medarbetarna får relevant introduktion och kompetensutveckling

Medarbetare

ansvarar för sin roll och har även ansvar för

- att riktlinjer, rutiner och andra relevanta dokument är kända och följs på enheten
- att vid behov genomföra riskanalyser
- att vid behov genomföra förenklad händelseanalys
- att genomföra egenkontroll årligen
- att det finns personal och utrustning som krävs för arbetet
- att personal har den kompetens som behövs
- att ny personal får den introduktion som är nödvändig för att utföra uppdragen

- att följa lagar och föreskrifter
- att följa riktlinjer, rutiner och andra relevanta dokument
- att medverka till att verksamheten uppnår god kvalitet, exempelvis genom att vara behjälplig i förändringsarbete eller att rapportera händelser

Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen

Kommunerna har en central roll i Sveriges genomförande av Agenda 2030. Alla kommuner ska bidra till målen genom att jobba med social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Många kommuner har kommit långt med att lyfta in målen i Agenda 2030 i sina strategiska styrdokument som till exempel i budgeten och med diverse aktiviteter i verksamhetsplaner som en integrerad del i sitt styrnings- och ledningssystem.

Genom nationella och regionala satsningar och inom det ordinarie kvalitetsarbetet arbetar Vård- och omsorgskontoret dagligen med hållbarhetsmålen i olika aktiviteter.

Kommunens värdegrund

Under 2021 antogs en ny värdegrund för Sala kommun med värdeorden **Enkelt, Effektivt och Medborgarvänligt**. Värdegrunden är en kompass för våra handlingar och vårt bemötande i organisationen. Under 2023 har kontoret fortsatt använda värdegrunden som utgångspunkt i det dagliga arbetet

Enkelt: Vårt arbete kännetecknas av bra samarbeten, öppenhet och välfungerande kommunikation.

Effektivt: Vi arbetar hela tiden för att utvecklas och bli bättre. Vi omvärlds bevakar för att lära av andra. Varje del av Sala kommuns verksamhet jobbar löpande med att utvärdera våra resultat.

Medborgarvänligt: God service - vi är pålitliga, öppna, tydliga och tillgängliga. Vi är nyfikna, positiva och förutseende i samverkan. Vi har hög kompetens, ger rätt svar och tar vårt uppdrag på allvar.

Målområden för kommunen och Vård- och omsorgskontoret under 2023

Både Social- och arbetsmarknadsnämnden (SAN) och Äldre- och omsorgsnämnden (ÄON) har utgått från de kommunövergripande målen och sedan brutit ner dem och gjort dem tillämpbara i sin verksamhet genom att formulera prioriteringar utifrån respektive nämnds grunduppdrag. Utifrån dessa prioriteringar arbetar varje verksamhetsområde sedan vidare med målen och definierar egna aktiviteter. På så sätt arbetar kontoret för att rätt medarbetare ska finnas på rätt plats och ha rätt kompetens för att kunna utföra rätt arbetsuppgift i rätt tid och med rätt resurser. En fungerande kommunövergripande mål- och resultatstyrning är en grundförutsättning för det förbättringsarbete som sker ute i kärnverksamheten.

De övergripande målen för Sala Kommun under 2023 var:

- Ett växande Sala
- Ett hållbart Sala
- Ett tryggt och rättvist Sala

Övergripande Mål	Betydelse	Vård och omsorgskontoret
Ett växande Sala	Sala ska erbjuda attraktiva boenden och verka för fler arbetstillfällen, stärkt näringsliv och bra utbildning	Hög kvalitet på välfärdstjänster
Ett hållbart Sala	Fokus på människors hälsa och välmående genom hela livet	Bryta utanförskap och minska segregation
Ett tryggt och rättvist Sala	Fokus på att skapa insyn och inflytande för våra medborgare, föreningar och näringsliv för att stärka trygghet och demokrati	Ge möjlighet till delaktighet och inflytande via medborgardialoger och medborgarförslag

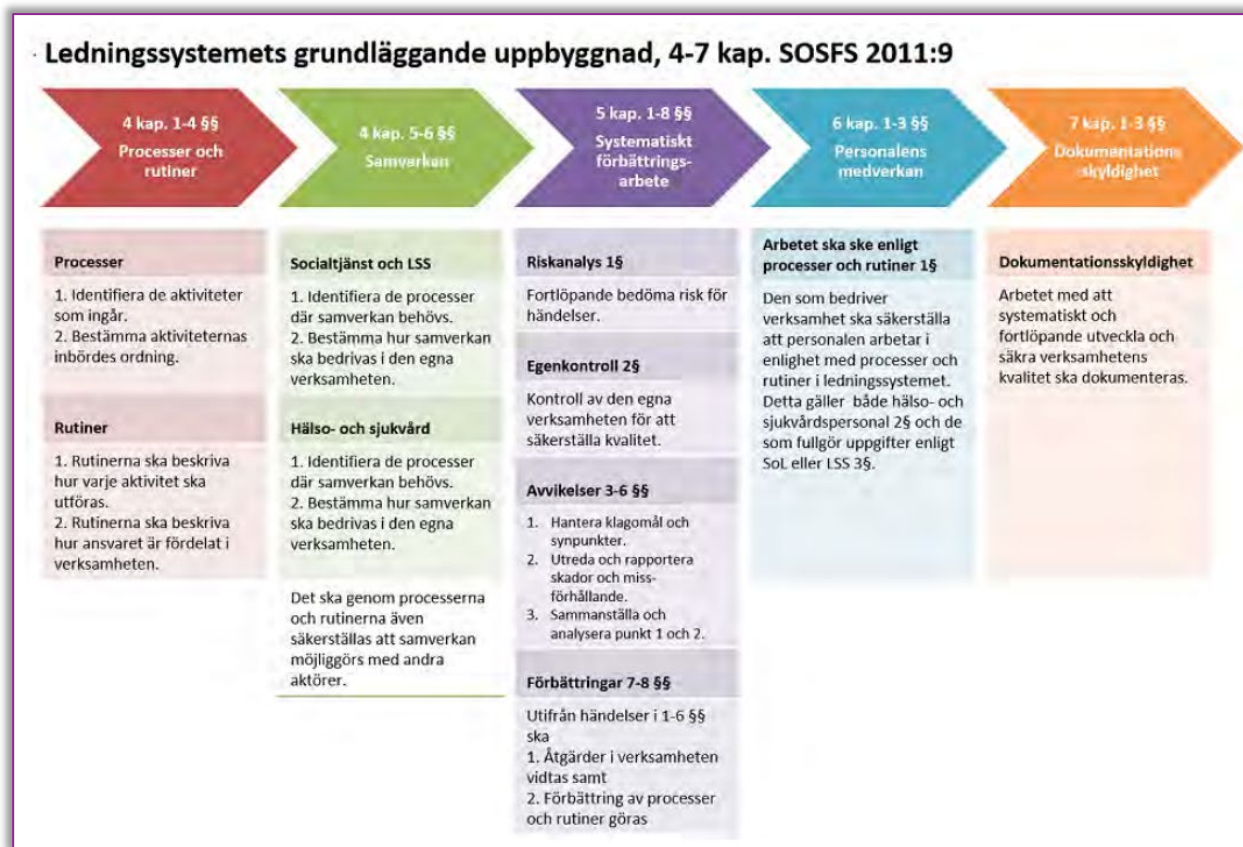
På kommunövergripande nivå har under 2023 i den centrala kvalitetsgruppen ett arbete initierats för att tydliggöra och förbättra den målstyrningsmodell som kommunen jobbar i enlighet med. Just nu pågår ett arbete där nämndernas grunduppdrag ska tydliggöras i målstyrningen. I det arbetet är det viktigt att Vård- och omsorgskontoret arbetar proaktivt för att bygga en så effektiv och brukarcentrerad mål- och resultatstyrning som möjligt. Representant för Vård och omsorgskontoret i den centrala kvalitetsgruppen är Verksamhetschefen för område Hemtjänst.

LEDNINGSSYSTEMET

Insatser inom socialtjänsten ska enligt Socialtjänstlagen vara av god kvalitet, och både Social- och arbetsmarknadsnämnden och Äldre- och omsorgsnämnden är ytterst ansvariga för att det finns ett ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheten.⁴ Begreppet ledningssystem är en modell för ledning och styrning som bygger på *systemsyn* som innebär en förståelse för inbördes beroenden, dvs att alla delar organisationen hänger ihop och ska ses som helhet.

Ledningssystemet ska tydliggöra verksamhetens principer för planering, genomförande, uppföljning och förbättring och skapa förutsättningar för systematik och samordning av verksamhetens kvalitetsutvecklings- och hållbarhetsarbete. Ledningssystemet ska även bidra till ökad förståelse av verksamhetens helhet och relationer eller flöden mellan de olika organisatoriska delarna och på det sättet motivera till kvalitetsutveckling. Det ska möjliggöra en god överblick av nuläge, behov av utveckling och resultat.

Nämnden ska även försäkra sig om att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete i privat upphandlad verksamhet.

⁴ SoL, (2001:453)

Vård och omsorgskontoret har sedan flera år även ett digitalt verktyg för ledningssystem som heter QPR (dagligt tal "ledningssystemet")

Det digitala systemet ska vara ett lättillgängligt och användarvänligt verktyg för att understödja arbetet med ledning och styrning för chefer och medarbetare. I takt med att nya lagar, ny forskning och organisatoriska förändringar sker behöver våra processer och arbetssätt förändras. Innehållet i ledningssystemet är därför i ständig förändring.

Figur 2 QPR, det digitala ledningssystemets förstasida på intranätet

En tilltagande utmaning är att det digitala verktyget inte i tillräcklig utsträckning understöder de ökande behoven som organisationen har. Det har dels att göra med begränsningar rörande funktionalitet i själva plattformen. QPR är inte, som flera verktyg på marknaden, byggt med anpassning och funktionalitet efter aktuell lagstiftning såsom SOSFS 2011:9 eller Hälso- och sjukvårdslagen, eller med moduler för kvalitetsstyrning inom socialtjänst, vård och omsorg. Det finns även en underhållsskuld i systemet som kräver samordning, resurser och beslut på ledningsnivå. Arbetet med underhåll har påbörjats under 2023 vilket inkluderade bland annat en reviderad egenkontroll. Ett förslag har tagits fram för det fortsatta arbetet med utveckling av ledningssystemet då flera verksamhetsområden efterfrågar förbättringar. Det handlar exempelvis om att ta fram en tydlig processmodell, tydliggöra ansvar för processledning och dokumenthantering, förenkla i den digitala grafiken, förenkla hur dokument ska namnges mm.

Processer och dokumentation av arbetssätt

Det är i QPR som vi dokumenterar processerna inom kontorets samtliga områden. Processerna är centrala, och i processerna "hänger vi sedan upp" våra rutiner och stödjande dokument. Processerna ska vara levande och revideras i takt med att arbetssätten förändras.

Arbetet med dokumenthantering har tagit fart under 2023 då kontoret har tagit ett stort kliv framåt inom detta område. I takt med att enheterna blivit allt bättre på att revidera sina styrande dokument uppmärksammas dock behovet av tydligare processorientering och en bättre processmodell i den digitala miljön.

Ett processorienterat arbetssätt ökar förmågan till samordning och effektivitet i organisationen och höjer kvaliteten på tjänsterna vi levererar till brukaren. Processorientering är alltså mer än att bara rita processkartor. Vi behöver ha mycket större fokus på brukaren/klienten som medskapare i utformningen arbetssätten, exempelvis genom tjänstedesign⁵ Det är också fortfarande alldeles för stort likhetstecken mellan ledningssystemet och ren dokumenthantering och för lite fokus på kvalitetsledning och uppföljning av att arbetssätten efterlevs i praktiken.

⁵ För tjänstedesign inom Vård och omsorg, se <https://innovationsguiden.se/>

IFO har kraftsamlat

Både inom Vuxenenheten och inom Barn- och ungdomsenheten har ett systematiskt arbete med fokus på genomlysning av arbetsätten och dokumentationen pågått under 2023.

Vuxenenheten har påbörjat arbete med riktlinjer inom missbruk, ekonomiskt bistånd samt för öppenvårdens arbete. Arbetet är klart men ska beslutas under 2024. Utöver det har

Figur 3 Vuxenenheten har jobbat intensivt med sina styrande dokument.! Några av de som varit ansvariga för arbetet är från vänster: Cecilia Nordqvist, Enhetschef, Alexandra Hansdotter, Teamledare och Rawand Haidar, Handläggare

vuxenenheten reviderat riktlinjen för socialpsykiatrins verksamhet. Förutsättningarna för likvärdig handläggning och rättssäkerhet har i och med detta stärkts. Utifrån Vuxen myndighet har nya rutiner och lathundar tagits fram. Exempel på det är arbetet med ärenden i mottagningen, riskbedömning av våldsutsatta, hur ansökningar utifrån 2 a kap. 8 § 2 stycket SoL hanteras samt hur underlag till nämnden ska sammanställas. Utöver detta pågår även ett arbete kring sociala kontrakt och jourlägenheter, där en arbetsgrupp tillsatts för att se över rutiner och flöden i processerna.

Vuxenenheten har även arbetat för stärkt samverkan mellan myndighet och öppenvård. Detta har gjorts genom att utforma rutiner för ärendegången från att en klient ansöker om öppenvård, förbättrad vårdplan till öppenvård, samt gemensamma arbetssätt kring externa placeringar så förutsättningarna för behandling med hemmaplanslösningar kan öka. Teamledare har även samverkat med teamledare på Barn- och ungdomsenheten för att ta fram gemensamma rutiner för att underlätta ärendegången mellan enheterna och för att tidigare kunna fånga upp våldsutsatta. Sedan årsskiftet har öppenvårdens gamla team Stöd och behandling och Stödteamet gått samman och blivit en ny verksamhet, **Stöd och behandling**. Detta för att på ett lättare sätt kunna sätta klienterna i centrum och ge ett individuellt stöd utifrån deras behov.

Barn- och ungdomsenheten har också genomfört en genomlysning av sina arbetssätt och samtliga styrande och stödjande dokument, där ett stort antal rutiner inom både utredningsteamet och familjehemsteamet på ett systematiskt sätt har tagits fram eller reviderats utifrån ny lagstiftning och uppdaterade arbetssätt. Arbetet fortgår under 2024 då även processer och struktur i ledningssystemet ska ses över och förbättras med stöd av kvalitetsutvecklare.

Funktionsnedsättningsområdet har sedan tidigare ett fungerande årshjul på rull för revideringar och uppdaterar årligen samtliga styrande dokument inom hela verksamhetsområdet som finns publicerade i det digitala ledningssystemet.

Hälso- och sjukvården, Hemtjänsten och SÄBO har kontinuerligt reviderat rutiner och styrande dokument under året som gått men planerar för ett större och mer samordnat utvecklingsarbete under 2024. En påbörjad översyn av processmodellen och funktionerna i ledningssystemet, önskemål om ny namngivning av dokument och andra strukturer behöver förbättras och förenklas. Användarvänligheten och överblick i ledningssystemet är ett prioriterat område.

Kontorsövergripande årshjul för kvalitet och utveckling Under 2022 togs ett årshjul för kvalitetsutveckling fram i syfte att skapa systematik i arbetet med kvalitet på alla nivåer. Årshjulet för kvalitet ska bidra till förmågan att leda verksamheten till mer framgångsrika resultat och innehåller både arbetsprocesser för olika kvalitetsmoment och olika forum för dialog och workshops. Under 2023 arbetade verksamhetscheferna tillsammans med kontorets kvalitetsgrupp med exempelvis processer för omvärldsanalys, riskanalys och en kontorsövergripande utvecklingsplan för att samordna verksamhetsområdenas aktiviteter för mer brukarfokus, bättre resursutnyttjande och effektivitet i organisationen.

Under 2024 blir arbetet med kvalitetshjulet än mer angeläget. Kvalitetsbristkostnader som beror på ineffektiv styrning eller brister i samordning är en lågt hängande frukt att plocka när kontoret behöver bli mer resurseffektivt. Med tydligare prioriteringar som i högre utsträckning "slår rätt", frigörs mer arbetstid och resurser som kan investeras i annat förbättringsarbete eller utveckling.

I det fortsatta arbetet med kvalitetshjulet är det viktigt att gå i takt med det centrala kvalitetsutvecklingsarbetet som initierats kring bland annat kommunens styrmodell, så att vi får en tydlig styrkedja och röd tråd i den kommunala styrningen och inte uppfinnar hjulet själva så att säga.

AVVIKELSER, SYNPUNKTER OCH KLAGOMÅL

Avvikelser och missförhållanden

Rapportering och uppföljning av olika typer av avvikelser är en centralt för det systematiska förbättringsarbetet och varje medarbetare ska vid nyanställning och sedan årligen informeras om rapporteringsskyldigheten. Genom att snabbt rapportera och utreda det som avviker från beslutade arbetssätt kan vi komma till rätta med misstag och brister och hitta underlag till förändring och förbättring i styrningen av organisationen. Allvarligare händelser, missförhållanden eller vårdskador, eller risker som skulle kunnat leda till ett missförhållande eller en vårdskada, behöver utredas i en mer omfattande utsträckning för att hitta underliggande brister. Det är i dessa fall av vikt att någon med ytterligare sakkunskap eller ett mer övergripande perspektiv granskar händelsen. Inom kontoret är det i första hand MAS och Kvalitetsutvecklare som granskar och gör fördjupade utredningar.

Figur 4 DF Respons, digitalt system för avvikelshantering

Under 2023 har ett nytt digitalt stöd för avvikelshantering, DF Respons, implementerats med ett tydligt fokus på hela avvikelseprocessen, rapportera, utreda, åtgärda, följa upp och avsluta avvikelser. Medarbetare kan rapportera avvikelser direkt i en app i telefonen. Nya kontorsövergripande rutiner har tagits fram och utbildningar och arbetsstugor har genomförts. Det nya systemet har inneburit en stor kvalitetsförbättring i utredning och uppföljning. Hjälptexter och rubriker gör det lättare att göra rätt, och automatiska svar möjliggör för rapportören att få återkoppling om vilka åtgärder som vidtagits när chefen avslutar utredningen. Det är lättare att följa upp både för chef, kvalitetsutvecklare och MAS. DF Respons har även möjliggjort för enhetschefer, verksamhetschefer, kvalitetsutvecklare och MAS att enkelt ta ut statistik i olika delar av avvikelseprocessen.

Kontoret har skärpt arbetet kring missförhållanden och vårdskador. Vid rapportering av avvikelser i DF respons har nu rapportören möjlighet att rapportera avvikelser som allvarlig vårdskada eller missförhållande, eller risk därför. I varje allvarligare avvikelse gör MAS eller kvalitetsutvecklare en initial bedömning och bedömer om en fördjupad utredning är påkallad eller inte.

Är det frågan om en allvarligare händelse, eller en serie av händelser som samverkar på ett sätt som är allvarligt eller utgör en risk, görs en fördjupad utredning av MAS eller Kvalitetsutvecklare i dialog med enhetschef, verksamhetschef och andra berörda.

Under 2023 rapporterades sammanlagt **3214** avvikelser inom Vård- och omsorgskontoret, vilket är en minskning från föregående år på 3473. Merparten rör avvikelser inom hälso- och sjukvårdsområdet där fall och läkemedelsavvikelser står för de flesta rapporterna.

Typ av avvikelse

Typ	Antal	Fördelning
Fall	1111	32,1%
Läkemedel	1021	29,5%
Utebliven insats/åtgärd	353	10,2%
Övrigt	244	7,1%
Handläggning, rättssäkerhet och dokumentation	197	5,7%
Samverkan	190	5,5%
Utförande av insats/åtgärd	137	4,0%
Hot och våld	105	3,0%
Bemötande	47	1,4%
Medicinteknisk produkt	44	1,3%
Tryckskada/trycksår	7	0,2%
Det här är en personuppgiftsincident	2	0,1%
Stöld	1	0,0%
Totalt	3459	100,0%

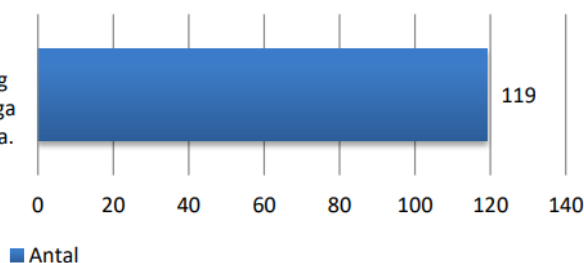
Fördelningen mellan verksamhetsområdena ser ungefär ut som föregående år där vi ser att SÄBO står för den största andelen avvikelser. Av de rapporterade avvikelserna har rapportören angett att 119 avser en händelse som är ett missförhållande, allvarligt missförhållande eller för missförhållande enligt lex Sarah. Det stora antalet lex Sarah-rapporter ser ut att bero på en initial kunskapsbrist i tillämpningen av nya skärpta rutiner, eftersom så många är läkemedels- och fallavvikelser som därför oftast inte är föremål för tillämpning jml lagstiftningen om lex Sarah. Samtliga granskas av kvalitetsutvecklare. Samma fenomen kan ses inom HSL-området där antalet är 267 rapporter om risk för allvarlig vårdskada, vilket också ser ut att bero på kunskapsbrist i skillnaden mellan vårdskada och allvarlig vårdskada. I de rapporter som bedömts som allvarliga har utredningarna lett fram till enhetsspecifika och kontorsövergripande åtgärder.

Funktionsnedsättning	445
Hemtjänst	815
IFO	179
SÄBO	1491
HSL	136
Externa avvikelser	132
summa	3214

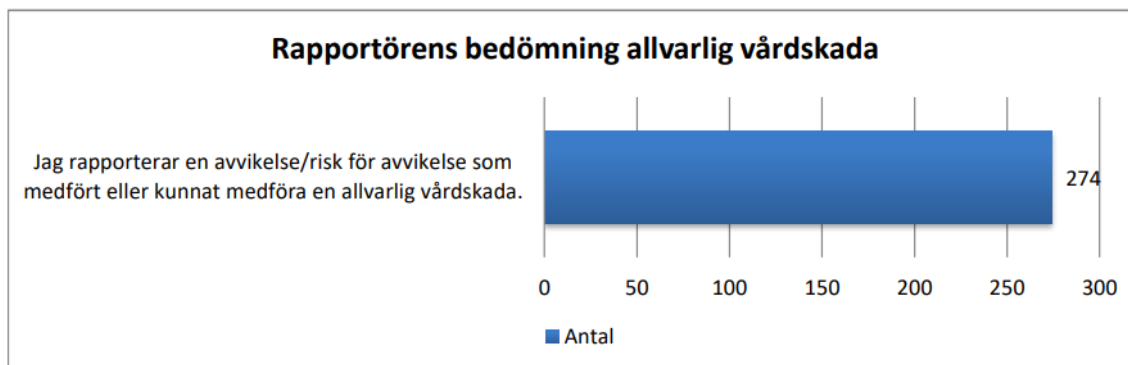
Lex Sarah-ärenden

Rapportörens Lex Sarah-rapport

Jag rapporterar händelsen som ett missförhållande eller en risk för missförhållande enligt lex Sarah då jag anser att bristen har fått eller kunnat medföra allvarliga konsekvenser för den enskildes liv, säkerhet eller hälsa.

Vårdskadeutredning/Lex Maria

Allvarliga avvikelser - missförhållanden och vårdskador

Lex Sarah	5	5 utredningar har genomförts baserat på sammanlagt 7 lex Sarah-rapporter. Av dessa har 3 föranlett anmälan till IVO	<p>IFO 3 lex Sarahutredningar varav en anmälan till IVO med bedömningen <i>ett allvarligt missförhållande enligt 14 kap § 7 SoL eller 24 f § LSS har förekommit</i></p> <p>Omfattande handlingsplaner har tagits fram som följts upp och avslutats. En av åtgärderna är att börja med ISU-modellen (individuell susystematisk uppföljning) inom BoU</p>
			<p>SÄBO 2 lex Sarahutredningar varav 2 anmälan till IVO med bedömningen: <i>En påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande enligt 14 kap § 7 SoL eller 24 f § LSS har förekommit</i></p> <p>Omfattande handlingsplaner har tagits fram och pågår</p>
Lex Maria	7	<p>2 utredningar har bedömts utgöra risk för allvarlig vårdskada och därmed skickats till IVO</p> <p>2 utredningar har inte bedömts som allvarlig vårdskada och därmed inte skickats till IVO</p> <p>3 utredningar pågår</p>	Omfattande handlingsplaner har tagits fram och pågår

Arbetet med avvikelsehantering fortsätter under 2024 med skärpta arbetssätt och uppdaterade rutiner för hanteringen av missförhållanden och lex Sarah samt vårdskador och lex Maria.

Synpunkter och klagomål

Vi är skyldiga att ta emot, utreda, återkoppla och följa upp synpunkter och klagomål från medborgare, brukare och klienter på ett systematiskt sätt⁶. Att ta emot och utreda synpunkter och klagomål en viktig källa till utveckling och förbättring inom kontorets verksamheter. Inkomna synpunkter och klagomål ska i första hand hanteras av ansvarig chef för den enhet som synpunkten berör, men för att synpunkter ska tas emot på rätt sätt är det viktigt att varje medarbetare vet sitt ansvar och känner till hur synpunkter och klagomål ska hanteras. Chefen ansvarar sedan för att utredningen hanteras i enlighet med den kontorsövergripande rutinen och att relevanta åtgärder vidtas vid behov.

Under 2023 har sammanlagt 51 synpunkter registrerats i diariet hos kontorets båda nämnder⁷.

Verksamhetsområde	Antal 2022	Antal 2023
SÄBO	10	11
Hemtjänst	1	9
Funktionsnedsättning	10	8
Hemsjukvården	1	1
IFO	27	22
Övrigt	1	0
Totalt	50	51

Flest synpunkter och klagomål har inkommit till verksamhetsområde Individ och familj och rör främst kategorierna bemötande och handläggning. Så har det även sett ut de senaste åren. Synpunkterna har i flera fall lett till exempelvis en revidering i genomförandeplan, eller en förändring av interna rutiner. Fram till nu har en synpunkt som innehåller flera delar kunnat registreras under flera synpunktskategorier, vilket gör att uppföljningen blivit missvisande och otydlig. Under 2024 kommer detta att ändras till tydligare val av huvudkategori i samband med lansering av en ny kommunövergripande e-tjänst för synpunkter och klagomål, vilket kommer ge en mer stringent uppföljning framöver.

Kategori	SÄBO	IFO	Hemtjänst	FO	HSL	Summa
Bemötande	1	8			1	10
Information	1	2	1			4
Omvårdnad	7		1	2	1	11
Personal	7		2	3		12
Handläggning		19				19
Trygghetslarm	1					1
Mat						
Annat	6	2	7	7		22
Totalt	23	31	11	12	2	79

⁶ 5 kap 3 § SOSFS 2011:9

Under andra halvan av 2023 har Vård- och omsorgskontoret deltagit med representanter i den kommunövergripande arbetsgruppen som tillsammans tagit fram ramverket för en e-tjänst för synpunktshandling vilken kommer att kunna nås av alla medborgare inom kommunen från hemsidan. Syftet är att förenkla för medborgarna och skapa en mer enhetlig hantering. Ett annat syfte är att få en kommunövergripande bild av vad kommunens invånare tycker om kommunala tjänster. Viktigt i arbetet har varit att tillgänglighetsanpassa e-tjänsten så att även medborgare med funktionshinder ska kunna göra sin röst hörd.

Planen är att e-tjänsten ska lanseras våren 2024. För Vård- och omsorgskontoret innebär detta en förbättring då kontoret kommer att kunna få en bättre överblick både avseende registrering, ärendetyper och hantering. I samband med detta kommer de interna arbetssätten ses över och kontorets process för synpunkter och klagomål kommer därefter att revideras. Utbildningsinsatser kommer att erbjudas för kontorets chefer. I samband med detta kommer större fokus ligga på hur vi säkerställer att synpunkter och klagomål leder till förbättring av verksamheten och kring hur vi dokumenterar på rätt sätt.

Figur 5 Bild från bildbyrå

KVALITETSSÄKRING OCH KVALITETSUPPFÖLJNING AV VERKSAMHETEN

Riskhantering och riskanalys

Riskanalys är en process som innefattar riskidentifiering, riskskattning, riskanalys och riskåtgärder. Riskhantering ger ett viktigt underlag för verksamhetsutveckling och handlar om att identifiera och skapa beredskap för risker innan negativa händelser inträffar som kan påverka verksamhetens möjligheter att nå sina mål.⁸

Vård- och omsorgskontoret arbetar med riskhantering i en mängd olika sammanhang. I många fall är det lagar som styr att riskhantering ska genomföras, till exempel vid organisationsförändringar, införande av ny teknik eller ur ett säkerhetsperspektiv. Samtliga verksamheter har arbetat med lokala riskanalyser i samband med förändringen i **arbetstidslagen** om dygnsvila som infördes i oktober 2023. Det ledde till ett omfattande arbete med schemaförändringar inom flera verksamhetsområden

SÄBO Inom patientsäkerhetsarbetet är det enhetens sjuksköterskor som ansvarar för riskbedömning och gör riskanalyser för att förhindra exempelvis fall, trycksår, malnutrition, dålig munhälsa samt BPSD registrering. Andra exempel är risker för suicid, avvikelser från boenden eller våld i nära relationer. Senior Alert används för att identifiera brukarrelaterade risker, vilket är ett nationellt kvalitetsregister som fokuserar på att förbättra vård och omsorg för äldre personer med tidig upptäckt av risker. Genom att använda Senior Alert kan personalen identifiera risker exempelvis fallrisk, undernäring, trycksår och andra hälsoutmaningar. Sjuksköterskorna planerar för åtgärder, skriver vårdplaner och följer upp resultaten. Dessa riskbedömningar går att följa i brukarens/patientens HSL-journal. BPSD registrering görs på samtliga brukare på våra demensenheter. Registreringen identifierar beteenden som är en risk för att brukarens välmående och interaktion med övriga brukare.

Funktionsnedsättningsområdet Riskanalyser genomfördes inför sommaren för att säkerställa driften och minimera påverkan av eventuell extremvärme, lägre sjuksköterskebemanning och brist på vikarier eller ordinarie personal. Riskanalys genomförs kontinuerligt inför inflytt av nya boende i syfte att se vad verksamheten särskilt behöver tänka på så den nya boenden samt de som redan bor där får ett så bra stöd som möjligt. Riskanalyser är även genomförda inför införandet av Intraphone i verksamheten.

Hemtjänsten Riskanalyser görs vid förändringar för att kunna förutse de risker som förändringen kan medföra. Riskanalysen möjliggör ett förebyggande arbete och bidrar till att oönskade händelser inträffar igen. Utifrån den riskanalys som gjorts upprättas handlingsplaner som sen följs upp. Enhetscheferna arbetar hela tiden med att identifiera risker och förebygga risker i arbetet. Några exempel på de riskanalyser som är gjorda är en riskanalys för borttagandet av delade turer, riskanalys över att köra mottagare i kommunbil, riskanalys inför sommaren både utifrån låg bemanning, värme och platsbrist inom regionen.

Individ och Familj Inom Biståndsenheten har flera riskanalyser genomförts. En har utgått från förändringar av mötesstrukturen gällande interna övergripande samverkansmöten. Det ledde bland annat till att ett samverkansmöte togs bort och ersattes med andra mötesforum och nya rutiner togs fram. Förändringen kommer att följas upp i närtid. På Biståndsenheten har även en riskanalys genomförts utifrån bemanningssituationen på enheten "*Konsulter i verksamheten vid*

⁸ Riskanalys och händelseanalys. SKL. (2015). ISBN: 978-91-7585-237-9

sjukfrånvaro, vakanser". Utifrån en upplevd risk med att ha många konsulter på enheten och få ordinarie handläggare, startades ett arbete med att säkerställa en god arbetsmiljö och god kvalitet i handläggningen i avsaknad och ordinarie personal. I handlingsplanen framkommer att en god introduktion till konsulter och nya medarbetare är viktig och att introduktionsplanen ska följas.

Vidare arbetar Biståndsenheten med att tydliggöra handlägningsprocesser i rutinerna så att det underlättar för ny personal att lära sig arbetet. Biståndsenheten har även upprättat en risk- och konsekvensanalys utifrån ett behov av att omfördela arbetsuppgifter mellan handläggarna "*Omorganisation Arbetsfördelning*". I handlingsplanen framkommer att det i rutinerna tydligare behöver framgå vilka förväntningar som finns på vem som gör vad och hur hantering av ärenden sker vid medarbetares frånvaro.

En kontorsövergripande riskanalys genomfördes under hösten 2023 som en del av arbetet med årshjulet för kvalitet och utveckling och inför verksamhetsplaneringen 2024. Riskinventeringen är tänkt att ligga till grund för arbetet med planering inom hela kontoret och den kvalitetsutvecklingsplan som är tänkt att samordna kontorsövergripande aktiviteter.

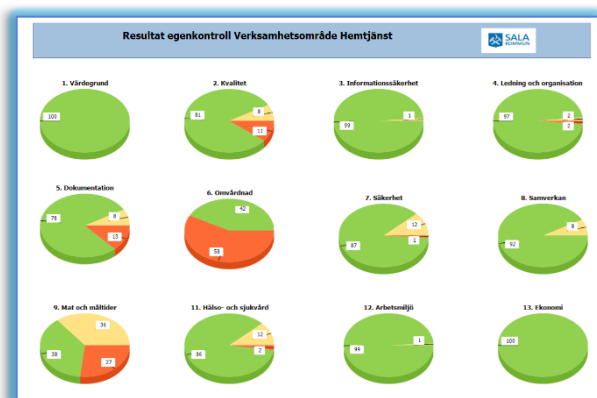
Riskinventeringen genomfördes med samtliga verksamhetschefer och nyckelpersoner där varje identifierad risk skattades för sannolikhet och allvarighet. Detta har lett fram till en fram till sammanlagda riskvärden per risk och resultatet är sammanställt i ett riskregister. Höga riskvärden är identifierade i samband med ekonomi och krisberedskap. Nästa steg är att fortsätta jobba med åtgärder för att begränsa riskernas effekter på verksamheten.

Egenkontroller

Egenkontroller är en av de viktigaste delarna i det systematiska kvalitetsarbetet och fyller syftet att säkra kvaliteten i verksamheten⁹. Under 2023 låg mer fokus på arbetet med egenkontroller inom hela kontoret och förståelsen ökade för att en mix av olika egenkontrollerande åtgärder behöver finnas på olika nivåer i organisationen. Egenkontroller kan utformas på flera olika sätt, exempelvis genom verksamhetsnära löpande granskningar av statistik, handläggning eller journaler, eller en mer samlad egenkontroll på övergripande nivå med exempelvis checklistor eller aggregerad statistik.

På övergripande nivå har egenkontrollen fram tills föregående år genomförts på samma sätt och med samma frågor sedan 2018. Varje enhetschef får uppdraget att besvara egenkontrollen i samarbete med sina medarbetare. Alla verksamheter har haft samma frågor i en form av checklista alldeles oavsett om de är tillämpliga eller inte på den specifika enheten. Det har till slut inneburit att kontoret fått många svar i kategorin *ej relevant* i uppföljningen.

Det fanns därför ett uppdämt behov av revidering, både av frågorna som ställdes

Figur 6 Nya dashboards i egenkontrollen som ger en överblickbar bild. Här hemtjänstens resultat.

⁹ 5 kap 2 § SOSFS 2011:9

och deras antal och differentiering, för att inte tala om den svårtillgängliga grafiken i QPR.

Under 2023 kortades egenkontrollen ned något och frågorna differentierades utifrån verksamhetsområdenas uppdrag. Grafiken förtydligades för

bättre användarvänlighet så att chefer och medarbetare i organisationen lättare kan se och analysera resultaten. För första gången har kontoret **100 %** svarsfrekvens!

Eftersom frågorna differentierats utifrån respektive verksamhet går det inte längre att aggregera resultatet på övergripande kontorsnivå, utan slutsatser får dras utifrån svaren som inkommit från verksamhetsområdena.

Verksamhetsområde	Utmaning/förbättringsområde
SÄBO	Omvårdnad
Funktionsnedsättning	Hälso- och sjukvård
IFO	Ledning, informationssäkerhet
Hemtjänst	Omvårdnad, nutrition
HSL	Dokumentation

Varje verksamhetsområde har utmaningar där arbetsätten kan förbättras, men vi ser att arbetsätten kring omvårdnad är ett viktigt utvecklingsområde.¹⁰

Brukarundersökningar

Öppna jämförelser och Äldreguiden Varje år gör Socialstyrelsen två viktiga undersökningar för Vård och omsorg. Den ena är *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen*, som besvaras av cirka 110 000 personer som har hemtjänst eller bor på äldreboende, och den andra är *Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård* som besvaras av ansvariga för hemtjänstverksamheter och äldreboenden. Uppgifterna i Äldreguiden baseras på svaren i dessa undersökningar.

Enhetsundersökningen om äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård är en undersökning där hemtjänstverksamheter och särskilda boenden besvarar frågor om sin verksamhet inom vård och omsorg om äldre. Syftet med undersökningen är att skapa underlag för verksamhetsutveckling på lokal nivå. Under våren 2023 fick alla särskilda boenden och hemtjänstverksamheter i Sverige möjlighet att svara på enkäter om sin verksamhet. Resultaten redovisas i form av indikatorer och mått och är lättillgängliga från Socialstyrelsens hemsida¹¹

¹⁰ För en sammanställning per kategori och verksamhetsområde se bilaga längst bak i dokumentet.

¹¹ [Söker du äldreboende eller hemtjänst? - Äldreguiden \(aldreguiden.se\)](https://aldreguiden.se)

Lokala brukarundersökningar

Funktionsnedsättningsområdet Inom Vård- och omsorgskontoret är det bara Funktionsnedsättningsområdet som årligen genomför olika typer av egna brukarundersökningar (2024 startar även IFO). Brukarinflytande är en central fråga inom FO. Man genomför varje år lokala Pict-O-statenkäter inom daglig verksamhet, LSS, boende med särskild service LSS.

Pict-O-Stat är ett enkätverktyg som använder sig av Pictogramsymboler, fotografier, inspelat tal och film för att presentera och förtydliga frågeställningar och svarsalternativ för personer med olika former av kognitiv funktionsnedsättning. Resultatet från enkäterna jobbar verksamheten vidare med under påföljande år. För 2023 var utvecklingsområdena att *höja deltagarantalet på enkäten, öka kunskapen om hur kan lämna synpunkter och klagomål* samt att *öka antalet som upplevt att det varit med och bestämt det som står i sin genomförandeplan*. Ett resultat av att ett av utvecklingsområdena i enkäten var öka kunskapen om hur du kan lämna synpunkter och klagomål är att frågan om en tillgänglighetsanpassad synpunktshantering gett avtryck i den kommunövergripande arbetsgruppen som arbetat med e-tjänsten för synpunkter och klagomål.

Funktionsnedsättningsområdet arbetar även med regelbunden **brukarsamverkan** via *Förslagets träd* där deltagare från daglig verksamhet träffar enhetschefen. Två stora förändringar genomfördes under 2023 utifrån att deltagare i Förslagets träd tillsammans skrivit ett medborgarförslag till kommunstyrelsen 2018 om att få höja habiliteringsersättningen och att få gratis dagligverksamhetsresor. Det resulterade i höjd habiliteringsersättning från 1 januari 2023 samt gratis resor från 1 juli 2023. Andra delar som utvecklats efter önskemål och förslag från Förslagets träd är bland annat ett litet växthus och odlingsbord till en daglig verksamhet, önskemål om en gemensam rolig grillträff samt att återkommande valborgsfirande hos Silvergruvans dagliga verksamhet.

Brukarrevision och samverkan inom FO Under 2022 genomförde Nationell samverkan för psykisk hälsa, NSPH på uppdrag av Vård och omsorg en brukarstyrd brukarrevision inom verksamheten boendestöd. Under 2023 har verksamheten arbetat med resultatet och en rad olika insatser har startats bla har samverkan med Personligt ombud, NSPH, VIP, kommunens myndighetsutövare inom socialtjänst och Riksförbundet för psykiskt och mental hälsa, RSMH, startats upp i syfte att öka kompetensen om de olika stödjande föreningarna. De har bla resulterat i två träffar där alla brukare inom kommunens socialpsykiatri samt representanter från RSMH bjudits in till träffar.

En samverkan mellan myndighet, personligt ombud och verksamheten har startats och kommer att ha återkommande möten där utveckling och förbättringsförslag ska tas fram i syfte att få en enkel, effektiv samt medborgarvänlig verksamhet. För att öka kunskapen hos brukarna om vilket stöd kommunens verksamheter kan tillgodose delas det regelbundet ut broschyrer om bla vad VoO kan bistå med för stöd. Medarbetarna inom boendestöd har också fått riktad kompetensutveckling för att utveckla sin kunskap bemötande och psykisk funktionsnedsättning. Det har varit digitala enkäter, från Socialstyrelsen, genomförda med alla verksamheter inom socialpsykiatrin. Enkäternas resultat har sedan gått igenom tillsammans med brukarna för att diskutera fram bra åtgärder där sådana behöver göras. Resultaten visar på hög nöjdhet och därför har samtalen tillsammans med brukarna ofta handlat om hur ska vi jobba för att behålla det som fungerar bra i dag.

Boendemöten genomförs på alla boendeverksamheter i verksamhetsområdet för att fånga upp de synpunkter som finns just där samt att även kunna få ut information från exempelvis

ledningsgruppen. Brukarmöten genomförs regelbundet inom socialpsykiatriens sysselsättning där innehållet på sysselsättningen diskuteras och förändras eller förbättras vid behov. Ett exempel är att man på en sådan träff bestämde sig för att genomföra julmarknad 2023.

*Figur 6
Boendestöd!
Bilden från
vänster högst
upp: Ida
Rubinsson
Enhetschef,
Marie Hildor
Westman,
Mariann
Rönnqvist, Frida
Dinani Nedre
raden från
vänster: Jonas
Turtell, Stella
Vänttinen och
Tina Kihlgren*

Uppföljande statistik och indikatorer

Förutom brukarundersökningar deltar vård- och omsorgskontoret i en mängd undersökningar som producerar viktiga nyckeltal och statistik, både nationella, regionala och kommunala studier. Några exempel på källor där data aggregeras är Kolada, Sociala Kompassen, Hemtjänstindex, Öppna jämförelser, Medarbetarenkäten samt olika Kvalitetsregister exempelvis Senor Alert och Palliativa registret. Vi har tillgång till en mängd data och ibland är det svårt att skapa en samlad bild av all denna information som produceras för att få ett kontorsövergripande och tillgängligt transparent underlag för prioritering, samsyn och förståelse för framtidsutmaningar bland både personal och förtroendevalda. Ett pågående utvecklingsarbete är just att samla uppföljningsdata på intranätet där de viktigaste resultaten och analyserna av resultaten av uppföljning kan följas.

Kolada är en öppen och kostnadsfri databas som riktar sig till kommuner och regioner. Den tillhandahålls av den ideella föreningen Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Syftet med Kolada är att öka tillgängligheten och användningen av information som finns i kommuner och regioner. Databasen innehåller över 6 000 nyckeltal, vilket är mått som är lämpade för jämförelser och analys inom kommunsektorn. Kolada ger användare möjligheten att jämföra data mellan olika kommuner, regioner eller grupper av kommuner och regioner.¹² Verktøygen inom Kolada hjälper användare att analysera och visualisera resultat, vilket underlättar beslutsfattande och strategisk planering

KKIK- Kommunens Kvalitet i Korthet är ett nationellt utvecklingsnätverk som omfattar cirka 180 kommuner i Sverige. Det är Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som driver detta

¹² [Jämföraren - Kolada](#)

arbete. KKIK jämför och redovisar resultat inom tre områden som är av stort intresse för invånarna, Barn och unga, Vård och omsorg och Samhälle och miljö. Jämförelserna görs utifrån kvalitets- och kostnadsaspekter. I exemplet nedan går det att följa indikatorer inom VOO med ett medelvärde för de övriga 180 kommunerna.

ID	Nyckeltal	År	Sala	Alla kommuner (Ovägt medel)
U30453	Brukarbedömning individ- och familjeomsorg totalt - förbättrad situation, andel (%)	2020	61.9	76.5
U31462	Ej återaktualiserade vuxna personer med försörjningsstöd ett år efter avslutat försörjningsstöd, andel (%)	2023	89.0	80.3
U31402	Väntetid i antal dagar från ansökan vid nybesök till beslut inom försörjningsstöd, medelvärde	2023	18.0	15.2
N30101	Kostnad individ- och familjeomsorg, kr/inv	2022	5380	4974
U28570	Brukarbedömning boende LSS totalt - Brukaren trivs alltid hemma	2023	100	81.1
U28532	Brukarbedömning daglig verksamhet LSS - Brukaren får bestämma om saker som är viktiga, andel (%)	2023	40.0	75.0
N25018	Kostnad funktionsnedsättning totalt (SoL, LSS, SFB), minus ersättning från FK enl SFB, kr/inv	2022	7318	7801
U23401	Väntetid i antal dagar från ansökningsdatum till första erbjudet inflyttningsdatum till särskilt boende, medelvärde	2023	69.0	64.2
U21401	Personalkontinuitet, antal personal som en hemtjänsttagare med minst 2 besök dagligen möter under 14 dagar, medelvärde	2023	14.0	16.2
U23471	Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - helhetsyn, andel (%)	2023	79.0	77.7
U21468	Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetsyn, andel (%)	2023	93.0	88.1
U23490	Sjuksköterskor/plats i boende för särskild service för äldre, vardagar, antal	2023	0.04	0.05
N20048	Kostnad äldreomsorg, kr/inv 80+	2022	276474	261547

Figur 7 Ur KKIK-Kommunens kvalitet i korthet för 2023

Hemtjänstindex är ett samlat mått på hemtjänstens kvalitet där Sveriges alla 290 kommuner finns med. Indexet ger en samlad bild av hemtjänstens kvalitet i kommunerna och bygger på 71 befintliga indikatorer och nyckeltal från olika datakällor, främst från Socialstyrelsen.

¹³Indexberäkningarna görs av det statliga forskningsinstitutet RISE, och avdelningen Mäta i samhället. Salas Hemtjänst kommer även i år högt upp på listan över den bästa Hemtjänsten i landet, med en hedervärd 10:e plats nationellt.

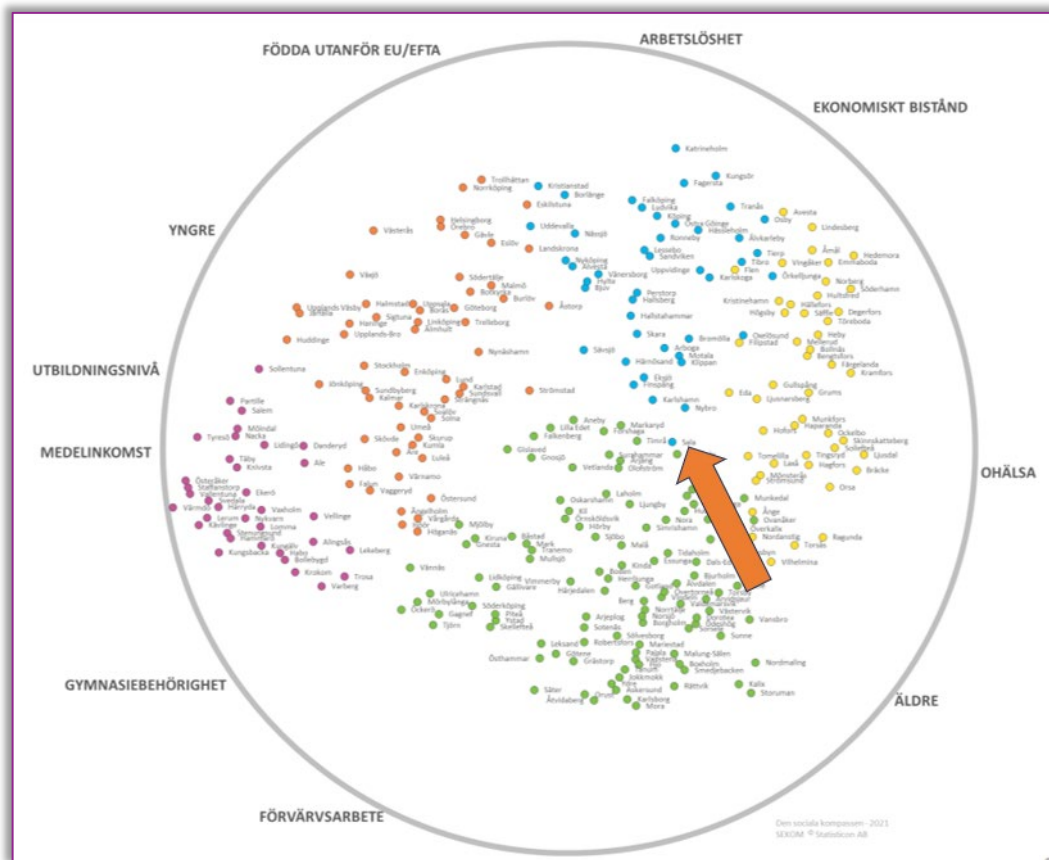
Placering 2023 ▲	Placering 2022 ▲	Resultat ▲	Kommun ▲	Län ▲	Hemtjänst-index 2023 ▲
1	46	Högt	Halmstad	Halland	81.5
2	131	Högt	Växjö	Kronoberg	79.5
3	5	Högt	Jönköping	Jönköping	79.2
4	188	Högt	Helsingborg	Skåne län	78.7
5	218	Högt	Staffanstorps	Skåne län	78.6
6	2	Högt	Varberg	Halland	78.4
7	32	Högt	Lund	Skåne län	77.6
8	16	Högt	Falun	Dalarna	77.2
9	37	Högt	Ljungby	Kronoberg	77.2
10	8	Högt	Sala	Västmanland	77.2
11	50	Högt	Söderhamn	Gävleborg	77.1
12	112	Högt	Ronneby	Blekinge	76.5
13	89	Högt	Järfälla	Stockholm	76.4
14	138	Högt	Huddinge	Stockholm	76.3
15	44	Högt	Salem	Stockholm	76.1

¹³ [Hem - Hemtjänstindex \(hemtjanstindex.se\)](https://hem-hemtjanstindex.se)

Sociala kompassen Varje år tar Statisticon fram en rapport som sätter fokus på Sveriges kommuner och deras relation till varandra. De skapar även kompasser på delområdesnivå för kommuner, regioner och finansiella samordningsförbund som använder den sociala kompassen som ett verktyg i sitt utvecklingsarbete

Sociala kompassen är en samlad analys av flera socioekonomiska egenskaper som syftar till att ge politiker, tjänstepersoner och andra aktörer som är engagerade i samhällsutvecklingen ett nytt sätt att se och förstå statistik om kommunens invånare. I stället för att titta på en variabel åt gången ger den sociala kompassen en visuell helhetsbild, vilket gör nuläge, skillnader och likheter mellan kommuner synliga och tydliga.

Med hjälp av AI placeras kommuner ut i den sociala kompassen utifrån hur de socioekonomiska egenskaperna samvarierar. Kommunerna delas in i fem socioekonomiska grupper ¹⁴ baserat på en sammantagen socioekonomisk likhet och i den fördelningen tillhör Sala kommun den blå gruppen. Nedan exempel på data som är central för kontorets uppdrag, Ekonomiskt bistånd och kommunens ohälsotal i förhållande till riket.

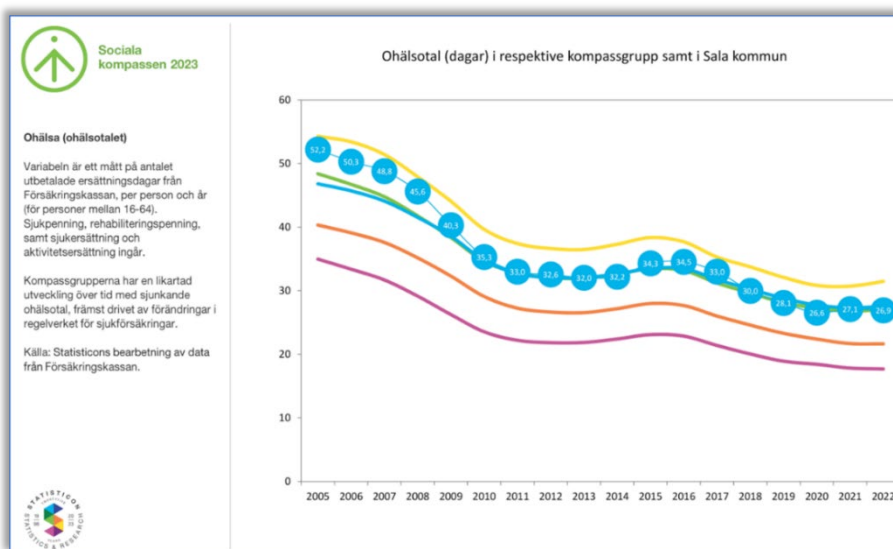
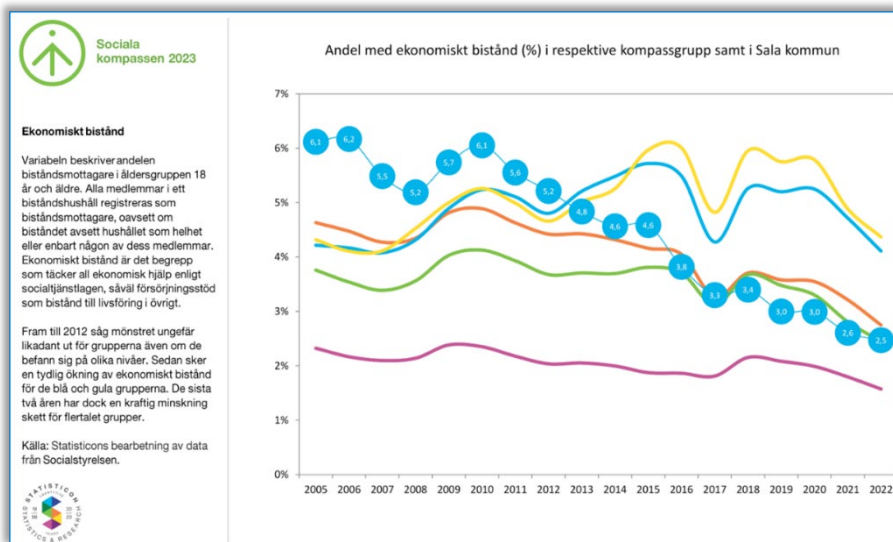
¹⁴ **Lila grupp:** 35 kommuner med hög högutbildningsnivå, hög inkomst och låga ohälsotal. Många barnfamiljer. Exempel på kommuner är Knivsta, Sollentuna, Partille, Vellinge, Danderyd och Mölndal.

Orange grupp: 57 kommuner med mer än 70 procent av landets statliga arbetstillfällen. Industristäder och stora arbetsställen. Utbildningsnivån är hög, och en betydande andel av befolkningen är född utanför EU/EFTA-området.

Grön grupp: 106 kommuner med mycket turism och arbetstillfällen inom tillverkningsindustri och mineralutvinning.

Blå grupp: 87 kommuner med en blandning av egenskaper, inklusive medelinkomst, utbildningsnivå och ohälsotal.

Röd grupp: 16 kommuner med lägre utbildningsnivå, inkomst och högre ohälsotal.

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling

Kompetensförsörjningen är en av de största framtida utmaningarna för Vård och omsorgskontoret som kräver åtgärder på både strategisk och operativ nivå. För att säkra kompetensförsörjningen måste kontoret arbeta med att både attrahera och behålla kvalificerad personal. Det kan vi uppnå genom trygga anställningar, en god arbetsmiljö och möjligheter till utveckling och karriär för medarbetarna.

Ett sätt som kontoret möter framtida utmaningar är genom att investera i utbildning och kompetensutveckling för både befintlig och ny vårdpersonal.

Kompetenscentrum startade upp i oktober 2020, finansierad av ESF-medel, för att sedan övergå i ordinarie verksamhet hösten 2022.

Kompetenscentrum bidrar med den digitala lärplattformen till en kunskapsbaserad organisation där steget till kompetenspåfyllnad är lättillgängligt och kan användas när medarbetaren själv har tid. Under 2023 har utbildningskatalogen kompletterats med 18 nya utbildningar, exempelvis Förebygga och förhindra smitta för chefer, AKK som kommunikationsstöd, Förflyttningskunskap och Palliativ vård.

Figur 9 Kompetenssamordnare Elin Järn. Hon ansvarar för kontorets digitala lärplattform och utbildningssamordningen vid kontoret

Genom kompetenscentrum har ytterligare riktade satsningar gjorts i alla verksamhetsområden avseende kompetensutveckling. Nedan följer några exempel på de utbildningsinsatser som anordnats både internt och via externa aktörer:

Individ och familj

- Mental health first aid – Förta hjälpen psykisk hälsa - 7 medarbetare
- Socialrätt, 15 hp - 3 medarbetare
- Utbildningsinsatsen Hemmaplanslösningar – 10 medarbetare

Medarbetare inom socialtjänstens Öppenvård och Förebyggande team har även utbildats i metoderna Repulse och ACRA/CRA, fått utbildning i Savry Kartläggning samt genomfört utbildningen Hela Barn.

Hemtjänsten

- Socialrätt för arbetsledare 7,5 hp – 1 medarbetare
- Äldre och alkohol, utbildning från Socialstyrelsen, alla teamen på Hemtjänsten ca 200 medarbetare
- Mental health first aid – Första hjälpen psykisk hälsa – 5 medarbetare

Särskilt boende

- Socialrätt för arbetsledare 7,5 hp – 9 medarbetare
- Äldre och alkohol - utbildning från Socialstyrelsen Hemsjukvården/LSS SSK – ca 16 medarbetare
- Utbildningsinsats Social dokumentation – Ekebygården ca 40 medarbetare
- Mental health first aid – Första hjälpen psykisk hälsa - 7 medarbetare
- Vårdsvenska - Ca 20 medarbetar inom vård och omsorg genomför en uppdragsutbildning i vårdsvenska

Funktionsnedsättningsområdet

- Socialrätt för arbetsledare 7,5 hp – 2 medarbetare
- Missbruk och samsjuklighet – 12 medarbetare inom Socialpsykiatri
- AKK – alternativ och kompletterande kommunikation - 132 medarbetare
- Mental health first aid – Första hjälpen psykisk hälsa - 13 medarbetare
- Hälsan spelar roll – kursledarutbildning - 10 medarbetare
- Tidiga tecken - 38 medarbetare
- Supported Employment – 2 medarbetare

En verksamhetsövergripande heldagsutbildning **Att arbeta förebyggande** riktad mot SÄBO, Hemtjänsten och Funktionsnedsättningsområdet har också genomförts för undersköterskor, vårdbiträden, stödassistenter och personliga assistenter. Utbildningsdagen genomfördes i samarbete med Region Västmanlands utbildningsenhet via nätverket Förstärkt kompetens. 40 personer deltog varav 31 medarbetare från Salas Vård- och omsorgskontor. Vårdhygien var den röda tråden under utbildningsdagen och målet med utbildningen var att ge fördjupad förståelse för hygienrutinernas betydelse samt vikten av tidiga och förebyggande insatser för att brukare ska bibehålla en god hälsa. Under föreläsningarna och workshopstationerna fick deltagarna chans att ställa frågor, diskutera utmaningar från sina respektive arbetsplatser samt prova på olika moment kopplat till respektive workshopstation.

Externa leverantörer - LOV

Sedan flera år tillbaka har Äldre- och omsorgsnämnden upphandlat tjänster från två företag gällande olika serviceinsatser inom hemtjänsten. Företagen är skyldiga att arbeta för en god kvalitet precis som alla andra verksamheter inom kontoret. Varje år genomförs egenkontroller även med LOV-företagen, men 2023 års kontroller fick skjutas fram något med anledning av att strukturen för egenkontrollen reviderades under året. Egenkontrollerna kommer genomföras under början av 2024 med mer anpassade frågor än tidigare.

En framgångsrik utvecklingsfråga under 2023 har varit att koppla LOV-företagen till kontorets avvikelshanteringssystem DF Respons för att fånga upp brister och avvikelser på samma sätt som inom övriga verksamheter. På det sättet har kontoret snabbare kunna fånga upp brister och saker som inte fungerar i kommunikationen mellan företagen och kommunen. Det har gett ett underlag för en bättre dialog och samverkan, och vi har numera en fungerande uppföljning av samtliga avvikelser.

Figur 10 Bilder från LOV-utförares hemsidor

VERKSAMHETSUTVECKLING UNDER 2023

Samverkan om Aktivitetsplikt

Under 2023 välkomnade vi **Arbetsmarknads- och Integrationsenheten** till kontorets gemenskap i och med skapandet av den nya Social- och arbetsmarknadsnämnden (SAN). En bättre samverkan stod högt på dagordningen från dag ett.

Arbetsmarknadsenheten och enheten för Ekonomiskt bistånd har under året gemensamt arbetat fram en modell och ett arbets sätt som kallas Aktivitetsplikt. Ett delvis nytt arbets sätt för nämnden och dess verksamheter. Syftet är att fler personer ska få ta del av fler individuellt anpassade aktiviteter för att kunna komma i egen försörjning.

Aktivitetsplikten riktar sig till de individer som uppbär ekonomiskt bistånd och bedöms ha förmåga att genom insatser förflytta sig närmare arbetsmarknaden. Insatsen är individuellt anpassad med ett tydligt arbetsmarknadsperspektiv och tar skälig hänsyn till individens önskemål och intressen. Aktivitetsplikt innebär också att individen aktivt ska vara delaktig i sin planering och ges goda förutsättningar att kunna göra en förflyttning mot arbete eller studier. Progression ska uppvisas genom systematisk uppföljning och mätning. Arbetet påbörjades under hösten 2023 och kommer vara helt i gång under hösten 2024.

Figur 11 Ny enhet och nya kollegor inom Vård- och omsorgskontoret under 2023! På bilden visar Joakim Stål, chef för Arbetsmarknads- och Integrationsenheten hur arbetet med aktivitetsplikt är tänkt att implementeras

Omställningen till Nära vård pågår

Omställningen till Nära vård är en regeringsreform och en strategisk förändring inom svensk hälso- och sjukvård som syftar till att möta de demografiska utmaningarna och de förändrade livsmönstren i samhället. Omställningen beskrivs som lika stor som när vi en gång skapade vårt välfärdssystem, som alltså nu behöver ställas om i grunden. Satsningen berör alla åldrar men ett stort fokus ligger på de äldre eftersom den gruppen ökar så pass mycket. Vi blir färre i arbetsför ålder som ska ta hand om allt fler äldre med stora vård- och omsorgsbehov. Förutom att vi har färre händer i verksamheten så uppstår också en kompetensbrist.

För 30 år sedan sköttes hälften av all hälso- och sjukvård på sjukhus, men med den medicinska utvecklingen så kan man idag behandla svåra sjukdomstillstånd som inte tidigare gick och många lever med sina sjukdomar under en lång tid. Det tillsammans med en ökande ohälsa i befolkningen gör att behoven är andra än de som kräver vård på sjukhus, men vårt hälso- och sjukhusystem är fortfarande byggt för vård som den såg ut för länge sedan.

Det är en vanlig missuppfattning att hälso- och sjukvård bara bedrivs i regionens regi. Kommunens hälso- och sjukvård är också en del av primärvården och är idag en stor vårdgivare där 30% av all hälso- och sjukvård i landet bedrivs i hemsjukvården och på våra särskilda boenden, men gäller även sjukvård för psykiatriska tillstånd, missbruk och beroende.

Utifrån den demografiska utmaningen och eftersom mycket av den vård som behöver ges bäst utförs utanför sjukhusen, så behövs en förändring i vårt sätt att se på sjukvård. Vi behöver arbeta hälsofrämjande, proaktivt och tänka egenvård i första hand. Vi behöver också se personerna som en aktiv och delaktig partner i sin egen hälsa och förflytta insatserna från slutenvård till mer öppna vårdformer. Det kräver mycket bättre samordning av vården, och det kräver att den behöver utgå från individen, vara personcentrerad. Samverkan behöver ske inte bara med regionen och mellan våra verksamhetsområden internt, utan även med andra förvaltningar inom kommunen som blir berörda exempelvis utbildningsförvaltningen och central förvaltning.

Nationellt, inom Västmanlands län och i kommunen pågår omställningen av hälso- och sjukvården. Sedan tidigare har arbetet med ett mobilt team startat och varit i gång sedan 2021.

Under 2024 går arbetet vidare bland annat med implementering av länsgemensam överenskommelse om samverkan för vuxnas hälsa sk. VUS-grupper, och arbetet med en ny kommunövergripande handlingsplan för suicidprevention där en lokal handlingsplan kommer att tas fram i början av 2024.

Figur 12 Visar varför omställning till Nära vård? Figur 14 Visar målbilden för omställningen till Nära vård- dit ska vi

Satsning på den palliativa vården

Den palliativa vården är en central del i omställningen till Nära vård, där fokus ligger på att ge patienter och deras närstående den bästa möjliga vården i livets slutskede när botande behandling inte längre är möjlig. Målet är att lindra symtom, minska lidande och förbättra livskvaliteten under den sista tiden i livet. Palliativ vård fokuserar på helheten och tar hänsyn till fysiska, psykiska, sociala och existentiella aspekter.

Vård och omsorgskontoret har under 2023 tagit fram en omfattande handlingsplan för arbetet med den palliativa vården. Det innefattar bland annat en övergripande rutin för palliativ vård med utgångspunkt i det palliativa vårdförloppet, och att palliativa ombud ska finnas i alla verksamheter och på alla nivåer inom vård- och omsorgskontorets verksamhet.

Samarbete mellan Dagverksamheten på Jakobsbergsgården och Rehabteamet

Fysioterapeuter i kommunens Rehabteam träffar kontinuerligt patienter med rörelsehinder och ett långvarigt behov av stöd med träning. De här patienterna är ofta ensamma och isolerade i sina hem. Ur detta uppstod en idé om att prova ett nytt arbetssätt.

En träningsgrupp startades av fysioterapeuterna för att hjälpa patienter att komma hemifrån och samtidigt bli del i en grupp. Oro och rädsla efter ibland lång isolering, till exempel rädsla för hur det ska fungera med toalettbesök, förflyttningar, interaktion med andra var något man jobbade med

Genom att låta patienterna genom gruppträning få sitt träningsbehov tillgodosett och få vistas i ny miljö, samtidigt som Rehabteamet skulle kunna hjälpa flera patienter samtidigt och inte behöva åka runt till patienterna, skulle både tid och resurser skulle kunna sparas och ge mervärde till patienterna.

Efter klartecken påbörjades planeringsarbetet i augusti 2023. Ett samarbete mellan kommunens Rehabteam och Jakobsbergsgårdens dagverksamhet inleddes. Efter att projektet riggats bjöd sju patienter in för att delta i träningsgruppen. Kriteriet för deltagande vara ett långvarigt rehabiliteringsbehov där Rehabteamet har pågående insatser. Deltagarna skulle också ha glädje av att vara del i en grupp och inte vara äldre än 75 år.

Figur 13 Laguppställningen i Rehabteamet! De var så många på bilden så namnen kom inte med

Stadsbidrag användes för att finansiera träningsutrustning. Vikter och anpassade balansredskap köptes in lämpliga för målgruppen.

Träningen utfördes en gång/vecka, 2 timmar per tillfälle, under tio veckor. Gruppen samlades vid Jakobsbergsgårdens dagverksamhet. Innehållet planerades för att passa den enskildes behov och med olika sociala inslag för att stärka gemenskapen. Exempel på innehåll har varit gångträning, förflyttningsträning upp och ner från golv, trappträning, balansträning, styrketräning, hand- och armträning, boxning, konditionsträning på cykel eller med hjälp av

redskap. Deltagarna fick möjlighet att prova träningsformer som de inte provat tidigare, eller som inte hade varit möjligt att prova i hemmet. Efter några träningstillfällen erbjöds aktiviteter i grupp, exempelvis pingis och bowling,

Viss förbättring av fysiska förmågor har påvisats, exempelvis förbättrad gångförmåga hos flera av deltagarna. Fem deltagare förbättrade märkbart sin gångförmåga. Den största vinsten har varit i den sociala gemenskapen. Deltagare som vid träningsstart var socialt osäkra har uttryckt glädje över gruppen och att få komma hemifrån.

Samarbetet mellan personalen på Dagverksamheten på Jakobsbergsgården och Rehabteamet har varit mycket givande. Olika kompetenser har fått lyftas fram och genom att dela kunskap och erfarenheter har vi lärt av varandra och utvecklats i våra yrkesroller. Det finns en önskan om att få fortsätta konceptet även under 2024.

Flyttlass - Ålängan till Bergsmansgatan

Januari 2023 påbörjades det intensiva arbetet med flytten av Äldreboendet Ålängans verksamhet till Bergsmansgatan 30, samtidigt som avvecklingsplanen av verksamheten på Ålängan påbörjades. Arbetsgrupper av medarbetare tillsattes för delaktighet och utformning av kommande verksamhet och för den kvarvarande verksamheten på Ålängan. Rutiner, arbets sätt, strukturer och organisation skulle beslutas och själva flytten planeras. Ett stort och utmanande arbete som nu kan summeras i ny fantastisk verksamhet med hög kvalitet trots flera oväntade motgångar under arbetets gång

En mängd fastighetsbekymmer på Bergsmansgatan 30 uppstod i samband med flyttprocessen. Först visade det sig att det fanns lägenheter som var vattenskadade, vilket omedelbart behövde åtgärdas, och i mars efter provtagning av vattensystemet uppdagades en kraftig legionellatillväxt med en kemisk sanering av vattenledningarna som följde. De vattenskadade lägenheterna började återställas.

Men så till slut, i maj gick första flyttlasset från Ålängan och 18 lägenheter fylldes på. I slutet av augusti visade det sig att ny legionellatillväxt uppdagats vilket krävde ny sanering, nya riskbedömningar med handlingsplaner och åtskilliga provtagningar som följde. Den 12 september gick flyttlasset till den sista delen av verksamheten från Ålängan och enligt plan så var Ålängan tomställd på verksamhet till den 1 oktober.

Under december var verksamheten återigen i gång med aktiviteter för de boende. Provtagning för att bevaka legionella fortsätter att ske kontinuerligt.

Verksamhetsutveckling med stöd av IT och Digitalisering

Digitaliseringen är utpekad som en avgörande faktor för Vård- och omsorgs framtida förmåga att fortsätta leverera välfärd till medborgarna med god kvalitet. Man brukar säga att den digitala transformationen troligen är en större samhällsförändring än vad industrialiseringen innebar, vilket säger en del om digitaliseringens potential och möjligheter. Alltmer hamnar fokus på **RPA** (Automation) och **AI** (artificiell intelligens) i diskussionen om den digitala transformationen¹⁵.

¹⁵ **Robotic Process Automation (RPA) och Artificiell Intelligens (AI)** är två olika tekniker som används inom IT och automatisering.

RPA är tekniker som automatiserar förutsägbara, repeterbara och förutsägbara och regelbaserade processer.

RPA kräver att en mänsklig expert har hårdkodat ett script eller workflow i ett system. Exempel på användning: automatiserad process för ekonomiskt bistånd, läkemedelsrobotar, nattillsyn via kamera

Men digitalisering kräver också genomgripande förändringar av arbetssätt och organisation, det är inte bara att arbeta på som tidigare och tänka att man bara flyttar in befintliga arbetssätt i ett digitalt system. Det förhåller sig snarare tvärtom, det är ju nya smartare arbetssätt som måste till och där kan tekniken stödja oss. Digitalisering är ett kvalitetsarbete som kräver kompetens och strategiskt ledarskap. Innan det påbörjas en digital omställning är det nödvändigt att förstå verksamhetens specifika behov och utmaningar. Det behöver identifieras vilka områden som är lämpliga att effektivisera genom digitalisering, och på vilket sätt tekniken kan stödja personalen och brukarna. Det är också viktigt att alla berörda parter av ett system involveras tidigt i utvecklingsprocessen, annars riskerar vi att få system som inte är användarvänliga eller inte levererar så effektivt som vi tänkt. Vi behöver också tidigt säkerställa att personuppgifter hanteras på ett säkert sätt.

Något som alltmer blir en angeläget för kontoret är **Välfärdsteknik**. Välfärdsteknik är digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka tryggheten, stimulera aktivitet, delaktighet eller självständighet för personer med funktionsnedsättning eller som löper förhöjd risk att få det. Målet är att äldre personer och personer med funktionsnedsättning ska kunna leva aktiva, trygga och självständiga liv så länge som möjligt. Det är en viktig komponent inom omställningen till Nära vård.

Vård och omsorgskontoret har de senaste åren kravställt och upphandlat flera övergripande digitala system. Systemen är **Pulsen Combine** som är ett verksamhetssystem för myndighet och utförare, **IntraPhone** som är ett planerings- och dokumentationssystem för utförare, **APPVA**, vilket är ett digitalt signeringssystem för hälso- och sjukvårdsinsatser samt **DF Respons** som är hela Vård- och omsorgskontoret nya avvikelshanteringssystem, inkluderat LOV-utförare.

Inom Administrativa stödenheten förvaltas även ett stort antal ytterligare system såsom **Cosmic**, **Cosmic Link**, **Add Secure**, **Siths e-ID**, **Svensk E-Identitet** och **QPR/Ledningssystemet**. Enheten arbetar för ett smidigt underhåll, uppdaterade förvaltningsplaner kring behov, ekonomi och avtalsslängd

Under 2023 initierades en ny upphandling för avtal som löpt ut kring personlarm eller överfallslarm, trygghetslarm inom hemtjänsten och särskilt boende. Kontoret har också omvärldsbevakat och startat upp ett arbete med en ny e-tjänst inom ekonomiskt bistånd.

IntraPhone planeringssystem är infört på bredden Under 2023 infördes planeringssystemet IntraPhone på bred front inom Särskilt boende och Funktionsnedsättningsområdet. Systemet innefattar ett mobilt arbetssätt med planering, insatsregistrering samt digitala genomförandeplaner som upprättas via surfplatta hemma hos brukaren. Medarbetaren kan nu arbeta där denne befinner sig med både dokumentation, genomförandeplan och insatsregistrering. Enhetschefen får stöd i och med planeringen och kan se brukartid, bemanning som faktiskt krävs, och hur man kan arbeta med bemanning i förhållande till ekonomi och schemaläggning.

Att använda sig av planeringssystemet ger verksamheterna kvalitetssäkring och trygghet i att de planerade insatserna faktiskt utförs. Det ger på sikt även värdefull information och uppföljningsdata om exempelvis vårdtyngden på boendena. För alla medarbetare har detta

AI (Artificiell Intelligens) är mer komplext och efterliknar mänsklig kognition och kan utföra uppgifter som inlärning, resonemang, objektigenkänning, mer komplexa och subjektiva arbetsuppgifter, språkbehandling, analys och beslutsfattande. Exempel på användning: Hälsomonitorering i hemmet, chatbotar

inneburit att det blivit tydligare vad som skall utföras under varje arbetspass, inkluderat alla kringsysslor. Implementering pågår fortfarande en bit in i 2024 för samtliga verksamheter, men vi är på god väg.

Hantering av känsliga personuppgifter Under slutet av 2023 identifierades ett behov av en översyn av hantering av känslig information och personuppgiftsbehandling. Initialt utgick arbetet från de personuppgifter som hanterades i Teams efter att det uppmärksammades att Microsoft Teams användes felaktigt för att behandla och överföra personuppgifter. I samråd med IT gick verksamhetsrepresentanter igenom de system som kontoret har till förfogande samt hur ett utvecklingsarbete skulle kunna läggas upp.

En inventering genomfördes med representanter från alla verksamhetsområden under ledning av MAS och utvecklare från enheten för Administrativt stöd. Inventeringen visade ett omfattande behov av åtgärder för att kvalitetssäkra informationshantering och personuppgiftsbehandling inom Vård- och Omsorgskontorets verksamheter. En handlingsplan ska presenteras i början av 2024 och arbetet planeras fortsätta under 2024 för att Sala kommun som vårdgivare ska upprätthålla principerna kring tillgänglighet, riktighet, konfidentialitet och spårbarhet i enlighet.

Under 2023 har kontoret påbörjat arbetet kring **SEFOS** – ett system för säker e-post, fax och digitala möten. Implementeringen pågår och licenser delas ut till de verksamhetsrepresentanter där ett behov av säker e-posthantering finns. Nytt är också att vi följer upp personuppgiftsincidenter inom ramarna för avvikesystemet **DF Respons**

Kontorsövergripande arbete med Våld i nära relation

En satsning har under året skett inom området Våld i nära relation, VIR. Socialnämnden har inom en kommun enligt 3 kap. 1 § SoL en lagstadgad skyldighet att agera och ge stöd till våldsutsatta personer och deras närstående samt att verka för att förövare upphör med sitt beteende.

Genom bättre samordning inom kontoret kan vi erbjuda snabbare och mer sammanhängande insatser med helhetssyn på individen och jobba effektivare med våra resurser. VIR-samordnare deltar i olika externa samverkansmöten med exempelvis Kvinnojouren, Norra länsdelarna, samordnare i Västmanlands län, Länsstyrelsen och Ungdomsmottagningen.

Under 2023 har arbetssätten har setts över och resulterat i både nya rutiner och en stor utbildningsinsats inom hela Vård- och omsorgskontoret (se kompetensutveckling)

Exempel på ytterligare utveckling är:

- En intern granskning av våldsärenden inom Vuxenenheten samt Barn- och ungdomsenheten vilket resulterat i en handlingsplan för utveckling av myndighetsarbetet
- En kartläggning av personalens kompetens inom området Mäns våld mot kvinnor är genomförd
- Gemensamt med Västerås stad startat lär-grupper för att hålla kvar kompetens inom riskbedömningsverktygen SARA och Patriark
- Ny tydlig information på hemsidan på Sala.se gällande Hot och Våld och Koll på soc
- Medverkan i framtagande av nytt metodstöd, inom Funktionsnedsättningsområdet tillsammans med Myndigheten för delaktighet

Grattis Björkgården 100 år!

Björkgårdens 100-åriga historia som äldreboende firades kungligt med festlunch för både de boende, särskilt inbjudna närstående och personalen i oktober 2023. Efter välkomnande med skål i bubbel serverades en tre-rättersmeny komponerad av kökschef Jens Torsell. Efter tal av verksamhetschef, Malin Johansson samt av enhetschef Monica Hjertqvist blev det sång och gitarr för alla gäster.

1923 stod den första byggnaden på Björkgården klar och togs i bruk som äldreboende i september det året. "Hemmet" som det kallades i dagligt tal, hade plats för 28 boende. Den byggnaden revs några år in på 1970-talet. I dag arbetar 57 tillsvidareanställda, timvikarier, och några av kommunens sjuksköterskor på Björkgården. Hemtjänstgruppen i Västerfärnebo utgår också härifrån.

Figur 15 Boende Anna Rosén firade Björkgårdens jubileum med sina döttrar och med från personalen var bland annat sett från vänster Isabel Silversten och Marie Andersson. I mitten gamla Björkgården från 1923

PRIORITERADE UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR 2024

Krisberedskap i hela organisationen - KHOSS

Befolkningsutvecklingen i hela världen bromsar in. Många länder får en allt äldre befolkning och mindre barn föds, vilket påverkar ekonomier och samhällsstrukturer. Detta bidrar till nya geopolitiska spänningar i världen. Krig pågår i vårt närområde. Den tekniska utvecklingen går snabbt och det som vi betraktade som science fiction igår är verklighet idag, cyberattacker blir allt vanligare. Vålfärdsbrottslighet ökar och infiltrerar våra system som är till för att skydda de svaga. Kommunal hälso- och sjukvård samt socialtjänst är verksamheter där beredskapen måste förstärkas med anledningen av de nya yttre hoten. Erfarenheter från pandemin vårvintern 2020 har också påskyndat behovet av att stärka beredskapen.

KHOSS (Kommunal Hälso- och Sjukvårdens och Socialtjänstens beredskap) är ett viktigt initiativ för att stärka krisberedskapen inom den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att stödja kommunerna i det här arbetet. Arbetet är avgörande för att säkerställa att kommunerna är väl förberedda för eventuella kriser och nödsituationer.

Inom vård och omsorgskontoret har arbetet kommit i gång genom att en samordnare i kvalitetsteamet är utsedd (utvecklare). Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela statsbidragen för genomförandet. Ansökan ska vara inkommen till Socialstyrelsen senast 6 mars 2024. Efter det påbörjas arbetet med en handlingsplan för hela vård och omsorg.

NUSO – Inför omställning av socialtjänsten och en ny lag 2025

NUSO, som står för Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning, är en studie som genomförs av Sveriges kommuner och regioner (SKR) tillsammans med FoU Välfärd Värmland.

Verksamhetsområde Individ och familj har anmält sitt deltagande i studien. Syftet med NUSO är att skapa ett gemensamt kunskapsunderlag och få en bild av nuläget inför omställningen av socialtjänsten, ett slags kvalitetsregister för socialtjänsten. Studien fokuserar på omställningens resultat och effekter, särskilt inom området barn, unga och familjer. IFO bidrar till datainsamlingen under året, genom enkätstudier och insamling av aidentifierade men spårbara utredningar inom Barn- och ungdomsenhetens verksamhet. Genom att delta i NUSO är Sala kommun med och bidrar till en mer kunskapsbaserad socialtjänst och får möjlighet till analys och jämförelse med andra kommuner. Projektet utvecklar även teknik för att förenkla datainsamling och resultatjämförelser genom verktyget Vaves.

ISU – Individuell Systematisk Uppföljning

ISU är en modell för att skapa en systematisk uppföljning av insatser i socialtjänsten som används av många kommuner som en metod för att arbeta mer kunskapsbaserat. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) erbjuder utbildningar i ISU både nationellt och regionalt samt genom sin lärplattform. I det regionala ISU-nätverket representeras Sala kommun av kvalitetsutvecklare.

Verksamhetschefen i IFO har beslutat att Barn- och ungdomsenheten ska vara pilotenhet och starta upp ISU-modellen i socialtjänsten i Sala kommun. Bakgrunden har sin upprinnelse i en lex Sarahutredning som genomfördes 2023, vilken identifierade ett behov av mer systematisk uppföljning av insatser. Individbaserad systematisk uppföljning handlar om att kontinuerligt beskriva och mäta individers problem, behov, insatser och resultat inom socialtjänsten. Denna information sammanställs sedan på gruppnivå för analys och utveckling av verksamheten.

Under hösten 2023 tillsattes en projektgrupp som har jobbat med avgränsningarna kring projektet. Till ISU-metodiken kopplas ett digitalt verktyg för uppföljning av insatser som heter **Sureg** som administreras av kvalitetsutvecklare, där samtliga ärenden som registreras kommer att kunna följas upp och studeras. I och med att Sureg också har funktionalitet för brukarundersökningar så kommer Barn- och ungdomsenheten även få en systematisk uppföljning av vad klienterna tycker om insatserna som ges. Genom funktioner för statistik i systemet kommer sedan kontoret kunna mäta vilket resultat som insatserna verkligen ger och samtidigt få ett faktabaserat underlag till förbättringsarbetet. Tanken är att modellen ska utökas till ytterligare verksamheter vartefter.

Figur 14 Delar av ISU-projektgruppen inom Barn- och ungdomsenheten, från vänster har vi Maria Ahlgren teamledare, Minna Männikkö Teamledare, Lisa Lundell teamledare och Eva-Lotta Holmberg, Enhetschef. Övriga i projektgruppen som inte är med på bild är Marina Dickfors, Verksamhetschef och projektbeställare, Maria Magnusson, VIR-samordnare, Tina Hultman, Processledare för projektet och fotograf, samt Agneta Bergman Enhetschef

Akademiskt boende på Bergsmansgatan

Ett samverkansavtal har slutits mellan Sala Kommun och Mälardalens Universitet med siktet inställt på Akademiskt boende på Bergsmansgatan 30 från höstterminen 2024. Det akademiska boendet beskrivs utifrån tre perspektiv, forskning, utbildning och samverkan.

Vid ett akademiskt vård- och omsorgsboende ges sjuksköterskestudenter möjlighet att göra sin verksamhetsförlagda utbildning, VFU, i attraktiva akademiska lärandemiljöer med pedagogiska strukturer i linje med Universitetskanslersämbetets krav på kvalitet i högre utbildning.

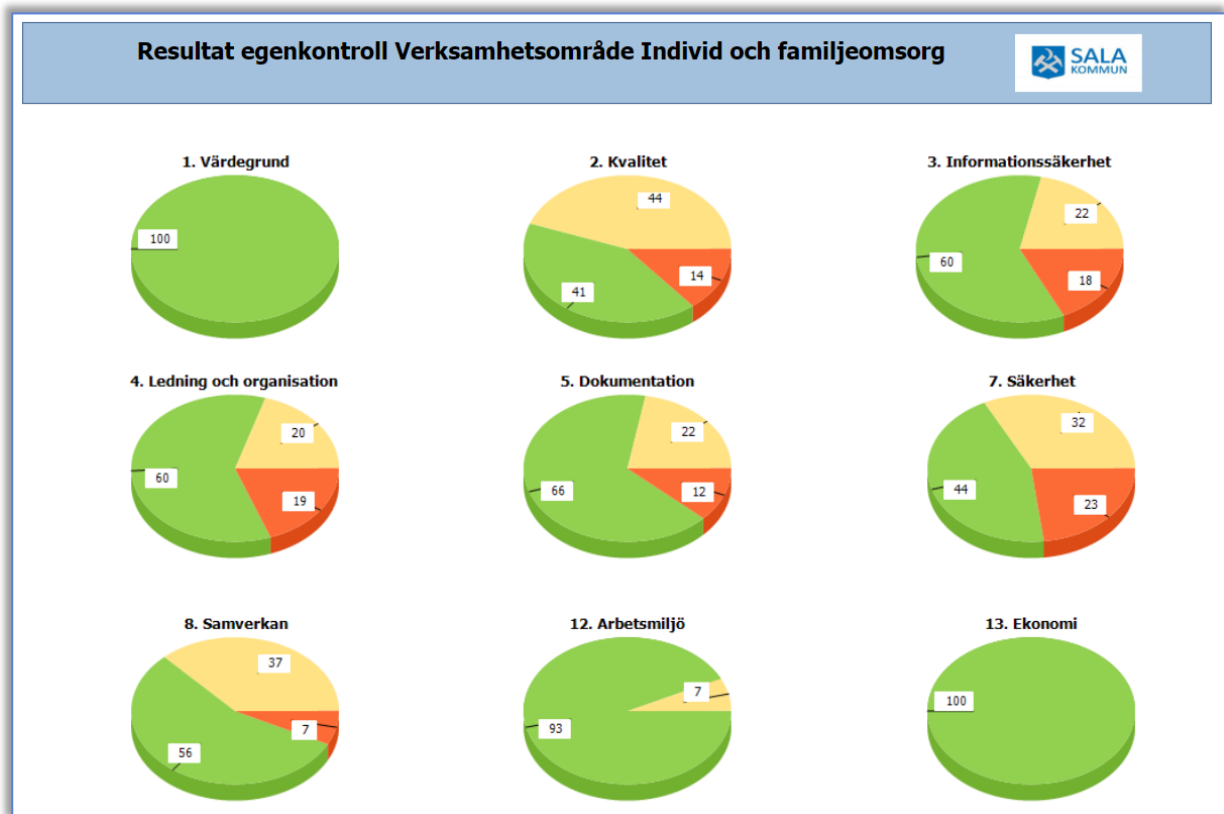
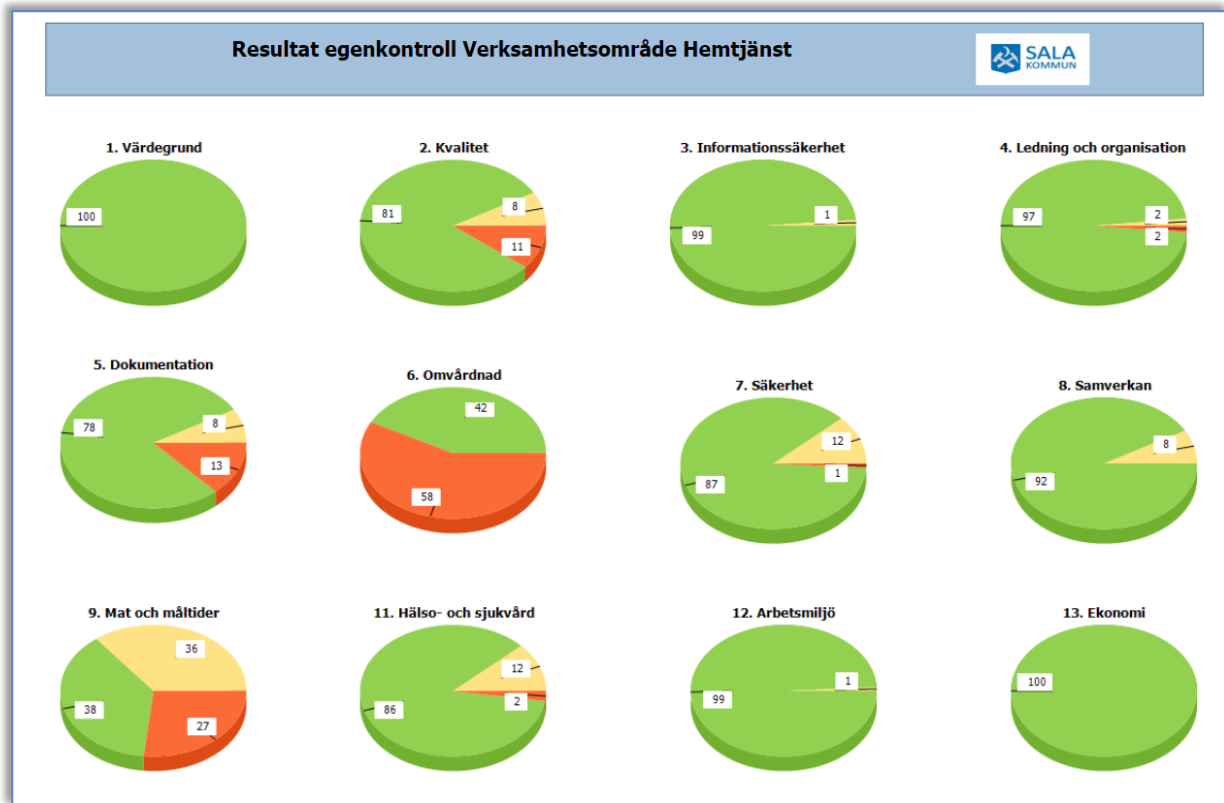
Ett akademiskt vård- och omsorgsboende innebär nära samverkan mellan Sala kommun och Mälardalens universitet i arbetet med att säkra en god vård och omsorg av äldre genom en tydlig forskningsbas som en naturlig del i det dagliga omvårdnadsarbetet. Det innebär spridning och implementering av ny forskning samt stöd till nya forskningsprojekt.

Stöd till kompetensutveckling av omvårdnadspersonalen inom omvårdnad och pedagogik ges genom kontinuerliga utbildningsinsatser. Med andra ord kommer Vård och omsorgskontoret utgöra en arena för högskolepedagogiska projekt där målet är en evidensbaserad Vård och omsorg med siktet inställt på framtiden!

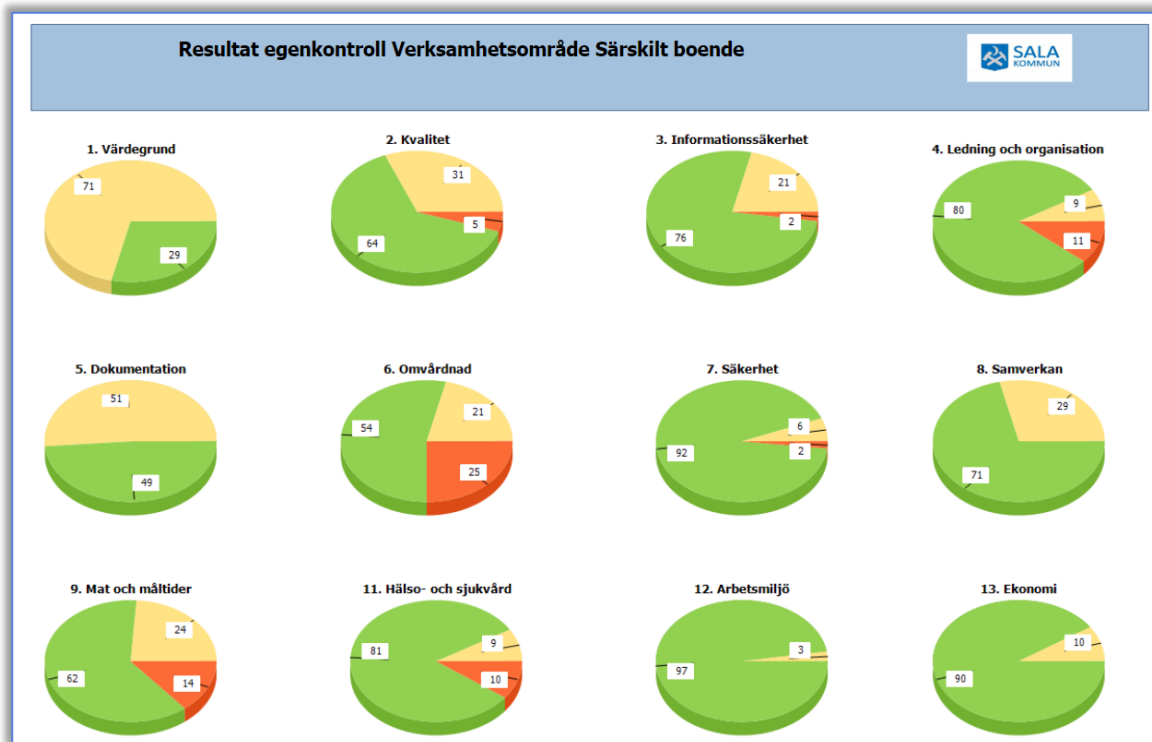
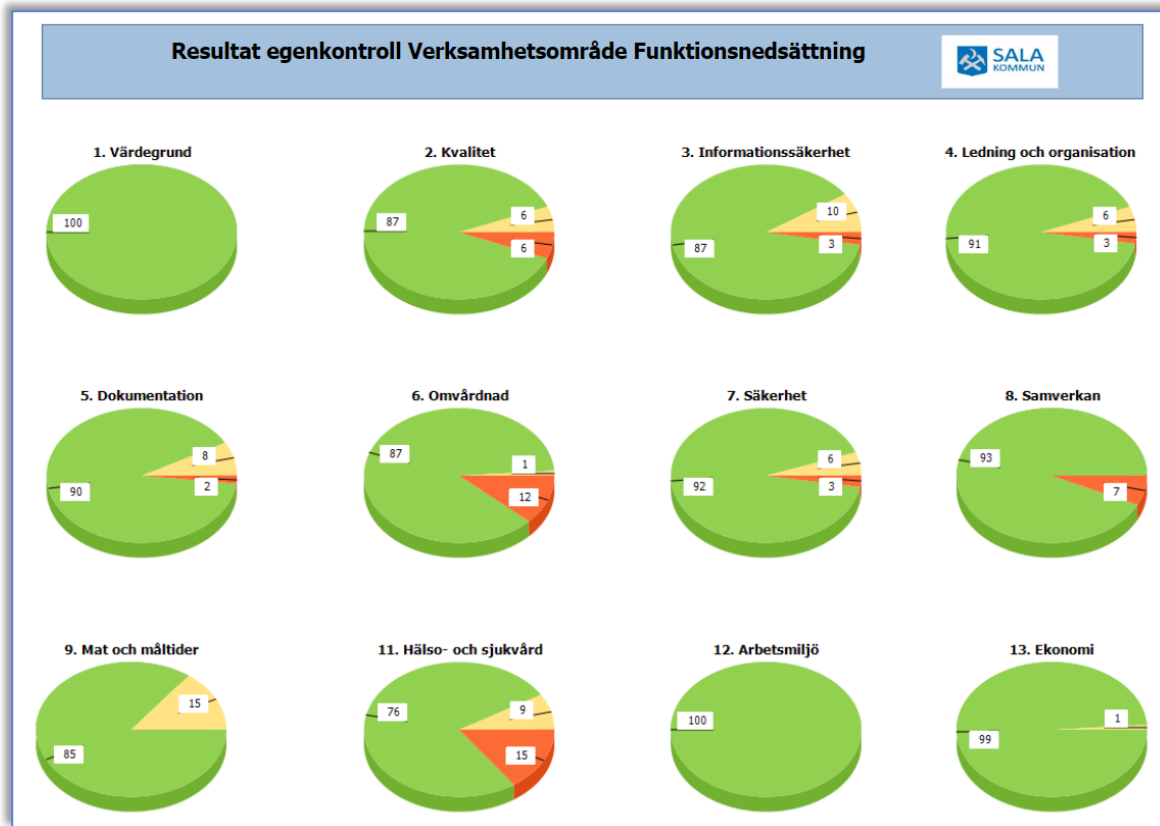

Figur 15 Ett tätare samarbete med universitetet ger en mer kunskapsbaserad verksamhet

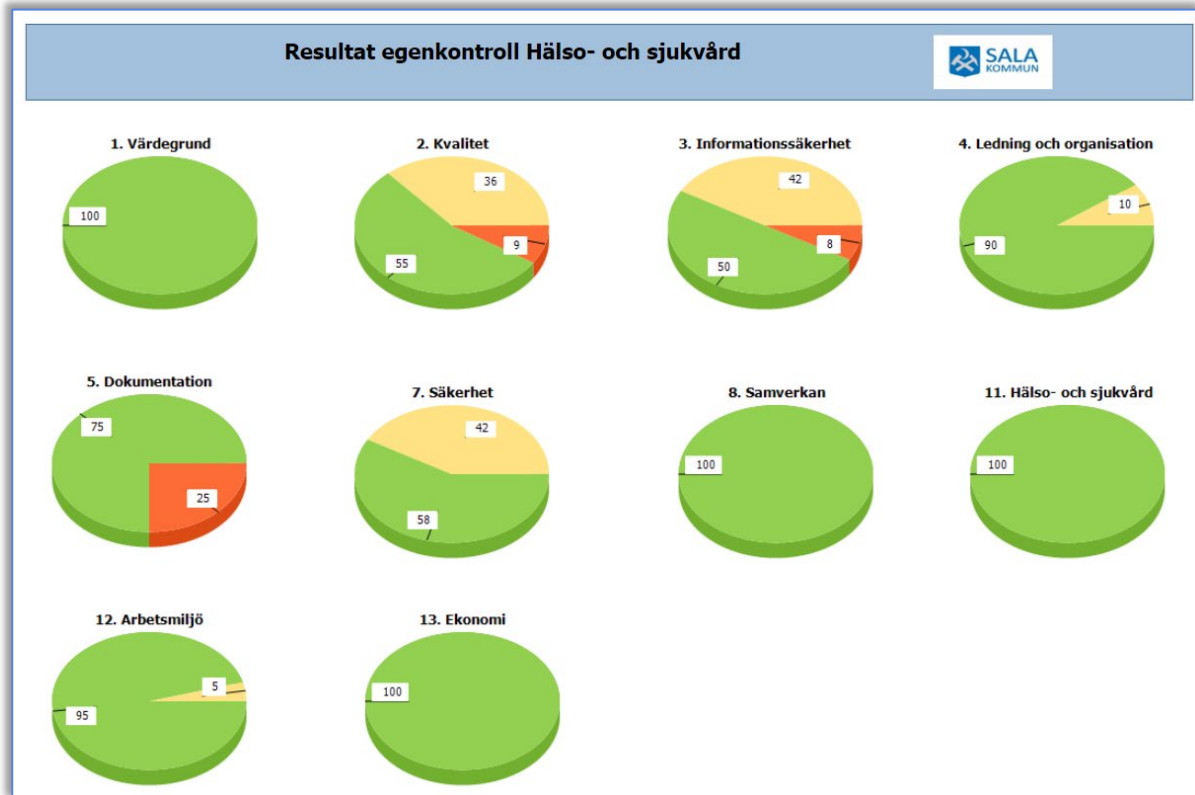
Bilaga Egenkontroll 2023 på övergripande nivå

Bilaga Egenkontroll 2023 på övergripande nivå

Bilaga Egenkontroll 2023 på övergripande nivå

SALA KOMMUN Vård och omsorg

Telefonnummer: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnden

MISSIV

ÄON Yttrande – Regionala utvecklingsstrategin (RUS)

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Tilldelas till Äldre- och omsorgsnämnden förslag till yttrande gällande uppdaterad version av regionala utvecklingsstrategin (RUS) från Region Västmanland.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta,

att anta förslag till yttrande om *Uppdaterad regional utvecklingsstrategi* som sitt eget och översända det till Kommunstyrelsen.

Ingrid Strandman
Socialchef

Bilagor:

- 1 Remiss om uppdaterad regional utvecklingsstrategi för Region Västmanland
- 2 ÄON Tjänsteskrivelse – Yttrande RUS
- 3

Vård och omsorg

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Vård och omsorg

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

Äldre- och omsorgsnämnd

TJÄNSTESKRIVELSE

Yttrande - Uppdaterad regional utvecklingsstrategi

BAKGRUND

Sala kommun är en av remissinstanserna för att lämna synpunkter på förslaget till en uppdaterad version av den innevarande regionala utvecklingsstrategin (RUS), *Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland 2030*.

Uppdateringen har arbetats fram i en bred dialog med länets kommuner, företrädare för näringslivet, lärosäten, folkhögskolor, föreningar, organisationer och civilsamhället.

Region Västmanland har ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet i länet. I uppdraget ingår att ta fram och vart fjärde år uppdatera den regionala utvecklingsstrategin i samråd med länets aktörer och samordna insatserna för genomförandet. Den regionala utvecklingsstrategin, är en övergripande och långsiktig strategi, som pekar ut hur Region Västmanland, kommuner, näringsliv, myndigheter, universitet, folkbildning, föreningsliv och civilsamhälle – tillsammans vill möta regionens utmaningar och utveckla vårt län. Syftet med strategin är att fortsätta utveckla Västmanlands län till en konkurrenskraftig och attraktiv plats för alla.

Social- och arbetsmarknadsnämnden har fått i uppdrag att lämna sitt yttrande till registrator Sala kommun senast den 31 mars 2024. Remissvaret ska ha kommit in till Region Västmanland senast den 15 juni 2024.

NÄMNDENS SYNPUNKTER

1. I remissen till uppdaterad RUS beskrivs ett antal utmaningar på både global, regional och lokal nivå.
- Är de utmaningar som beskrivs relevanta?

Den demografiska utvecklingen, utanförskap, otrygghet, kompetensförsörjning samt god och stabil ekonomisk utveckling är tillsammans med klimatförändringar och minskad biologisk mångfald beskrivs i strategin som vår tids största utmaningar. Nämnden anser att de utmaningar som beskrivs är relevanta.

2. Som tidigare har utkastet tre målområden: Välmående, Tillgängligt och Nyskapande Västmanland. Nytt i remissen är att det har införts en struktur

Vård och omsorg

med nio insatsområden, tre inom varje målområde för att lättare kunna orientera sig. Varje insatsområde följs upp av ett antal indikatorer (Bilaga 1).

- Är strukturen med insatsområden och indikatorer ändamålsenlig?

De nio insatsområden som beskrivs i strategin är *En god och jämlik hälsa, Alla ska få en bra start i livet, Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer, Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet, God tillgång till samhällsservice och tjänster, Säkerställda viktiga samhällsfunktioner, Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet, Ökad forskning, innovation och förnyelse samt Trygghet kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande.*

Samtliga indikatorer som beskrivs bedöms vara relevanta.

Nämnden anser att strukturen med insatsområden och indikatorer är ändamålsenlig.

3. I remissen föreslås handslag/överenskommelsen mellan Region Västmanland och olika aktörer. Handslagen innebär en överenskommelse om vilka eller vilket mål/aktiviteter för att uppnå mål den enskilda kommunen eller aktören kommer att prioritera fram till år 2030.

- Hur ser ni på upplägget med handslag?

Nämnden är av uppfattningen att handslag ger möjlighet till ett fördjupat samarbete och väl utvecklat samspel mellan flera parter och bedöms ge en god grund för att nå uppsatta mål. Nämnden ställer sig bakom förslaget om handslag och överenskommelser som beskrivs i strategin.

4. Ser ni redan nu några konkreta områden som ett handslag mellan er organisation och Region Västmanland skulle kunna handla om?

I dagsläget ser inte nämnden några ytterligare områden som ett handslag skulle kunna handla om.

5. Beskrivs de storregionala sammanhangen på ett sätt som stämmer överens med er syn på utveckling?

I strategin beskrivs avslutningsvis viktiga internationella överenskommelser och strategier som har betydelse för det regionala utvecklingsarbetet och den regionala strategin. Bland annat omnämns Agenda 2030, EU:s gemensamma jordbrukspolitik, nationella folkhälsomål och nationella kulturpolitiska mål.

Nämnden anser att de storregionala sammanhangen överensstämmer med nämndens syn på utveckling.

NÄMNDENS BEDÖMNING

I förslaget till den uppdaterade strategin framkommer att den har tagits fram i bred samverkan och nämnden föreslår att anta yttrande som sitt eget och översända till Kommunstyrelsen.

Från: David Lundgren <noreply@rv.regionvastmanland.se>

Skickat: den 8 december 2023 13:00

Till: Kommun Info <kommun.info@sala.se>

Ämne: Remiss uppdaterad regional utvecklingsstrategi för Västmanlands län

Region Västmanland har arbetat fram ett förslag till en uppdaterad version av den innevarande regionala utvecklingsstrategin (RUS), Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland 2030. Uppdateringen har arbetats fram i en bred dialog med länets kommuner, företrädare för näringslivet, lärosäten, folkhögskolor, föreningar, organisationer och civilsamhället. Förslaget skickas ut på remiss under perioden 8 december 2023 – 15 juni 2024. Vi tar tacksamt emot synpunkter på strategin.

Missiv för remissversion uppdaterad RUS 231208, RUF230251.pdf
293 kB

Remissversion uppdaterad RUS 231208, RUF230251.pdf
1,1 MB

Ser mailet konstigt ut? [Klicka här](#)

Ett livskraftigt Västmanland

Remiss uppdaterad regional utvecklingsstrategi

Remiss uppdaterad regional utvecklingsstrategi för Västmanlands län

Region Västmanland har arbetat fram ett förslag till en uppdaterad version av den innevarande regionala utvecklingsstrategin (RUS), [Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland 2030](#). Uppdateringen har arbetats fram i en bred dialog med länets kommuner, företrädare för näringslivet, lärosäten, folkhögskolor, föreningar, organisationer och civilsamhället. Förslaget skickas ut på remiss under perioden 8 december 2023 – 15 juni 2024. Vi tar tacksamt emot synpunkter på strategin.

[Läs mer](#)

Bakgrund

Region Västmanland har ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet i länet. I uppdraget ingår att ta fram och vart fjärde år uppdatera den regionala utvecklingsstrategin i samråd med länets aktörer och samordna insatserna för genomförandet.

Den regionala utvecklingsstrategin, är en övergripande och långsiktig strategi, som pekar ut hur vi – Region Västmanland, kommuner, näringsliv, myndigheter, universitet, folkbildning, föreningsliv och civilsamhälle – tillsammans vill möta

regionens utmaningar och utveckla vårt län. Arbetet med regional utveckling rör alla i länet.

Hur svarar jag?

Region Västmanland tar gärna emot synpunkter rörande hela dokumentet men vill också få in synpunkter utifrån specifika frågeställningar.

Ange diarienummer **RUF230251** både i ämnesraden och på respektive bifogat dokument. Även kontaktperson för eventuella frågor bör anges.

Vi önskar ert svar senast **2024-06-15**

Frågor?

Vid eventuella frågor är du välkommen att kontakta:

David Lundgren,

Regional utvecklingsstrateg,

Regionala utvecklingsförvaltningen, staben

david.lundgren@regionvastmanland.se

Remisshandlingar och bilagor (längst upp)

- Remissversion av Regional utvecklingsstrategi av Västmanlands län
- Missiv

Dokumenterna finns även på vår webb.

[Läs mer](#)

[Region Västmanland](#) | regionvastmanland.se | [Avprenumerera](#)

Remiss uppdaterad regional utvecklingsstrategi för Västmanlands län

Region Västmanland har arbetat fram ett förslag till en uppdaterad version av den innevarande regionala utvecklingsstrategin (RUS), *Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland 2030*. Uppdateringen har arbetats fram i en bred dialog med länets kommuner, företrädare för näringslivet, lärosäten, folkhögskolor, föreningar, organisationer och civilsamhället. Förslaget skickas ut på remiss under perioden 8 december 2023 – 15 juni 2024. Vi tar tacksamt emot synpunkter på strategin.

Bakgrund

Region Västmanland har ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet i länet. I uppdraget ingår att ta fram och vart fjärde år uppdatera den regionala utvecklingsstrategin i samråd med länets aktörer och samordna insatserna för genomförandet.

Den regionala utvecklingsstrategin, är en övergripande och långsiktig strategi, som pekar ut hur vi – Region Västmanland, kommuner, näringsliv, myndigheter, universitet, folkbildning, föreningsliv och civilsamhälle – tillsammans vill möta regionens utmaningar och utveckla vårt län. Arbetet med regional utveckling rör alla i länet.

Uppdaterad struktur

Strategins vision om *Ett livskraftigt Västmanland* uppnås genom arbete inom de redan tidigare angivna målområdena: Välmående, Tillgängligt och Nyskapande Västmanland.

Inom varje målområde har tre insatsområden identifierats, som i sin tur följs genom ett antal indikatorer (Bilaga 1 i remissversionen). Två indikatorer inom varje insatsområde har, utifrån de utmaningar som identifierats i länet, pekats ut som huvudindikatorer.

Visionen om *Ett livskraftigt Västmanland* tar sikte mot 2030 men gör en utblick mot år 2050, där vi gemensamt vill att Västmanland ska vara ett län som är attraktivt att bo och leva i samt komma till. Ett län som erbjuder god och jämlik hälsa, en bra start i livet, hög livskvalitet och goda livsmiljöer. Ett län där vi blir fler genom att vi kan bo

Kontaktperson David Lundgren, 021-481 82 87, david.lundgren@regionvastmanland.se

Post
Region Västmanland,
Regionhuset, 721 89 Västerås

Besök
Regionhuset, ing 4, Västerås

Telefon (växel)
021-17 30 00
Telefax
021-17 45 09

Organisationsnummer
232100-0172
VAT-nr
SE-232100017201

E-post
region@regionvastmanland.se
www.regionvastmanland.se

och leva i hela länet, har god tillgång till samhällsservice, ett rikt kulturliv och säkerställt viktiga samhällsfunktioner. Ett län med en god ekonomisk tillväxt, ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv med hög produktion, ökad forskning och innovation samt tryggad kompetensförsörjning och livslångt lärande. Ett län där vi har minskat vår negativa miljö- och klimatpåverkan.

För att konkretisera utvecklingsarbetet riktas siktet mot år 2030 där Region Västmanland genom handslag/överenskommelser med länets kommuner och andra nyckelaktörer pekar ut samt tid- och måttätter vissa prioriterade mål för det lokala utvecklingsarbetet. I genomförandet finns då möjlighet att utifrån lokala, sektorsvisa eller verksamhets specifika utvecklingsbehov komma överens om och följa den utveckling som sker. Det kan vara på lokal nivå genom olika projekt eller satsningar.

Hur svarar jag?

Region Västmanland tar gärna emot synpunkter rörande hela dokumentet men vill också få in synpunkter utifrån följande frågeställningar.

1. I remissen till uppdaterad RUS beskrivs ett antal utmaningar på både global, regional och lokal nivå.
 - Är de utmaningar som beskrivs relevanta?
 - Om inte, vad saknas och/eller vad kan strykas?
2. Som tidigare har utkastet tre målområden: Välmående, Tillgängligt och Nyskapande Västmanland. Nytt i remissen är att det har införts en struktur med nio insatsområden, tre inom varje målområde för att lättare kunna orientera sig. Varje insatsområde följs upp av ett antal indikatorer (Bilaga 1).
 - Är strukturen med insatsområden och indikatorer ändamålsenlig?
 - Om inte, vilken struktur skulle ni vilja se i stället?
3. I remissen föreslås handslag/överenskommelsen mellan Region Västmanland och olika aktörer. Handslagen innebär en överenskommelse om vilka eller vilket mål/aktiviteter för att uppnå mål den enskilda kommunen eller aktören kommer att prioritera fram till år 2030.
 - Hur ser ni på upplägget med handslag?

- Ser ni redan nu några konkreta områden som ett handslag mellan er organisation och Region Västmanland skulle kunna handla om?
- 4. Beskrivs de storregionala sammanhangen på ett sätt som stämmer överens med er syn på utveckling?

Yttrande på remissen lämnas via e-post till region@regionvastmanland.se.

Ange diarienummer **RUF230251** både i ämnesraden och på respektive bifogat dokument. Även kontaktperson för eventuella frågor bör anges.

Vi önskar ert svar senast **2024-06-15**

Hur behandlas synpunkterna?

Region Västmanland sammanställer och behandlar de inkomna synpunkterna i den arbetsgrupp som arbetar med uppdateringen av den regionala utvecklingsstrategin. Av resursskäl har vi inte möjlighet att återkoppla till varje enskilt yttrande.

Efter remissperioden utarbetas en ny version av strategin, som sedan kommer att behandlas av regionala utvecklingsnämnden, regionstyrelsen och beslutas av regionfullmäktige i november 2024.

Frågor

Välkommen att kontakta:

David Lundgren,

Regional utvecklingsstrateg,
Regionala utvecklingsförvaltningen, staben, Region Västmanland
david.lundgren@regionvastmanland.se

Remisshandlingar

Remissversionen av uppdaterad RUS med tillhörande handlingar finns på Region Västmanlands webb: [Uppdatering av Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland - Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](#)

- Remissversion av Regional utvecklingsstrategi för Västmanlands län
- Missiv (detta brev)
- Utförlig indikatorlista

Med vänliga hälsningar,

Christer Alzén,

Tf. regional utvecklingsdirektör,
Regionala utvecklingsförvaltningen, Region Västmanland

Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland

Regional utvecklingsstrategi 2030
- med utblick mot 2050

(2023-12-08)

Remissversion, uppdaterad RUS

Västmanland – mellan Bergslagen och Mälaren

Människan har genom tiderna sökt gemenskap och tillhörighet. Från jägar- och samlargrupper till byar, socknar, städer och nationer har indelningarna blivit större och fler. Denna text utforskar Västmanlands historia genom tusentals år och hoppas väcka tankar om hur det har påverkat dagens invånare.

Arkeologer har funnit de äldsta spåren av mänsklig aktivitet i norra Västmanland för cirka 10 000 år sedan. Människor bosatte sig vid södra delen av länet när havet drog sig tillbaka och det skapades bördiga slätter för odling. En topografisk linje delar länet: norr om gränsen finns Bergslagen med barrskog, söder om gränsen Mälaronrådet med ädellövskog och gynnsamt klimat för odling.

Åar och åsar har skapat naturliga vägstråk genom Västmanland från norr till söder, använda som handelsleder redan under äldre järnålder. Dessutom korsade en landväg i öst- västlig riktning de naturliga lederna och följde i stort sett samma sträckning som dagens E18. Länet formades över tid av järnhantering, handel och lantbruk.

Västmanland som namngivet landskap tros ha uppstått på 1100–1200-talen och blev ett län enligt regeringsformen 1634. Länet utgörs av fyra områden: Mälabygden, Bergslagen, odlingsslätterna i öster/nordost och bruksbygden kring åarna. Dessa områden samverkar och har format människors liv.

Järnet har spelat en avgörande roll i Västmanlands utveckling. Från järnframställningsplatser i norr under järnåldern till etableringen av masugnar i Norbergstrakten på 1100-talet. Under 1700-talet dominerade järnhanteringen svensk export, men bruksdöden kom på 1800-talet med ökad internationell konkurrens.

I tusentals år bodde den övervägande andelen av alla människor på landsbygden. De för Mälardalen så karakteristiska stora godsena med åkrar och ekbackar var en del av produktionen redan under medeltiden. Under 1700-talet blev Mälabygden centrum för nya jordbruksidéer, vilket var en förutsättning för industrialism och urbanisering.

1800-talets omvandling från bondekultur till det moderna välfärdssamhället påverkade Västmanland. Ångkraft, elektricitet och järnvägar möjliggjorde industrialiseringen. Städer som Arboga, Köping, och Västerås växte, och nya tätorter uppstod kring järnvägar och fabriker.

Under 1900-talet genomgick Västerås särskilt stor förändring med etableringen av ASEA och Metallverken. Västmanland består av många bruksorter, präglade av "bruksmentalitet", men detta begrepp är komplexare än det verkar. Bruksorterna var företagsamma och anpassningsbara och spelade en avgörande roll i Sveriges modernisering.

Västmanland har formats av de som bott här, liksom de som flyttat hit och sedan återvänt med kunskap och erfarenheter. Länet har alltid haft kontakt med omvärlden och behövt nya människor för att utvecklas. Det ger oss en stark grund för att skapa ett livskraftigt Västmanland även för framtiden.¹

¹ Sammanfattning från text av Västmanlands läns museum

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1. Uppdraget.....	5
1.2. Strategins struktur	6
2. Västmanlands utmaningar.....	8
2.1. Västmanlands län – ett lokalt perspektiv	8
Bo och leva i hela länet	8
2.2. Förutsättningar för en god hälsa i länet.....	9
Tillit och trygghet.....	9
Ökad och äldre befolkning	10
Teknikutveckling och digitalisering - hälsa.....	10
2.3. Arbetsmarknad och kompetensförsörjning.....	10
Kompetensförsörjning	11
Teknikutveckling och digitalisering - arbetsmarknad	11
En internationell marknad för varor och tjänster	12
2.4. Miljö och klimat	13
Energi	14
2.5. Samhällets skydd och beredskap.....	15
3. Ett livskraftigt Västmanland.....	16
3.1. Ett välmående Västmanland	16
3.1.1 En god och jämlik hälsa	16
3.1.2 Alla ska få en bra start i livet.....	17
3.1.3 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer	20
3.2. Ett tillgängligt Västmanland.....	24
3.2.1 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet	25
3.2.2 God tillgång till samhällsservice och tjänster.....	30
3.2.3 Säkerställda viktiga samhällsfunktioner	31
3.3. Ett nyskapande Västmanland.....	35
3.3.1 Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet.....	35
3.3.2 Ökad forskning, innovation och förnyelse	38
3.3.3 Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande.....	41
4. Genomförande.....	44
5. Utgångspunkter	45
5.1. Globala, europeiska, nationella och regionala mål.....	45

Agenda 2030	45
EU och sammanhållningspolitiken	45
EU:s gemensamma jordbrukspolitik	46
Nationella mål för utveckling av landsbygder och städer	46
Nationella mål för miljö och klimat	46
Nationella folkhälsomål	47
Nationella mål för jämställdhet	47
Nationella kulturpolitiska mål	47
Bilaga 1.....	48
Indikatorlista	48

1. Inledning

1.1. Uppdraget

Genom Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar och Förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete har landets regioner (före detta landsting) ansvaret för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet i Sverige. Det regionala tillväxtarbetet ska bedrivas i syfte att uppfylla målen för den regionala tillväxtpolitiken och EU:s sammanhållningspolitik samt vila på Agenda 2030.

I ansvaret för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet ligger att upprätta och fastställa en länsplan för regional transportinfrastruktur, fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet samt tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom privat och offentlig sektor.

I ansvaret ligger också att utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling, en regional utvecklingsstrategi (RUS) samt samordna insatser för genomförandet av strategin. Förutom lag och förordning pekar även Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 ut vilken inriktning och innehåll landets utvecklingsstrategier ska ha.

Nationell strategi för hållbar regional utveckling fastslogs 2021 och genomsyras av de stora samhällsutmaningarna: miljöproblem och klimatförändringar, demografiska förändringar samt de ökade klyftorna både inom Sverige och EU. För att möta samhällsutmaningarna har regeringen identifierat fyra strategiska områden: 1) likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, 2) kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet, 3) innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet, 4) tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem. Den nationella strategin pekar också ut andra politikområden som är viktiga att ta hänsyn till för landets regionala utvecklingsstrategier. I kapitel 5 presenteras ett urval av de mest centrala.

Den regional utvecklingsstrategin för Västmanlands län

En regional utvecklingsstrategi är grunden för det regionala utvecklingsarbetet i Västmanlands län och kan beskrivas som ett länsgemensamt måldokument och en överenskommelse mellan olika aktörer i länet om den utveckling vi siktar på för Västmanlands län, dess invånare, besökare och näringsliv. Utvecklingsarbetet sker genom en mängd olika aktörer i samverkan där rollerna ser lite olika ut. Det gör också att RUS som styrdokument har olika betydelser i olika organisationer.

RUS ska uppdateras varje mandatperiod och fungerar styrande för Region Västmanlands verksamheter, vägledande för länets kommuner och länsstyrelsen samt inspirerande för företag, lärosäten, folkhögskolor, kulturinstitutioner och civilsamhället. Inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret hos Region Västmanland styr RUS de statliga regionala utvecklingsmedel som Region Västmanland hanterar och lägger grunden för prioriteringar av dessa.

Den regionala utvecklingsstrategin utgår ifrån de 17 globala målen i Agenda 2030 och fokuserar på hållbara lösningar. Ett proaktivt och strategiskt hållbarhetsarbete tar hänsyn till ekonomiska, sociala och miljömässiga perspektiv för en stark regional utveckling.

Länets första regionala utvecklingsstrategi beslutades av regionfullmäktige i juni 2020. Strategin ska uppdateras vart fjärde år och detta dokument är en remissversion av Västmanlands andra RUS, vilken väntas beslutas av regionfullmäktige i november 2024. Processen med uppdatering har förts i nära dialog med kommuner, länsstyrelsen, företrädare för näringsliv, kulturliv, utbildningsanordnare och civilsamhälle samt grupper som exempelvis unga och äldre.

Mål- och insatsområden är valda utifrån de utmaningar som identifierats och de prioriteringar som gjorts. Utmaningar som lyftes var bland annat hälsoläget, svårigheterna att kunna bo och verka i hela länet, betydelsen av att viktiga samhällsfunktioner finns på plats samt utmaningarna med kompetensförsörjning inom såväl privat som offentlig sektor, som särskilt prioriterade områden i ett kortare perspektiv.

1.2. Strategins struktur

Samhällsutveckling är komplext och allt hänger i princip ihop på olika sätt även om orsakssambanden inte alltid är lätta att se. Den regionala utvecklingsstrategin är ett dokument och ett verktyg som behöver förenkla och sortera samhällsutmaningarna, vilket tyvärr kan leda tankarna och arbetssätten i stuprör. Tanken är ändå att strategin ska ses som en inspiration till att skapa bryggor mellan de organisatoriska mellanrum som finns idag. Alla aktörer behöver tydligare kroka arm inom såväl det privata och offentliga som det civila samhället. Då strategin är ett verktyg och utgångspunkt för vårt regionala och lokala utvecklingsarbete i länet måste vi hela tiden påminna oss om komplexiteten och alla de samband som egentligen finns mellan oss olika aktörer.

Strategins vision om *Ett livskraftigt Västmanland* uppnås genom arbete inom de tre målområdena: *Välmående, Tillgängligt och Nyskapande Västmanland*.

Inom varje målområde har tre insatsområden identifierats, som i sin tur följs genom ett antal indikatorer. Två indikatorer inom varje insatsområde har, utifrån de utmaningar som identifierats i länet, pekats ut som huvudindikatorer².

Visionen om *Ett livskraftigt Västmanland* tar sikte mot 2030 men gör en utblick mot år 2050, där vi gemensamt vill att Västmanland ska vara ett län som är attraktivt att bo och leva i samt komma till. Ett län som erbjuder god och jämlik hälsa, en bra start i livet, hög livskvalitet och goda livsmiljöer. Ett län där vi blir fler genom att vi kan leva och verka i hela länet, har god tillgång till samhällsservice och säkerställt viktiga samhällsfunktioner. Ett län med en god ekonomisk tillväxt, ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv med hög produktion, ökad forskning och innovation samt tryggad kompetensförsörjning och livslångt lärande. Ett län där vi har minskat vår negativa miljö- och klimatpåverkan.

För att konkretisera utvecklingsarbetet riktas siktet mot år 2030 där Region Västmanland genom handslag/överenskommelser med länets kommuner och nyckelaktörer pekar ut samt tid- och måttätter vissa prioriterade mål för det lokala utvecklingsarbetet. I genomförandet finns då möjlighet att utifrån lokala, sektorsvisa eller verksamhetsspecifika utvecklingsbehov komma överens om och följa den utveckling som sker. Det kan vara på lokal nivå genom olika projekt eller på strategisk nivå.

² Samtliga indikatorer presenteras som en bilaga till RUS

2. Västmanlands utmaningar

Det som sker globalt påverkar även lokalt och vi påverkas alla av de samhällsutmaningarna som vi har att hantera. Den demografiska utvecklingen, utanförskap, otrygghet, kompetensförsörjning samt god och stabil ekonomisk utveckling är tillsammans med klimatförändringar och minskad biologisk mångfald vår tids största utmaningar. För Västmanland beskriver vi de utmaningar nedan som lokalt väntas beröra utvecklingen framåt i länet.

2.1. Västmanlands län – ett lokalt perspektiv

Förutsättningarna för en hållbar regional utveckling varierar mellan olika delar av länet. Utmaningarna, men även möjligheterna är många och delvis olika. Därför behöver insatser som främjar regional utveckling ha ett lokalt perspektiv. Det lokala perspektivet i det regionala utvecklingsarbetet innebär att potentialen i varje geografiskt område tas till vara utifrån sina särskilda förutsättningar.³ Det innebär att hänsyn tas till strukturella skillnader, till exempel olikheter i hur städer är utformade och var företag är belägna, demografi, socioekonomi och näringsliv. Att ha ett lokalt perspektiv innebär även att det geografiska läget beaktas med bland annat skillnader i tillgänglighet till exempelvis marknader, arbete, utbildning, service och kultur, från det lokala till det nationella och det internationella sammanhanget. Därmed blir också skillnaderna mellan olika typer av så kallade funktionella regioner och den administrativa indelningen i kommuner och län betydelsefulla. Rörelsemönstren för människor, handel med varor och tjänster samt kapital bryter ofta de administrativa gränserna, vilket påverkar hur insatser bör utformas.

Bo och leva i hela länet

Västmanlands läns geografiska läge i Stockholm-Mälardalenregionen och närheten till andra arbetsmarknadsregioner i angränsande län har, tillsammans med en väl utbyggd infrastruktur och kollektivtrafik, en stor potential att ge en god rörlighet inom och mellan länen. Tillgänglighet till målpunkter så som arbete, skola och barnomsorg och annan service är viktiga komponenter vid valet av bostadsort.

En väl fungerande digital och fysisk infrastruktur är en grundförutsättning för ett samhälles möjlighet att utvecklas. Transporterna är avgörande för näringslivets konkurrenskraft och kompetensförsörjning samt människors möjligheter att resa till arbete, utbildning, service, fritidsaktiviteter och rekreation. En väl utvecklad infrastruktur skapar också goda möjligheter för investeringar i form av nya bostäder och verksamheter i länet.

Samtliga trafikslag och transportsätt behöver fungera tillsammans och i kombination med tillgång till digital funktionalitet. Genom digitalisering och automatisering kan hanteringen av godstransporter effektiviseras och bidra till en ökad överflyttning av transporter från väg till järnväg och sjöfart och för att utveckla

³ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 s.25

intermodala och multimodala transportlösningar som underlättar för samtliga trafikslag att samverka med varandra.

2.2. Förutsättningar för en god hälsa i länet

Hälsan i en befolkning beror på många olika faktorer och kan ses som resultatet av ett samspel mellan individ och samhälle. För att uppnå en god hälsa krävs att människor har goda livsvillkor men också att de tar ansvar för den egna hälsan. Dessa villkor och förutsättningar kallas ofta för hälsans bestämningsfaktorer.⁴

Idag ser vi skillnader i livsvillkor både inom Västmanlands län och mellan olika grupper av västmanlänningar. De grupper med bättre socioekonomiska förutsättningar och högre utbildning skattar i högre utsträckning sitt allmänna hälsotillstånd eller mående som bra eller mycket bra, jämfört med grupper med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Tillit och trygghet

En social sammanhållning är viktig för ett fungerande samhälle, såväl på landsbygder som i städer. Något som binder oss samman, får oss att känna att vi ingår i en helhet och kan samarbeta för att nå gemensamma mål. Det handlar om ett socialt kitt som håller ihop samhället, men även om tillhörighet, identifikation, gemensamma värden och tolerans, vilket i sin tur genererar och mäts genom tillit. I internationella jämförelser ligger Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna i topp vad gäller människors tillit både till varandra och till samhällets institutioner. I Västmanlands län har andelen av befolkningen som uppger att de saknar tillit till andra människor dock ökat något de senaste åren. De som har lägst tillit till andra människor är unga tjejer. Det är också skillnader mellan kommunerna, både bland unga och vuxna.⁵

Tryggheten i ett samhälle påverkas av faktorer som förekomsten av brottslighet, ekonomisk stabilitet, social sammanhållning, tillgång till bostäder, utbildning, arbete samt hälso- och sjukvård. Ett fungerande rättsväsende och socialt skydds nät är viktiga, liksom kulturella och sociala normer som främjar respekt mellan människor. Genom ett samordnat arbete över dessa områden kan tryggheten och välbefinnandet i samhället öka, vilket skapar en miljö där människor känner sig säkra, respekterade, och har möjlighet att utvecklas.

Det finns platser och områden där det finns en otrygghet och rädslan för att exempelvis bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad begränsar individers rörlighet. I Västmanlands län är det en betydligt högre andel kvinnor som avstår från att gå ut på grund av denna rädsla jämfört med män. Trygghetsskapande åtgärder behöver därför ske för att säkerställa att alla individer känner sig trygga i

⁴ Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2022, Folkhälsomyndigheten

⁵ Liv och hälsa ung 2023, samt Liv och hälsa 2022.

såväl sitt bostads- och närområde som mer allmänna platser som parker och motionsanläggningar.⁶

Ökad och äldre befolkning

I Västmanlands län förväntas befolkningen öka i en långsammare takt än tidigare och befolkningen förväntas heller inte öka i alla delar av länet. Sammantaget bedöms länet växa till att ha omkring 315 000 invånare år 2050. Ökningen av antalet personer väntas bli störst bland yngre och äldre personer, vilket kommer öka behovet av tjänster inom välfärden: vård, skola och omsorg. Detta i ett läge där företag och organisationer redan idag har svårt att rekrytera till dessa branscher. Befolkningen i de åldrar där man idag är mest aktiv på arbetsmarknaden ökar också framöver men i mindre omfattning. Även om en allt större andel lönearbetar högre upp i åldrarna fortsätter därför den så kallade försörjningskvoten att växa, vilket innebär att vi står inför stora utmaningar för att klara finansieringen av de ökade behoven.

Teknikutveckling och digitalisering - hälsa

Den pågående digitala omställningen förändrar samhällets strukturer, vårt sätt att arbeta och våra sociala beteenden. Det öppnar upp för en mängd av tjänster och information för exempelvis utbildning, hälso- och sjukvård och ett utvecklat kultur- och fritidsutbud. Nya digitala tjänster har potentialen att effektivisera arbetssätt och kan därmed bidra till att lösa de utmaningar kring kompetensförsörjning som finns inom både offentlig och privat sektor. Möjligheten till arbete och utbildning på distans ökar.

2.3. Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Västmanlands län har i jämförelse med landet som helhet en branschfördelning med en stor andel sysselsatta inom tillverkning. Andelen anställda inom vård och omsorg, socialtjänst samt utbildning ser lika ut i länets kommuner, men i övrigt finns skillnader. I länets nordliga delar, Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg är tillverkningsindustrin starkt dominerande, tätt följt av Köping, Arboga, Kungsör samt Hallstahammar och Surahammar. Sala har en betydande andel inom byggindustrin och länets högsta andel inom området jord- och skogsbruk medan Västerås har en betydande närvaro av företagstjänster samt informations- och kommunikationsföretag. För att bli mindre sårbara behöver fler företag startas inom olika branscher, inte minst tjänsteföretag. En nyckelfaktor för konkurrenskraft och smart tillväxt är kreativitet, som är kärnan i de kulturella och kreativa branscherna. De representerar också de viktiga förutsättningarna för värdeskapande och innovation. Besöksnäringen och besöksmålen bidrar till lokal ekonomi och sysselsättning samt till ett attraktivare län för både invånare och besökare.

Västmanlands branschfördelning innebär till stora delar en könssegregerad arbetsmarknad. Män dominerar kraftigt i branscher såsom tillverkning, transport,

⁶ Arbetsmarknadsdepartementet: "Ett Sverige som håller ihop. Regeringens insatser för minskad segregation och goda livschanser för alla," Regeringskansliet. Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm, 2020.

jord- och skogsbruk, information och kommunikation, samt byggverksamhet. Kvinnorna dominerar inom vård och omsorg, utbildning och offentlig förvaltning. De branscher där fördelningen är någorlunda lika mellan könen är exempelvis hotell och restaurang samt handel.

Kompetensförsörjning

Bristen på arbetskraft är en av landets och länets största utmaningar. Både inom privat och offentlig sektor beskriver en stor andel av organisationerna att de har svårt att hitta den kompetens de söker vid rekryteringar. Inom det privata näringslivet påverkar bristen på arbetskraft företagets möjlighet att konkurrera och växa. Inom många yrkesgrupper som är viktiga för näringslivet i Västmanlands län bedöms på längre sikt efterfrågan överstiga utbudet. Det gäller både för utbildningar där det krävs en utbildning på högskolenivå och där det krävs en utbildning på gymnasienivå. Utbildningsutbudet behöver anpassas för att tillse att arbetsmarknaden kan försörjas med rätt kompetens. Framöver, i takt med att befolkningen ökar och vårdbehoven ökar förväntas bristen på personal förvärras och utmaningarna bedöms vara fortsatt mycket stora. För många av de yrkesgrupper som anställs inom offentlig sektor bedöms utbudet av arbetskraft inte heller öka i tillräcklig omfattning framöver. Nya arbetssätt måste därför utvecklas och nya tekniska lösningar måste implementeras. Ett arbete måste även ske för att minska behovet av olika välfärdstjänster, exempelvis genom ett stärkt förebyggande hälsoarbete. Verksamheter inom det privata och offentliga behöver också utveckla hälsosamma arbetsplatser som har lösningar för att rekrytera, behålla och utbilda sin personal på ett långsiktigt sätt.

Arbetsmarknaden förändras allt snabbare. Länet behöver stärka omställningsförmågan i takt med att kunskapsinnehållet på arbetsmarknaden ökar. Arbetsgivare, både privata och offentliga, behöver arbeta aktivt och strategiskt med frågor kring kompetensförsörjning. Att sänka trösklarna in i arbetslivet är också ett sätt att möjliggöra för människor som står långt från arbetsmarknaden att ta etablera sig. Detta kan ske genom att verka för att skapa fler tjänster med ett enklare innehåll på arbetsmarknaden. Vägledning och validering är två centrala funktioner i det arbetet. Utbildningsaktörer behöver i sin tur, genom regional samverkan med arbetsgivarna, snabbare svara på branschernas behov utifrån omvärldens krav.

Teknikutveckling och digitalisering - arbetsmarknad

Teknikutvecklingen är en stark förändringskraft. Vi har goda förutsättningar att ligga i framkant i denna omställning tack vare starka tjänsteföretag, världsledande forskning och ett starkt näringsliv. Det är centralt att näringslivet och de offentliga verksamheterna fortsätter sin digitala omställning och att nyttja ny teknik för att stärka länets konkurrenskraft och för att möta utmaningen med bristen på arbetskraft. En förutsättning för den digitala omställningen är en fortsatt utbyggnad av länets digitala infrastruktur för att säkerställa att alla kan ta del av digitala tjänster och att företag kan etableras i hela länet, i såväl landsbygder som städer.

Det finns också utmaningar; bland annat digitala säkerhetsaspekter och sårbarhet vid brister i energiförsörjningen samt negativ miljöpåverkan under tillverkningsprocessen av vissa produkter. Den digitala miljön ska vara trygg och säker samt skydda människors rättigheter, stödja demokratin och se till att alla digitala aktörer agerar ansvarsfullt och säkert⁷. Den ökade digitaliseringen kräver också ökad kompetens, så väl grundläggande digitala färdigheter som spetskompetens⁸. Västmanlänningen ska kunna använda digitala tjänster på ett säkert och tryggt sätt. Spetskompetens behövs för att driva teknikutvecklingen i länet. Här är Mälardalens universitet en viktig aktör som tillhandahåller utbildningar och kurser samt bedriver forskning inom bland annat innovation och inbyggda system⁹.

En internationell marknad för varor och tjänster

Globaliseringen ger möjligheter när kunskap, kapital och kompetens vävs ihop och sprids över regioner och vidare ut i världen. Globaliseringen karakteriseras av en snabb teknikutveckling och minskade avstånd där forskning, innovationer, nyheter och förhållningssätt sprids snabbt. Det internationella utbytet ger ökade möjligheter till nya kunder och samarbeten. I hela länet finns flera världsledande exportföretag inom området energiteknik. Genom en global omställning mot en fossilfri energianvändning skapas efterfrågan på miljövänlig energiteknik och därmed ökade exportmöjligheter.

Västmanlands län har genom historien dragit fördel av det internationella utbytet. Kunskaper, kulturer, människor och idéer har kommit till och strömmat ut från länet. I de västmanländska företagen är många nationaliteter representerade och de verkar på en global marknad. En mycket stor andel av de varor och tjänster som skapas i länet exporteras inom EU men även till andra internationella marknader. Västmanlands län har länge dragit fördelar av att vara ett av landets allra mest exporterande län. Det innebär fördelar i och med att en global marknad är tillgänglig för länets varor och tjänster. Samtidigt som globaliseringen möjliggör framgångsrika etableringar av utländska företag i Västmanlands län så ökar även konkurrensen om dessa företag. Effekterna av globaliseringen varierar beroende på olika faktorer och det är viktigt att hantera utmaningarna och dra nytta av dess möjligheter. Det förändrade säkerhetsläget har ur vissa aspekter bromsat globaliseringen. Exempelvis har beroendet av utländska marknader visat sig vara en utmaning när globala leveranskedjor störs.

Ekonomisk tillväxt stärker samhällets ekonomiska förutsättningar och det är avgörande att tillväxten är god, särskilt i en tid när de finansiella utmaningarna för regioner och kommuner är stora. Tillväxten i Västmanlands län är lägre än i riket i genomsnitt vilket kan bero på flera olika faktorer. Till exempel är det avgörande att företag och organisationer hittar rätt kompetens vid rekryteringar och att så många som möjligt arbetar, det vill säga att arbetsutbudet och sysselsättningsgraden är hög.

⁷ [EU:s digitala decennium: digitala mål för 2030](#)

⁸ [Svensk nationell färdplan för EU:s digitala decennium \(regeringen.se\)](#) sid 8–9

⁹ <https://www.mdu.se/>

2.4. Miljö och klimat

En hållbar utveckling är en utveckling där vi idag tillgodoser våra behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. En utveckling där social hållbarhet är målet, ekonomi är medlet och där de planetära gränserna sätter ramarna för den verksamhet som kan bedrivas i länet. I Västmanland måste vi respektera planetens gränser för att skydda klimatet, luftkvaliteten, vattenresurserna, ekosystemtjänsterna och biologisk mångfald. Länets utveckling kräver långsiktig hantering av mänskliga och materiella resurser på lokal, regional och global nivå.

Klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald är akuta hot idag. En temperaturökning på över 1,5 grader hotar de globala målen om minskad fattigdom, jämställdhet och hållbara ekosystem. FN:s klimatpanel IPCC förutspår att en ökning på 2,4 grader medför risker att hota biologisk mångfald, ge tätare värmerekord, fler bränder och kraftiga skyfall, översvämningar, jordskred samt fler och kraftiga stormar¹⁰, ökad sjukdomsrisk och sämre vattenkvalitet¹¹. Globalt och därmed även i Västmanlands län förväntas en temperaturökning. Vintrarna blir regnigare, somrarna varmare och torrare. Vårflodstoppar och vattendragsflöden förväntas ändras i och med att nederbördsmonstren ändras. Tillrinningen i länets vattendrag väntas öka markant under vintern medan den minskar under vår och sommar. Samtidigt förväntas vegetationsperioden, den frostfria tiden, bli längre.¹²

För att begränsa uppvärmningen krävs det stora minskningar av utsläppen, vilket innebär snabba, långtgående förändringar av samhällets alla delar och beteendeförändringar i alla sektorer. De klimatpåverkande utsläppen från Västmanlands län har genom aktiva åtgärder minskat, framför allt inom industri och el och fjärrvärme¹³. Även inom transporter har det skett en minskning, men de står fortfarande för den största andelen av utsläppen av växthusgaser i länet. Totalt sett har takten i utsläppsminskningarna i länet avstannat. Klimatpåverkan hänger också samman med konsumtions- och resvanor, vilket kräver beteendeförändringar, återanvändning och återvinning.

Det är nödvändigt att både arbeta med anpassning till klimatförändringar och minskade utsläpp.¹⁴ Klimatanpassning innebär åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan märker av idag och de som vi inte kan förhindra i framtiden.

Nationella och regionala miljömål är utmanande att nå i Västmanland. Mål som "Ett rikt odlingslandskap" och "Ett rikt växt- och djurliv" försämras av fragmentering av

¹⁰ IPCC Syntesrapport, mars 2023

¹¹ Folkhälsomyndigheten (<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2021/december/analys-visar-mojliga-halsoeffekter-pa-grund-av-klimatforandringen/>)

¹² Klimatstrategi för Västmanlands län, År 2020–2030 med utblick till år 2045, Länsstyrelsens rapport 2019:08; [Beskrivning av Sveriges framtida klimat, SMHI](#)

¹³ [Nationella emissionsdatabasen \(smhi.se\)](#) Västmanlands län.

¹⁴ SMHI: <https://www.smhi.se/klimat/klimatanpassa-samhallet/klimatanpassning>

livsmiljöer och minskade betesmarker som påverkar den biologiska mångfalden.¹⁵ Ett annat allvarligt hot mot biologisk mångfald är förekomsten av invasiva arter, där påverkan på inhemska/lokala växt- och djurarter kan bli stor.

Föroreningar och farliga kemiska ämnen i vår omgivning är ett komplext miljöproblem. Dels finns miljö- och hälsoskadliga ämnen i vår fysiska miljö, dels sprids nya kemikalier genom vanliga produkter som är i omlopp i vårt samhälle idag. Användning av kemikalier är starkt kopplad till dagens produktion och konsumtion av olika varor, samtidigt finns giftiga och farliga ämnen kvar i mark, luft och vatten från olika typer av mänsklig verksamhet. Många kemikalier finns också kvar i miljön under lång tid.¹⁶

Övergödning är särskilt problematiskt i de södra och östra delarna av länet. Det är viktigt att minska näringsläckaget till lokala vattendrag, eftersom många av dessa mynnar ut i Mälaren och vidare ut till Östersjön.

Försurning orsakas av nedfall av kväve som kan ha transporterats långa avstånd i luften, men även av det lokala jord- och skogsbruket. Försurning kan påverka dricksvattenkvaliteten, hota känsliga arter och medföra ökad korrosion på byggnader och hållristningar.

Energi

Elkraften är ur ett regionnät- och transmissionsnätsperspektiv i ett ansträngt läge i hela länet och extra kritiskt i Västerås och Arboga. Taket för vad som är möjligt att ta ut från regionnät och transmissionsnät är i det korta perspektivet i stort sett uppnått vilket också återspeglas i de nybyggnads- och utbyggnadsprojekt av elnätet som nu pågår. Vidare bedöms läget av Svenska kraftnät vara minst ansträngt i Sala. På lokalnätssnivå bedöms också läget av Mälarenergi som ansträngt framför allt i Västerås, Arboga och Kungsör medan Sala-Heby elnät bedömer att läget på lokalnätssnivå i Sala fortsatt är ok och det är fortsatt möjligt med normala uttagsökningar.¹⁷

Fjärrvärmens i länet är väl utbyggd och länets energiföretag arbetar aktivt för omställning till en fossilfri produktion. Vindkraft produceras idag i länets norra delar samtidigt som det finns planer för ytterligare anläggningar på andra håll.¹⁸ Installerad solkraft har ökat kraftigt i Västmanland. Även produktionen av biogas är viktig i länet. Men trots att de förnybara kraftslagen ökar snabbt kommer de inte vara tillräckliga. Därför behövs en balanserad och planerbar energimix i Sverige där

¹⁵ Länsstyrelsen

¹⁶ [Regionala miljömål för Västmanland, med dess uppföljning, Klimatstrategi för Västmanland, Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Norra Östersjöns vattendistrikt, Handlingsplan för friluftsliv, Handlingsplan för grön infrastruktur, Västmanlands skogsstrategi](#)

¹⁷ Systemanalys elkraft Västmanland < [Elkraftförsörjning i Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](#)>

¹⁸ Systemanalys elkraft Västmanland < [Elkraftförsörjning i Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](#)>

också kärnkraft har en självklar roll för att minska de klimatpåverkande utsläppen och för att möta energibehoven och kraven på robusthet i framtiden.

2.5. Samhällets skydd och beredskap

Sverige befinner sig i ett helt nytt säkerhetspolitiskt läge som måste prägla arbetet kring samhällets skydd och beredskap framöver. Med en föränderlig och mångfacetterad samhällsutveckling är den hot- och riskbild som Sverige står inför, och som beredskapen måste kunna möta, både bred och komplex. MSB har identifierat 17 oönskade händelser som bedöms utgöra de allvarligaste och mest betydande hoten och riskerna mot Sverige, och som samtidigt bedöms vara realistiska utifrån den expertkunskap som finns. Dessa återfinns i Nationell risk- och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023.

Det finns också säkerhetspolitiska hotbilder som är aktuella på ett helt annat sätt än tidigare. Det kan handla om exempelvis påverkanskampanjer, underrättelseinhämtning och cyberattacker. Som ett verktyg för att förstå dessa komplexa situationer används benämningen gråzoner. I rapporten Gråzonslägen i krig och fred beskrivs hur antagonistiska gråzonshot kan gestaltas nu och i framtiden i olika konfliktnivåer.

För att säkerställa att samhället kan fortsätta att fungera även under kraftigt störda förhållanden finns det civila försvaret. Verksamheten inom civilt försvar bedrivs av många olika aktörer: statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och frivilligorganisationer. Tillsammans med Försvarmakten samordnar Länsstyrelsen det civila och militära försvaret.

Det svenska samhället har utvecklats genom exempelvis globalisering och strävan efter effektivitet. Enligt MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, har utvecklingen medfört att säkerhetsaspekter blivit eftersatta och att samhällets sårbarhet därmed har ökat inom flera områden. Ett antal oväntade samhällsstörningar har under de senaste åren utmanat krisberedskapen och påvisat flera fall av sårbarhet i samhället. Samhället behöver ha en förmåga att möta och hantera påfrestningar i hela hotskalan, från fred till krig. MSB pekar ut tre beredskapssektorsvisa sårbarheter som kan sägas ligga på en övergripande samhällsnivå: 1) Elavbrott, 2) Personalbortfall, 3) It-störningar.

Utöver de områden på övergripande samhällsnivå som exponerar sårbarheter i flera beredskapssektorer finns det ett fåtal sårbarheter inom framför allt sektorerna energiförsörjning respektive elektroniska kommunikationer¹⁹ och post som kan sägas förekomma på övergripande samhällsnivå eftersom de är av sådan dignitet att de får en tydlig systempåverkan.

¹⁹ NIS2-direktivet: <<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/nis-direktivet/>>

3. Ett livskraftigt Västmanland

Arbetet för ett livskraftigt Västmanland sker genom de tre målområdena: ett välmående, ett tillgängligt och ett nyskapande Västmanland. Inom varje målområde finns tre insatsområden. Dessa totalt nio insatsområden följs av ett antal indikatorer. Två indikatorer pekas ut som huvudindikatorer inom varje insatsområde. I bilaga 1 återfinns en indikatorlista för samtliga indikatorer.

3.1. Ett välmående Västmanland

För ett välmående Västmanland år 2050 behöver flera utmaningar övervinnas. Dessa inkluderar att främja en god och jämlik hälsa, insatser för att alla barn och unga ska få en bra start i livet samt ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer. För ett välmående Västmanland behöver vi bland annat förbättra hälsoläget och tidigt skapa goda vanor kring kost och motion, ha tillgång till hälso- och sjukvården, minska andelen barn i hushåll med låg ekonomisk standard, öka andelen elever som fullföljer sina studier, öka bostadsbyggandet samt öka tryggheten och tilliten i länet.

3.1.1 En god och jämlik hälsa

Hälsan i länet

God hälsa ökar deltagandet i samhällsaktiviteter som utbildning och arbete, vilket gynnar både den offentliga och privata sektorn, i hela länet. Att främja folkhälsan är avgörande för samhällsutvecklingen och ekonomin. Tidig upptäckt av ohälsa och investeringar i hälsosamma åtgärder är därför av stor betydelse.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Upplevd hälsa bland barn och vuxna
- Andel av befolkningen med gott psykiskt välbefinnande

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Ett rättvist och tryggt samhälle främjar välmående och delaktighet för alla grupper i samhället. Arbete och självförsörjning är nyckelfaktorer för att minska livsvillkorskilnader och förbättra hälsa, social sammanhållning och tillit.

Att ha hälsosamma vanor och regelbunden fysisk aktivitet är grundläggande för en välmående livsstil. Genom att prioritera en balanserad kost, tillräckligt med sömn, undvika riskbruk av alkohol, regelbunden motion och avstå från tobak kan man främja både fysisk och psykisk mental hälsa. Fysisk aktivitet stärker inte bara kroppen utan minskar risken för olika sjukdomar. Genom aktiva val i vardagen kan man främja långsiktig hälsa och välbefinnande. I Västmanlands län behöver arbetet för en bättre folkhälsa intensifieras, i hela länet; en kraftsamling kring ökad hälsa där många aktörer samverkar behöver äga rum.

▷ *Andelen barn och unga i Västmanland som upplever att de har god hälsa har sjunkit de senaste åren. Bland flickor är andelen 54 procent och bland pojkar 76 procent. Här finns relativt stora skillnader mellan olika kommuner i länet²⁰.*

Utvecklingen för vuxnas upplevda hälsa har varit positiv de senaste fem åren. År 2022 upplevde 70 procent av kvinnorna och 75 procent av männen att deras hälsotillstånd var bra eller mycket bra²¹.

Jämlik tillgång till god hälso- och sjukvård

Jämlik hälso- och sjukvård innebär att vård och behandling ska erbjudas på lika villkor med likvärdigt bemötande till alla oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, utbildning, social ställning, födelseland, etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning. För Region Västmanland som organisation handlar tillgänglighet även om att upprätthålla kontaktvägar som mobila team och digitala möten.²² Vård som man behöver ha tillgång till ofta bör finnas nära medan vård som är specialiserad och som man behöver ha tillgång till mer sällan kan organiseras på färre platser i länet och landet.

Den demografiska utvecklingen innebär att framför allt antalet äldre ökar i befolkningen. Det är grupper med stora vårdbehov, och en omställning krävs för att möta ett ökat behov samtidigt som det är mycket svårt att rekrytera den arbetskraft som behövs.

Den nationella utredningen *God och nära vård* är genomförd och förflyttningen mot en mer nära vård går in i en ny fas. Målet för omställningen är en god, nära och samordnad vård och omsorg som främjar en god och jämlik hälsa.

▷ *I Hälso- och sjukvårdsbarometern 2022 uppfattade 87 procent av befolkningen i Västmanland att de har tillgång till den vård de behöver. Under den senaste femårsperioden har utvecklingen varit positiv för både kvinnor och män, där toppnoteringar uppnåddes under pandemiåren 2020 och 2021. Det är enligt undersökningen inga skillnader mellan hur män och kvinnor uppfattar tillgången till vården.*

3.1.2 Alla ska få en bra start i livet

Tidiga insatser

När fler aktörer samverkar kan tidiga insatser för barns fysiska och psykiska hälsa och små barns språkutveckling ges. Det tryggar en god start i livet och ger förutsättningar att barns och ungas livsvillkor blir mer likvärdiga. Att stötta föräldrarna är viktigt eftersom

Insatsområdets huvudindikatorer

- Andelen barn i hushåll med låg ekonomisk standard
- Skolresultat, grund- och gymnasieskolan

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

²⁰ Liv och hälsa ung 2023, Region Västmanland.

²¹ Nationella folkhälsoenkäten, Folkhälsomyndigheten.

²² Regionplan 2023–2025 (s.13):

<https://regionvastmanland.se/contentassets/5e245fa29f024bb0907c22756f0e8484/regionplan-o-budget-2023-2025.pdf>

relationen mellan barn och förälder och föräldraförmågan är avgörande för att främja barnets hälsa och utveckling.

Föräldraskapsstöd är en viktig tidig insats som samhället kan erbjuda för att minska ojämlikhet och främja barns hälsa och utveckling. En av de viktigaste skyddsfaktorerna i barns liv är en god relation till en eller flera föräldrar, eller annan viktig vuxen.²³

Ekonomiskt utsatta hushåll

Ekonomisk utsatthet i barndomen har negativa konsekvenser för barnens hälsa och livsvillkor, inklusive fysisk och psykisk hälsa, skolprestationer och sociala relationer.²⁴ Barn från familjer med högre utbildning, sysselsättning och ekonomisk stabilitet har bättre möjligheter i livet. För att stödja barnen måste både individer och samhället samarbeta för att stärka och öka möjligheterna för de barn som befinner sig i familjer med ekonomisk utsatthet i hela Västmanlands län. Detta samtidigt som människor måste göra sitt yttersta för att komma i egen försörjning och ta ansvar utifrån den egna förmågan.

▷ *Inom länet skiljer sig förekomst av barn i hushåll med låg inkomststandard relativt mycket åt mellan kommuner, hushållstyper och efter svensk/utländsk bakgrund. Totalt i Västmanland finns nästan var fjärde ungdom i hushåll med låg inkomststandard, vilket är högre än riksgenomsnittet.*²⁵

Skola

I Västmanlands län är skolresultaten långvarigt lägre än riksgenomsnittet, och variationer mellan länets kommuner och mellan enskilda skolor inom kommunerna stora. Orsaken är komplex, men svårigheter att rekrytera kvalificerade personal och att det i länet är en lägre andel högutbildade än i riket i stort är några av förklaringsfaktorerna.

Svensk skola har utmaningar med sjunkande resultat och ökad segregation, vilket försvårar skolans kompensatoriska uppdrag. Skolsegregation är en av flera prioriterade utmaningar enligt Skolverket.²⁶ En annan viktig utmaning är unga med funktionsnedsättning som ofta har sämre psykiskt mående vilket kan påverka skolresultaten negativt. Bristande skolframgång drabbar individen hårt och en avslutad grundskola och gymnasieutbildning är avgörande för självförsörjning och hälsa. Samarbete mellan olika aktörer behöver stärkas för att nå gruppen på ett bättre sätt.

Vid sidan av det formella lärandet i utbildningssystemet har även fritiden stor betydelse för individers utveckling av kompetenser och kunskaper. Det finns tydliga

²³ FÖRÄLDRASKAPSSTÖDET I Västmanland (regionvastmanland.se)

²⁴ ”Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa. Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa SOU 2017:47,” Statens offentliga utredningar (SOU), Stockholm, 2017.

²⁵ Kolada, Invånare 0–19 med låg ekonomisk standard. Måttet har ersatt det tidigare ”Invånare i ekonomiskt utsatta hushåll”.

²⁶ <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden>

kopplingar mellan hälsa, meningsfull fritid, fysisk aktivitet och skolresultat. Daglig rörelse eller fysisk aktivitet förbättrar barn och ungas inlärningsförmåga och koncentrationsförmåga, vilket leder till bättre skolresultat. En utmaning är att läsandet sjunker bland både barn och vuxna.²⁷

▷ *Bland barnen i årskurs 6 uppnådde drygt 70 procent betygskriterierna i alla ämnen (73% av flickorna och 69% av pojkarna). Bland de allra yngsta, i årskurs 3, klarade 65 procent av eleverna alla delar i nationella provet i svenska och svenska som andraspråk (74% av flickorna och 57% av pojkarna). Inom både årskurs 3 och årskurs 6 finns stora skillnader mellan kommunerna i länet.*

Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolan var närmare 84 procent totalt i Västmanland år 2023. Även här finns stora skillnader mellan olika delar av länet och mellan pojkar och flickor. Gemensamt för de flesta är att 2023 innebar en förbättring jämfört med år 2022, då pandemin sannolikt påverkade skolresultaten negativt.²⁸

76 procent av gymnasieeleverna i Västmanland tar examen eller får studiebevis inom fyra år efter påbörjade studier. Bland flickor var andelen 79 procent och bland pojkar 73 procent. Andelen för samtliga elever sträcker sig från 70 till 90 procent bland länets kommuner. Generellt har de flesta kommunerna i länet, med något enstaka undantag, haft en högre andel som tagit examen år 2022 efter flera år med ganska låga andelar.²⁹

Förskola och pedagogisk omsorg

De flesta småbarn i Sverige går i förskola. Förskolan bidrar till barns utveckling och att skapa trygghet, stabilitet och stimulans. Socioekonomisk bakgrund påverkar barns språk- och läsutveckling³⁰, men genom sitt kompensatoriska uppdrag kan förskolan bidra till att stärka utvecklingen för alla barn. Den 1 juli 2023 infördes nya bestämmelser som innebär att alla kommuner i landet ska arbeta aktivt och uppsökande för att fler barn ska gå i förskolan.³¹ För integration är språkförskolor och kopplingar mellan SFI och öppen förskola viktiga inslag.

Pedagogisk omsorg erbjuds som ett alternativ till förskola eller fritidshem och vänder sig till barn i samma åldrar som förskolan och fritidshemmet vänder sig till. En form av pedagogisk omsorg är familjedaghem, där dagbarnvårdare tar emot inskrivna barn i sitt eget hem eller i en särskild lokal.³²

Öppen förskola är ett komplement till förskola och pedagogisk omsorg och för många en trygg övergång till förskolan. Detta är en arena som många föräldrar uppskattar då de kan utbyta tankar och erfarenheter kring barnet och

²⁷ [Var tredje person läser aldrig böcker på fritiden \(scb.se\)](http://scb.se)

²⁸ Kolada, Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram efter hemkommun, Elever i åk 6 som uppnått betygskriterierna i alla ämnen efter hemkommun, Elever i åk 3 som klarat alla delar av nationella proven för ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk efter hemkommun.

²⁹ Kolada, Gymnasieelever med examen eller studiebevis inom 4 år, hemkommun.

³⁰ [Sämre språkförmåga och självreglering hos ekonomiskt utsatta förskolebarn - Stockholms universitet](http://www.su.se)

³¹ [Kommuners arbete för fler barn i förskolan - Skolverket](http://www.skolverket.se)

³² <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/pedagogisk-omsorg>

föräldraskapet med andra föräldrar. Det är också en viktig mötesplats för språk och integration.³³

▷ *85 procent av barn i åldern 1–5 år inskrivna i förskola i Västmanland. Det har inte varit några större förändringar under de senaste fem åren. I de flesta kommuner ser det ut på ett liknande sätt, några undantag finns dock i länet, både med betydligt högre och lägre andel inskrivna barn.³⁴*

3.1.3 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer

Trygghet och tillit

Ett säkert bostadsområde och en trivsamt närmiljö är viktigt för många och är dessutom centrala faktorer för god hälsa. Det egna bostadsområdet är viktigt då vi tillbringar mycket tid där för fritid, avkoppling och sociala aktiviteter. Flera faktorer påverkar hur säkra vi känner oss i vårt närområde som till exempel hur staden eller orten är utformad och förekomsten av kriminalitet och våldsbrott. Ett starkt lokalt engagemang spelar också en stor roll när det gäller att upprätthålla tryggheten i den egna närmiljön. Samtidigt är det inte alltid så att en låg nivå av upplevd trygghet innebär att det finns en hög eller ökad risk att drabbas av brott. Upplevelsen av trygghet är i hög grad individuell och påverkas av människors personliga erfarenheter.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Segregation, Segregationsbarometern
- Upplevd trygghet, barn och vuxna

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

▷ *Den upplevda tryggheten bland vuxna har ökat de senaste åren enligt Liv och hälsaundersökningen. På frågan om de ibland eller ofta avstår från att gå ut på grund av rädsla var det år 2022 i länet totalt 30 procent som svarade jakande, vilket var en minskning från 34 procent år 2020. Det förekommer endast mindre skillnader mellan kommunerna i länet.³⁵*

Samhällets gemensamma arbete mot en starkare social sammanhållning och ökad trygghet hos människor uppnås genom en minskning av problem såsom kriminalitet, parallellsamhällen, social oro och konflikt mellan grupper. För att öka trygghet och tillit i samhället krävs en helhetssyn i tillvägagångssättet som involverar flera åtgärder och samverkan mellan olika aktörer. Detta inkluderar att förbättra säkerheten i bostadsområden genom ökad synlighet av polis och säkerhetspersonal, bättre belysning och brottsförebyggande program. Fokus bör även ligga på utbildning och förebyggande insatser, särskilt riktade mot unga människor för att de ska undvika att hamna i ett kriminellt beteende.³⁶

▷ *I skolan känner sig 63 procent av pojkarna alltid trygga medan motsvarande andel bland flickor bara är 40 procent. Utvecklingen har varit negativ för båda könen de senaste tre åren.*

³³ <https://www.mfof.se/foraldraskapsstod/arenor-for-foraldraskapsstod/oppnen-forskola.html>

³⁴ Kolada, Barn1-5 år inskrivna i förskola.

³⁵ Liv och hälsa 2022, Nationella folkhälsoenkäten 2020. Andel av befolkningen som anger att de ibland eller ofta avstår från att gå ut pga. rädsla.

³⁶ Liv och hälsa 2023

Ungefär samma förhållande finns i kommunerna, dock kan den upplevda tryggheten på flera ställen vara ännu lägre, främst för flickor men även för pojkar.³⁷

Konst och kultur

Stöd för kulturens sociala effekter hämtas från forskning som visar att barn som deltar i kulturella verksamheter genom hela livet är mer benägna att engagera sig för samhället.

För att uppnå ett välmående Västmanland behöver alla människor ha möjligheter till kulturupplevelser och till att skapa kultur. Västmanlands kulturliv har många styrkor och ska bidra till att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund³⁸.

Kulturens främsta syfte är att berika människors liv, kreativitet, tankevärldar och föreställningsförmåga. Kulturen och folkbildningen erbjuder nya perspektiv och främjar kritiskt tänkande om dåtid, nutid och framtid. Kulturen, som arena för att dela erfarenheter och föra samtal utifrån olika perspektiv, stärker demokrati och tillit i samhället. Deltagande i kulturaktiviteter har också ett samband med bättre hälsa och välbefinnande³⁹. Tillgången till ett rikt kulturliv och meningsfull fritid är därför mycket viktigt för ett välmående Västmanland.

▷ *Antalet besökare vid olika kulturaktiviteter inom länet har ökat under 2021 och 2022 efter att ha varit rekordlångt under pandemin. Besökssiffrorna för år 2022 är nästan uppe på samma nivå som innan pandemin.⁴⁰*

Segregation och integration

I Västmanlands län behöver vi stärka integration och motverka segregation. En fungerande integrationsprocess bidrar till en ökad välfärd för individen och samhället samt genererar tillväxt och en god ekonomi som skapar förutsättningar för ett inkluderande samhälle. För att motverka segregation behöver vi arbeta sektorsövergripande för att alla ska ha en trygg och självklar plats, oavsett bakgrund, kompetens och förutsättningar.⁴¹

Segregation studeras vanligen på lägre geografisk nivå. Boverket gör en klassificering av områden som beskriver socioekonomiska förutsättningar för fem olika typområden, från områden med stora socioekonomiska utmaningar till områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Här går det att se att i Västmanland fanns år 2021 åtta områden med stora socioekonomiska utmaningar och ytterligare 13 områden med socioekonomiska utmaningar.⁴²

³⁷ Liv och hälsa ung 2023. Andel elever som alltid känner sig trygga i skolan.

³⁸ Från ord till handling - Regional kulturplan för Västmanland 2023–2026 (<https://regionvastmanland.se/globalassets/utveckla-vastmanland/utvecklingsomraden/kultur/regional-kulturplan-for-vastmanland-2023-2026.pdf>)

³⁹ Kulturens värde och sociala effekter, Grinell, K, 2022, s 16

⁴⁰ Kultur databasen, Kulturanalys. Besökare till museum, scenkonst och hemslöjd.

⁴¹ <https://segregationsbarometern.boverket.se/>

⁴² Totalt finns det 104 områden i länet

▷ *Under den senaste femårsperioden har andelen människor som bor i områden med stora utmaningar ökat, medan andelen boende i områden med utmaningar har minskat. På andra änden av skalan är utvecklingen liknande, en högre andel bor i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar, medan andelen i områden med goda ekonomiska förutsättningar har minskat.*⁴³

Unga och äldres livskvalitet

Livskvalitet syftar till att leva livet på sina egna villkor, att helt enkelt må bra och kunna vara nöjd med det liv man lever. Det handlar om rätt stöd i tidig ålder, att klara skolan, vara delaktig, arbeta och ha en inkomst, ha ett tryggt och passande boende, bra levnadsvanor, tillgång till hälso- och sjukvård och ett rikt fritids- och kulturliv – i livets alla skeden.

En tredjedel av Västmanlänningarna är ”barn eller unga” vilket är en prioriterad målgrupp enligt Ungdomspolitiska mål⁴⁴, Agenda 2030 och barnkonventionen⁴⁵. Ungdomars deltagande i beslutsprocesser är avgörande för ett jämställt samhälle, och Region Västmanlands rapport, Ungdomars röster om Välmående i Västmanland,⁴⁶ understryker vikten av att vuxna respekterar och inkluderar unga i beslutsfattande. Det betonas särskilt att deras perspektiv måste samlas in. I rapporten beskriver ungdomar att tillgängligheten till kollektivtrafik är central för deras frihet och deltagande i samhällsaktiviteter. De beskriver vidare att skolan är viktig, men det finns oro över stress och höga krav utan tillräcklig möjlighet att påverka. I rapporten lyfter ungdomarna att sjukvården upplevs ha långa väntetider. Fritid är av stor betydelse, och de unga efterfrågar i rapporten fler kultur- och fritidsaktiviteter samt trygga och tillgängliga mötesplatser. Speciella aktiviteter för gymnasieåldern och äldre önskas av ungdomarna.

I dag lever vi längre och mår generellt sätt bättre. Drygt en femtedel av befolkningen i Västmanlands län är 65 år eller äldre. Även som äldre ska man kunna känna sig trygg, uppleva gemenskap och delaktighet i samhället, men framför allt ska alla fortsatt kunna vara självständiga individer som har goda möjligheter att göra egna medvetna val utifrån egna intressen, önskemål och behov. Viktiga frågor för ökad livskvalitet hos äldre är exempelvis delaktighet, social samvaro, hälso- och sjukvård, tillgänglighet och boende, kultur samt digitaliseringens effekter. Just ensamhet är en välkänd riskfaktor för ohälsa, inte minst psykisk ohälsa.

▷ *Drygt var tredje västmanlänning anger att de har en låg grad av socialt deltagande. Andelen är något större bland kvinnor än bland män. För båda könen har andelen ökat de senaste åren. Socialt deltagande avser en rad olika aktiviteter som rör såväl arbetsplatsen som privatlivet,*

⁴³ Segregationsbarometern, Boverket.

⁴⁴ Ungdomspolitiska mål (<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/ungdomspolitik/mal-for-ungdomspolitiken/>)

⁴⁵ Barnkonventionen

(https://unicef.se/barnkonventionen?gclid=Cj0KCQjwsp6pBhCfARIsAD3GZub7rXE89hZeaUZ8UE7DgjzuirbU-OfYmx3WvPscbDPFCILHCAZyFxFxUaAhmPEALw_wcB)

⁴⁶ Rapport Ungdomars röst om ett välmående Västmanland:

<https://regionvastmanland.se/ungdialog>

både fysiskt och digitalt. Det låga sociala deltagandet är mer utbrett i länet än vad riksgenomsnittet visar.⁴⁷

Delaktighet

Delaktighet och medborgarengagemang innebär att människor aktivt engagerar sig i samhället och tar ansvar för gemensamma frågor. Det inkluderar deltagande i samhällsfrågor, politiska beslut och aktiviteter som påverkar deras liv och samhället som helhet. Medborgare bör utnyttja möjligheten att påverka genom att delta i val, debatter, föreningsliv och andra relevanta aktiviteter.

Medborgarengagemang handlar också om frivilligt bidragande till samhället genom deltagande i frivilligarbete, civilsamhällets organisationer och andra initiativ för att förbättra samhället. Det innebär att personer frivilligt bidrar för att skapa positiva förändringar. Delaktighet betonar samhällets tillgänglighet, där varje individ aktivt kan delta och vara en del av samhället. Det handlar om att möjliggöra självständiga val, fatta egna beslut och påverka det egna livet.

För att främja delaktighet, särskilt för personer med funktionsnedsättningar, är det viktigt att skapa ett tillgängligt samhälle. Det innebär att utforma samhället med hänsyn till universell utformning så att lösningar skapas så att de fungerar för så många som möjligt redan från början och att åtgärda befintliga brister i tillgänglighet. Denna tillgänglighet sträcker sig till olika områden som arbetsmarknaden och skolan. Genom insatser från både offentliga och privata aktörer kan ökad delaktighet uppnås och inkludera alla medborgare, oavsett eventuella funktionsnedsättningar.⁴⁸

▷ I ett index som visar medborgarengagemang och demokratisk delaktighet ligger Västmanlands kommuner relativt högt. Enkelt uttryckt så verkar engagemanget vara större i mindre kommuner, Västerås ligger lägst i länet och i nivå med riksgenomsnittet, medan övriga kommuner i länet har betydligt högre index. Måttet innehåller valdeltagande, kvinnor på ordförandeposter i kommunen, idrottsföreningar med LOK-stöd, invånare med lågt socialt deltagande samt delaktighet i skolarbete.⁴⁹

Bostäder och livsmiljöer

Även om bostadsbyggandet totalt sett varit starkt under de senaste åren har bostadsbyggandet inte riktigt nått upp till de nivåer som befolkningsökningen kräver.⁵⁰ Det finns olika anledningar, men det är nu brist på bostäder och blandad bebyggelse i stort sett i samtliga av länets kommuner.

▷ I Västmanland bebos 11 procent av småhusen av ensamhushåll äldre än 65 år. Andelen varierar mellan kommunerna, från 9 procent i Västerås till 19 procent i Skinnskatteberg. Totalt finns drygt 6 300 äldre enpersonshushåll i länet. Det här är en fråga som berör många olika

⁴⁷ Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten. Befolkningen 16 år och äldre

⁴⁸ Myndigheten för delaktighet:

⁴⁹ Kolada, Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet-Kommunindex.

⁵⁰ Bostadsmarknadsanalys 2022 – Västmanlands län:

<https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2022/bostadsmarknadsanalys-2022---vastmanlands-lan.html>

aspekter: äldres ensamhet och trygghet, deras ekonomiska incitament att bo kvar i sitt hus trots att andra alternativ kanske lockar samt möjligheten till så kallade flyttkedjor på bostadsmarknaden, särskilt i en tid när småhusbyggandet är relativt lågt.⁵¹

I länet måste det fortsätta att byggas hållbara och tillgängliga bostäder med lågt klimatavtryck, som anpassas efter den demografiska utvecklingen och västmanlänningarnas behov. Energieffektiviseringar måste utföras med hänsyn till inomhusmiljö, tillgänglighet och bevarande av estetiska, kulturella och historiska värden. Samtidigt är det viktigt att olika typer av krav ändå medger en rationell produktion av bostäder. Dessutom måste bostäderna vara motståndskraftiga mot klimatförändringar och deras risker.

Målet är att upprätthålla en balanserad bostadsmarknad och ekonomiskt och socialt tillgängliga bostäder för nuvarande och framtida invånare. Berörda aktörer måste öka insatserna för att minska antalet vuxna och barn som befinner sig i hemlöshet.

Våra livsmiljöer är de platser och miljöer som utgör vår vardag och fritid, vilka också behöver främja barns lek, rörelse och utveckling. För att skapa goda livsmiljöer som främjar hälsa och bidrar till människors utveckling är det nödvändigt att integrera alla aspekter av hållbarhet. En god gestaltad livsmiljö där arkitektur, form, design, konst och kulturarv spelar en avgörande roll i samhällsbygget.

▷ I hela länet finns drygt 141 000 bostäder och under 2022 tillkom knappt 1 500 nya bostäder, merparten lägenheter i flerbostadshus i Västerås. I hela länet räknas 16 procent, knappt 20 000 personer, som trångbodda enligt norm 2. Bland personer födda i Sverige är andelen 11 procent och bland utrikes födda personer motsvarar andelen 28 procent.⁵²

3.2. Ett tillgängligt Västmanland

I ett tillgängligt Västmanland år 2050 är platsernas olikheter en styrka när landsbygder och städer genom goda pendlingsmöjligheter knyts samman för att nå en större arbetsmarknad, utbildning samt kultur- och fritidsliv. För ett tillgängligt Västmanland behöver vi en utvecklad fysisk och digital infrastruktur samt transportsystem för att kunna bo och leva i hela länet. Kopplingarna till kringliggande regioner måste stärkas. Mälarbanan behöver byggas ut med fyrspår mellan Västerås och Stockholm. Det skulle möjliggöra mellanliggande järnvägsstationer på viktiga områden såsom Finnslätten i Västerås. I ett tillgängligt Västmanland behöver det finnas tillgång till samhällsservice och tjänster. Viktiga samhällsfunktioner måste vara säkerställda.

⁵¹ Statistiska centralbyrån, Regiondatabasen Västmanland. Personer efter hushållsstorlek, hustyp och ålder.

⁵² Statistiska centralbyrån, Trångbodda i flerbostadshus enligt norm 2. Vid norm 2 sätts gränsen för trångboddhet vid högst två personer per rum, exklusive kök och vardagsrum.

Agenda 2030

3.2.1 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet

Transportsystemet

Västmanlands län är en del av Mälardalsregionen och Östra Mellansverige som står för knappt hälften av Sveriges befolkning, sysselsättning och BNP. Östra Mellansverige fungerar som en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder vilket ger en mångfald av möjligheter och kvaliteter för människor och företag. Här finns starka förutsättningar för människor, företag och investeringar att komma till regionen och ta del av och bidra till en fortsatt stark utveckling för ett inkluderande och demokratiskt samhälle. Tillgänglighet skapar en dynamik för människor att mötas för att skapa nya möjligheter och mötesplatser. För Västmanlands län är det viktigt att transportinfrastrukturen utvecklas och att det sker förbättringar inom alla trafikslag.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Tillgång till snabbt bredband
- Kollektivtrafikens marknadsandel

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Plats för karta som beskriver viktiga stråk inom länet och till kringliggande län. Kartan framställs inom ramen för projektet ” Regional systemanalys för transportinfrastruktur i Västmanland”

En utvecklad transportinfrastruktur ger förutsättningar för en regional, men även storregional utveckling. Den knyter länets delar närmare varandra vilket är viktigt ur ett perspektiv där hela länet, både landsbygder och städer, ska utvecklas. Men den skapar också utveckling och möjligheter tillsammans med angränsande län.

Kollektivtrafiken behöver ha fortsatt fokus på arbets- och studiependling men även ge förutsättningar för resor till idrotts- och fritidsaktiviteter och möjlighet att ta del av kulturutbud samt besöksmål och attraktioner. Ur ett länsperspektiv är det prioriterat med en kollektivtrafik som möjliggör resande inom hela länet och till angränsande län. 15 procent av de arbetande länsborna pendlar till ett annat län, liksom 11 procent som arbetar i länet kommer från ett annat län.⁵³ Mellan länets kommuner är pendlingen ännu större. I takt med att tågtrafiken utvecklas anpassas den regionala busstrafiken.

⁵³ SCB (RAMS) 2021

Järnväg

För en storregional struktur är ett väl fungerande och resurseffektivt transportsystem – för såväl människor som gods – en förutsättning. Viktigt är att skapa ett transportsystem som länkar samman de storregionala nodstäderna inom Östra Mellansverige och Stockholm. För länets nationella och internationella tillgänglighet är järnvägen en förutsättning. Inte minst ur ett beredskapsperspektiv och inför ett framtida medlemskap i NATO är kopplingarna till andra storstadsregioner i exempelvis Norge, Finland, Baltikum och Öresund centrala. En utveckling av järnvägsstråket mellan huvudstäderna Oslo och Stockholm med restider under tre timmar ger såväl regional som nationell utveckling. För att uppnå detta är genomförandet av en ny järnväg mellan Örebro och Kristinehamn, Nobelbanan samt åtgärder på Mäljarbanan avgörande.

För att möta trafikeringsbehoven såväl regionalt som storregionalt krävs investeringar för ökad kapacitet på järnvägen. Det viktigaste och mest betydelsefulla järnvägsstråket för länets utveckling och arbetsmarknad är sträckan Västerås-Stockholm på Mäljarbanan även om övriga järnvägsstråk i länet såsom Bergslagspendeln och Svealandsbanan också behöver utvecklas. För att säkra tillgängligheten norr om Mälaren är det viktigt att Mäljarbanan blir en del av det utpekade transeuropeiska transportnätet (TEN-T). Mäljarbanan är även en del i stråket som förbinder de nordiska huvudstäderna Oslo och Stockholm.

Väg

För många resor är bilen helt nödvändig. Utvecklingen är snabb och antalet eldrivna fordon har ökat i hög takt. Förutom själva väginfrastrukturen måste därför även möjligheterna till laddning av elfordon förbättras. Detta bidrar även till att länets utsläpp från transportsektorn kan hållas tillbaka. Tillgängligheten med bil är god i länet där stora stråk såsom E18, riksväg 56, riksväg 66 och riksväg 70 korsar länet med hög framkomlighet och trafiksäkerhet.

För en ökad produktion inom exempelvis jord- och skogsbruk krävs ett väl fungerande, farbart och tillgängligt vägnät i hela länet. Vägars och broars bärighetsklass (BK) avgör vilka fordonsvikter som är tillåtna. BK4 tillåter de tyngsta fordonsvikterna och de vägar som har eller planeras att uppgraderas till BK4 är de vägar som bedöms av Trafikverket vara strategiskt viktiga för tyngre transporter. En stor del av det strategiska vägnätet i Västmanlands län har öppnat för BK4 och flera sträckor väntas klassas upp till BK4 under de närmaste åren. Dock finns fortfarande sträckor och broar som behöver klassas upp för att ytterligare öka tillgängligheten i länet.

Sjöfart

Länets hamnar i Västerås och Köping är viktiga knutpunkter i godstransportsystemet och har kapacitet för att ta emot mer gods. Genom Mäljarleden och Mäljarhamnarna når sjöfarten långt in i landet i den befolkningstätaste delen av Sverige. Detta leder till att behovet av landtransporter kan minska, vilket gynnar miljön och trafiksäkerheten och det ger även mer utrymme för persontrafiken på det hårt belastade järnvägsnätet i Mälardalen. Stora

investeringar görs för att möjliggöra effektivare godstransporter via Mälarderhamnarna, men för att få full effekt av dessa är byggnation av en ny Hjulstabro helt avgörande. Det är viktigt att verka för konkurrensneutralitet mellan de olika trafikslagen för att stärka sjöfartens konkurrenskraft gentemot andra transportslag. Då Mälaren är en dricksvattentäkt för miljoner människor är det också viktigt att balansera fördelarna av ökad sjöfrakt med riskhantering och hållbarhetsåtgärder för att minimera miljökonsekvenser av eventuella olyckor.

▷ Under 2022 hanterades drygt 3 miljoner ton god vid hamnarna i Västerås och Köping. Det är en ökning med 13 procent under de senaste fem åren.

Flyg

Länets geografiska läge innebär korta avstånd till platser såväl inom som utanför länets och landets gränser. Tillgången till ett flertal flygplatser är fortsatt betydelsefulla för länet. Utmaningen ligger i att balansera dessa aspekter i takt med utvecklingen av flygets gröna omställning för en mer hållbar framtid. Västerås flygplats är även viktig ur ett beredskapsperspektiv.

Det transporteffektiva samhället

Ett fortsatt arbete behöver ske för ett transporteffektivt samhälle där aktiva transporter och kollektivtrafik är i fokus som erbjuder invånarna mångsidiga, säkra och effektiva transportalternativ. Gång- och cykelvägnätet behöver utvecklas både på regional och kommunal nivå för att säkerställa väl utbyggda stråk. Bekväm och tillförlitlig tågtrafik hanterar de större resandevolymer inom och utanför länet och kompletteras med en väl utbyggd busstrafik i och omkring våra större tätorter för det lokala resandet. På landsbygderna behöver allt fler anpassade tjänster utvecklas för att möjliggöra ett hållbart resande. Inomkommunaltrafik behöver utvecklas för att tillgodose behovet och bidra till kommunens utveckling och ökad attraktionskraft. Det är viktigt att ha ett hela-resan-perspektiv med väl fungerande kopplingar mellan färdmedlen såsom pendlarparkeringar och gång- och cykelinfrastruktur. Kollektivtrafiken måste öka sin marknadsandel av det motoriserade resandet. I Västmanlands Regionala Trafikförsörjningsprogram är målet att kollektivtrafikens marknadsandel ska öka rejält.

▷ *Andelen resor med kollektivtrafik av samtliga resor med motorburen trafik i Västmanland var 15 procent år 2022. Det är något lägre än riksgenomsnittet (exklusive Stockholms län). Resenärernas nöjdhet med kollektivtrafiken ligger något högre i länet (62%) jämfört med riksgenomsnittet (60%). Under den senaste femårsperioden har andelen nöjda dock minskat. 70 procent av länets invånare bor så att de har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin bostad.⁵⁴*

Landsbygder i utveckling

Västmanlands län behöver skapa förutsättningar för landsbygder i utveckling med tillgång till kommersiell service. Med landsbygdsutveckling, som har målet att främja tillväxt och företagande på landsbygden och samtidigt bevara och skydda

⁵⁴ Kollektivtrafikbarometern (marknadsandel, resenärers nöjdhet); Statistiska centralbyrån (Befolkning i kollektivtrafikhöga läge).

miljön, skapas ett tillgängligt och attraktivt län. Genom god samverkan med utbildningsaktörer och säkrad kompetensförsörjning, får de gröna näringarna i Västmanlands län en stark konkurrens- och innovationskraft.

Västmanlands läns unika naturmiljöer med våtmarker, sjöar, rullstensåsar, skog, äng, hag- och betesmarker samt kulturmiljöer är tillgängliga och bidrar till att skapa biologisk mångfald och ett attraktivt län. Det behöver också vara enkelt för invånare och besökare att nå besöksmål i alla delar av länet då besöksnäringen med attraktioner med god tillgänglighet bidrar till ett levande län. Ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas i Västmanlands län stärker samhällsutvecklingen. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till människors olika behov och förutsättningar för tillträde till dessa miljöer och att respektera allemansrätten, äganderätten och olika intressenters perspektiv.

▷ *I Västmanland finns mer än 130 naturreservat, kulturresevat och naturvårdsområden samt en nationalpark. ⁵⁵ Västmanland tillhör de län i Sverige som har en relativt hög miljömässig hållbarhet. Tillväxtverket tar fram ett regionindex som bland annat mäter utsläpp till luft av växthusgaser och kväveoxider, slutanvändning av icke-förnybara bränsletyper, fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor, andel skyddad natur (land och vatten) samt avfallshantering.⁵⁶*

Digitala tjänster och digital infrastruktur

Vi är mitt inne i den digitala omställningen som påverkar hela samhället. Digitala offentliga tjänster möjliggör att länets invånare kan bo och verka i hela länet. Viktiga offentliga tjänster ska därför tillhandahållas digitalt. Sverige var tidigt med att digitalisera sina offentliga tjänster men framtagande av tjänster skedde på olika sätt inom olika aktörer. Samma digitala tjänst kan därför se olika ut i olika kommuner eller regioner och det saknas sammankoppling mellan olika tjänster.⁵⁷ På nationell nivå pågår ett arbete med att utveckla en gemensam digital infrastruktur för att överbygga vissa av dessa problem. Det är av vikt att offentliga aktörer i Västmanland ansluter sig till de gemensamma digitala lösningarna.

När de digitala tjänsterna ökar i omfattning är det nödvändigt att invånare har kompetensen att använda dem på ett säkert sätt. Här har biblioteken en viktig roll för att handleda människor i att nyttja teknikens möjligheter i ett nytt informations- och kunskapsamhälle. Även civilsamhället spelar en viktig roll, studieförbunden i Västmanland erbjuder studiecirkel i digitala tjänster och säker användning av dem. Även banker, polisen och andra samhällsaktörer sprider information om bedrägerier och nätsäkerhet.

För att kunna använda digitala tjänster, driva företag eller studera på distans krävs säker och robust digital infrastruktur. Idag har en stor andel av hushåll och företag i länet tillgång till snabbt och robust bredband. Men det finns områden där utbyggnaden skett långsammare, särskilt på landsbygderna och det är därför av vikt

⁵⁵ Länsstyrelsen i Västmanland.

⁵⁶ Kolada, BRP+ Hållbarhet. Tillväxtverkets beräkningar.

⁵⁷ Svensk nationell färdplan för EU:s digitala decennium (regeringen.se) sid 7

att utbyggnaden fortsätter. Inte minst gäller det den mobila infrastrukturen med det ökande behovet av mobilitet och kapacitet. Införandet av 5G och den stora ökningen av uppkopplade enheter, Internet of Things, IOT, för styrning och övervakning, driver utvecklingen framåt. Både för innovation och utvecklingen av nya tekniska lösningar, så som exempelvis drönare.

▷ *Nästan samtliga hushåll i tätbebyggt område har tillgång till eller möjlighet att ansluta till bredband om minst 1 Gbit/s i länet. I glesbebyggda områden ser det annorlunda ut, i hela länet har 70 procent av hushållen samma möjlighet. Här förekommer också större lokala skillnader, andelen kan sträcka sig mellan drygt 40 procent av hushållen i glesbygd en kommun till närmare 90 procent i en annan.*

Bland arbetsställen i glesbygd har 70 procent tillgång till eller möjlighet att ansluta till bredband med minst 1 Gbit/s. I tätbebyggt områden är andelen 97 procent.⁵⁸

Bostäder och fysisk planering i ett regionalt sammanhang

Vikten av att stärka det fysiska planeringsperspektivet i det regionala utvecklingsarbetet ökar. Syftet med detta är att tydliggöra hur geografin påverkar tillväxten och använda planeringen som ett verktyg för att samordna olika beslutsnivåer och politikområden. Det kan innebära att man stärker kopplingen mellan kommunal översiktsplanering, bostadsförsörjning, klimatanpassning, regionalt tillväxtarbete samt kollektivtrafik- och infrastrukturplanering.⁵⁹ I detta arbete är en god samverkan mellan stat, region och kommun avgörande.

Bostäder, verksamheter samt privat och offentlig service kan med fördel planeras och byggas i kollektivtrafiknära lägen. Majoritet av kommunerna i länet har lokala lägen som har marknadsförutsättningar för nybyggnation av småhus vilket innebär att det är möjligt att utveckla attraktiva boendemiljöer i hela länet. Olika platsers egenskaper ger olika förutsättningar och möjligheten att kunna skapa en variation av attraktiva boendemiljöer med hög livskvalité i hela länet. Den fysiska planeringen behöver ta hänsyn till negativ påverkan av ny bebyggelse och ny infrastruktur och eventuella användarkonflikter och säkerställa att lekplatser, parker, idrottsytor, konst i det offentliga rummet samt natur- och grönområden värnas.

▷ *År 2021 låg 83 procent av de nytillkomna bostäderna i länet i kollektivtrafiknära lägen. Andelen kan variera naturligt mellan enstaka år beroende på aktuella objekt och att det i mindre kommuner kan röra sig om ett fåtal nya bostäder. Utvecklingen på både riksnivå och för länet som helhet är dock att andelen har sjunkit de senaste åren.⁶⁰*

En sammanhållen arbetsmarknad

Västmanlands län har ett geografiskt läge som främjar förutsättningarna för en sammanhållen arbetsmarknad. Från Västmanlands län når människor flera arbetsmarknader som Stockholm, Örebro län, Sörmland, Uppsala och Dalarna.

⁵⁸ Post och telestyrelsen.

⁵⁹ Länsstyrelsen, med hänvisning till Boverket: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/samplaneras-sverige/regional-planering/>

⁶⁰ Statistiska centralbyrån, Andel nytillkomna bostäder (under det aktuella referensåret) i det geografiska området, som har en trafikerad hållplats inom 500 meter.

Genom att binda samman funktionella geografier, nodstäder och omland får fler invånare tillgång till en större lokal och regional arbets-, bostads- och utbildningsmarknad. För att fortsatt verka för en sammanhållen arbetsmarknad i regionen är det viktigt att utbudet och möjligheten att pendla blir bättre. För att kunna förbättra utbud och möjlighet till pendling är det viktigt att infrastrukturen i länet och till angränsande län utvecklas som gör att vi når en större geografi och därmed kan leva och verka på olika platser.

▷ *Västmanland blev en enda lokal arbetsmarknad år 2020, baserat på pendlingsmönster över kommungränser. Innan dess utgjorde Fagersta tillsammans med Norberg och Skinnskatteberg en egen lokal arbetsmarknad. Ökad pendling över länsgränsen tyder på att den arbetsmarknad som är nåbar för länets invånare förstoras samtidigt som fler personer pendlar hit.⁶¹*

3.2.2 God tillgång till samhällsservice och tjänster

Tillgång till grundläggande samhällsservice med hög kvalitet måste finnas såväl på landsbygder som i städer. När service finns nära och tillgängligt och när välfärd kan levereras likvärdigt med en hög kvalitet blir länet mer attraktivt för nuvarande och framtida västmanlänningar och förutsättningarna för företagsetablering stärks.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Tillgänglighet till hälso- och sjukvården
- Tillgänglighet till samhällsservice

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Det finns idag skillnader i den offentliga servicens kvalitet och tillgänglighet mellan olika platser i länet. För att möta de ökande behoven av till exempel vård och omsorg i en växande och åldrande befolkning behöver vi därför utveckla och implementera innovativa arbetssätt som är anpassade efter lokala förutsättningar.

Då offentliga tjänster blir digitala är grundläggande digital kompetens en förutsättning. Vi måste därför verka för ett digitalt innanförskap för alla som bor, arbetar, driver företag eller vistas i länet. Det innebär att oavsett var västmanlänningen befinner sig ska det vara enkelt att ta del av information samt offentlig och kommersiell service.

▷ *97 procent av befolkningen i länet har mindre än 10 km till närmaste dagligvarubutik med fullsortiment och medelavståndet till den närmaste butiken är 1,9 km. Undantaget storstadslänen tillhör Västmanland de län i Sverige som har kortast avstånd till olika former av samhällsservice.⁶²*

Tillgänglig vård

För att möta framtidens behov inom hälso- och sjukvård är det avgörande att förbättra tillgängligheten till vård och tandvård. Detta kan uppnås genom en omställning till nära vård, där primärvård och förebyggande åtgärder prioriteras. Samarbetet mellan olika vårdaktörer, såsom sjukhus, primärvård och kommuner är väsentligt för att säkerställa en sammanhängande vårdkedja.

⁶¹ Statistiska centralbyrån, Lokala arbetsmarknader (www.scb.se) och egna beräkningar.

⁶² Tillväxtverket, Pipos serviceanalys.

Vården bör också vara personcentrerad, där patienternas unika behov vägleder vården. Att främja hälsa och förebygga sjukdomar är likaså en nyckelaspekt av en tillgänglig vård. Av särskild vikt är att anpassa för särskilt utsatta grupper såsom funktionsnedsatta och ge dem samma möjlighet till en god, tillgänglig och säker vård. Hälso- och sjukvården bör förbli en drivkraft för innovation genom forskning, utveckling och utbildning. Denna omställning kommer att gynna patienter och vårdpersonal samtidigt som den säkerställer en effektiv vård på lång sikt.

▷ *Omkring 80 procent av patienterna får en medicinsk bedömning respektive första besök inom specialistvården inom den utsatta tiden. En lägre andel, knappt 70 procent, får operation/åtgärd hos specialistvården inom 90 dagar. Bland barn och unga som söker till BUP är det drygt hälften som får sitt första besök inom 30 dagar och andelen har ökat de senaste tre åren. Andelen som inom ytterligare 30 dagar får behandling ligger något lägre, runt 45 procent och där har utvecklingen gått i motsatt riktning.⁶³*

Kultur i hela länet

Ett tillgängligt kulturliv i Västmanland innebär att olika kulturella uttrycksformer är väl representerade i olika delar av länet och att invånarna där har tillgång till konst och kultur av hög kvalitet och dessutom har möjlighet till ett aktivt deltagande.

För att ge alla barn i Västmanland möjlighet att delta i det kulturella och konstnärliga livet krävs ett aktivt arbete för att säkerställa tillgängligheten från regionen, kommunerna och kulturverksamheterna.⁶⁴

3.2.3 Säkerställda viktiga samhällsfunktioner

Beredskap

Länet behöver ha en god beredskap att under längre tid tillfredsställa grundläggande behov. Västmanlands län behöver öka graden av självförsörjning och säkra försörjningen av dricksvatten med hög kvalitet för hela länet genom att skydda länets vattentäkter. Livsmedelsförsörjning, skydd och värme, gods- och persontransporter, vård och möjlighet till kommunikation och information behöver vara säkrat inför en större samhällsstörning, påverkansoperation eller krigshandling. Västmanlands län måste vara rustat för exempelvis epidemi, pandemi och naturolyckor med långvarigt utslagen elförsörjning eller begränsad möjlighet till digital kommunikation som följd. För att samhällets krisberedskap och totalförsvaret ska fungera finns tydliga lednings- och samverkansstrukturer mellan aktörer, såväl inom som utanför länet.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Kostnad totalförsvaret och samhällsskydd
- Utsläpp av växthusgaser

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

Under kris och krig blir kulturen och kulturarvet sårbara för förstörelse och förlust, vilket kan leda till en betydande utmaning för bevarandet av identitet och historisk kontinuitet. Samtidigt kan kulturen i dessa stunder också fungera som en resurs för motstånd, återuppbyggnad och en känsla av gemenskap.

⁶³ Sveriges Kommuner och Regioner, Väntetider i vården.

⁶⁴ [Kultur för barn och unga - Kulturrådet \(kulturradet.se\)](http://kulturradet.se)

Samhällets krisberedskap bygger på att alla parter tar sitt ansvar, samverkar, samordnar och stödjer varandra före, under och efter en samhällsstörning, extraordinär händelse eller höjd beredskap. Alla parter har ett ansvar att delta och bidra efter förutsättningar, förmåga, uppdrag och roller. I Västmanlands län finns därför överenskommelsen U-sam – samverkan på regional nivå före, under och efter en samhällsstörning, extraordinär händelse eller höjd beredskap,⁶⁵ som utgår från vägledningen: *Gemensamma grunder för samverkan och ledning*.⁶⁶ En viktig del av krisberedskapen är också den samverkan som sker med civilsamhälle och näringsliv.

I takt med digitaliseringen och ett i allmänhet tuffare samhällsklimat tillkommer också en rad utmaningar vad gäller psykologisk krigföring och gråzonsproblematik. Påverkanskampanjen mot svensk socialtjänst är exempel på sådant som bidragit till en allt större social oro och polarisering i samhället. Dessa typer av påverkansoperationer skulle kunna sägas vara ett av de största hoten mot demokratin idag och är så även en utmaning för Västmanlands län. Ett demokratiskt samhälle bygger på välinformerade, reflekterande och medvetna medborgare. I ett samhälle där alltmer sker digitalt är medie- och informationskunnighet väsentligt för att kunna navigera i vardagslivet, och vara en medveten medieanvändare. Medie- och informationskunnighet är en nyckelkompetens för alla – oavsett ålder⁶⁷. För att klara det krävs flernivåsamverkan över flera sektorer.

Många av de kriser vi ser idag, inte minst i Västmanland, är kriser som orsakats av en långvarig klimatpåverkan. Exempel på detta är de stora skogsbränder som härjat i Västmanland under de senaste åren men också de höga vattenflöden som vi fått se i länet under sensommaren och hösten 2023. Dessa kriser orsakar stor ekonomisk skada för de som drabbas. Västmanland behöver arbeta tillsammans för att minska miljöförstörelsen och bidra till minskad klimatpåverkan.

Covid 19-pandemin satte beredskapssystemet på prov och visade på såväl samhällets brister som samhällets styrkor. Att trots en stor kris kunna hålla samhället i rullning. Här hade civilsamhället en stor betydelse. Lärdomarna från pandemin tar vi med oss in i framtida kriser då det för Västmanland, liksom för övriga världen, väntas nya utmaningar med smitta, epidemier och pandemier.

Kraftförsörjning

För att klara den framtida befolkningsökningen, ekonomisk tillväxt, urbanisering och nya etableringar behövs ett förändrat beteende och en fortsatt global omställning till fossilfria eller förnybara energikällor samt en effektivare energianvändning. Kapaciteten för ett utökat effektuttag och en säker energiförsörjning är idag inte tillräcklig för att rymma en stark ökning av

⁶⁵ <https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/om-oss/kalender/kalenderhandelser---vastmanland/2023-10-17-regional-samverkanskurs-for-u-sam.html>

⁶⁶ Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, publikationsnummer MSB777, 2018

⁶⁷ Statens medieråd (Mediemyndigheten från 2024)

nyetablering och ökad förbrukning inom befintliga företag. Den framtida elkraftförsörjningen behöver därför förstärkas och säkerställas.⁶⁸

Ett led i det arbetet är bland annat en ökad och förbättrad dialog mellan de involverade aktörerna där planerade projekt flaggas upp så tidigt som möjligt, där näringsliv, kommuner och nätägare i större utsträckning samverkar i ett tidigt skede, att kommuner har tidig dialog med sina lokalnätsägare och att regionnäts- och transmissionsnätsägare involveras i större utsträckning i översikts- och detaljplanering.⁶⁹

Det är vidare av vikt att energiplanering även sker på regional nivå då det bidrar till att stärka regionala och lokala aktörers förmåga att bidra till elektrifieringen och krisberedskapen. Det kan i sin tur leda till stärkt näringslivsutveckling och minskad klimatpåverkan. En förutsättning för att detta ska ske är en utvecklad tvärssektoriell samverkan.⁷⁰

När ordinarie el- och energiproduktion inte fungerar och tillgången är begränsad behövs alternativa lösningar för flera områden inom samhället. Framför allt alternativa kanaler för samband och kommunikation. Även transporter måste säkras under höjd beredskap då ordinarie infrastruktur inte fungerar. Här är exempelvis kollektivtrafikförvaltningen en aktör. Region Västmanland, tillsammans med Region Örebro län, samäger Svealandstrafiken med flertalet fordon i bolaget, vilka till viss del kan ersätta eller komplettera exempelvis en nedsatt funktion i tågtrafiken. Det ökade antalet elbussar skulle också kunna användas som energibärare, ett rullande energilagrar, som kan strömförsörja andra samhällsviktiga verksamheter vid ett strömavbrott.

En annan stor utmaning är att exempelvis hemtjänstpersonal måste kunna nå sina brukare och om så inte är möjligt krävs alternativa lösningar. Detta kan vara en utmaning för Västmanlands län då många kommuner i länet har en omfattande landsbygd.

▷ *I Västmanland använder vi 30 MWh per invånare i slutanvändning av energi, riksgenomsnittet är 38 MWh per invånare. Mängden har sjunkit med två MWh mellan 2016 och 2021 i länet. Nettoproduktionen av el inom länet är negativ, -7,2 MWh per invånare. Vi använder alltså mer el än vad som produceras i länet, i likhet med merparten av övriga län i landet.⁷¹*

Vatten och livsmedel

För att städer och samhällen ska fungera och vara attraktiva behöver flöden av exempelvis dricksvatten, livsmedel och energi fungera. Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Därför måste vi säkra försörjningen av dricksvatten med hög kvalitet till rimlig kostnad för hela länet och skydda våra vattentäkter.

⁶⁸ SWECO:s rapport, Elkraftförsörjning i region Västmanland

⁶⁹ SWECO:s rapport, Elkraftförsörjningen i region Västmanland s.3

⁷⁰ Länsstyrelsen

⁷¹ Kolada, Agenda 2030 (mål 7). Statistiska centralbyrån och Energimyndigheten.

Utifrån samhällets krisberedskap är dricksvatten- och livsmedelsförsörjning mycket vitala delar. Att kunna förse befolkningen med dricksvatten och livsmedel är helt avgörande för möjligheten att hantera kriser och stå emot ett krig. Försörjningsberedskap smittar i sin tur av sig på andra delar av beredskapssystemet så som till exempel liv- och hälsa. Västmanland består av tio kommuner som alla har olika behov och förutsättningar. En utmaning för Västmanland är således att säkerställa dricksvatten- och livsmedelsförsörjning runt om i hela länet.

I den regionala livsmedelsstrategin för Västmanland finns fyra prioriterade områden och ett av dessa är krismat. Arbetet med krismat syftar i första hand till att öka robustheten i livsmedelskedjan samt öka såväl kommunernas som privatpersonernas livsmedelsberedskap inför och under höjd beredskap och krig. En ökad kunskap om sårbarheterna i livsmedelskedjan kopplat till klimatförändringar samt en ökad kunskap om aktuella regelverk vid samhällsstörningar och höjd beredskap är också prioriterade mål inom området.

▷ *Vattenanvändningen inom länet har minskat sedan inledningen av 2000-talet. Den totala användningen uppgick till 56 miljoner kubikmeter år 2020, en minskning med 44 procent sedan år 2010. Här stod industrin för den enskilt största minskningen medan hushållens användning ökade med fyra procent.⁷²*

Jord- och skogsbruk

Landsbygderna står för en stor del av råvaror och livsmedelsförsörjning och bidrar till innovativa lösningar på framtidens utmaningar. Utvecklingen av framtidens teknik, material och andra produkter från jord- och skogsbruk är en viktig del i att skapa en cirkulär och biobaserad ekonomi samt långsiktigt hållbar utveckling med biologisk mångfald. Här har Västmanlands län goda förutsättningar att öka produktion och förädling av såväl skogs- som livsmedelsprodukter.

Under senare år har vattnets ekosystemtjänster blivit allt tydligare. Åtgärder som stärker landskapets vattenhållande förmåga bidrar till minskad övergödning, bättre vattenkvalitet och ökar samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Det ger också möjlighet att bidra till positiva effekter för jordbrukets produktion. Vattentillgången för lantbruket är av stor betydelse och förutsättningarna för lantbrukets bevattningsmöjligheter behöver säkerställas.

▷ *Produktionen av grödor inom länet ökar. Sedan år 2010 har produktionen av höst- och vårvete, vårkorn, havre, ärter och vårrops ökat med drygt 50 procent. Andelen ekologiskt odlat spannmål är relativt låg i länet, drygt tre procent, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet 11 procent. Djurhållningen inom länet har också ökat sedan år 2010. Uppgången motsvarar ca 30 procent och avser grisar, nötkreatur, höns och slaktkycklingar samt lamm och får. Andelen ekologiskt hållna djur (kor, nötkreatur samt får och lamm) uppgår till drygt 30 procent i Västmanland, riksgenomsnittet är drygt 20 procent.⁷³*

⁷² Statistiska centralbyrån, Vattenanvändning: Kommunalt vatten per användargrupp samt Total vattenanvändning per användargrupp.

⁷³ Jordbruksverket, Skörd av jordbruksväxter; Ekologisk skörd; Lantbruksdjur i juni; Ekologisk djurhållning.

3.3. Ett nyskapande Västmanland

För ett Nyskapande Västmanland år 2050 behöver vi ytterligare stärka näringslivets konkurrenskraft och produktivitet, öka forskning och innovation samt tryggad kompetensförsörjning och skapa fler möjligheter till ett livslångt lärande. Tillväxten måste vara god och skapas på ett hållbart sätt. Genom att tillvarata den kreativitet och skaparkraft som olika människor representerar skapas en grund för nytänkande, förnyelse och hållbar utveckling som i sin tur driver utvecklingen framåt.

3.3.1 Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet

Ett breddat näringsliv för ökad sysselsättning

Västmanland utmärker sig genom en betydande och tekniskt avancerad tillverkningsindustri, vilket ger länet en solid grund. Industrin är viktig och i vissa kommuner är nästan två tredjedelar av befolkningen sysselsatt inom industrisektorn. Kommunerna i Västmanlands län bidrar, var och en med sina unika styrkor, till regionens näringsliv och hållbara tillväxt.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Ekonomisk utveckling (BRP)
- Företagsklimat

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

I södra delar av länet samlar sig högteknologisk kompetens inom industriell IT och försvarsindustrin. Där präglas näringslivet av en imponerande bredd, med dominerande sektorer inom tillverkningsindustrin och tjänstesektorn. Här återfinns både medelstora multinationella företag och mindre nystartade företag inom områden som industri och byggsektor men även inom hantverk, turism och företagstjänster.

I delar av länet finns också ett framstående näringsliv med tyngdpunkt inom fordonsindustrin. Starka varumärken finns etablerade här vilket bidrar till att sätta Västmanland på världskartan och ökar vår globala närvaro.

I norra delar av länet står några få stora företag för majoriteten av sysselsättningen, vilket skapar en viss sårbarhet. Jämfört med riket är tillverknings- och utvinningsbranschen relativt stor här med färre människor verksamma inom företagstjänster. Här är ökad sysselsättning och jobbskapande en nyckel för hållbar utveckling och en ökad branschbredd.

Länet har en koncentration av anställda i större företag men de mest betydande ökningarna av antalet sysselsatta har skett inom småföretagen. Små företag är därför en viktig källa till sysselsättning och bidrar till mångfalden av arbetsplatser och tjänster i länet, samtidigt som egenföretagande främjar ekonomisk

självförsörjning. Av den anledningen är det viktigt att främja startandet av nya företag i hela regionen och se till att de har långsiktig överlevnadsförmåga. Antalet nya företag har haft en svag nedgång de senaste åren, och det är fortfarande vanligare att män startar företag. Stöd till nya och befintliga företagare behöver vara tillgängligt och jämlikt i hela Västmanland. Hela länet bör kännetecknas av en kultur som främjar och stödjer företagande. I arbetet med detta behöver även elevers entreprenöriella förmåga stärkas och uppmuntras och kopplingen till näringslivet behöver bli tydligare. Näringslivet behöver samverka med utbildningsväsendet för att öka intresse för branscher och utbildningsbehov.

Att främja företag inom olika branscher bidrar till en stark ekonomi som bättre kan möta ekonomiska svängningar och kriser i samhället. En stärkt tjänstesektor kan balansera ekonomin i länet. Branscher som IT, handel, logistik, besöksnäring, kreativa och kulturella näringar samt gröna näringar har potential att skapa arbetstillfällen och bidra till länets utveckling. Socialt företag bidrar särskilt till sociala, miljö- och klimatomfattiga hållbara produkter och tjänster.

▷ *Branschbredd är ett sätt att beskriva näringslivets utseende. Självklart finns här en koppling till en kommuns storlek, Västerås har till exempel arbetsställen inom 71 procent av alla branscher som finns på mest nedbruten nivå. Det kan jämföras med Skinnskatteberg, där motsvarande siffra är 21 procent. Det som blir mer intressant att följa är hur förhållandet utvecklas över tid. I Norberg har till exempel branschbredden ökat med 3 procent de senaste fem åren medan den har minskat med liknande siffror i Fagersta. På en högre geografisk nivå har hela länet en branschbredd på 80 procent, det betyder att de olika arbetsmarknaderna även kompletterar varandra inom en lokal arbetsmarknad.⁷⁴*

▷ *Tre av fyra nya företag som startas i Västmanland överlever sina första tre år. Överlevnadsgraden är något högre bland företag som startats av män (76%) än av kvinnor (73%). Det är också tydligt att ju högre utbildningsnivå hos företagaren, desto högre överlevnadsgrad.⁷⁵*

Ett attraktivt företagsklimat skapar utveckling

Ett gynnsamt och starkt företagsklimat gagnar alla inblandade: företagen utvecklas, sysselsättningen växer och regionen blir mer attraktiv för investeringar. Men för Västmanland är företagsklimatet en utmaning och många av länets kommuner kommer lågt i mätningar av näringslivsklimatet. Det finns dock en spridning och vissa kommuner ligger bättre till och har dessutom sett en stark förflyttning de senaste åren. Det råder också stora skillnader mellan hur olika typer av företag upplever läget. Företag på landsbygden uppger i högre grad att de har sämre tillgång till stöd, marknader och digital infrastruktur. Fokus på att säkerställa att företagen får den service och det stöd de behöver bidrar till att stärka företagsklimatet i alla delar av länet.

▷ *Företagsklimatet i Västmanland upplevs på många håll i länet som negativt av företagarna. Sedan år 2010 har det sammanfattande omdömet i länets kommuner inte nått upp till nivån*

⁷⁴ Statistiska centralbyrån, Företagsregistret. (Raps-RIS). Avser SNI2007 femsiffrernivå.

⁷⁵ Tillväxanalys, Uppföljning av 2014 års nystartade företag – tre år efter start.

för positivt. Undantag finns bland enskilda kommuner, där Kungsör, Hallstahammar och Surahammar ligger längst fram. Det syns även på den ranking av landets kommuner, där dessa tre finns på den övre halvan. Tyvärr finns även fler av länets kommuner i den andra änden av rankingen, bland de kommuner som upplevs ha sämst företagsklimat.⁷⁶

En framgångsrik besöksnäring

Hållbara turismverksamheter bidrar till en framgångsrik besöksnäring och en attraktiv platsutveckling i Västmanland. För detta behövs både strategisk utveckling av länet som destination och stödjande insatser på verksamhetsnivå. Även väl förvaltade och attraktiva leder lockar invånare och besökare till naturnära upplevelser i hela länet. Genom samarbeten och destinationsmarknadsföring, i Sverige och närliggande länder, kan länet få fler besökare och inspirera till mer hållbara val och upplevelser under hela året.

▷ *Antalet gästnätter i Västmanland uppgick till drygt en miljon år 2022. Det var andra året i rad med en ökning av antalet gästnätter med omkring 18 procent. Uppgången avser både inhemska och utländska besökare. Branschen sysselsätter knappt 3 000 personer och antalet sysselsatta har ökat relativt mycket den senaste femårsperioden.⁷⁷*

Kulturella och kreativa näringar

Innovation, kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet har avgörande betydelse för samhällets utveckling. Eftersom kreativiteten är kärnan i de kulturella och kreativa branscherna representerar de också en av de viktigaste förutsättningarna för såväl värdeskapande som för innovation och ses som en nyckelfaktor för konkurrenskraft och smart tillväxt⁷⁸. Att engagera sig i kreativitet och kultur redan i tidiga år har därför positiva effekter för såväl individ som samhälle.⁷⁹

Sverige har i över ett decennium varit rankat som ett av världens mest innovativa länder⁸⁰. De kulturella och kreativa näringarnas innovationskapacitet och dess välutbildade och nytänkande entreprenörer behöver tas tillvara som en betydande resurs för värdeskapande, förädling och utveckling i det gemensamma samhällsbygget, i näringsliv och inom industrin som helhet.

Fler små och medelstora företag i tillväxt

Exporten har en nyckelroll för länets ekonomi. En betydande andel av de varor som produceras i länet går på export. Den störta delen av exporten kommer idag från regionens stora globala företag. Samtidigt finns ett växande behov av att främja små och medelstora företag som vill exportera sina produkter och tjänster. Exportmetoderna behöver vara både ekonomiskt konkurrenskraftiga och

⁷⁶ Svenskt Näringsliv, undersökningen Företagsklimat.

⁷⁷ Tillväxtverket, Inkvarteringsstatistik och WSP, Besöksnäringens utveckling i Östra Mellansverige och Gävleborg.

⁷⁸ SOU 2022:44, Kreativa Sverige

⁷⁹ Rapport Arts, Culture & the Brain: <http://www.kulturellahjarnan.se/sv/nyheter/kultur-och-halsa/arts-culture-the-brain-a-literature-review-and-new-epidemiological-analyses/>

⁸⁰ WIPOs Global Innovation Index

klimatmässigt hållbara eftersom transporter idag står för en stor del av koldioxidutsläppen.

Utvecklingsviljan och tillväxtpotentialen hos länets små och medelstora företag kan bättre tillvaratas, särskilt hos unga och innovativa företag och hos företag verksamma i dagens och morgondagens tillväxtbranscher. För att möjliggöra utveckling behövs bland annat tillgång till rådgivning, nätverk, affärskunskap och kapital. För att attrahera och behålla kompetent personal måste företag arbeta strategiskt med sin kompetensförsörjning och skapa attraktiva, hälsosamma arbetsmiljöer.

Exporten sker alltmer i nätverk av globala värdekedjor. Denna integration erbjuder inte bara en ekonomisk fördel, utan ger också möjlighet att utbyta kunskap, teknik och innovation med resten av världen. Västmanlands regionala styrkor, i kombination med internationella marknadsbehov, skapar goda förutsättningar för export och lösningar på komplexa samhällsutmaningar. Därför är det nödvändigt att rusta Västmanlands företag med de verktyg som krävs för att expandera globalt.

▷ *Andelen företag som vill växa i Västmanland har ökat under den senaste femårsperioden. Drygt 70 procent av de små och medelstora företagen i länet har uttryckt en sådan önskan i en undersökning som Tillväxtverket gör. Det är framför allt en uppgång bland företag som vill växa genom ökad omsättning, andelen som vill växa genom att anställa har minskat under samma period.⁸¹*

▷ *Antalet exporterande företag i Västmanland har efter en nedgång under 2010-talet åter ökat de senaste åren. År 2022 innebär dock ingen förändring gentemot tidigare, sett till antalet exportföretag. Om vi däremot tittar på värdet av exporten var det en ökning. Totalt uppgick värdet till knappt 43 miljarder kronor.⁸²*

3.3.2 Ökad forskning, innovation och förnyelse

Stärkt förmåga att leda innovationsarbete

Öppna innovationscenter, globala produktionsanläggningar, inkubatorer, acceleratorer för snabbväxande företag, testmiljöer och Mälardalens universitet bidrar idag till innovationsförmågan i länet. Flertalet stora företag investerar också starkt i sina forsknings- och utvecklingsavdelningar i länet. Att fortsätta attrahera, stödja, utveckla och investera i infrastruktur och ge gynnsamma förutsättningar för forskning och utveckling är prioriterat för att behålla den goda positionen globalt.

Insatsområdets huvudindikatorer

- Investeringar i FoU
- Nyföretagande, antal nya företag och överlevnad efter tre år

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

För att stödja innovation i företag och offentlig sektor behövs ofta tillgång till de resurser som finns inom regionala och nationella forsknings- och innovationsmiljöer och kompetens. Ett framgångsrikt innovationsekosystem gynnas av ömsesidiga samarbete både regionalt och nationellt och även utvecklade samarbeten mellan

⁸¹ Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet 2023.

⁸² Statistiska centralbyrån, Utrikeshandel med varor.

små och stora företag är viktigt för innovation. För innovationer krävs också rätt ledarskap. Innovationsledning ses som en nyckelkompetens för kontinuerligt och strategiskt innovationsarbete och blir en viktig komponent att utveckla regionala kapacitet för.

Stödet för privatpersoners innovativa idéer, särskilt dem som ännu inte har omvandlats till företag, behöver förstärkas. Detta kommer gynna en bredd av nya innovatörer och innovationsmöjligheter. Kommersialisering är central aspekt av alla innovationsprocesser och förmågan att omsätta innovativa idéer till marknadsfärdiga produkter och tjänster är en påtalad svaghet i svenskt näringsliv. Offentlig sektor ska i större utsträckning ta en aktiv roll genom att fungera som kund, beställare eller testare av nya lösningar.

▷ *Förnyelseförmågan inom en region mäts bland annat av Reglab⁸³ i ett sammanfattande index, där Västmanland ligger relativt högt i en jämförelse med samtliga län i Sverige och har klättrat de senaste mätningarna.⁸⁴*

I Västmanland spenderades närmare 3 miljarder kr i forskning och utveckling under år 2021. Det motsvarar en ökning med 8 procent jämfört med år 2019. Västmanlands FoU-utgifter motsvarade ca 13 procent av BRP år 2021. Det är den åttonde högsta andelen bland landets län.⁸⁵

Grön omställning är vägen framåt

Grön omställning är avgörande för att möta miljöutmaningarna i en värld som snabbt förändras på grund av klimatförändringar, resursbrist och förlust av biologisk mångfald. Det innebär att omvandla produktionsmetoder, energisystem, transport och konsumtionsmönster till att vara mer miljövänliga och hållbara. Det handlar om att minska koldioxidutsläppen, övergå till grönare energikällor, elektrifiera och minska växthusgasutsläpp. Dessutom kräver det övergång från linjära ekonomier till en cirkulär ekonomi och minskad överanvändning av naturresurser.

Grön omställning har positiva effekter som renare luft och vatten, främjande av hälsosammare samhällen och minskade kostnader för vattenrening och hälsorelaterade kostnader. Den främjar även ekonomisk tillväxt genom skapande av arbetstillfällen och främjande av gröna industrier och innovationer.

Gröna industrier och innovationer skapar arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt. Genom att satsa på hållbar teknik och gröna företag kan också den ekonomiska stabilitet främjas. Samarbete över regions- och nationsgränserna är nödvändigt för att hantera globala miljöutmaningar, och det är viktigt att främja engagemang från det regionala näringslivet. Grön omställning är väsentlig för att säkerställa en hållbar framtid för kommande generationer och hantera de nuvarande miljöhoten.

⁸³ Reglab - Ett forum för lärande om regional utveckling. Reglab är partnerdrivet och arbetet hålls ihop av SKR.

⁸⁴ Reglab, Innovationsindex.

⁸⁵ Statistiska centralbyrån, Forskning och utveckling regionalt och globalt 2021.

▷ *Antalet sysselsatta inom miljösektorn är knappt 4 500 personer i länet och har ökat med 40 procent sedan år 2010. Majoriteten av de sysselsatta är män, ca 80 procent. Miljösektorn spänner över en rad olika branscher och utgår ifrån produktionen av miljövänliga tjänster och varor. Förädlingsvärdet inom sektorn har ökat med drygt 80 procent sedan år 2010 och uppgick till drygt 5,5 miljarder kronor år 2021.⁸⁶*

Digital kompass för framtiden

Fortsatta satsningar på både grundläggande digital kompetens⁸⁷, att anta ny och avancerad teknik är strategiskt viktigt. För att bibehålla konkurrenskraften måste företag ständigt förnya sig och vara nyfikna på förändring, inte minst inom områden som artificiell intelligens, automation, cyber- och informationssäkerhet och högpresterande datorsystem⁸⁸

Den digitala utvecklingen går snabbare och snabbare. Insatser som stödjer att näringslivets och de offentliga verksamheterna både driver och hänger på den digitala omställningen är avgörande för att säkerställa ett fortsatt konkurrenskraftigt näringsliv och offentlig verksamhet.

Utveckla styrkeområdena som en kraft för omställning

Smart specialisering är ett strategiskt tillvägagångssätt inom regional utveckling och ekonomisk politik som syftar till att identifiera och stärka de mest konkurrenskraftiga och specialiserade områdena för en region.

Västmanland utmärker sig med en stark förmåga inom sina områden för smart specialisering, så kallade styrkeområden: energi, automation, järnväg samt välfärd och hälsa. Genom fortsatta investeringar i forskning, innovation och utveckling inom dessa områden främjas ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft i regionen och länet positionerar sig globalt.

Smart specialiseringsarbetet inom länets styrkeområden är också viktigt i arbetet med etableringar, investeringar och talangattraktion. I takt med en allt starkare global konkurrens blir det nödvändigt att tydligare och gemensamt kommunicera och synliggöra länets styrkor. Att framgångsrikt implementera smart specialisering kräver omvärldsanalyser, att nå ut till en större grupp företag i behov av förnyelse, och inte minst en konsekvent samverkan mellan aktörer inom näringslivet, akademi, beslutsfattare och policyutvecklare, på regional, nationell och internationell nivå. Ingen enskild aktör kan uppnå detta ensam. I vårt arbete är det också viktigt att förstå att både arbetsmarknaden och företagsvärlden är indelade efter kön och etnicitet, och vi strävar efter att utjämna dessa skillnader.

⁸⁶ Statistiska centralbyrån, Miljöräkenskaper: miljösektorn.

⁸⁷ Över 90% av SME har uppnått grundnivå av digital intensitet år 2030 (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sv)

⁸⁸ Enligt EUs digitala kompass ska 75% av företagen använda molntjänster, AI eller big data år 2030 (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sv)

I samarbete med andra län i Östra Mellansverige (ÖMS): Sörmland, Örebro, Östergötland och Uppsala adresseras fyra gemensamma utmaningsområden: Smart industri, Morgondagens energilösningar, Hållbar livsmedelsförsörjning samt Life Science, välfärdsteknik och e-hälsa. Region Västmanlands styrkeområden spelar en central roll inom områden som industrins digitala innovation, miljövänlig produktion, transportställning, hållbara stadsstrukturer samt nydanande lösningar inom vård och omsorg. Västmanlands förmåga att leda inom dessa områden skapar en stark grund för framtida tillväxt.

3.3.3 Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande

Strategisk kompetensförsörjning

För att utveckla Västmanlands attraktivitet, för att möta omvärldens förändringar och framtida demografiska utmaningar behöver länets arbetsgivare stärka sin förmåga att arbeta med strategisk kompetensförsörjning.

Det innebär att långsiktigt attrahera, rekrytera, behålla och utveckla rätt kompetens i organisationen. Arbetsgivare behöver därför öka sin förmåga att identifiera, formulera samt kommunicera sina kompetensbehov på kort och på lång sikt. Samtidigt är det sannolikt att efterfrågan på arbetskraft inom många områden kommer att växa snabbare än tillgången. Därför måste företag och organisationer även utveckla andra arbetssätt som kräver mindre personal för att lösa denna utmaning.

För att arbetsgivare fortsatt ska vara konkurrenskraftiga behöver de dels arbeta med kontinuerlig kompetensutveckling av befintlig personal, dels öka sin rekryteringsbas. Att människor har fler år i arbete är också en viktig del av lösningen som kan uppnås genom att inträdet i arbetslivet sker tidigare och att pensionen skjuts fram. För att i högre grad utnyttja potentialen i det outnyttjade arbetskraftsutbud som arbetslösa svarar för är det viktigt att vid sidan av det strategiska arbetet med att attrahera och rekrytera framtida medarbetare med individriktade insatser arbeta för att trösklarna till arbetsmarknaden sänks. Det är också viktigt att arbetsmarknaden breddas på ett sådant sätt att personer med svagare anknytning har en större möjlighet att komma i arbete. Det kan också bidra till att bryta könsbundna studie- och yrkesval och även medverka till en stärkt integration på arbetsmarknaden.

▷ *Ungefär hälften av de offentliga och omkring 40 procent av de privata arbetsgivarna i Västmanland upplever brist på arbetskraft vid rekrytering. Bland privat arbetsgivarna ses en stor ökning efter pandemin medan andelen varit ganska konstant bland offentliga arbetsgivare de senaste fem åren.⁸⁹*

Matcha och bygga kompetens

I Västmanland behöver alla invånares kompetens tillvaratas. Livslångt lärande och

Insatsområdets huvudindikatorer

- Antal och andel sysselsatta
- Arbetsgivares möjlighet att hitta rätt kompetens vid rekryteringar

Se bilaga 1 för fler indikatorer.

⁸⁹ Arbetsförmedlingen, Regionala utsikter våren 2023.

möjligheter att ställa om under arbetslivet är en grundförutsättning för att möta de framtida behoven på arbetsmarknaden.

För att förbättra matchningen till arbete inom framtidens arbetsmarknad där rekryteringsbehov finns, behöver insatser genomföras på olika plan. För att fler individer ska ha möjlighet att göra väl underbyggda val av studier eller arbete behövs ökad kunskap om arbetsmarknaden och om kompetensbehov både på kort och lång sikt. Utbildningsvalen behöver i högre grad matcha arbetsmarknadens behov samt individens förutsättningar och intressen.

För att fler individer som i dag står utanför arbetsmarknaden ska få en sysselsättning finns ett behov av förbättrade och mer träffsäkra arbetsmarknadsinsatser samt en stärkt vuxenutbildning. För individer som står längre från arbetsmarknaden kan olika insatser behövas. Här är bland annat arbetsgivarnas medverkan viktig. Det kan handla om att ta emot individer på praktik, att individer ges möjlighet att träna språk på en arbetsplats eller andra insatser med koppling till arbetsmarknaden. Även eget ansvar samt incitament för att ta ett arbete är viktiga parametrar.

För de individer som redan idag befinner sig i arbete på en föränderlig arbetsmarknad behövs förbättrade möjligheter att ställa om eller karriärväxla, utifrån att yrken förändras och nya tillkommer. Möjligheterna till omställning genom livslångt lärande under hela yrkeslivet behöver därför förbättras. Viktiga verktyg för kompetensförsörjning, omställning och livslångt lärande är validering och vägledning. Därför behöver arbetet fortsätta med att etablera en tydlig struktur för validering i Västmanland. Parallellt behöver även tillgång till en väl fungerande vägledning finnas från grundskola och genom hela individens studie- och yrkesliv.

▷ *Andelen sysselsatta av arbetskraften var drygt 80 procent år 2022. Sysselsättningsgraden är högre bland män (81%) än bland kvinnor (78%). Bland inrikes födda är andelen sysselsatta 84 procent och bland utrikes födda 68 procent. Sysselsättningsgraden för den senare gruppen har ökat mest under de senaste tre åren och ligger till störst del bakom den totala sysselsättningsökningen i länet.⁹⁰*

Samverkan mellan utbildningsaktörer och arbetsgivare

För att möjliggöra en bättre matchning behöver arbetslivets aktörer mötas och samverka med länets utbildningsaktörer för att främja utbildningar som bättre motsvarar länets kompetensbehov. Samverkan mellan utbildningsaktörer och arbetsgivare är en förutsättning för att få till stånd ett relevant utbildningsutbud. Det är till exempel av vikt att det finns praktik- och lärlingsplatser. Utbudet i länet behöver i högre grad utgå från arbetsmarknadens efterfrågan av kompetens, såväl regionalt som lokalt. Yrkesinriktade utbildningars attraktivitet behöver öka. Kunskapsunderlag i form av analyser och prognoser kring länets kompetensbehov är en grund för stärkt samverkan och dialog samt för att prioritera insatser.

⁹⁰ Statistiska centralbyrån, RAMS och BAS. Avser åldern 20–64 år.

Strukturer som uppmuntrar till samverkan både lokalt och regionalt för att trygga kompetensförsörjningen i länet behöver fortsatt stärkas.

Arbetsmarknaden kommer att fortsätta förändras i takt med såväl tekniska framsteg, den gröna omställningen samt ökad globalisering och andra omvärldsfaktorer. För att möta förändringarna behöver aktörer som arbetar med kompetensförsörjning ha förmåga att fånga upp och möta dessa nya behov.

▷ *Tillverkningen tillsammans med avancerade företagstjänster (som ofta är riktade mot tillverkningsindustrin) sysselsätter drygt 36 000 personer i länet. Inom vård och omsorg tillsammans med utbildning finns knappt 38 000 sysselsatta. Sedan lång tid finns här en tydlig uppdelning mellan män och kvinnors arbetsmarknad, där kvinnor dominerar inom vård och omsorg och utbildning medan männen står för merparten av de sysselsatta inom tillverkning och företagstjänster. I en framskrivning av sysselsättningen på lång sikt antas behovet av sysselsatta inom välfärdstjänster (vård och omsorg, utbildning) öka dramatiskt medan den inom varuproduktionen förväntas minska.⁹¹*

⁹¹ WSP, Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i Östra Mellansverige (2023).

4. Genomförande

Framtiden skapar vi tillsammans

Arbetet med regional utveckling är till för hela Västmanland, alla som verkar, bor i och besöker länet. För att skapa utveckling krävs det att alla samarbetar och tillsammans tar ansvar för att visionen om ett Livskraftigt Västmanland ska bli verklighet. Vi är delaktiga i Västmanlands läns utveckling och stärker inflytande, engagemang och delaktighet när vi skapar framtiden. Region Västmanland har det regionala utvecklingsansvaret, men genomförandet kan bara göras framgångsrikt tillsammans.

Hastigheten på utvecklingen, behov av omställning och nya sätt att göra saker på kräver att vi är öppna för varandras kunskaper, erfarenheter och olikheter. Vi behöver lära av varandra och skapa broar över de organisatoriska mellanrummen i lokala, regionala, nationella och internationella samarbeten. Att kommuner, regioner, myndigheter, organisationer och civilsamhället utvecklar, testar och delar med sig av det som går bra och tar lärdom av det som kan förbättras, är centralt.

Handslag

Utifrån RUS kommer Region Västmanland konkret att arbeta fram handslag/överenskommelser med länets kommuner och andra nyckelaktörer gällande den lokala utvecklingen. Handslagen innebär en överenskommelse om vilka eller vilket mål den enskilda kommunen eller aktören kommer att prioritera fram till år 2030. I handslaget/överenskommelsen ingår också att måttsätta målen och sätta upp målsättningar för intervall fram till 2030.

Uppföljning

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska regionerna följa utvecklingen i länet och analysera, följa upp och utvärdera det regionala tillväxtarbetet. Analys, uppföljning och utvärdering ska göras utifrån ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Jämställdhetsperspektivet ska systematiskt integreras i arbetet med analys, uppföljning och utvärdering. Statistik ska därför redovisas med kön som övergripande indelningsgrund, om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Till genomförandet av det regionala utvecklingsuppdraget finns ett uppföljnings- och lärandesystem framtaget i syfte att systematiskt kunna följa upp, utvärdera, reflektera över och ompröva insatser. Detta gäller såväl de insatser som genomförs i länet som Region Västmanlands egen roll i det arbetet. I uppföljnings- och lärandesystemet ingår aktivitetsplan, lärandeplan, externt webbaserat uppföljningssystem och en kommunikationsplan. Lärandeplanen och aktivitetsplanen innehåller de data som ska samlas in, vilka utvärderingar som ska göras samt vilka underlag som ska tas fram. Baserat på detta så återförs kunskaperna och lärandet till länets aktörer utifrån lärandeplanens förändringslogik. Kommunikationsplanen beskriver vilka målgrupper resultat och analys ska återföras till och när.

5. Utgångspunkter

I detta kapitel beskrivs viktiga internationella överenskommelser och strategier som har betydelse för det regionala utvecklingsarbetet och den regionala utvecklingsstrategin. Beskrivningen börjar i det globala och går mot det regionala och lokala.

5.1. Globala, europeiska, nationella och regionala mål

Agenda 2030

FN:s hållbarhetsmål och Agenda 2030 ska leda vägen mot att utrota fattigdom, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är

integrerade, odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. De 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 utgör ramen för den regionala utvecklingsstrategin och därmed det regionala utvecklingsarbetet.

EU och sammanhållningspolitiken

EU påverkar i princip alla verksamhetsområden och Region Västmanland är en viktig del i flernivåstyret som gör det möjligt att ta hänsyn till lokala och regionala förhållanden. Sammanhållningspolitiken är EU:s viktigaste investeringsverktyg för att skapa hållbar tillväxt och sysselsättning lokalt och regionalt i Europa. EU:s struktur- och investeringsfonder bidrar till ekonomisk tillväxt, fler jobb och högre livskvalitet i landsbygder och städer genom strategiska investeringar. Region Västmanland samverkar med regionerna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Örebro län om den *Europeiska regionala utvecklingsfonden och ESF+*. Syftet med samarbetet är att nyttja fonderna för investeringar i strukturomvandling inom Östra Mellansverige (ÖMS)⁹², med målet att bland annat stärka forskning och innovation samt öka konkurrenskraften för små och medelstora företag.

Under åren fram till 2050 kommer EU:s gröna giv att få genomgripande betydelse för omställningen till klimatneutralitet i hela samhället, med krav på minskade utsläpp, skydd av biologisk mångfald, minskad energi- och resursförbrukning, ökad cirkularitet, hållbar finansiering och klimatanpassning med mera som kommer att påverka verksamheter inom en rad sektorer, branscher och områden. Fram till år 2030 ska utsläppen minska med 55 procent jämfört med 1990. Omställningen kommer att innebära långtgående krav på mer hållbar produktion och konsumtion

⁹² <https://eufonder.se/eu-fonder/regionala-utvecklingsfonden/ostra-mellansverige.html>

och mekanismer införs för att omställningen ska bli socialt och ekonomiskt rättvis mellan människor och regioner.⁹³

EU:s gemensamma jordbrukspolitik

Den gemensamma jordbrukspolitiken finansieras genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska garantifonden för jordbruket. Insatserna som genomförs är viktiga för den svenska primärproduktionen, för livsmedelskedjans företag i förädlingsledet, för miljö- och klimatnyttan samt för utvecklingen av Sveriges landsbygder. Insatser görs för att stärka jordbruket och annan näringsverksamhet, för att säkra livsmedelskedjan och för att stärka den lokala utvecklingen på landsbygderna.⁹⁴

Nationella mål för utveckling av landsbygder och städer

Det övergripande målet för landsbygdspolitiken är attraktiva och livskraftiga landsbygder med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd vilket ska leda till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Stöden i landsbygdsprogrammet ska bidra till prioriterade mål inom miljö och klimat, konkurrenskraft inom jordbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk samt utveckling av nya jobb på landsbygden.

Det övergripande politiska målet för hållbar stadsutveckling är att städerna ska vara inkluderande och tillgängliga stadsmiljöer ska erbjuda alla människor en attraktiv och grön livsmiljö. Närheten ska göra det enkelt att leva sitt vardagsliv och ta sig fram med hållbara transporter, som till exempel gång och cykel. Helhetssyn på planeringen tillsammans med smarta lösningar ska bidra till städer där människor kan leva klimatsmart, hälsosamt och tryggt.

Nationella mål för miljö och klimat

Sveriges miljömål är ledstjärnan i svenskt miljöarbete och definierar vilken miljö den svenska politiken ska styra mot. Alla aktörer i samhället behöver öka takten i genomförandet av den brådskande omställningen till ett hållbart samhälle.

Sveriges miljömål beskriver vad som behövs göras för att nå dit. Genom att arbeta aktivt med miljö kvalitetsmålen och etappmålen på alla nivåer i samhället, kan vi öka möjligheterna att nå det övergripande generationsmålet – att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Enligt Sveriges klimatmål ska landet senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen ned till noll

⁹³ Den europeiska gröna given - Consilium (europa.eu), hämtad 2023-10-10.

⁹⁴ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (regeringen.se) (4.6); Syftet är att: 1) stödja jordbrukarna och förbättra jordbrukets produktivitet för att säkra tillgången på livsmedel till rimliga priser, 2) se till att EU:s jordbrukare kan försörja sig, 3) bidra till en hållbar förvaltning av naturresurser, 4) kampen mot klimatförändringarna, 4) bevara landsbygden och landskapet i EU, 5) hålla landsbygden levande genom att främja jobb i jordbruket, den jordbruksbaserade industrin och andra närliggande näringar.

kan uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas.⁹⁵ Genom en utredning 2023 om hur Sveriges klimatpolitik bör utvecklas, baserat på EU:s nya klimatlagstiftning Fit for 55, så väntas Sveriges klimatmål omformuleras.

Nationella folkhälsomål

Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett övergripande, nationellt folkhälsopolitiskt mål och åtta målområden. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Målet tydliggör samhällets ansvar som förutsätter ett gemensamt och tvärsektorielt arbete. Målen gäller för alla aktörer i Sverige, statliga, regionala och kommunala. De åtta målområdena återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga faktorer som påverkar hälsotillståndet. Det är flera faktorer som samverkar på olika nivåer i samhället, exempelvis var och hur vi bor, vilken miljö vi lever i, barndomen och uppväxttiden, vår utbildning och vårt arbete. Bestämningsfaktorer kan både öka och minska risken för ohälsa.

Nationella mål för jämställdhet

I Sverige ska kvinnor och män ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhetspolitiken handlar om frågor som makt, inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och mäns våld mot kvinnor.

För att uppnå jämställdhet i samhället har regeringens huvudsakliga strategi sedan 1994 varit *jämställdhetsintegrering*. I korthet innebär det att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv.⁹⁶

Nationella kulturpolitiska mål

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken⁹⁷: Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse. Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan. Särskilt ska barns och ungas rätt till kultur uppmärksammas.⁹⁸

⁹⁵ Nationell klimatanpassningsstrategi (kommer ny 2023), Sveriges miljömål
Klimatpolitisk handlingsplan (kommer ny 2023)

⁹⁶ Jämställdhetsmyndigheten: <https://jamstallldhetsmyndigheten.se/jamstallldhet-i-sverige/>; se även
Länsstyrelsen Västmanlands arbete: <https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/samhalle/social-hallbarhet/jamstallldhet.html>

⁹⁷ Nationella kulturpolitiska mål, regeringen.se

⁹⁸ Se även: [Från ord till handling – Regional kulturplan för Västmanland 2023–2026](#)

Bilaga 1

Indikatorlista

	Antal av Huvudindikator
▢ Ett välmående Västmanland	
▢ God och jämlik hälsa	
Upplevd hälsa, barn och vuxna	1
Andel av befolkningen med gott psykiskt välbefinnande	1
Andel i befolkningen som anser att de har tillgång till den hälso- och sjukvård de behöver	
Startade sjukfall TA BORT?	
▢ Alla barn ska få en bra start i livet	
Andel barn och unga i hushåll med låg inkomststandard	1
Skolresultat, barn och unga	1
Invånare 0-19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning	
Invånare 0-19 år med minst en långtidsarbetslös förälder	
▢ Ökad livskvalitet och förbättrade livsmiljöer	
Segregation: ojämlikhetsindex och andel boende i områden med socioekonomiska utmaningar	1
Upplevd trygghet, barn och vuxna	1
Andel invånare med låg tillit till andra	
Andel i trångboddhet	
Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet	
▢ Ett tillgängligt Västmanland	
▢ Ökad möjlighet att leva och verka i hela länet	
Bostäder i kollektivtrafikhöga läge	1
Tillgång till snabbt bredband	1
Bostadsmarknad och byggande	
Pendling, över länsgräns och inom länet	
Hanterat gods vid Mälarderhamnarna	
▢ God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud	
Tillgänglighet till hälso- och sjukvården	1
Samhällsservice, utbud	1
Deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter	
Antal gästnätter, svenska och utländska besökare	
Laddplatser	
▢ Säkerställa viktiga samhällsfunktioner	
Kostnad för totalförvar och samhällsskydd	1
Slutanvändning av energi inom länet, MWh/person ALT Lasteffekt	1
Utsläpp till luft av växthusgaser	
Odling av grödor samt djurhållning, indexutveckling	
▢ Ett nyskapande Västmanland	
▢ Stärkt näringsliv, konkurrenskraft och produktivitet	
BRP:s utveckling	1
Företagsklimat	1
Exportörerande företag, antal och värde	
Miljösektorn, sysselsatta och förädlingsvärde	
Turism och besöksnäring, sysselsatta och värde	
▢ Ökad forskning, innovation och förnyelse	
Investeringar i FoU	1
Nyföretagande, antal nya företag och överlevnad efter tre år	1
Andel företag som har utvecklat och sålt nya eller väsentligt förbättrade produkter	
Tillväxtvilja	
Företag som arbetar aktivt med miljöfrågor TA BORT?	
▢ Tryggad kompetensförsörjning och möjlighet till livslångt lärande	
Andel sysselsatta	1
Hitta rätt kompetens vid rekrytering	1
Andel anställda med matchning mellan utbildning och yrke	
Andel förankrade på arbetsmarknaden	
Studenter och examinerade från Yrkeshögskolan UTVECKLA OCH BREDDA	

En mer detaljerad innehållsförteckning över indikatorerna, inklusive förklaringar av vad som mäts för varje enskild indikator och källhänvisningar finns på webben:

[Översikt indikatorer](#)

Det här är Västmanlands läns uppdaterade regionala utvecklingsstrategi, Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland.

Den regionala utvecklingsstrategin har skapats i bred samverkan mellan länets aktörer och pekar ut riktningen för hur vi gemensamt vill utveckla vårt län. Den fungerar som en plattform för alla. Såväl för föreningar, kulturinstitutioner, civilsamhället och organisationer som näringsliv, kommuner, lärosäten, Länsstyrelsen och Region Västmanland. Syftet med strategin är att fortsätta utveckla Västmanlands län till en konkurrenskraftig och attraktiv plats för alla. Ett län där man vill bo, leva och verka, etablera företag eller besöka.

För att nå visionen behöver vi agera hållbart genom de tre målområdena: Ett välmående Västmanland, Ett tillgängligt Västmanland och Ett nyskapande Västmanland.

Den regionala utvecklingsstrategin bör ses som ett paraply som spänner över en bredare uppsättning av regionala och lokala planer, strategier och program. Det skapar resurser för utveckling som inte riskerar kommande generationers möjligheter och skapar positiva effekter långt utanför länets gränser. Det är av stor vikt att alla känner sig delaktiga och tar ett gemensamt ansvar för genomförandet.

Region Västmanland har genom sitt regionala utvecklingsansvar rollen att samordna och följa upp genomförandet.

Vård och omsorg
Ingrid Strandman
Socialchef

MISSIV

Yttrande medborgarförslag: Lås på Johannesbergsgården 2

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Den 26 februari beslutade Kommunfullmäktiges att medborgarförslaget om lås på Johannesbergsgatan 2 överlämnas till Vård och omsorgskontoret för yttrande.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden föreslås besluta

att anta förslag till yttrande och översända det till Kommunstyrelsen.

Bilagor:

- 1 Tjänsteskrivelse

TJÄNSTESKRIVELSE

Yttrande medborgarförslag: Lås på Johannesbergsgården 2

BAKGRUND

Medborgarförslaget föreslår att ett lås monteras mellan avdelningarna 1A och 1B på Johannesbergsgatan 2 som inte förstörs när en boende ruskar i dörren.

YTTRANDE

Johannesbergsgatan 2 är ett boende för de mest sjuka äldre med kognitiv svikt. Det innebär att personer som bor på Johannesbergsgatan 2 i många fall är drabbade av demenssjukdom.

På de olika avdelningarna så finns det möjlighet för alla som bor på boendet att kunna röra sig fritt på hela boendet. Vi får inte inskränka de boendes rörelsefrihet. Det är i lagens mening en tvångs och begränsningsåtgärd. I Regeringsformen 2 kap. finns bestämmelserna om våra grundläggande fri – och rättigheter, vilket innebär att vi enligt lag inte får frihetsberöva eller inskränka på rörelsefriheten.

För att skapa en meningsfull tillvaro och öka självständigheten samt integriteten för alla boende på Johannesbergsgatan 2 finns möjlighet att avgränsa avdelningarna vid behov.

Enhetschef för boendet har kontakt med Protect You som kommer att leverera ett handtag och vred för att uppfylla möjligheten att avdela avdelningarna om behov uppstår. Dialog om medborgarförslaget har vid flertalet tillfällen kommunicerats mellan verksamhetschef och den enskilde samt mellan enhetschefen och den enskilde.

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

- Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet? JA NEJ
- Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre? JA NEJ
- Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA NEJ
- Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA NEJ
- Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA NEJ
- Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? JA NEJ

Landsbygdsperspektivet

- Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden? JA NEJ
- Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:
- Att det blir svårare att bo på landsbygden? JA NEJ
- Att det blir fler jobb på landsbygden? JA NEJ
- Att det minskar tillgången till god service på landsbygden? JA NEJ

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

- Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA NEJ
- Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA NEJ
- Kan beslutet utestänga någon från samhället? JA NEJ
- Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA NEJ
- Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.